

Συνηθισμένοι Άνθρωποι

ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΜΟΥΣΟΥΡΑ

 COMMON
GROUND

Diversity in Organizations,
Communities & Nations

ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΜΟΥΣΟΥΡΑ

 COMMON GROUND

First published in 2024

as part of the Diversity in Organizations, Communities & Nations Research Network Book Imprint
doi: 10.18848/978-1-963049-08-4/CGP (Full Book)

Common Ground Research Networks
60 Hazelwood Drive
Champaign, IL 61820 USA
Ph: +1-217-328-0405

Copyright © Dionysia Mousoura, 2023

All rights reserved. Apart from fair dealing for the purposes of study, research, criticism or review as permitted under the applicable copyright legislation, no part of this book may be reproduced by any process without written permission from the publisher.

Ordinary People

Author: Dionysia Mousoura

Editor: Eugenia Arvanitis

ISBN 978-1-963049-07-7 (paperback)

ISBN 978-1-963049-06-0 (hardcover)

ISBN 978-1-963049-08-4 (pdf)

UNIVERSITY OF
PATRAS
ΙΑΝΝΗΛΙΕΘΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Forum on Intercultural
Dialogue & Learning

Cover Photo Credit: © Museums Victoria

Extended Family Greeting New Arrivals, Station Pier Port Melbourne, 1957

 UNIC | UNESCO Chair in Cultural Diversity and
Intercultural Dialogue for a Culture of Peace

unesco
Chair

Στην οικογένειά μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευρετήριο	1
Το Τρακτέρ.....	7
Το Στοιχειωμένο Γεφύρι	19
Ήσυχες Μέρες.....	27
Η κριματισμένη	33
Τα Φιλράκια	39
Ο Νικόλας ο Πίτουρας.....	51
Το Τελευταίο Τσιγάρο.....	57
Οι Συμμαθήτριες	63
Ένα Καπέλο Γεμάτο Βροχή	71
Νύχτα Γάμου.....	77
Ο Κόσμος Άλλαξε, Αλλάξαν οι Καιροί	83
Τον Παλιό Καλό (;) Καιρό	91
Ωραίο το Χωριό σου	99
Σώπα μη Μιλάς (Αζιζ Νεσίν).....	103
Δύο Στεφάνια κι Ένα Δαχτυλίδι.....	109
Η Απαγωγή.....	117
Τα Ταξίδια της Μαρούλας.....	125
Την Τετάρτη ο Γάμος	131
Τότε που η Νύφη το 'σκασε.....	137
Για μια Λίτρα Κρέας.....	141
Το Βάζο.....	147
Η Απόφαση	155
Η Τρελή της Γειτονιάς.....	161
Το Σπίτι με τις Ανεμώνες.....	171
Βιογραφικό.....	195
Εργογραφία	197

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συνηθισμένοι Άνθρωποι: Από την Επικοινωνιακή ατομική μνήμη στη μεταμνήμη

Η Διονυσία Μούσουρα, στις 24 ιστορίες της, μιλάει για ανθρώπους που πολλοί από αυτούς, αναγκάστηκαν να ζητήσουν σε ξένες χώρες αυτά που δεν μπορούσε να τους προσφέρει η Ελλάδα, τις δεκαετίες του -50 και του -60, ρημαγμένη από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο που ακολούθησε. Φτώχεια, δυστυχία, ανέχεια, ανεργία, το «Κράτος του χωροφύλακα» μερικοί από τους λόγους που έσπρωξαν πολλούς να φύγουν. Παιδιά αμούστακα, κορίτσια, που οι γονείς παρακαλούσαν τον πρόεδρο του χωριού να δηλώσουν στο Πιστοποιητικό γέννησης, που απαιτείτο για τη Βίζα, πως είναι 18 χρονών, κι ας ήταν μόνο 15 ή 16, ώστε να μπορέσουν να φύγουν. Να φύγουν κυριολεκτικά για το άγνωστο. Μόνα τους, χωρίς πατέρα ή μάνα, να τα καθοδηγήσει, να τα ορμηνέψει και να τα στηρίξει. Κι όμως, έπεσαν, χτυπήθηκαν, πληγώθηκαν, στερήθηκαν, αλλά όχι μόνο επέζησαν, όχι μόνο δεν ξεστράτισαν, αλλά πολλά μεγαλούρησαν! Είναι και τα άλλα όμως, που παρά τους αγώνες τους, μόλις που κατόρθωσαν απλά να επιβιώσουν. Εργάστηκαν σκληρά, κάτω από απαισίες συνθήκες, αλλά δε λύγισαν. Έκαναν ωραίες οικογένειες, μεγάλωσαν, σπούδασαν, πάντρεψαν παιδιά, μεγάλωσαν και τα εγγόνια τους. Μεγάλο τους παράπονο, ότι γυρίζοντας στην πολυπόθητη Πατρίδα, διαπιστώνουν πως δεν έχουν θέση πια εκεί. Καμία μέριμνα από την Πατρίδα, πολλές φορές ούτε στοργή και από την οικογένεια.

Η Διονυσία Μούσουρα περιγράφει τρυφερές ιστορίες, φιλίας και αγάπης, ανάμεσα στους απλούς αυτούς ανθρώπους και όχι μόνο. Αντιμετωπίζει όλους τους ήρωές της, με συμπάθεια και σεβασμό. Δεν κρίνει, δεν κατακρίνει. Αφήνει τον αναγνώστη να βγάλει τα συμπεράσματά του. Οικεία, λίγο πολύ, σε όλους αυτά τα άτομα. Είναι οι άνθρωποι που συναντάμε στην καθημερινότητά μας, οι άνθρωποι της διπλανής πόρτας! Είναι Συνηθισμένοι Άνθρωποι. Ήρωες της ζωής που κυνήγησαν το όνειρό τους. Μόνο που το όνειρο δεν ήταν ίδιο για τον

καθένα. Για τον Βάσο και τη γυναίκα του η αγορά ενός τρακτέρ ήταν το εφελτήριο πολλών στερήσεων στη μακρινή Αυστραλία... ακόμη και μέχρι το θάνατο της γυναίκας το όνειρο παρέμενε ισχυρό... Πάντα μια δύναμη το υποκινούσε, αυτή της παλιννόστησης!

Κορίτσια που έφυγαν με το όνειρο ενός γάμου που θα εξασφάλιζε μια καλύτερη ζωή. Συνοικέσια και γάμοι από μόνο μια φωτογραφία απεικονίζουν την απελπισία για ένα καλύτερο μέλλον αποκομμένο από τη φτώχεια που προσέφερε η Ελλάδα μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και την ανάγκη για επιβίωση με κάθε κόστος ακόμη και στην προσωπική ζωή των Ελλήνων της διασποράς. Μια τέτοια ιστορία ήταν και αυτή της όμορφης Βασούλας που παντρεύτηκε τον Σωτήρη. Φαινομενικά ένα αταίριαστο ζευγάρι που παρόλα αυτά πάλεψαν πολύ μαζί. Όμως, η μοίρα έχοντας άλλα σχέδια πήρε τον Σωτήρη αφήνοντας τη Βασούλα μόνη στον ξένο τόπο, μέχρι που συνάντησε το Νικόλα, πιστή πάντα, όμως, στη μνήμη του συζύγου της.

Οι γάμοι, όμως, από τη φωτογραφία κάποτε εξελίσσονταν σε μεγάλους έρωτες. Έτσι και η Μαγδαληνή που αποφάσισε τον «λευκό γάμο» με τον Μενέλαο, Έλληνα μετανάστη εκεί, προκειμένου να μαζέψει χρήματα και να αποκτήσει βίζα για να έρθει και ο Βασίλης στη γη της επαγγελίας, ο νεανικός, απαγορευμένος έρωτας από τους γονείς της. Όμως, η ζωή είχε άλλα σχέδια για τους δύο νέους. Ερωτευτήκαν κεραυνοβόλα, απέκτησαν μια όμορφη οικογένεια αλλά το οιδιπόδειο σύμπλεγμα από τη πλευρά της Μαγδαληνής την οδήγησε στην τρέλα με συνέπεια την απώλεια του παιδιού της. Κι όμως, ο Μενέλαος δεν την άφησε ποτέ. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις όπως της κ. Θωμαΐς που έφυγε ουσιαστικά διωγμένη από την οικογένειά της στην Ελλάδα, αφού το πατριαρχικό πρότυπο απέκλειε το κορίτσι από τη δυνατότητα επιλογής συντρόφου. Ο γάμος στη μακρινή Αυστραλία ως η μοναδική λύση στο αδιέξοδο είχε καταστροφικές συνέπειες. Τυφλή από τη βαρβαρότητα του συζύγου της έμεινε για πάντα στον ξένο τόπο. Κάποιες γυναίκες μετά το θάνατο του συζύγου τους αναγκάζονταν να παντρευτούν ξανά για να πιαστούν «από ανδρός χέρια» εγκαταλείποντας τα παιδιά τους. Τραγική φιγούρα ο Νικόλας που μεγάλωσε με τον πατριό του και από την κακή του συμπεριφορά σάλεψε το μυαλό του.

Η μοναξιά συντροφεύει ανθρώπους, όπως και τον μπάριμπα Χρήστο ο οποίος στα 80 του χρόνια τσακισμένος από τη ζωή και έχοντας «χάσει» τη γυναίκα του από άνοια έχει ως μοναδική του συντροφιά τα ζώα. Η εισαγωγή του στο γηροκομείο δεν μπόρεσε να τον λυτρώσει από τη μοναξιά του. Άνθρωποι ταλαιπωρημένοι που βιώνουν τη μοναξιά στην ξενιτιά, όπως ο γέρο Στάθης που δεν βρήκε αποκούμπι ούτε στα παιδιά του φεύγοντας με μια έντονη πικρία

από τη ζωή. Άνθρωποι που έψαξαν την ευτυχία στους ξένους τόπους χωρίς αποτέλεσμα κάποιες φορές, όπως οι συμμαθήτριες του γυμνασίου Ζακύνθου που μίλησαν ειλικρινά για τις ζωές τους μετά από πολλά χρόνια. Άνθρωποι που η ζωή τους έδειξε το άσχημο πρόσωπό της μένοντας άστεγοι και αναζητώντας την επαφή με τις ρίζες τους, όπως ο Ανδρέας που ακόμη επιζητά την επαφή με τη μητέρα του. Γάμοι αποτυχημένοι, λόγω κοινωνικών στερεοτύπων την εποχή εκείνη στο νησί της Ζακύνθου, όπως του Λορέτζου και της Κιάρας που τους αναγκάζουν να φύγουν από το νησί για να μην αποκαλυφθεί ο χωρισμός τους.

Στο σήμερα, κατά την διάρκεια της πανδημίας (covid 19) η ανάγκη επανένωσης των ανθρώπων και των οικογενειών έγινε ακόμη πιο έντονη και στη μακρινή Αυστραλία... μια μέρα ελπίζουν όλοι να ξαναβρεθούν! Η ανάγκη για επικοινωνία ξεπερνά τα σύνορα της Ζακύνθου... έτσι και η Ταζή εξομολογείται στη φίλη της από την Αυστραλία το μεγάλο της μυστικό τον «παλιό καλό καιρό» στη Ζάκυνθο. Ενώ πάντα βασανίζει την ψυχή τους ποια είναι η πατρίδα τους; Η Ελλάδα ή η Αυστραλία; Χωρισμένη η ψυχή τους στα δυο, διχασμένοι για το που ανήκουν.

Γυναίκες που έμαθαν να μην μιλούν ποτέ και να υποτάσσονται στη θέληση του άνδρα είτε ήταν σύζυγος, είτε αδελφός, είτε πατέρας, αφού το να είσαι «Γλωσσού» δεν ήταν τιμητικός χαρακτηρισμός εκείνη την εποχή. Άνθρωποι που αγαπήθηκαν και τους χώρισε η ξενιτιά, όπως η Ελένη και ο Δημήτρης. Έκαναν ξεχωριστές οικογένειες και κάποτε μετά από χρόνια κατάφεραν να σμίξουν την αγάπη τους στην ιδιαίτερη πατρίδα τους. Αυτή την πατρίδα που τους χώρισε και τους ένωσε ξανά, την Ελλάδα!

Φιλίες που έμειναν ανεξίτηλες στο χρόνο και τις χώρισε μόνο ο θάνατος, όπως της Τερέζας και της Παρασκευής. Κορίτσια που πήραν μόνα τους το δρόμο της ξενιτιάς, όπως η Μαρούλα για να βρουν μια καλύτερη τύχη αλλά είτε τη βρήκαν είτε η ζωή είχε άλλα σχέδια γ' αυτές. Όσοι μπορούσαν γύριζαν συχνά πυκνά στην Ελλάδα, όπως η δύστυχη Μαρούλα, μέχρι που δε ξαναγύρισε ποτέ, ευτυχισμένη που πέθανε στην πατρίδα.

Έρωτες που επανασυνδέθηκαν στο ηλιοβασίλεμα της ζωής όπως ο Νικόλας και η Κατερίνα. Πολλές οι νύφες των караβιών, μια από αυτές και η Βασούλα διαωγμένη από τον πατέρα της που την έστειλε στην Αυστραλία για να παντρευτεί, αφού είχε διαδοθεί η φήμη ότι διατηρούσε δεσμό με το γυρολόγο του χωριού της στη Ζάκυνθο. Όμως, η ίδια αρνήθηκε αυτό το γάμο, άλλαξε προορισμό και βρισκόμενη στην Αφρική παντρεύτηκε τον Διονύση. Η τύχη της είχε χαμογελάσει.

Ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα χώρισε οικογένειες και αδέρφια, φίλους και χωριανούς, όπως οι οικογένειες του Γιάννη και του Αντώνη, όταν μετά τον φόνο του Γιάννη ο Αντώνης εξαφανίστηκε. Όταν μετά από χρόνια η γυναίκα

του, η Κατίνα, τον βρήκε, δεν ξαναγύρισαν ποτέ στη Ζάκυνθο. Έγιναν φυγάδες, έρμαια των καταστάσεων της εποχής.

Άνθρωποι που ελπίζουν στο μόνιμο γυρισμό στην πατρική τους γη, που χάνουν αδέρφια και γονείς με την ψευδαίσθηση της πετυχημένης ζωής στην Αυστραλία και την ελπίδα του γυρισμού. Έρωτες απαγορευμένοι που γεννιούνται στην ξένη γη... όπως του Δημήτρη και της Κάτιας. Ο Δημήτρης άφησε τη γυναίκα του για τον έρωτά του την Κάτια, μια Ελληνίδα που συνάντησε στην Αυστραλία.

Η Παυλίνα ξενιτεύτηκε και δούλεψε στη μακρινή Αυστραλία, αλλά δεν βρήκε ανταπόκριση από τον άντρα της ο οποίος υποτιμώντας όλους τους κόπους της την οδήγησε στο ψυχιατρείο. Μόνο ο θάνατος μπόρεσε να λυτρώσει την Παυλίνα από τον ψυχολογικό Γολγοθά που έζησε στην ξένη γη.

Το μακρινό ταξίδι στην Αυστραλία απομάκρυνε ανθρώπους που αγαπήθηκαν στην πρώτη τους νιότη. Στο ηλιοβασίλεμα, όμως, της ζωής τους έμελλε να ξανασυναντηθούν και να αναβιώσουν τον έρωτά τους επιστρέφοντας στην πατρική τους γη, την Ζάκυνθο, όπως ο κ. Νύσης και η κ. Βλαχάκη.

Ιστορίες αληθινές, ιστορίες όμορφες και πικρές σαν να είναι βγαλμένες από παραμύθι άλλοτε με καλό και άλλοτε με κακό τέλος. Όλες βασιζόμενες στα στερεότυπα της εποχής, την κουλτούρα των Ελλήνων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και ορμώμενες από την ανάγκη για επιβίωση. Πάντα, όμως, η Ελλάδα ήταν το σημείο αφετηρίας και επιστροφής των μεταναστών, αφού η αγάπη για τη πατρίδα υπερίσχυε.

Στο σύνολό τους οι ιστορίες αυτές είναι ένας μνημονικός ‘τόπος’. Η διήγηση της συγγραφέως συνυφαίνεται με τις μνήμες τις δικές της, των ηρώων της και της βιωμένης εμπειρίας τους αναδημιουργώντας τον οικείο χώρο και μια πολυσχιδή ταυτότητα προοπτικής και αυτενέργειας (Arvanitis και Yelland 2021). Η συγγραφέας ξεδιπλώνει τις ατομικές της μνήμες για την μεταναστευτική εμπειρία και εγκατάσταση, τον ξεριζωμό, την πατρίδα, την ταυτότητα, τις έμφυλες σχέσεις και τους κοινωνικούς ρόλους μέσα από τις ιστορίες «των άλλων». Οι μνήμες προϋποθέτουν την ομαδικότητα (Χρυσανθοπούλου 2017), καθώς σύμφωνα με τον Halbwachs, οι «αναμνήσεις μας παραμένουν συλλογικές και μας τις θυμίζουν οι άλλοι». Η Συγγραφέας στην πραγματικότητα δεν είναι μόνη, φέρνει πάντα μαζί της «ένα πλήθος ξεχωριστών ανθρώπων» (Halbwachs 2013, 47-48). Γεφυρώνει και μοιράζεται τις ατομικές μνήμες των «άλλων» για γεγονότα που οικοδομούν τη συλλογική μνήμη μιας ιστορικής γενιάς που επιθυμεί να μεταβιβάσει την βιωμένη εμπειρία της για το παρόν. Οι μνημονικές της διηγήσεις συνιστούν το μέσο και τη διαδικασία σύνδεσης ατομικών ιστοριών

με τη θραυσματική διαδικασία του σχηματισμού της ταυτότητας σε διαφορετικά πεδία δράσης (τοπικά, εθνικά, υπερεθνικά και παγκόσμια) (Marcus 1998, 95).

Η ανθρώπινη θέληση και η επιρροή του χρόνου που έχει περάσει γίνεται σύμβολο της μνημονικής κληρονομιάς μιας ιστορικής γενιάς (Nora 1996), ένα άυλο μνημονικό τοπίο που ξεδιπλώνει επιμέρους υποκειμενικές νοσηματοδοτήσεις, αυτοβιογραφικές και βιοματικές αναπαραστάσεις για τα υποκείμενα, ανάλογα με τις κοινωνικο-ιστορικές τους συνθήκες. Είναι μια ενσυνείδητη προσπάθεια υπέρβασης της λήθης και του θανάτου μέσα από τη μεταβίβαση στις επόμενες γενιές της βιωμένης εμπειρίας. Τα διηγήματα της συγγραφέως συνιστούν «επικοινωνιακή μνήμη», αφού επικοινωνούν και εξωτερικεύουν μέσα από το συναίσθημα αυτοβιογραφικές και ενσωματωμένες στους ήρωές τις μνήμες που εκφράζονται με λόγια κι έτσι μπορεί «...να ανταλλαχθούν, να μοιραστούν, να επιβεβαιωθούν, να διορθωθούν, να αμφισβητηθούν – και, τελικά, να καταγραφούν» (Assmann 2006, 3 στο Hirsch 2008, 110). Ενδόμυχη θέληση της συγγραφέως είναι η «δια-γενεαλογική» μεταβίβαση των γεγονότων και των συναισθημάτων, από μία γενεαλογική ιστορική γενιά (ατόμων που μοιράζονται την ίδια ταυτότητα και συνδέονται μεταξύ τους στη βάση μιας ιστορικής κοινωνικής διαδικασίας) στις γενιές των απογόνων της αναδεικνύοντας κοινωνικά πλαίσια (στις ιδιαίτερες πατρίδες και τη διασπορά) που δρουν καταλυτικά και μορφοποιούν την ατομική αυτοβιογραφική μνήμη (Abrams 2014, 137) και που τελικά υφαίνουν τη συλλογική μνήμη.

Τα 24 διηγήματα που κυλούν «σαν παραμύθι», εξωτερικεύουν το συναισθηματικό φορτίο των ηρώων μέσα από τραυματικές οδυνηρές αναμνήσεις, ανενεργές και απωθημένες με στόχο αυτές να απελευθερωθούν, να καταγραφούν, ώστε να αποτελέσουν μια «μεταμνήμη» (δια-γενεαλογική και δια-γενεακή μεταβίβαση της [τραυματικής] γνώσης και εμπειρίας) με θεραπευτική λειτουργία αλλά και ως «συνέχεια της ανθρώπινης ζωής που είναι επικοινωνήσιμη και μεταβιβάσιμη» (Δρουμπούκη 2014, 93).

Έτσι θεμελιώνεται η βούληση της συγγραφέως για μια ουσιώδη μετάβαση από την άμεση επικοινωνιακή μνήμη *Συνηθισμένων Ανθρώπων*, στην έμμεση, πολιτισμική συλλογική μνήμη για τις νέες γενιές, οι οποίες με αποστασιοποιημένο τρόπο, λόγω της γενεακής απομάκρυνσης, θα μπορέσουν να αντλήσουν πολύτιμες μνήμες για το παρόν το οποίο καθορίζεται από αυτές (Marcus 1998) και για την συγκρότηση της προσωπικής τους ταυτότητας σε ένα παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Abrams, Lynn. *Θεωρία Προφορικής Ιστορίας*. Αθήνα: Πλέθρον, 2014.
- Arvanitis, Eugenia and Yelland, Nicola. “Home Means Everything to Me...”: A Study of Young Syrian Refugees’ Narratives Constructing Home in Greece”. *Journal of Refugee Studies*, 34, no 1 (March 2021): 535–554. <https://doi.org/10.1093/jrs/fez030>.
- Assmann, Aleida. *Der lange Schatten der Vergangenheit: Erinnerungskultur und Geschichtspolitik*. Munich: Beck, 2006.
- Δρουμπούκη, Άννα Μαρία. *Μνημεία της Αλήθειας: Ίχνη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. Αθήνα: Πόλις, 2014.
- Halbwachs, Maurice. *Η συλλογική μνήμη*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση, 2013.
- Hirsch, Marianne. “The Generation of Postmemory”. *Poetics Today* 29, no 1 (Spring 2008): 103-125. <https://doi.org/10.1215/03335372-2007-019>.
- Marcus, George. “Τα μετά την κριτική της εθνογραφίας”. Στο *Ανθρωπολογική θεωρία και εθνογραφία. Σύγχρονες τάσεις*, επιμ. Δ. Γκέφου-Μαδιανού, 67-108. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- Nora, Pierre. “From lieux de mémoire to realms of memory”. Στο *Realms of Memory: Rethinking the French Past. Vol. I: conflicts and divisions*, επιμ. Pierre Nora and Lawrence D. Kritzman, XV-XXIV. New York and Chichester: Columbia University Press, 1996.
- Χρυσανθοπούλου, Βασιλική. *Τόποι Μνήμης στην Καστελλοριζιακή Μετανάστευση και Διασπορά*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση, 2017.

Το Τρακτέρ

Απριλομάης, μ' όλες τις μυρωδιές και τα λούλουδά του, με τα μελτέμια και τα μπουρίνια του ν' αγκαλιάζουν τον Θερμαϊκό και να χαϊδεύουν απ' άκρη σ' άκρη τον όμορφο Βορρά.

Στέκομαι μόνος μέσα στο πολύχρωμο χωράφι. Είμαι ένας άνθρωπος απλός, χωρίς πολλά γράμματα και περγαμηνές. Ο πατέρας μου πρέσβευε πως για να σε θρέψει η γης θέλει χέρια, όχι φυλλάδες. Όμως, ανήσυχος και ανυπάκουος εγώ έκρυβα ό,τι φυλλάδα έβρισκα και τη διάβαζα, όχι μόνο μικρός, αλλά κι όταν μεγάλωσα, συνέχισα να μορφώνομαι μόνος τόσο, όσο χρειάστηκε για να τα βγάλω πέρα στη ζωή και για να μπορώ να δίνω όνομα σε όλα αυτά τα συναισθήματα που πλημμυρίζουν την ψυχή μου αυτή τη στιγμή, οργή, πίκρα, παράπονο, θλίψη, απογοήτευση, αγανάκτηση, λύτρωση... απ' όλα ξεχωρίζει η πικρία πιο έντονη, πιο βαθιά.

Έπρεπε να είσαι κι εσύ εδώ αγαπημένη μου, εσύ που τόσο πόθησες και μόχθησες για να έρθει η ιερή αυτή στιγμή, για να εκπληρωθεί αυτό που είχες θέσει τάμα ζωής και σκοπό.

Για αυτόν και μόνο το λόγο, αφήσαμε το χωριό μας έξω από τη Θεσσαλονίκη και πήγαμε στη γη της επαγγελίας, εκεί που όλα φαίνονταν κατορθωτά, γιατί εκεί είχε δουλειά για όλους, οι άνθρωποι εκεί ζούσαν μονιασμένοι, ειρηνικά κι ας μην ταίριαζαν όχι μόνο τα χνώτα τους αλλά ούτε και η λαλιά τους ή ο Θεός τους ή το χρώμα τους, όλα διαφορετικά.

Και όμως, από ό,τι μαθαίναμε, από εκεί δεν είχε περάσει η καταστροφή του πολέμου, ούτε η κατάρα του εμφύλιου που ρήμαξε μαζί με τον υπόλοιπο τόπο και το χωριό μας, σπρώχνοντας την αφρόκρεμα κάθε λαού, τα νιάτα, το μέλλον της Ελλάδας να ζητήσουν το ψωμί τους και τη γαλήνη, που εκείνη τους στέρησε, στα πέρατα της γης.

Ξημέρωνε Χριστούγεννα, όταν σαλπάρισε το Πατρίς από τον Πειραιά για την Μεμβούρνη φορτωμένο, μέχρι τ' αμπάρια με ζωντανό εμπόρευμα.

Άραγε, η Ελλάδα είχε τόσο πολύ που έκανε κι εξαγωγή, караβιές, караβιές, μια και δυο φορές το μήνα για χρόνια ολόκληρα;

Πώς είναι δυνατόν να της περίσσευαν τόσα νιάτα, μόνο λίγα χρόνια μετά τη λαίλαπα του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου και τον αδελφοσπαραγμό όπου βύθισαν στο πένθος και στην ορφάνια τόσες χιλιάδες οικογένειες απ' άκρη σ' άκρη;

Δεν χωρά αμφιβολία πως αυτοί που έκαναν τότε κουμάντο την Ελλάδα θα έτριβαν τα χέρια τους από ικανοποίηση για την κατατσοσύνη τους να ξεφορτωθούν τόσες και τόσες χιλιάδες νέους και να τους πασάρουν να τους ταΐζουν άλλοι λαοί.

Ολόδροσες κοπέλες και παλικάρια, τα περισσότερα ούτε που πρόφτασαν να κάνουν το χρέος τους και να υπηρετήσουν φαντάροι. Βιάζονταν πολύ η πατρίδα μπας και χάσει την ευκαιρία και δεν πιάσει κορόιδο και Κώτσους τις χώρες υποδοχής. Και ρήμαζαν πόλεις και χωριά, κι έφευγαν οι καλότυχοι, κι έμεναν πίσω οι κακορίζικοι, οι μεσόκοποι και οι ηλικιωμένοι που δεν ήθελαν πολύ ψωμί και οι στιγματισμένοι που δεν είχαν καθαρό Ποινικό μητρώο, γιατί κάποτε κάποιος πρόγονος τους είχε μιλήσει κατά της κυβέρνησης.

Εμείς δεν θα φεύγαμε, είμαστε από τους τυχερούς που είχαμε στον ήλιο μοίρα. Εγώ κληρονόμησα από τον πατέρα και τη μάνα μου, που χάθηκαν στην Αλβανία ο ένας, στον εμφύλιο η άλλη, κάτι χωράφια, κι όταν παντρευθήκαμε Γιαννούλα μου, πήρες κι εσύ ένα σπιτάκι μ' ένα χωράφι προίκα κι ήμασταν κάπως βολεμένοι. Όμως, τα χωράφια θέλαν καλλιέργεια, ήταν χέρσα, θέλαν χέρια και τα χέρια θέλαν μεροκάματο. Μόνοι να τα δουλέψουμε δεν γινόταν, λεφτά για εργάτες δεν υπήρχαν, τα δώσαμε μισιακά κάνα δυο χρόνια κι ήλθαμε ίσα κι άλλη.

Αν είχαμε ένα τρακτέρ, αυτό θα έσκαβε, θα όργωνε, εμείς θα σπέρναμε και, πόσο πιο εύκολη θα ήταν η ζωή για εμάς, αλλά με τι λεφτά;

Κάπου εκεί, ανάμεσα στα τόσα «αν» και «με τι» πάρθηκε η απόφαση να φύγουμε, για λίγο, μόνο για λίγο, τόσο, όσο χρειαζόταν, για να μαζέψουμε λεφτά για ένα τρακτέρ. Όταν μπαρκάραμε στο Πατρίς, ο Γιαννάκης μας ήταν μόνο ενάμισι χρονών. Εσύ Γιαννούλα μου είχες τις αντιρρήσεις σου.

—Πού να πάμε με μικρό παιδί και το ταξίδι τόσο μακρινό;— Είχε κλείσει το Σουέζ κι έπρεπε να πάμε το γύρο. —Βουνίσιοι άνθρωποι, τι σκαμπάζουμε από θάλασσα; Τόσα ναυάγια γίνονται, άγριο πράμα οι ωκεανοί!

Κείνο τον καιρό είχε βουλιάξει το Ηράκλειο στα νερά της Φαλκονέρας, κι εσύ να τρέμεις από το φόβο σου κι όλο να σταυρώνεις το παιδί.

Η Κυρά Σμαρώ που κάποτε είχε δει υπερωκεάνειο έλεγε:

—Τι φοβάσαι μάτια μου; Αυτά δεν είναι σαν τα καράβια που ξέρεις, αυτά είναι βουνά μέχρι κει πάνω, μέσα δε, πολιτεία ολόκληρη, πού να τα πιά-

σει η θάλασσα, δεν πάει να κάνει ό,τι τρικυμίες θέλει, αυτά χαμπάρι δεν παίρνουν.

Δεν είχαμε διασχίσει ούτε την Μεσόγειο, όταν η θάλασσα άρχισε να δέρνει το Βουνό και να το πηγαίνει πέρα-δώθε. Έπιασε η θάλασσα τους περισσότερους επιβάτες, εσένα και το Γιαννάκη από τους πρώτους. Κλειστήκατε στην καμπίνα κι ούτε για φαγητό δεν βγαίνατε, ό,τι έφερνα εγώ από την τραπεζαρία και κάτι σούπες και γάλα «Νουνού», που μου έδινε κείνος ο καμαρότος ο Κεφαλλονίτης, ο Θεός ας τον προστατεύει, όπου κι αν βρίσκεται.

Η μόνη μας παρηγοριά ήταν τα Ενημερωτικά Δελτάρια που έβγαζε το πλήρωμα του караβιού. Τα μοίραζαν κάθε νύχτα αργά, πολύ αργά, και περιμέναμε να ακούσουμε το θόρυβο που έκανε το χαρτί, καθώς το πετούσαν κάτω από την πόρτα της καμπίνας. Τις περισσότερες φορές σηκωνόμουν, όσο αργά κι αν ήταν, να του ρίξω μια ματιά με την κρυφή ελπίδα ότι στο δελτίο καιρού οι προβλέψεις θα ήταν ευνοϊκές. Όχι πως είχε και μεγάλη σημασία, και λάδι που ήταν η θάλασσα στην επιφάνεια το κούνημα έδινε κι έπαιρνε. Αυτό δεν μπορούσαμε να εξηγήσουμε, μέχρι που κάποιος του πληρώματος μας εξήγησε πως αυτό οφειλόταν σε υπόγεια ρεύματα. Κι ήταν αυτά τα υπόγεια ρεύματα που εμείς οι βουνίσιοι δεν μπορούσαμε να κατανοήσουμε. Αυτές οι εξηγήσεις δόθηκαν ξημερώματα Χριστουγέννων, νύχτα ακόμα, σκοτάδι πίσσα και το πλήρωμα να πηγαίνει γύρω και να ψάλλει τα κάλαντα, δάκρυα και συγκίνηση από όλους.

Χριστούγεννα στο Πέλαγος και να μην ξέρεις πού πηγαίνεις κι αν θα βγεις ζωντανός από εκεί μέσα.

Σε θυμάμαι Γιαννούλα μου να κρατάς το παιδί στην αγκαλιά σου, να πηγαίνεις πέρα-δώθε και να μοιρολοτραγουδάς με τη συρτή φωνή σου δυο στίχους μόνο, όλο τους ίδιους.

«Μαράθηκε ο Γιαννάκης, πικράθηκε ο Γιαννάκης» και δώστου απ' την αρχή ξανά και manά.

Κι ο Γιαννάκης στ' αλήθεια μαραινόταν, χλωμό και φοβισμένο δεν ξεκολλούσε από σένα, ούτε εμένα δεν ήθελε. Ακόμα και στην τουαλέτα που πήγαινες, κρεμιόταν από το χερούλι της πόρτας κι έβγαζε τέτοια ξεφωνητά που νόμιζες τον σκότωνα. Μια δυο φορές, μαζεύτηκαν οι γύρω κι ένας αξιωματικός να δουν ποιος κακοποιούσε το παιδί κι εσύ κακομοίρα Γιαννούλα δεν ήξερες πού να κρυφτείς από την ντροπή σου. Μετά συνήθισαν όλοι κι άμα άκουγαν τις τσιρίδες του έλεγαν: «Α, πάει στο μέρος η μάνα του Γιαννάκη!».

Πόσο εύκολα και κατορθωτά τα όνειρα, όσο μένουν δεμένα στο μουράγιο. Μα έτσι και τ' αμολήσεις σε πέλαγα και ξένη γη, άντε και να τα συμμαζέψεις.

Δύσκολα τα πρώτα χρόνια στη Μελβούρνη. Μείναμε στο Μούνυ Ποντς, συγκατοικία με άλλες τρεις οικογένειες και μία κοπέλα. Εκεί να δεις ζωή χαρισάμενη στη γη της επαγγελίας. Να μην βρίσκεις σειρά ούτε να πλυθείς ούτε να κατ... Ας είναι!

Αν πεις και για το μαγείρεμα, όποιες προλάβαιναν να βάλουν να μαγειρέψουν μία επάνω στη στόφα ή άλλη στο φούρνο, γιατί το ένα μάτι της στόφας έπρεπε να είναι πάντα ελεύθερο για την μπόσena. Οι υπόλοιποι, ε, δεν χάλασε ο κόσμος, ξεροφαγία σήμερα κι αν αύριο δεν έχει όβερτάϊμ, κοινώς υπερωρία, ίσως προλάβουν να μαγειρέψουν, αλλιώς ό,τι περίσσευε από προχθές, και το βιολί βιολάκι.

Μα και στα ψώνια είχε πλάκα, ένα το Ψυγείο για όλους και τα ντουλάπια της Κουζίνας λίγα. Ένα δικό σου, ένα δικό μου, ένα δικό του, μπερδεύονταν τα σαλάμια, τα τυριά, το κρέας, καμιά φορά οι κότες έβγαιναν χωρίς πόδια ή φτερούγες. Καημένη μου Γιαννούλα! Θυμάμαι τη σαστισμάρα σου σε μια τέτοια περίπτωση, την πρώτη φορά, γιατί μετά συνήθισες και δεν μιλούσες, που στάθηκες και κοίταζες το κοτόπουλο, γιατί σου φαινόταν παράξενο! Σε πλησιάζει η σπιτονοικοκυρά και με επιθετικό ύφος σου λέει:

«Μη νομίζεις πως σου πείραξε κανείς την κότα σου, απλά, έκοψα τα φτερά και τα πόδια να κάμω σούπα του Δαμιανού μου».

Αλλά εμείς πάλι τυχεροί στο σπίτι που πέσαμε. Ο δικός μας μπόσης ήταν καλός, μέχρι χαρτί στο μέρος έβαζε και πάντα μπόλικο, ενώ σε άλλα σπίτια, από ότι ακούγαμε, το χαρτί το έπαιρναν οι ενοικιαστές και καθένas το φύλαγε στο δωμάτιό του, κι άντε τώρα εσύ να... βιάζεσαι κι όχι μόνο να πρέπει να εξασφαλίσεις ότι το μέρος είναι ελεύθερο, αλλά να τρέξεις στο δωμάτιο, να πάρεις χαρτί και να θυμηθείς τελειώνοντας να το πάρεις μαζί σου, αν το άφηνες, άντε και να το ξαναβρείς μετά.

Μα είχαμε και τις όμορφες στιγμές μας. Τις Κυριακές η ατμόσφαιρα ήταν πιο ανθρώπινη! Μαζευόμαστε όλοι στο σαλόνι —την ημέρα εκείνη, οι μποσάδες επέτρεπαν ακόμα και στα παιδιά να βγουν έξω από το δωμάτιο, όχι μόνο σε μας τους μεγάλους,— και βλέπαμε την πάλη. Τύφλα να έχουν τα γήπεδα στην πατρίδα. Εκεί να δεις φωνή κι ενθουσιασμός... και να παλεύει ο Σπύρος Αρίων με το Μάριο Μιλάνο... και ν' ανοίγουμε και καμιά μπυρίτσα, ε, ρε, μεγαλεία, και να έρχονται κι από δίπλα ο Τόνυ και ο Άντζελο, Ιταλοί με τις σινιόρες τους, πανηγύρι σου λέω, αχ, ωραιές, αλησμόνητες μέρες! Καλοπερνάγαμε στ' αλήθεια!

Αμέ η εξόρμηση μια φορά την εβδομάδα στη μαρκέτα, πλούσια τα ελέη σου Θεέ μου, μπερκέτια, κρέατα, σαλάμια, ψάρια, κότες, τυριά, λουκάνικα,

ζαρζαβατικά, να χορταίνει το μάτι! Καημένη ψωροκόσταινα! Άσε που κάθε Παρασκευή βράδυ το ρίχναμε έξω. Όλοι σχεδόν φέρναμε από τη μαρκέτα, εκείνα τα χρόνια υπήρχε μόνο μία, η λεγόμενη Βικτώρια Μάρκετ, μία χαρτοσακούλα μεγάλη-μεγάλη τσίπια και στρωνόμαστε όλοι στο τραπέζι αφεντικά και νοικιαραίοι, ούτε μούτρα ποια θα προλάβει να μαγειρέψει ούτε πιάτα. Και εκεί υπήρχε πρόβλημα να περιμένεις σειρά στο νεροχύτη και δώστου οι δόλιες οι γυναίκες να τρίβουν τις κατσαρόλες μπας και τις πουν κακονοικοκυρές, λες και δεν τους έφτανε η κούραση στο εργοστάσιο όλη μέρα.

Μερικοί από μας, οι πιο κουβαρντάδες, παίρναμε και κάνα δυο κομμάτια σκυλόψαρο, βάζαμε και τομάτο σος και ζύδι... ωραία πράματα σου λέω... καλαμπούρι κι ανέκδοτα... Κι όλο να μιλάμε για την πατρίδα και πόσο πάει τώρα το δολάριο... και πόσες δραχμές βγήκε το βδομαδιάτικό μας... και πόσες υπερωρίες κάναμε οι άντρες ή μπόνους οι γυναίκες που δούλευαν με το κομμάτι... και πόσα βάλουμε στο μπούκο (βιβλιάριο καταθέσεων) αυτήν την εβδομάδα...

Αν έσπαγε η μεταχειρισμένη καρέκλα που είχαμε, δεν παίρναμε καινούρια. Τι να την κάνουμε, περιττό έξοδο, όπου να ναι φεύγουμε... τη μπαλλώναμε, την καρφώναμε και βολευόμαστε... Όσοι από μας αξιώθηκαν να πάρουν τηλεόραση, ασπρόμαυρη βέβαια, την παίρναμε Φίλιπς, γιατί μόνο αυτές δούλευαν στην Ελλάδα κι εμείς είπαμε, όπου να ναι φεύγουμε... όλοι αιματηρές οικονομίες, ζούσαμε για ένα και μόνο σκοπό, για το γυρισμό!

Ο Γιάννης ήθελε να βγάλει ταξί, ο Ανδρέας να πάρει διαμέρισμα στην Αθήνα, ο Γιώργος να ξεχρεώσει το σπίτι των πεθερικών του που ήταν υποθήκη και θα του το άφηναν, η Διαμαντίνα να μαζέψει την προίκα της και να βρει ένα καλό παιδί στην πατρίδα...κι εμείς, εσύ κι εγώ Γιαννούλα μου, όχι μεγάλες απαιτήσεις, μόνο όσα χρειάζονταν για το Τρακτέρ, ένα Τρακτέρ μόνο. Εμάς μας βγάλανε ψιλικατζήδες, μεγαλέμποροι οι άλλοι στις προσδοκίες τους, ψιλοπράματα εμείς, ένα Τρακτέρ, ένα μόνο Τρακτέρ, πόσο να 'χει άραγε σε σύγκριση με το πόσα θέλανε οι άλλοι για διαμέρισμα, ταξί, άδεια, προίκα, χρέη υποθήκης, κ.λπ. Κάπου μας ζήλευαν κιόλας, γιατί εμείς θα φεύγαμε γρήγορα.

Και ριχτήκαμε στη δουλειά. Νύχτα εσύ Γιαννούλα μου στο Κρόσμπυ που έφτιαχνε παπούτσια, μέρα εγώ στο Ντάνλοπ που έφτιαχνε λάστιχα αυτοκινήτων, κι ο Γιαννάκης στο Σχολείο. Στο Σχολείο που το έβλεπε με φρίκη και τρόμο. Απομονωμένο με μας το παιδί δεν πρόφτασε να μάθει καθόλου τη γλώσσα και το Σχολείο τον τρόμαζε, ακόμα και σαν ιδέα. Την πρώτη μέρα, αλλά και πολλές μετά, έκλαιγε και δεν ήθελε να μείνει. Θυμάσαι ένα πρωί που προσπαθούσες

με χίλια κανάκια να τον σηκώνεις να πάει και σου λέει: «Εγώ πήγα χτες και προχτές, ας πάει ο μπαμπάς σήμερα, γιατί όλο εγώ;»

Επειδή ήταν κι άλλα παιδιά σαν το Γιαννάκη μας, η Δασκάλα έκλεισε την πόρτα για να μην φύγουν και δεν τα άφηνε να βγουν έξω. Ο Γιαννάκης φώναζε πως θέλει να κάνει τσίσα, μα το έλεγε Ελληνικά ο φουκαράς κι η Δασκάλα δεν καταλάβαινε, κι όταν πια δεν κρατιόταν, κι όρμησε στην πόρτα, αυτή τον εμπόδισε και τα έκανε επάνω του. Ίσως αυτό το περιστατικό στάθηκε αφορμή να μην σπουδάσει. Από εκείνη την ημέρα, μετά το μάλωμα της Δασκάλας, το ρεζιλίκι και τις κοροϊδίες των παιδιών, όλοι ξέρουμε πόσο σκληρά μπορεί να γίνουν τα παιδιά, ο Γιαννάκης μίσησε ακόμα περισσότερο το Σχολείο.

Μα δεν παραπονιέμαι, έγινε καλός τεχνίτης, υδραυλικός, είναι εργατικός και τίμιος και βγάζει του κόσμου τα λεφτά. Μόνο που ακόμα αναρωτιέμαι αν ξεπέρασε ποτέ εκείνη την προσβολή. Εσύ Γιαννούλα μου, μέχρι που έφυγες, το έλεγες τότε-πότε πως εσύ τάχα έφταιγες που το παιδί πήγε Σχολείο απροετοίμαστο, λες κι εσύ ήσουν υπεύθυνη για την άγνοια και τα σφάλματα των άλλων.

Καλή μου γυναίκα, τί τυχερός που στάθηκα να σε έχω στο πλευρό μου. Άξια και ικανή σε όλα σου, μα και όμορφη, πολύ όμορφη. Εγώ τάχα τί ήμουν μπροστά σου; Ξέρεις, σε ζήλευα και λίγο, άλλο που δεν το έδειχνα, καμιά φορά που σου έβαζα άδικα τις φωνές, από ζήλεια ήταν. Ζήλεια για σένα, ταπεινή στην καταγωγή, μα πραγματική αρχόντισσα στην ψυχή και στη σκέψη... Συχώρα με καλή μου, αν μπορείς, να ήξερες πόσο μας λείπεις και μένα και του παιδιού, μα περισσότερο εμένα που έμεινα μαγκούφης, και να σου λένε κι από πάνω «Νέος είσαι ακόμα, βρες μια γυναίκα να μη σε τρώει η μοναξιά».

Μα τι ξέρουν αυτοί για μας και πόσο ψηλά στεκόσουν στα μάτια μου. Είναι δυνατόν άλλη γυναίκα να χωρέσει στη θέση σου; Εσύ ήσουν γίγαντας! Όλες χάνονται και σβήνονται μπροστά σου. Μέχρι την τελευταία στιγμή, μού έδινες θάρρος εσύ. Εσύ που σε έτρωγαν οι πόνοι. Εσύ που ήξερες πως η ζωή σου τελειώνει, εσύ που έσβηνες σαν πουλάκι. Εσύ το αδύνατο μέρος, παρηγορούσες εμένα, το δυνατό.

Ούτε στιγμή δεν παραιτήθηκες από το όνειρο, το κοινό μας όραμα, να πάρουμε το Τρακτέρ, ό,τι κι αν γίνει, ό,τι κι αν συμβεί, να μείνουμε σταθεροί στο πρόγραμμά μας. Τόση πίστη, τόσος αλτρουισμός, πώς μπορούσες; Όταν μετά την εγχείρηση είπε ο γιατρός πως με πλαστική επέμβαση θα μπορούσε να ξαναφτιάξει τον μαστό που σου έφαγε η καταραμένη αρρώστια, αλλά θα στοίχιζε τόσο, εσύ ούτε να τ' ακούσεις. «Τι λες Βασίλη μου, για τέτοια είμαστε εμείς; Εμείς έχουμε άλλον προορισμό τα λεφτά που θα έδινα εκεί θα πάνε στο κομπόδεμά μας για το Τρακτέρ

μας. Εγώ, να, θα βάζω βαμβάκι στο στηθόδεσμο κι ούτε που θα δείχνει για σένα που με νοιάζει να είμαι όμορφη, μ' αγαπάς, όπως και να είμαι, έτσι δεν είναι Βάσο μου; Τι με νοιάζει για τους άλλους, πεταμένα λεφτά σου λέω».

Μα ούτε και για περούκα ήθελες να διαθέσεις λεφτά, όταν από την πρώτη κιόλας χημειοθεραπεία άρχισαν να πέφτουν τούφες-τούφες τα ωραία σου μαλλιά, το στολίδι σου, που δεν σε άφηνα ούτε να τα κόψεις, ούτε κότσο να τα κάνεις, μου άρεσαν έτσι, αμολητά και μακριά να στολίζουν το όμορφο πρόσωπό σου.

Υποχώρησες όμως, στην επιμονή του Γιαννάκη και τότε, όμως, διάλεξες την πιο φτηνή, παρόλο που το παιδί σου είχε δώσει αρκετά λεφτά να πάρεις καλή. Πήγαμε μαζί, όπως μαζί πηγαίναμε παντού, κι όταν την πλήρωσες, γελώντας πονηρά σαν παιδί που έκανε αταξία, μου λες: «Πάρε αυτά που έμειναν για το Τρακτέρ, και ξέρεις εσύ, στο Γιαννάκη τσιμουδιά, είναι παιδί δε χρειάζεται να τα ξέρει όλα».

Όπως πέρασε πολύς καιρός να μάθει για την αρρώστια σου, για να μην πικραθεί.

Μα κι από μένα κρυβόσουν, όταν σε κυριεύαν οι πόνοι και μού έκανες τάχα τη θυμωμένη για να σ' αφήνω ήσυχη και να μην βλέπω πόσο υπέφερες εγώ, με όλη μου την οδύνη, έκανα πως δεν καταλαβαίνω για να μην σε πληγώνω.

Θυμάμαι την αρχή του κακού. Μετά τη μαστογραφία ο γιατρός είπε πως έχεις έναν μικρό όγκο στο μαστό και πρέπει να τραβήξει υγρό για να δει περιτίνος πρόκειται. Σου βύθισε μια θεόρατη βελόνα στον τρυφερό μαστό και την γύριζε γύρω-γύρω για να πετύχει το σημείο που ήθελε... εσύ δαγκωνόσουν από τον πόνο, εγώ είχα χλομιάσει και μου ερχόταν να αρχίσω ξύλο το γιατρό που σε παίδευε έτσι, κι εσύ:

«Ε, κυρ Βασίλη, παιδί γέννησα, σε μια ένεση θα δειλιάσω;».

Τα πρώτα σύννεφα δεν άργησαν να σκιάζουν τον ουρανό της συγκατοικίας. Βλέπεις εμείς οι μεγάλοι με υποχωρήσεις, παραχωρήσεις και υπομονή κάπου τα βρίσκαμε. Μα πώς να εξηγήσεις στο Γιαννάκη πως οι γονείς του είναι νοικιαραίοι, οπότε δεν μπορεί να βλέπει τηλεόραση στο σαλόνι των ιδιοκτητών; Κάπου-κάπου την ανοίγαμε κρυφά να βλέπει το παιδί, όταν έλειπαν οι άλλοι, μα, απονήρευτοι και αγαθοί εμείς, δεν μας έκοψε πως η νοικοκυρά έβαζε σημάδι σε ποιο κανάλι την είχε σβήσει.

Έτσι άρχισαν οι παρατηρήσεις. Τις νύχτες πάλι που δούλευες, ξυπνούσε το παιδί, σε γύρευε κι έκλαιγε. Μια μέρα η νοικοκυρά μού έφερε βέργα,

«Βασίλη, να του δίνεις και καμιά βεργιά τη νύχτα να μην κλαίει, γιατί μου ξυπνάει το μωρό». Σε έξι μήνες μέσα αλλάξαμε τρία σπίτια, μάλλον

τρία δωμάτια σε τρία σπίτια. Παντού τα ίδια. Γιατί βράζεις τόσην ώρα την κοτόσουπα του παιδιού και καις πολύ γκάζι, ο μικρός έγγραψε τον τοίχο, παίζει με τα χρώματα και τα μπάζει μέσα, πατάει το χορτάρι, κι ό,τι άλλο βάζει νους ανθρώπου.

Εσύ δεν μίλησες ποτέ, μόνο όταν πήγαμε στο τελευταίο σπίτι μου είπες: «Δεν ξέρω πόσο θα μείνουμε εδώ, αλλά από εδώ θα πάμε σε δικό μας σπίτι, ακόμα κι αν χρειασθεί να χρεωθούμε, όχι μόνο μέχρι το λαιμό αλλά και πάνω από αυτόν».

Βέβαια, να νοικιάσουμε μονοκατοικία, ούτε συζήτηση, όχι μόνο γιατί ήταν πολύ ακριβά, όχι μόνο γιατί δεν υπήρχαν πολλές τότε, αλλά επί πλέον το υπερβολικό ενοίκιο θα ήταν λεφτά χαμένα, κι εμείς είχαμε βάλει στόχο, στόχο που έπρεπε να τον πετύχουμε πάση θυσία.

Έτσι, με τρακόσια δολάρια προκαταβολή όλες μας οι οικονομίες πήραμε σπίτι. Στην απελπισία μας φιλοσοφήσαμε το θέμα και καταλήξαμε πως ή τις δόσεις πληρώνουμε στο σπίτι ή τα αποταμιεύουμε για το τρακτέρ, ένα και το αυτό, αφού σε τελευταία ανάλυση και το σπίτι αποταμίευση ήταν. Κι όταν, ανάλογα με το πόσα έχουμε δώσει, λογαριάσουμε πως μας φτάνουν για το σκοπό μας, πουλάμε το σπίτι, και μην τον είδατε τον Παναγή, κι ας ήταν αυτός Μεγαρίτης κι εμείς Μακεδόνες.

Ήταν ένα σαράβαλο μονό, ξύλινο, εκατό χρονών και βάλε. Έτσι όπως ήταν μακρόστενο κι έγερνε και λίγο, γιατί είχε καθίσει, και με τους ψηλούς του καπνοδόχους, έμοιαζε με καΐκι. Ήταν σε άθλια κατάσταση μέσα και έξω. Μα εμάς, μετά από αυτά που είχαμε περάσει, μας φάνταζε παλάτι.

Θυμάσαι Γιαννούλα μου χαρές το παιδί μας, όταν ρώτησε αν και σε αυτό το σπίτι θα πρέπει να είναι περιορισμένος στο δωμάτιό του, όπως στα άλλα και με περηφάνεια και τρελή χαρά του είπαμε πως τούτο το σπίτι είναι όλο καταδικό μας και μπορεί να τρέχει και να πηδάει από την μίαν άκρη στην άλλη, χωρίς περιορισμούς.

Με την αγορά του σπιτιού, όμως, προέκυψαν κι έξοδα που στην άγνοιά μας για την εδώ πραγματικότητα δεν είχαμε προβλέψει, όπως δικηγορικά, δημοτικά τέλη, θέλαμε έπιπλα, ψυγείο, κρεβάτια, μογιές για να βάσουμε το σπίτι που βρωμούσε, μηχανή να κόβουμε το χόρτο, και διάφορα άλλα. Όλα από το παλιατζίδικο τα πήραμε, κι όλα με δόσεις, άρχισαν να τρέχουν οι λογαριασμοί, οι δόσεις για τα έπιπλα, δόσεις για το σαραβαλάκι που πήραμε, βλέπεις εδώ το αυτοκίνητο είναι είδος ας πούμε πρώτης ανάγκης, όχι πολυτέλεια και επίδειξη, όπως στην πατρίδα, πελαγώσαμε, και δώστου οικονομία.

Ήθελες, μάλλον θέλαμε κι ένα παιδάκι ακόμα, για να μην μείνει έρημος ο Γιαννάκης μας όπως έλεγες, μα πού και πώς, όλο και το αναβάλαμε κι αυτό μέχρι που μας πρόλαβε ο χρόνος. Είχαμε αγάπη και συνεννόηση όμως, και τα κουτσοβγάζαμε πέρα και το όνειρο, πάντα όνειρο. Τόσα την εβδομάδα στο σπίτι, μας κάνουν τόσα το μήνα, επί δώδεκα, μας κάνουν τόσα το χρόνο.

Όταν μετά λίγα χρόνια, πιστεύοντας πως με οικονομία μας φτάνουν όσα μαζεύτηκαν για τα εισιτήριά μας και το τρακτέρ, πήγαμε στην Τράπεζα όλο καμάρι να τους ανακοινώσουμε την απόφασή μας και να ζητήσουμε λεπτομερή λογαριασμό, γιατί ναι μεν τα υπολογίσαμε εμείς, αλλά δεν είμαστε και Λογιστές. Ο διευθυντής έφερε έναν μεγάλο φάκελο, κι αφού έκανε κι αυτός τους λογαριασμούς του, μας κοίταξε ειρωνικά, μας είπε κάτι που δεν καταλάβαμε, φώναξε τον καθαριστή, που, όντας Αιγύπτιος, καπάκιζε κάμποσες γλώσσες, ανάμεσα σε αυτές και τη δική μας, και με τα τσάτρα-πάτρα Ελληνικά του μας έδωσε να καταλάβουμε πως... χρωστούσαμε περισσότερο από όσα δανειστήκαμε πριν χρόνια.

Βλέπεις όλον αυτόν τον καιρό, δίνοντας τις δόσεις μόνο, νομίζαμε πως κατεβάζαμε το κεφάλαιο, ενώ στην ουσία, πληρώναμε μόνο τον τόκο.

Καμένη μου Γιαννούλα, ακόμα και τότε κατάπιες την απογοήτευσή σου και μου είπες: «Νέοι είμαστε ακόμα, πολύ νέοι, εδώ θα σκοντάψουμε; τρέχει ο τόκος; Εμείς θα τρέξουμε γρηγορότερα με τις οικονομίες μας και θα τον ξεπεράσουμε. Τα χέρια μας να είναι καλά και το παιδί μας, όσα χρόνια κι αν μας πάρει, εμείς πίσω δεν θα κάνουμε. Το Τρακτέρ θα το πάρουμε. Θα γυρίσουμε στον τόπο μας. Θα είμαστε νοικοκύρηδες με τα όλα μας και θα ζήσουμε ευτυχισμένα και καλά. Άσε που κι εμέ δεν με πήραν δα και τα χρόνια. Ίσως προφτάσουμε και μίαν αδελφούλα για το Γιαννάκη μας».

Και δώστου απ' την αρχή οικονομία, σκληρή δουλειά, όνειρα, σχέδια, προγράμματα.

Ακόμα και το Γιαννάκη παντρολογήσαμε με της Φανής, της φιλενάδας σου την κόρη πίσω στο χωριό. Έρχονταν στιγμές που απορούσα με την πίστη και το κουράγιο σου. Εγώ, κάπου είχα κλονισθεί και δεν ήμουν σίγουρος πια, όχι μόνο για το αν κατορθώναμε ποτέ τον σκοπό μας, αλλά ακόμα κι αν στ' αλήθεια τον ήθελα πια αυτό το σκοπό. Βλέπεις η διαβρωτική ενέργεια του χρόνου που περνούσε και της αναπόφευκτης προσαρμογής, ύπουλα αλλά σταθερά είχαν αρχίσει τη δουλειά τους. Εσύ όμως, εκεί, βράχος. Το Τρακτέρ είχε γίνει το όραμά σου και το κίνητρό σου για όλες τις θυσίες.

Έτσι όπως στέκομαι τώρα εδώ στον τόπο μας, ολομόναχος, αρχίζω να αμφιβάλλω. Μήπως η ίδια διάβρωση είχε αρχίσει και σε σένα, αλλά είχες

ανάγκη να πιστεύεις σε κάτι, να κρατηθείς από κάτι, κι αυτό το κάτι έγινε και έμεινε μέχρι το τέλος το Τρακτέρ; Τι έννοια να είχε πια για σένα το Τρακτέρ και σαν τι να συμβόλιζε, ιδιαίτερα προς το τέλος; Ποιος ξέρει. Γιατί πάλι αν αυτές μου οι σκέψεις δεν έχουν καμιά βάση, γιατί να επιμένεις μέχρι το τέλος η στερνή σου κατοικία να είναι όχι στο χωριό μας αλλά εκεί που ζούσαμε;

Ξανακούω την κουρασμένη από τους πόνους φωνή σου: «Εγώ Βασίλη μου φεύγω, το ξέρουμε, θέμα ημερών. Μην πικραίνεσαι καλέ μου, φεύγω ευχαριστημένη, αξιώθηκα πολλά στη ζωή μου, καλό σύντροφο, εσένα, έγινα μάνα, απόχτησα τέτοιο λεβέντη, το Γιαννάκη μας. Γνώρισα τόσα μέρη, ας είσαι καλά, κοντέψαμε να γυρίσουμε όλη τη Βικτώρια, μέχρι Σίδνεϋ πήγαμε, θυμάσαι; Δούλεψα, έκαμα προκοπή, το ποσόν για το τρακτέρ κοντεύουμε να το μαζέψουμε. Μόνο, μην κιοτέψεις τώρα Βασάκη μου, μην με προδώσεις, αυτό που μαζί αρχίσαμε και δεν προλάβαμε θα το αποτελειώσεις εσύ, ό,τι και να γίνει ορκίσου, κι εγώ, σαν τι άλλο να έκανα εκείνη τη στιγμή, ορκίστηκα. Αυτός ο όρκος με έφερε τώρα εδώ μαζί με το παιδί μας. Και κοίτα Βασάκη, δεν είναι ανάγκη να με ταξιδέψεις στην Ελλάδα. Ο Θεός βρίσκεται παντού, κι όταν η ψυχή είναι καθαρή, το χώμα ανάλαφρο, όπου κι αν πλαγιάσει ο άνθρωπος. Κι αυτός εδώ τόπος μας είναι, τον ποτίσαμε με τον ιδρο μας, τον πονάμε και μας πονάει, καλά είναι κι εδώ».

Καλή μου, αγαπημένη μου Γιαννούλα... μα την αλήθεια έτσι που ήλθαν τα πράγματα, δεν ξέρω πια, αν είναι καλύτερα που έφυγες, πριν την εκπλήρωση του ονείρου, τι λέω τώρα, σίγουρα παραλογίζομαι, η μεγάλη οδύνη για το χαμό σου και για όλα τα άλλα με κάνουν και παραμιλώ. Συχώρα με καλή μου, μα στ' αλήθεια τι άλλο να κάνω τόσες ώρες εδώ πάνω μοναχός μου, από το να σε κουβεντιάζω και να παραμιλώ. Όμως, ας ζούσες, ας υπήρχες, ας ήσουν δίπλα μου και δεν πειράζει, ακόμα κι αυτήν την καινούρια απογοήτευση θα την περνούσαμε μαζί, όπως τόσες άλλες. Βλέπεις, εγώ τον όρκο μου τον κράτησα, το όνειρο, το όνειρό σου το μεγάλο έγινε πραγματικότητα. Το πήραμε καλή μου το Τρακτέρ! Μαζί με το Γιαννάκη μας, ολοκαίνουριο, αστραφτερό, έτσι όπως το ονειρευόσουν. Το φέραμε από τη Θεσσαλονίκη, μόνο, που να, δεν ξέρω πώς να σου το πω, αλλά δεν ξέρω πια τι να το κάνω.

Βλέπεις όλα τα χρόνια που εσύ κι εγώ ζούσαμε με χίλιες στερήσεις και τη λαχτάρα να αποκτήσουμε το Τρακτέρ για να γυρίσουμε στον τόπο μας, αυτοί που μείναν πίσω είχαν όλο τον καιρό στη διάθεσή τους να καταπατήσουν τα χωράφια μας και να τα φυτέψουν Ροδακινιές και Βερικοκιές.

Από δω που στέκομαι, στο μικρό χωράφι, μπροστά από το σπίτι μας απλώνονται ολάνθιστες και μυρωδάτες οι Ροδακινιές, ομορφαίνουν την ματιά και γαληνεύουν

τη ψυχή, τούτη την ψυχή που, όταν πρωτόμαθε τι μας σκάρωσαν οι αγαπημένοι μας συγγενείς στην απουσία μας, από την οργή και την αγανάκτηση για την αδικία, ήθελε να μπει μέσα με το τρακτέρ και να τις ρημάξει, να μην αφήσει λίθο επί λίθου.

Μα τι μου φταίνει τα δεντράκια; Αυτά ομορφαίνουν και μυρώνουν τον τόπο με τα μπουμπούκια τους. Μεθαύριο, με τον καρπό τους θα ταΐσουν πολλά στόματα που σε τελευταία ανάλυση, ίσως να έχουν μεγαλύτερη ανάγκη από μας. Τουλάχιστον, μας άφησαν το σπίτι με το χωράφι μπροστά, που στολίστηκε με τα καλύτερά του φορέματα για να δεχτεί το Γιαννάκη μας κι εμένα... Να τος κιάλας έρχεται καιρός να σταματήσω το μουρμουρητό.

Ξέρεις, θα χαρούν πολύ που θα μας δουν πίσω στη Μελβούρνη οι φίλοι και οι γνωστοί, ιδιαίτερα ο Αντζελο, ο Ιταλός, με τη Λονώρα, τη γυναίκα του, και την κόρη τους, την Άννα. Μου φαίνεται πως κάτι είχες μυριστεί εσύ, όταν έλεγες πως ο δικός μας και η Άννα τα ψήνουν. Καλή κοπέλα, τη γνωρίζουμε από τα γεννοφάσκια της και με τους γονείς της πια τα σάλια μας τρώμε μια ζωή. Πονηρούλα εσύ και με το ένστιχτο της μάνας, όλο και την έφερνες πιο κοντά στα χούγια και στα έθιμά μας, μέχρι που την έμαθες να φτιάχνει λαχανόπιτα και να βάζει μέσα και τσουκνίδες, επειδή έτσι άρεσε στον κανακάρη μας.

Θυμάμαι γέλια που έκανε η σινιόρα, όταν της έδειξες πώς να διαλέγει τις τσουκνίδες και τ' άλλα μυρωδικά για τις πίτες!

Ανταλλαγή προϊόντων! Εκείνη σου έδειξε πώς να φτιάχνεις σούβο (σάλτσα), και πίτσα και κείνο το ωραίο γλυκό με το Ιταλικό τυρί που με κοροϊδέυατε, γιατί δεν το έλεγα καλά, μασκαρόνε μασκατόνε, κάπως έτσι νομίζω το λέγανε, κι εσύ τις ωραίες Μακεδονίτικες πίτες σου και τόσες άλλες λιχουδιές.

Και για να σου πω, μην έχεις έγνοια, γιατί φέτος που θα φτιάξουμε βίνο με τον Αντζελο δεν θα φαγωθούμε ποιος φτιάχνει το καλύτερο. Τόσα χρόνια τώρα, κάθε φορά, τα ίδια και τα ίδια! Εκείνος βάζει το μηχανήμα, εγώ πάω και παίρνω τα σταφύλια κι αυτός όλο μουρμούρα, τάχα δεν είναι καλά, δεν είναι αρκετά ώριμα, ακριβά τα πήρα, και συ με τη Λονώρα, η μία να φτιάχνει μουσταλευριά με πετιμέζι, η άλλη μακαρονάδα για όλους μας, και να κρυφογελάτε εις βάρος μας.

Ήσυχες μέρες, ωραίες μέρες. Μα και τώρα, η Λονώρα έρχεται και σε βλέπει, σου φέρνει λουλούδια, μια από τον κήπο της, μια από τον δικό μας και τώρα που λέιπουμε μου υποσχέθηκε να έρχεται κάθε μέρα, να μην σβήσει το καντήλι σου.

Ας είναι καλά οι άνθρωποι. Όσο για τα χωράφια, δε βαριέσαι, τι να κάνουμε, απ' ό,τι μαθαίνω, δεν είμαστε οι μόνοι που τους συνέβη κάτι τέτοιο, ίσως κι αυτοί που μείναν πίσω να είχαν ανάγκες που έπρεπε να τις καλύψουν.

Εκείνο που με πλήγωσε περισσότερο όμως, είναι που οι περισσότεροι εδώ μας κοιτάνε με μισό μάτι. Αλλάζανε οι άνθρωποι Γιαννούλα, αλλάζανε ή ποιος

ξέρει, μπορεί πάντα έτσι να ήταν και να μας φαίνονται αλλιώτικοι, επειδή ίσως αλλάξαμε εμείς.

Ο Γιαννάκης μας λέει πως μόλις γυρίσουμε πίσω θα κάνει οικονομίες, θα δουλέψει σκληρά και θα έρθει να σηκώσει το σπίτι. Θα το κάνει δίπατο, τι τα θες, η πατρίδα ό,τι και να είναι πάντα πονιέται και σε τραβάει. Είναι σαν τη μάνα, όσο σκληρά και να σου φερθεί, δεν της κρατάς κακία, γιατί ξέρεις πως σε αγαπάει. Θα φτιάξει τον κήπο γύρω-γύρω και θα τον φράξει όπως στην Αυστραλία, αψηλό φράχτη στα πλαϊνά για να μην μας βλέπουν οι γείτονες, χαμηλό μπροστά για να έχει το σπίτι αέρα και να μην κρύβει τη θέα.

Θα φέρει και σένα, λέει, να αναπαυτεί η αγαπημένη σου ψυχή στον τόπο σου, στη γη που σε γέννησε.

Το χωράφι, λέει, θα το αξιοποιήσει, ας είναι μικρό, θα κόψει λίγο από την πλαγιά, δική μας είναι, θα το σκάψει με το Τρακτέρ, θα το οργώσει και θα το γεμίσει λουλούδια, όλα εκείνα που άρεσαν σε σένα, θα φέρει, λέει, σπόρια και από τη Μελβούρνη, που δεν υπάρχουν εδώ, και ο κήπος σου θα γίνει παραδεισένιος.

Εγώ, λέει, μέχρι τα βαθιά μου γηρατειά θα κάθομαι στο μπαλκόνι και θα καμαρώνω τα εγγόνια, τον κήπο και το Τρακτέρ μας, γιατί θα ερχόμαστε, έτσι υπολογίζει, τουλάχιστον κάθε δύο-τρία χρόνια.

Και το όνειρό σου, το όνειρό μας, θα το συνεχίσει το παιδί μας...

Το Στοιχειωμένο Γεφύρι

Πρωινό του Σεπτεμβρη στη Μελβούρνη. Τη μοναδική Μελβούρνη με την πολυμορφία και τον πολυπολιτισμό της. Την πόλη στην οποία συμβιούν αρμονικά όλες οι φυλές κι όλα τα χρώματα των ανθρώπων. Τη Μελβούρνη με τα ωραία της καταπράσινα πάρκα, τους μεγάλους ανοιχτούς χώρους και τους κήπους των σπιτιών της που είναι σχεδόν πάντα λουλουδιασμένοι και μυρωδάτοι. Λες κι οι κάτοικοι της κάθε περιοχής βρίσκονται σε διαρκή ανταγωνισμό ή διαρκή συμφωνία να τους κρατούν όμορφους και περιποιημένους, τους πεντακάθαρους δρόμους της.

Θυμάμαι κάποια κυρία που συνάντησα πριν χρόνια σε φιλικό σπίτι, σε ερώτηση που της έκαναν πώς βλέπει τη Μελβούρνη είπε: «Όλα σας καλά βρε παιδιά εδώ που ζείτε, μα αυτό που δεν αντέχω είναι οι πολύ καθαροί σας δρόμοι».

Οδηγώ κατά μήκος της Melville Road στο Brunswick, υποχρεωτικά αργά, αφού έχω κολλήσει πίσω από το τραμ. Άλλη ιδιομορφία αλλά και μοναδική στον κόσμο ομορφιά της πόλης μας. Τα Τραμ να έχουν τις ράγες τους στη μέση του δρόμου και οι οδηγοί πολλές φορές να αγανακτούν, αφού η υπέρβαση είναι δύσκολη και επικίνδυνη, με το Τραμ να σταματάει κάθε τρεις και λίγο στις στάσεις. Αφηρημένο το βλέμμα πέφτει ολόγυρα και χαμογελώ αναρωτώμενη τι θα έλεγε τώρα η εξ Ελλάδος κυρία, αν έβλεπε τους δρόμους της Μελβούρνης, που στην καλύτερη περίπτωση θυμίζουν παλιατζίδικο ανοιχτού χώρου και στη χειρότερη γυφτομαχαλά.

Ο Σεπτεμβρης είναι ο μήνας όπου οι Δημαρχίες επιτρέπουν στους κατοίκους να βγάξουν στο πεζοδρόμιο, ό,τι έχουν για πέταμα. Από μεγάλες ηλεκτρικές συσκευές όπως ψυγεία κ.λπ., έπιπλα, μέχρι το πιο απίθανο πράγμα που βάζει νους ανθρώπου και τα μαζεύουν μετά από δυο-τρεις εβδομάδες. (Σήμερα, εν έτει 2023, δε γίνεται πια αυτό, αλλά κάθε νοικοκυριό δικαιούται, 2-3 φορές το χρόνο, αφού τηλεφωνήσει στη Δημαρχία, να έρθουν και να πάρουν αυτά τα είδη). Πολύ γραφικό θέαμα! Ας είναι!

Το Τραμ που προπορεύεται συγκρούεται με ένα βιαστικό αυτοκίνητο, ακινητοποιούνται τα πάντα, και εγώ μαζί. Όλοι βγαίνουν από τα αυτοκίνητα,

σταματούν οι περαστικοί, μαζεύονται κι από τα γύρω σπίτια και λίγο πολύ το διασκεδάζουν όλοι, αφού, ευτυχώς, δεν χτύπησε κανένας, αλλά δεν το βλέπω να καθαρίζει γρήγορα ο δρόμος.

Έχω σταματήσει μπροστά από ένα, ίσως, Ελληνικό σπίτι, γιατί στο πεζοδρόμιο, περιμένοντας να τα μαζέψει η Δημαρχία, υπάρχει ανάμεσα στα άλλα ανόμοια αντικείμενα κι ένα μπαούλο από εκείνα που μερικοί τυχεροί από μας κουβαλήσαμε από την Ελλάδα. Οι περισσότεροι είχαν μόνο μια βαλίτσα. Στα ρημαγμένα του πλαϊνά διακρίνεις ακόμα τη διεύθυνση και τον αποστολέα που κάποιο αδέξιο χέρι, πριν πολλές δεκαετίες έγραψε πάνω στην Αγγλική γλώσσα.

Πόσα δε μου έφερε στο νου αυτό το μπαούλο. Πόσα όνειρα και πόσες προσδοκίες δεν κλείστηκαν μέσα του. Άραγε, πραγματοποιήθηκε κανένα απ' όλα για αυτόν/την που το έφερε; Ή μήπως μαζί με το μπαούλο θα πάρει το φορτηγό της Δημαρχίας και τα ανεκπλήρωτα όνειρα, ξεχασμένα, μισοσβησμένα από την ανελέητη του χρόνου ροή; Στέκομαι εκεί και αναπολώ, κοιτάζοντας χωρίς να βλέπω. Από το ρεμβασμό με βγάζει η φωνή της γυναίκας που στάθηκε δίπλα μου. Η μουσική από το ραδιόφωνο του αυτοκινήτου μου προδίδει την ελληνική μου προέλευση.

Σε λίγο συζητάμε σαν παλιές φίλες, είναι κι αυτό ένα από τα χαρακτηριστικά της φυλής μας, να είμαστε ζεστοί, ομιλητικοί, πρόσχαροι, φιλόξενοι. Με καλεί μέσα για καφέ, μια και ο δρόμος δεν φαίνεται να ανοίγει γρήγορα. Το σπίτι της καθαρό, βολικό, έδειχνε να ζουν άνθρωποι μέσα. Όχι σαν μερικά που μόλις μπεις θέλεις να φύγεις και δεν ξέρεις πού να σταθείς από την κακογουστιά που φωνάζουν νεοπλουτισμό. Ζει μόνη πολλά χρόνια τώρα, τα παιδιά παντρεύτηκαν, έχουν το δικό τους σπιτικό. Είναι φανερό πως νιώθει την ανάγκη της επικοινωνίας.

Η καθυστέρηση της κυκλοφορίας ήταν θεόσταλη για αυτήν. Πρέπει να νιώθει πολύ, μα πολύ μόνη, κι εμένα μ' αρέσει να ακούω. Αργότερα, μου εξομολογείται πως πολλές φορές μιλάει μόνη της... για να μην ξεχάσει τη φωνή της. Μου μιλάει για την ίδια, για τη ζωή της, για τα δύσκολα χρόνια, κι ήταν, είναι τόσα πολλά. Έφυγε μικρή από τον τόπο της. Ήταν από τις νύφες των караβιών. Με τη φωτογραφία στο χέρι ψάχνει να βρει τον άνθρωπό της στο Port Melbourne, αποφασισμένη να παραμερίσει ό,τι δεν της άρεσε σ' αυτόν και να περιορίσει τις απαιτήσεις της. Από τα γράμματα που αντάλλαξαν όσο κράτησε «ο αρραβώνας τους» φαινόταν λογικός και μετρημένος. Ήταν από το ίδιο νησί, το πανέμορφο νησί που λικνίζεται νωχελικά στα τρυφερά νερά του Ιονίου πελάγους τη Ζάκυνθο, δεν θα πρέπει να τους χωρίζουν πολλά.

Όταν τον είδε κόπηκε, έφυγε το έδαφος κάτω από τα πόδια της. Αυτός δεν ήταν άνθρωπος, αυτός ήταν νάνος, ήταν δεν ήταν 1.60 σε ύψος, κι αυτή πρώτο μπόι, τουλάχιστον 1.75. Όταν στάθηκε δίπλα του, εκείνος χάθηκε. Τώρα εξηγείται, γιατί σε όλες τις φωτογραφίες που της έστειλε ήταν πάντα καθιστός. Ήταν όμορφη κοπέλα η Βασούλα, πολύ όμορφη, μόνο που ήταν εφτά κορίτσια στην οικογένεια και κείνα τα χρόνια τα δύσμοιρα, κορίτσι χωρίς προίκα ίσον τίποτα. Τι να την κάνει την ομορφιά, από μόνη της δεν έφτανε, για αυτό έκλεισε τα μάτια και ήρθε στην Αυστραλία να πάρει το Σωτήρη. Στο κάτω κάτω, δεν ήταν η μόνη ούτε η πρώτη. Καραβιές ολόκληρες έφευγαν ολοένα, κανείς και καμιά δεν γύρισε πίσω να παραπονεθεί, για αυτήν θα χανόταν ο κόσμος;

Μα δεν το περίμενε να είναι και τόσο απελπιστικά κοντός. Πως θα κυκλοφορούσαν που την πήγαινε με το ζόρι μέχρι τη μέση; Τι σόι νυφικές φωτογραφίες να στείλει πίσω στο χωριό που θα γελοούσε κι η κουτσή Μαρία; Μα, ήταν σεμνή και μετρημένη η Βασούλα, δεν θα πρόσβαλε ποτέ ούτε τους γονείς της, ούτε τον άντρα της. Κοντός, ξε-κοντός, αυτός ήταν. Και άρχισαν τη μονότονη ζωή τους σαν τόσα ζευγάρια στην ξένη γη. Δουλειά, σπίτι, παιδιά, τρεχάματα κι οικονομία πολλή για να φτάνει το μεροκάματο.

Δεν ήταν κακός ο Σωτήρης, μόνο που είχε το κόμπλεξ του ύψους κι απέφευγε να πηγαίνουν σε χορούς και τέτοια που θα έδιναν λαβή για ειρωνικά σχόλια. Άσε που ήταν και λίγο τσιγκούνης, τι λίγο δηλαδή, τσιφούτης σκέτος.

«Αφού να σκεφτείς, δεν τολμούσα να στείλω στη μάνα μου έστω και μία λίρα. Εκεί που υπάρχει θέληση όμως, υπάρχει τρόπος. Έτσι, τα κατάφερα πάντα από το φάκελο της πληρωμής μου, πριν του τον δώσω, (η αλήθεια είναι ποτέ δεν μου έκαμε φασαρία όπως άλλες γυναίκες να τον παραδίνω στα χέρια του κλειστό), να ξεκλέβω μία λίρα κάθε τόσο και να την βάζω στο γράμμα της μάνας. Είχαμε κάνει κιόλας συμφωνία με τη μάνα. Ήταν ένα από τα μικρά μας μυστικά, μα διακριτική η μάνα δεν μου χτύπησε ποτέ την τσιγκουνιά του άντρα μου, ούτε κι όταν εκείνος έφυγε από τη ζωή. Επειδή πολλές φορές, ανοίγανε τα γράμματα και κλέβανε τα λεφτά για να ξέρω αν τα έλαβε, ή όχι, κάθε φορά που τα λάβαινε μου έγραφε στο γράμμα «Το δεντράκι σου μεγαλώνει» κι εγώ ησύχαζα πως εκείνο που με τόσο κόπο και αγωνία της έστελνα, είχε φτάσει στον προορισμό του.

Κάποτε ο Σωτήρης με ρώτησε τι βλακείες γράφει η μάνα μου κάθε τόσο, μεγαλώνει το δεντράκι σου και μεγαλώνει το δεντράκι σου. Άσε καημένο του λέω, μάνα είναι, πριν φύγω φύτεψα ένα δέντρο στην αυλή και της είπα να το προσέχει, αυτό είναι όλο. Το πίστεψε και δεν με ξαναρώτησε, άλλωστε δεν χρειάστηκε κιόλας, γιατί μετά από λίγο τον έχασα. Αχ καλή μου, δεν ξέρεις

πόσο δύσκολο είναι να μεγαλώνεις τρία παιδιά μόνη σου στην ξενιτιά χωρίς πατέρα ή άλλο συγγενή να σου παρασταθεί.

Ας ζούσε ο Σωτήρης μου και όλα χαλάλι. Και να σκεφτείς πως στην αρχή με ενοχλούσε που ήταν τόσο κοντός. Μωρέ ας ζούσε εκείνος να χαρεί την οικογένειά του και να είχαν τα παιδιά μου πατέρα και ποιος βλαστημάει για το μπόι. Λες κι ο άνθρωπος είναι χέρια και πόδια μόνο, αλλά κι εγώ τόσο μου' κόβει τότε, τόσο έλεγα. Μου τον έφαγε το καταραμένο γεφύρι, το στοιχειωμένο γεφύρι. Έχεις ακούσει την ιστορία για το γεφύρι της Άρτας; Μα τι σου λέω τώρα, οπωσδήποτε και την ξέρεις την ιστορία, όπου ολημερίς το χτίζανε τη νύχτα γκρεμιζόταν; Κάπως έτσι έγινε κι εδώ με το καταραμένο γεφύρι της West Gate. Ο Σωτήρης μου τότε δούλευε στην Ford μαζί με πολλούς άλλους Έλληνες. Ένας Αυστραλός όμως γείτονας, του λέει μια μέρα: «Εγώ θα δώσω νότες στο μπόση αύριο και θα πιάσω δουλειά σε ένα μεγάλο έργο που άρχισε πριν λίγο, τα λεφτά καλά, καλύτερα από εδώ, και πολύ όβερταϊμ. Μην είσαι στιούπιντ Σαμ, έλα κι εσύ εκεί, θα μιλήσω εγώ και θα σε πάρουν». Και μίλησε που να μην έφτανε, και τον πήραν τον Σωτήρη μου. Ερχόταν το βράδυ κουρασμένος μεν, όλο χαρά δε.

—Είδες γυναίκα που γκρίνιαζες στην αρχή πως τάχα θα με κοροϊδέψει και θα μείνω χωρίς δουλειά; Και το λόγο του κράτησε και περισσότερα λεφτά βγάζω και.. γράφουμε και ιστορία εμείς οι πρωτομάστορες που χτίζουμε τέτοιο θηρίο γεφύρι.

Αχ, καημένη Σωτήρη, όπως τα είπες έγιναν, πρωτομάστορας ή όχι, ιστορία έγραψες, αφού ήσουν μέσα στους 35 που σαν την όμορφη γυναίκα του πρωτομάστορα στο Γεφύρι της Άρτας, χτιστήκατε στα θεμέλια για να στεριώσει το ρημάδι. Βλέπεις ετούτο ήταν μεγάλο και περήφανο γεφύρι, τι να του κάμει μόνο η γυναίκα του πρωτομάστορα; Ήταν λαίμαργο κι απαιτητικό, 35 λεβέντες έφαγε λες και ήταν ο Μινώταυρος.

Δεν ξέρω αν εσύ πιστεύεις σε αυτά ή όχι, μα ο Θεός τιμωρεί. Σαν τι σκεφτήκαν δηλαδή αυτοί, πως θα ξεπερνούσαν Θεό και φύση και πάνω σε τέτοιο ποταμό, όπως ο Γιαγιά, θα έχτιζαν γεφύρι και μάλιστα τέτοιο θηρίο και θα έμεναν ατιμώρητοι; Όμως, προσκυνώ και δοξάζω τη χάρη Του, ας τιμωρούσε εκείνους που έφταιξαν και όχι αθώους φαμελίτες σαν τον Σωτήρη μου.

Θυμάμαι ολοζώντανα τα γεγονότα εκείνης της καταραμένης μέρας. Ήταν 25 Οκτωβρίου του 1970, 11:50 π.μ. που συντελέστηκε το μεγάλο κακό όπως μου είπαν αργότερα. Εγώ δεν είχα πάει στη δουλειά εκείνη την ημέρα, γιατί ήταν άρρωστο το μικρό μου. Έξι μηνών μόνο κι η γυναίκα που το κοίταζε το είχε ξεκόψει, άρρωστα παιδιά δεν θέλει. Όταν αρρωσταίνουν, να κάθονται οι μανάδες να τα προσέχουν.

Μια και θα καθόμουν υποχρεωτικά, δεν της πήγα ούτε το κοριτσάκι μου. Πήγα το Γιώργο σχολείο και μετά σπίτι με τα παιδιά και τις δουλειές. Αργότερα μου είπαν: «Πού ζεις εσύ και δεν πήρες είδηση τι έγινε;» Η τηλεόραση αυτό μόνο έδειχνε από την ώρα που έγινε. Εγώ, όμως, ασχολήθηκα με τα παιδιά και δεν την άνοιξα την ρημαδιασμένη, άσε που δεν καταλάβαινα και τη γλώσσα έτσι και αλλιώς. Τα μαντάτα έφτασαν αργότερα. Και τι μαντάτα, ο Γιώργος μου στο σχολείο άκουσε για το γεφύρι που γκρεμίστηκε, μα μικρό παιδί, έξι χρονών, δεν το συσχέτισε με τον πατέρα του.

Όταν πήγα να τον πάρω στο σχολασμα, μιλούσε γι' αυτό με τα άλλα παιδιά. «Μαμ, (μου λέει σε μια στιγμή) έπεσε το West Gate Bridge, μας το πε η δασκάλα στην τάξη, σκοτώθηκαν πολλοί άνθρωποι». Τι λες παιδάκι μου, του φώναξα, ξέρεις τι λες; Θεέ μου, άρχισα να ουρλιάζω και να τρέχω χωρίς να ξέρω πού πάω και τι κάνω.

Μαζεύτηκε κόσμος γύρω, έχασα τις αισθήσεις μου. Όταν συνήλθα είχε βραδιάσει και το σπίτι μου γεμάτο κόσμο... και τα παιδιά μου να κλαίνε και το αβάφτιστο μου να τσιρίζει. Κι εγώ να μην μπορώ να αντιδράσω, να μην συνειδητοποιώ τι γίνεται, τι έγινε. Ήταν η ένεση που μού έκαναν που με ζαβλάκωσε. Το μυαλό μου θολό, να προσπαθώ να σκεφτώ και να μην τα καταφέρνω.

Έτσι ήμουν ακόμα και μετά την κηδεία, τη δεύτερη μέρα έβαλα τις φωνές. «Μην τολμήσετε και μου κάνετε άλλη ένεση αλί και τρισαλί σας. Αφήστε με να συνέλθω, να κλάψω τον άνθρωπό μου, να μαζέψω τα ορφανά μου να ιδώ τι θα απογίνω».

Ήμουν τόσο απορροφημένη από τη διήγηση της που όταν μια άλλη γειτόνισσα ήλθε από δίπλα κι είπε πως καθάρισε ο δρόμος, εγώ το αγνόησα και την παρακάλεσα να συνεχίσει. Μιλούσε συνέχεια για το στοιχειωμένο γεφύρι, για το καταραμένο γεφύρι που της στέρησε τον άνθρωπό της.

Κάποτε ένωθα τύψεις. Ήταν τόσο μεγάλη η οργή μου για το γεφύρι, που όταν έμαθα πως τελείωσε και άρχισαν να περνούν πάνω θε του αυτοκίνητα γύρω στο 1978, εγώ έριχνα όσες κατάρες ήξερα. Παρακαλούσα να ξαναπέσει κι αυτή τη φορά για πάντα, να σβηστεί από το πρόσωπο της γης, όπως σβήστηκε ο άνθρωπός μου. Από τη γυναίκα του γείτονα αργότερα και από τις μαρτυρίες άλλων έμαθα λεπτομέρειες. Γύρω στις 11.50 το πρωί, έσπασε το γεφύρι. Το κομμάτι που έπεσε ζύγιζε πάνω από 2.000 τόνους. Ο θόρυβος ο εκκωφαντικός χειρότερος από το μεγαλύτερο σεισμό ακούστηκε μίλια μακριά.

Φτωχέ μου Σωτήρη, το είχε η μοίρα σου να χαθείς μέσα στα βαθιά βρομόνερα του Γιάρρα καταπλακωμένος από χιλιάδες τόνους σίδηρο και τσιμέντο. Η οργή

μου μεγάλωσε, όταν διάβασα στις εφημερίδες πως οι έρευνες απέδειξαν ότι αυτή η απίστευτη τραγωδία οφειλόταν σε ανθρώπινα σφάλματα και ανικανότητα αυτών που το σχεδίασαν κι έδιναν τις εντολές για την κατασκευή του.

Αυτοί όμως δεν έπαθαν τίποτα. Τι να το κάνω εγώ το μνημείο που στήσανε με τα ονόματα των θυμάτων, μου θυμίζει λίγο το μνημείο των πεσόντων ηρώων. Εκείνους, όμως, τους ξεγέλασαν πως θα πεθάνουν ηρωικά υπέρ βωμών και εστιών. Κάπως έτσι το έλεγε ο δάσκαλος του χωριού στο λόγο που έβγαζε, και τους έστελναν στον πόλεμο. Ο Σωτήρης μου το ψομί των παιδιών του ήθελε να βγάλει, δεν πήγε να γίνει ήρωας.

Το μικρό μου το είχα αβάφτιστο, γιατί αυτός που θα το βάφτιζε έμενε στο Σύδνεϋ και θα ερχόταν να το βαφτίσουμε τα Χριστούγεννα. Τυχαίο; Θεού θέληση; Ήταν για να πάρει το όνομα του αδικοχαμένου του πατέρα. Και ρίχτηκα στη βιοπάλη χειρότερα από πρώτα. Μα στην δυστυχία μου στάθηκα και κάπως τυχερή. Μπόρεσα με αιματηρές οικονομίες και δάνειο από την Τράπεζα να αγοράσω ένα σπιτάκι, να μη γυρνάμε στα νοίκια.

Όπως, ίσως θυμάσαι, εκείνα τα χρόνια υπήρχε πολύς ελληνισμός εδώ. Αργότερα, άρχισαν να φεύγουν για τα αριστοκρατικά προάστια και πουλούσαν τα σπίτια τους όσο κι όσο. Φορτώθηκαν μεγάλα δάνεια για να αγοράσουν ή να χτίσουν διώροφα σε εξωτερικές περιοχές. Το αστείο, ξέρεις ποιο είναι; Σήμερα τα παιδιά αυτών των ίδιων που πούλησαν μισοτιμής τα σπίτια τους στο Brunswick ξαναγυρίζουν και τα αγοράζουν χρυσοπληρώνοντάς τα, γιατί η περιοχή τώρα θεωρείται μοντέρνα.

Έχει ο καιρός γυρίσματα. Κύλησαν τα χρόνια μεγάλωσαν τα παιδιά μου, βγήκαν καλά παιδιά, σπουδασμένα και τα τρία τους και καλοπαντρεμένα, κι έμεινα εγώ ολομόναχη. Τι να πεις, έτσι γίνεται πάντα. Πολλές φορές μου ζητούν να νοικιάσω το σπίτι και να πάω να μείνω μαζί τους, μα εγώ έχω κακή πείρα από άλλους γονείς που έκαναν κάτι τέτοιο και το μετάνιωσαν. Κακά τα ψέματα, ο γέρος άνθρωπος δεν χωράει πουθενά, όπου και να πάει βάρος θα είναι. Επανειλημμένα κατά τη διάρκεια των χρόνων, ιδιαίτερα αφότου μεγάλωσαν τα παιδιά, μου ζητούσαν να πάμε μαζί να δούμε το στοιχειωμένο γεφύρι, περνώντας με το αυτοκίνητο. Εκείνα, λέει, έχουν περάσει πολλές φορές κι είναι σαν να περνάνε από τον τάφο του πατέρα τους. Δεν μπόρεσα ποτέ να τους κάνω το χατίρι, δεν νομίζω να άντεχα.

Πέρυσι πάντρεψα το Σωτηράκη μου, το στερνογέννητό μου, το αβάφτιστο που μου άφησε ο δύστυχος ο άνδρας μου. Μου λέει: «Μάνα, καιρός να θάψεις τα φαντάσματα και να συγχωρέσεις το γεφύρι. Δεν έφταιξε το γεφύρι για το θάνατο του πατέρα μου, οι άνθρωποι έφταιζαν και η πλεονεξία τους για

περισσότερα κέρδη. Θέλω Μάνα πηγαίνοντας στην εκκλησία για το γάμο, (η νύφη έμενε στην άλλη άκρη της Μεμβούρνης), να περάσουμε από το γεφύρι. Θα είναι το ιδιαίτερο δώρο σου για το γάμο μου. Καιρός να βγάλεις αυτό το βάρος από πάνω σου, καιρός να φιλιώσεις με το γεφύρι...».

—Δεν ήθελα να του χαλάσω το χατίρι και να τον πικράνω μια τέτοια μέρα. Το αυτοκίνητο πήγαινε πολύ-πολύ αργά. Τα μάτια μου, πλημμύρισαν δάκρυα. Του είχα ζητήσει να σταματήσει στο σημείο εκείνο που έγινε το κακό. Στην αρχή δεν ήθελε, μα εγώ επέμενα, έτσι υποχώρησε. Κατέβηκα από το αυτοκίνητο και κοίταξα κάτω με τρόπο.

«Θεέ μου πόσο βαθιά ήταν! Δύσμοιρε Σωτήρη τι θάνατο αντίκρυσες. Τι είδανε τα μάτια σου. Αραγε πρόφτασες να αντιδράσεις; Πρόφτασες να σκεφτείς τίποτα, πριν σε καταπιούν τα νερά και η λάσπη κάτω από τόνους σίδερα και τσιμέντο;»

Στάθηκα, κάμποση ώρα εκεί. Έσκυψα κάτω κι άφησα να πέσει απαλά το ματσάκι με τα αγριολούλουδα, που κρατούσα, μέσα στο βαθύ ποτάμι.

«Σήμερα παντρεύω το Σωτηράκη μας, και εσύ θα λείπεις, όπως έλειπες και από τους γάμους του Γιώργου και της Κατερίνας μας. Μα το νιώθαμε πως η ψυχή σου βρισκόταν κοντά μας, νιώθαμε την παρουσία σου δίπλα μας. Και σήμερα κοντά μας θα είσαι. Αντίο Σωτήρη μου, ένα γλυκό αντίο με τα αγριολούλουδα που τόσο αγαπούσες, γιατί σου θύμιζαν την αυλή του σπιτιού σου στο χωριό».

Πονούσα πολύ, κι όμως, μέσα μου ένιωσα μια γαλήνη. Μια ηρεμία, ήταν σαν να έκλεινα ανοιχτό λογαριασμό. Σαν να ξεφλούσα τα χρέη μου. Είχα φιλιώσει πια με το στοιχειωμένο γεφύρι. Έκτοτε, μπόρεσα να περάσω πάλι, και πάλι. Κάθε φορά τα μάτια μου βουρκώνουν, μα τα δάκρυα έχουν γλυκάνει, δεν έχουν την πίκρα των πρώτων χρόνων.

Ο χρόνος κύλησε και παρά τις υποσχέσεις που είχα δώσει στη Βασούλα να μη χαθούμε, μετά από κάνα δυο τηλεφωνήματα και μια επίσκεψη στην αρχή, η Βασούλα έγινε λίγο σαν τις γνωριμίες των διακοπών. Γνωρίζεσαι, δένεσαι, υπόσχεται, και στην πορεία διαπιστώνεις πως δεν περισσεύει χώρος στη ζωή σου για μια ακόμα σχέση. Την σκεφτόμουν συχνά. Όμως, κάποτε, όταν δεν μπόρεσα να βρω το τηλέφωνο της, αποφάσισα να πάω μέχρι το σπίτι της να την δω. Το σπίτι απ' έξω φαινόταν πολύ περιποιημένο και προσεγμένο. Μπα λέω, θα το νοίκιασε όπως της ζητάγαν τα παιδιά, αλλά μια κι έφτασα ως εδώ, ας χτυπήσω.

Ένας ηλικιωμένος κύριος άνοιξε την πόρτα. Ευγενικός, υποχρεωτικός. Απέναντι στον τοίχο του χολ διέκρινα δύο μεγάλες φωτογραφίες, ένας άνδρας καθιστός στην μία και μία γυναίκα στην άλλη.

Ζήτησα τη Βασούλα και δεν άργησε να φανεί. Μια Βασούλα ξανανιωμένη, πεταχτή και χαρούμενη. Μου σύστησε τον σύζυγό της, τον Νικόλα.

—Με το Νικόλα είχαμε ιδωθεί στο Νεκροταφείο πολλές φορές. Είχε χάσει κι αυτός τη γυναίκα του από την καταραμένη αρρώστια, αλλά εγώ απέφευγα τα πολλά-πολλά. Το ίδιο κι αυτός. Σοβαρός και μετρημένος! Ξέρεις δα τι λένε, ότι τάχα οι χήρες και οι χήροι πάνε στο Νεκροταφείο για να γαμπρίζουν. Συναντηθήκαμε ξανά όμως, στο Κλαμπ Ηλικιωμένων, αφού κι αυτός εδώ γύρω έμενε. Τι τα θέλεις, η μοναξιά είναι άσχημο πράμα. Έρημος εκείνος ούτε παιδί ούτε σκυλί, έρημη εγώ, τα παιδιά φευγάτα. Και ξέρεις ποιο είναι το αστείο, ότι τα παιδιά μου φαγώθηκαν να παντρευτούμε. «Άντε ρε Μάνα, μια απόφαση είναι, καλός άνθρωπος φαίνεται, να έχεις κι εσύ μια συντροφιά, να κοιμόμαστε κι εμείς ήσυχοι χωρίς την έγνοια σου».

—Ο Νικόλας είναι πολύ σεβαστικός, τιμάει τη μνήμη της γυναίκας του, όπως κι εγώ του Σωτήρη μου, γι' αυτό είδες και τις φωτογραφίες τους στο χολ. Ακόμα, κάθε Σάββατο πηγαίνουμε μαζί στο Νεκροταφείο και βλέπουμε τους ανθρώπους μας και τα λέμε όλοι παρέα. Και τα παιδιά τα ενημερώσαμε πως όταν έλθει η ώρα να φύγουμε, ο καθένας μας θα θαφτεί με τον άνθρωπό του, όχι μαζί.

Αυτή ήταν κι η τελευταία φορά που θα έβλεπα τη Βασούλα αφού διαπίστωσα, πως ήταν πλέον σε καλά χέρια.

Ποτέ δεν της μίλησα, όμως, για τη δική μου μοναξιά. Τις λίγες φορές που βρεθήκαμε είχε τόσα δικά της να μου πει που δεν έμεινε χρόνος για τα δικά μου. Σε τελική ανάλυση, μήπως δεν είναι και τόσο κακή ιδέα ν' αρχίσω να συχνάζω κι εγώ στα Νεκροταφεία;

Όλο και κάποιον παραμελημένο τάφο θα βρω να φροντίσω και πού ξέρεις...

Ήσυχες Μέρες

Ομορφάνθρωπος ο μπάρμπα-Χρήστος.

Στο γυρντό του κορμί διέκρινες κατάλοιπα περηφάνειας κι αρχοντιάς. Είχε περάσει τα ογδόντα προ πολλού κι όμως, δεν το έβαζε κάτω. Κάθε πρωί αφού πλενόταν και, απαραίτητα, ξύριζε τα λιγοστά του γένια, έβαζε διαφορετικό πουκάμισο, (είχε καμιά δεκαριά φορούσε από ένα την ημέρα και μετά πάλι απ' την αρχή ώσπου πια δεν φοριόνταν κι έπρεπε να πλυθούν), γραβάτα και το μοναδικό του κουστούμι, καφετί, που γυάλιζε από την πολυφορεσιά κι έπαιρνε το δρόμο για το κοντινό καφενείο όπου έπινε το Ελληνικό του καφεδάκι.

Τελευταία όμως, τα βήματα βάραιναν σαν την καρδιά του. Προχθές αποχαιρέτησε έναν ακόμα φίλο, τον έκτο μέσα ένα χρόνο. Όλο κι αραιώνει η παρέα, η δική του παρέα και το καφενείο γέμιζε με νέους ανθρώπους, ήταν δεν ήταν εξηντάρηδες οι περισσότεροι...σαν τι να κουβεντιάσει μαζί τους; Αυτοί βολόδερναν ακόμα στην τρικυμία της ζωής. Ο μπάρμπα-Χρήστος τα είχε ξεπεράσει αυτά. Κείνος είχε μόνο χθες και τούτοι βρίσκονταν ακόμα στο σήμερα, μερικοί μάλιστα στο αύριο.

Οδυνηρό το χθες, μα πιο οδυνηρό το σήμερα, γι' αυτό το απόφευγε. Τότε, όπως ο ίδιος έλεγε, «έπαιζε με τη ζωή όπως ο νιός με τον έρωτα».

Τώρα, δεν τον βαραίνουν μόνο τα χρόνια, μα και η μοναξιά. Μεγάλο παράπονο κι αυτό, μόνο γι' αυτά ήθελε να μιλάει και για τις μέρες, τις ήσυχες, καλύτερες μέρες που πάντα περίμενε και δεν ήλθαν ποτέ. Μένει σε μια παράγκα, δωμάτιο-κουζίνα, κ.λπ., στην πίσω αυλή ενός σπιτιού. Μένει χρόνια εκεί. Όταν πρωτοπήγε, είχε και την κυρά του. Και κείνη, με το στοργικό της χέρι και προ παντός με την παρουσία της, τα ομόρφαινε όλα. Πάνε δυο χρόνια τώρα που την κυρά του πάει και τη βλέπει σε ένα Ίδρυμα «γ' αυτούς που τα έχουν χάσει».

Οι Γιατροί το είπαν «άνοια». Στην αρχή τον γνώριζε έστω και για λίγο, πάει καιρός όμως, που τον κοιτάζει αδιάφορα σαν άγνωστο και κείνος γυρνάει κλαμένος για την κατάντια της, για το χάλι του.

Με αυτούς που μένανε στο σπίτι δεν είχε πολλά πάρε-δώσε, ούτε που τους έβλεπε, μα και να τους δει, σαν τι μπορεί να κουβεντιάσει μαζί τους, αφού

δεν μιλά τη γλώσσα τους; Είχαν ένα σκύλο όμως, που τον φώναζαν Γκάσπα, όνομα κι αυτό να σου πετύχει, τι σου είναι αυτοί οι Αυστραλοί, χάθηκε αλήθεια να του δώσουν ένα όνομα της προκοπής, ας πούμε, Σπίθα, όπως φώναζε αυτός το δικό του στην πατρίδα...

Ο Γκάσπα κάτι ήξερε κι αυτός από μοναξιά, γιατί τ' αφεντικά του έλειπαν όλη μέρα και τον έκλειναν έξω. Με τον μπάρμπα-Χρήστο έσμιζαν τις μοναξιές τους αφότου έφυγε η γριά του, εκείνη όλο τον κυνήγαγέ τον Γκάσπα, δεν τον άφηνε να μπαίνει μέσα. Όταν έμεινε μόνος ο Μπάρμπα-Χρήστος, μόλις έφευγαν τα αφεντικά του, χτυπούσε ο Γκάσπα το τζάμι με το πόδι του κι εκείνος του άνοιγε, ξάπλωνε στα πόδια του κρεβατιού και τα έλεγαν οι δυο τους, μέχρι να σηκωθεί ο μπάρμπα-Χρήστος και ν' αρχίσει τα καθημερινά του.

Τον είχε βαφτίσει μάλιστα και τον φώναζε «Σπίθα» κι ο Γκάσπα σιγά-σιγά άρχισε να ανταποκρίνεται στο Ελληνικό του όνομα, ένστικτο; Ποιος ξέρει, οι δυο τους όμως τα βρίσκανε μια χαρά.

Ο μπάρμπα-Χρήστος είχε κι άλλους φίλους που μοιράζονταν την μοναξιά του. Ήταν ο «γουργουράκης του», έτσι έλεγε ένα από τα τρυγόνια που γέμιζαν την αυλή γιατί τα μάζευε πετώντας τους ό,τι ξεροκόμματα του μένανε και φαΐ από αυτό που του έφερναν κάθε μεσημέρι από τη Δημαρχία. Ένα από όλα, ξεθάρρεψε σιγά-σιγά κι ερχόταν όλο και πιο κοντά στην πόρτα μέχρι που ανέβαινε το σκαλοπάτι κι έμπαινε μέσα κάνοντας συνέχεια γουρ-γουρ. Έτσι κι αυτός του κόλλησε το όνομα.

Είχε ακόμα ένα φίλο, τον Πιτσιπίρι. Αυτός εμφανίστηκε λίγους μήνες, αφότου έφυγε η γριά του. Ήταν ένα ποντικάκι μικρούτσικο, αυτό ήταν πολύ, μα πολύ του σπιτιού. Ήταν ο μόνος που μπαινόβγαινε ελεύθερα κι είχε την άδεια να τρυπώνει παντού, ανέβαινε ακόμα και στο τραπέζι. Τον έβγαλε «Πιτσιπίρι», γιατί αυτό το παρατσούκλι κάτι ωραίο του θύμιζε από τα παιδιάστικα χρόνια του, χωρίς να θυμάται τι ακριβώς.

Το μεσημέρι που του έφερναν το φαγητό, εκείνο λες κι ήξερε την ώρα και φρόντιζε να είναι πάντα εκεί του γύρω. Κι ο μπάρμπα-Χρήστος δεν το μάλωνε ποτέ. Ο Γκάσπα ήταν πολύ μεγαλόσωμος για να κάτσει στο τραπέζι και να τον συντροφέψει στο φαΐ κι εκείνος μαθημένος στην οικογενειακή θαλπωρή όσο είχε την κυρά του, του κακοφαινόταν πολύ να τρώει μόνος, ο Πιτσιπίρις όμως, ένα σάλτο και να τος πρώτος και καλύτερος στο τραπέζι.

Όλα πήγαιναν ωραία κι αρμονικά, μέχρι την ημέρα που η Επισκέπτρια Νοσοκόμα κατέφθασε συμπτωματικά, την ώρα του φαγητού για την δεκαπενθήμερη ένεση που του έκανε καιρό τώρα. Έφριξε, όταν είδε το γέρο

να τρώει και να πηγαινόερχεται στο τραπέζι το ποντίκι. Πρότεινε στο μπάρμπα-Χρήστο να έρχεται άτομο από τη Δημαρχία να του καθαρίζει το σπίτι μια φορά την εβδομάδα μια κι ο ίδιος δεν ήθελε να επιβαρύνει τις δυο του κόρες, οικογένεια, μαγαζιά, βάσανα, που να τις ενοχλεί.

Εκείνος όμως, αρνήθηκε κατηγορηματικά κι έγινε θηρίο ανήμερο από το θυμό του, όταν του είπε πως στην επόμενη επίσκεψη θα φέρει αποτελεσματικό δηλητήριο από τη Δημαρχία για να εξολοθρεύσει τα ποντίκια. Θεέ και Κύριε, ωρυτόταν ο γεράκος, αν είναι ποτέ δυνατόν, να υπάρχουν άνθρωποι που φοβούνται ή σιχαίνονται μια τόση δα ψυχούλα σαν τον Πιτσιπίρι του και να θέλουν να του κάμουν κακό. Ημαρτον Κύριε!

Τα πράγματα χειρότερεσαν περισσότερο όμως, όταν μια μέρα έφτασε πολύ πρωί. Ανήσυχη, γιατί τον φώναζε και δεν απάντησε, μπήκε από την μισάνοιχτη πόρτα, όπου λίγο πριν είχε μπει ο Γκάσπα, προχώρησε προς το δωμάτιο του Μπάρμπα-Χρήστου, αφού πρώτα έριξε μια ματιά στο τραπέζι της κουζίνας όπου μαζί με τ' αποφάγια ήταν έντονα τα σημάδια παρουσίας του Πιτσιπίρι, και τον βρήκε να καπνίζει αρειμανίως, ξαπλωμένο σε ένα άθλιο κρεβάτι με τη σιγαροθήκη δίπλα του γεμάτη αποτσιγάρα και μια μικρή ηλεκτρική θερμάστρα να καίει ανάμεσα σε λοφίσκους από ρούχα, παπούτσια, εφημερίδες κι ό,τι άλλο βάλει νους ανθρώπου.

Τρόμαξε στα αλήθεια πως καμιάν ώρα θα καεί ζωντανός και ξαναγύρισε το απόγευμα με Έλληνα Γιατρό για να του επισημάνουν τους κινδύνους που διέτρεχε και πόσο ανησυχούσαν για αυτόν.

Ο μπάρμπα-Χρήστος γέλασε όμως, κι άρχισε να τους μιλάει για τις κακουχίες και τους κινδύνους παλιά στον πόλεμο, τώρα θα φοβηθεί;

Εκείνη την άλλη μέρα τηλεφώνησε στο γιό του.

Ο Ανδρέας ήταν το μικρότερο από τα έξη παιδιά του, μισά εδώ, μισά στην Ελλάδα. Ο μεγάλος καημός του γέρου, το αγκάθι στην καρδιά του, το στερνογέννητό του, ο Ανδρέας του.

Ο Ανδρέας κατά βάθος τον πονούσε τον πατέρα του, μόνο που παρόλο που είχε περάσει τα πενήντα κι ήταν κι ο ίδιος παππούς, δεν μπορούσε ακόμα να του συγχωρήσει πως έβαλε την ιδεολογία του πάνω από τη φαμελιά του κι άφησε μικρή γυναίκα μες στη φωτιά του εμφυλίου και με φοβερή φτώχεια να μεγαλώσει έξη παιδιά ενώ αυτός «παρίστανε τον ήρωα στα Βουνά», με αποτέλεσμα να καταλήξει στη φυλακή για 14 χρόνια. Ο μπάρμπα-Χρήστος πάλι, ακόμα δεν μπορούσε να ξεχάσει πως τόσα χρόνια όλα του τα παιδιά κάπου-κάπου πήγαιναν και τον έβλεπαν στη φυλακή αναγνωρίζοντάς του τις θυσίες για την πατρίδα, ο μικρός όμως ποτέ. Ο Ανδρέας τον κατηγορούσε

ακόμα για την σημερινή κατάσταση της μάνας του, ότι αν δεν είχε περάσει τόσα στη ζωή της εξ αιτίας του, δεν θα τα έχανε στα γεράματα.

Ο Ανδρέας συμφώνησε πως είναι καιρός να μπει ο γέρος σε Γηροκομείο, μόνο που εκείνος αρνήθηκε να του μιλήσει ο ίδιος. Είχε να του μιλήσει, αφότου μπήκε στο ίδρυμα η Μάνα του. Πύκνωσαν οι επισκέψεις από τη Νοσοκόμα και τις κόρες του που προσπαθούσαν να τον πείσουν πόσο καλύτερα θα ήταν για αυτόν στον «Οίκο Ευγηρίας». Τρία γεύματα την ημέρα, όχι ένα, όπως τώρα, ακόμα και τα Σαββατοκύριακα και τις δημόσιες αργίες φρέσκο φαγητό, (γιατί τώρα από τη Δημαρχία του έφερναν «τρία γεύματα» την Παρασκευή). Καθαρό κρεβάτι, καθαρά σεντόνια, διάφορες ασχολίες μαζί με άλλους της ηλικίας του για να περνάει η ώρα, καμιά εκδρομούλα. Τραπέζι καθαρό, ρούχα καθαρά, προσωπικό να τον περιποιείται και να τον φροντίζει. Καμιά φροντίδα ο ίδιος κι έγνοια ούτε για νοικοκυριό, ούτε για ψώνια, ούτε να τρέχει να πληρώνει λογαριασμούς, ζεστασιά το χειμώνα, δροσιά το καλοκαίρι, μα το πιο σπουδαίο, όχι πια μοναξιά.

Ο μπάρμπα-Χρήστος τα σκέφτηκε πολύ όλα αυτά κι ενώ εξωτερικά έφερνε ακόμα κάποιες αντιρρήσεις, μέσα του σκεφτόταν πόσο ωραία θα ήταν να πλαγιάζει σε πεντακάθαρα σεντόνια με κείνη τη μοναδική μυρωδιά του φρεσκοπλυμένου ρούχου. Να τρώει, επιτέλους, ζεστό φαί, αυτά που του φέρνανε τώρα, μέχρι να γίνει η διανομή σε όλα τα σπίτια, ήταν πάντα κρύα και άνοστα. Και, κακά τα ψέματα, καλός κι ο Πιτσιπίρις, μα καλύτερη η ανθρώπινη ζεστασιά. Να νιώσει ξανά γύρω του την ανθρώπινη παρουσία, να τον γνοιάζονται, χωρίς να τον κάνουν να νιώθει ενοχές και υποχρέωση, να ακούει πάλι ανθρώπινες φωνές, να νιώσει πάλι πως ανήκει κι αυτός κάπου.

Έτσι, ένα πρωί, με βαριά καρδιά, παίρνοντας μαζί του μόνο τα παράσημα του πολέμου που δεν αποχωριζόταν ποτέ, μία φωτογραφία της γριάς του και μία του Ανδρέα του κι ένα μπογαλάκι με τα ρούχα του, άφησε να τον οδηγήσουν εκεί που, επιτέλους, θα γνώριζε τις καλύτερες μέρες. Αποχαιρέτησε τον Γκάσπα και το γουργουράκη, με πολύ βαριά καρδιά, τον Πιτσιπίρι δεν μπόρεσε να τον βρει, άδικα έψαξε παντού, φαίνεται θα μυρίστηκε τον κίνδυνο κι εξαφανίστηκε. Η υποδοχή στο καινούριο του «σπίτι» πολύ φιλική, μα ταυτόχρονα, πολύ τυπική.

Ερωτήσεις, ερωτήσεις που έπρεπε να απαντήσει, έντυπα που έπρεπε να συμπληρωθούν, υπογραφές, μαρκάρισμα των ρούχων του, κ.λπ. Του έδωσαν τον αριθμό του δωματίου και του κρεββατιού του, τον σύστησαν στους συγκατοίκους του δωματίου, τρεις ακόμα γέρους, έναν Αυστραλό, έναν Ιταλό κι έναν Σκωτσέζο.

Τον κοίταξαν ερευνητικά και κάπως εχθρικά στην αρχή, μετά άρχισαν να του μιλούν, Αυστραλέζικα, Σκωτσέζικα, Ιταλικά κι αυτός να μην καταλαβαίνει γρι. Τον έστειλαν να κάνει ντους, να αλλάξει, του εξήγησαν την ρουτίνα της καινούριας του ζωής, όλα με το χαμόγελο.

Όλα γίνονταν με το ρολόι στο χέρι, εγερτήριο την τάδε ώρα, πρόγευμα την τάδε, κι ούτω καθεξής. Πολυάσχολο όλο το προσωπικό μα δεν είχε παράπονο, του φέρνονταν πολύ ευγενικά, πάρα πολύ ευγενικά κι ας μην καταλάβαινε τις περισσότερες φορές τι του έλεγαν, του χαμογελούσαν ολοένα. Στην αρχή τα έβαλε με τον εαυτό του κι ένιωθε τύψεις που δεν ήταν ευτυχημένος μέσα σ' ένα τόσο καλό και καθαρό περιβάλλον με τόση περιποίηση. Δεν άργησε να καταλάβει, όμως, πως τίποτα δεν γινόταν αυθόρμητα, όλα γίνονταν «υπηρεσιακά», γιατί έπρεπε, γιατί έτσι έλεγε η ρουτίνα και η λίστα καθηκόντων του προσωπικού. Από τη φωνή και το χαμόγελό τους, έλλειπε η ζεστασιά, το αληθινό νιάσιμο.

Δεν άντεξε πολύ ο μπάρμπα-Χρήστος, την τρίτη ημέρα, ήσυχα κι αθόρυβα τα μάζεψε και ξαναγύρισε στην παράγκα του. Εκεί να δεις υποδοχή ο Γκάσπα! Σαν παλαβός έκανε από τη χαρά του, κουνούσε τρελά την ουρά του, έτρεχε, πηδούσε πάνω του, έκανε κολοτούμπες, τον έγλυφε κι ο Μπάρμπα-Χρήστος γελούσε, γελούσαν και τα μουστάκια του:

«Μπρε, μπρε, Σπίθα», του έλεγε, «βρε εσύ είσαι αληθινός φίλος ή μπας και παίρνεις κι εσύ μωρέ μισθό για να μου χαμογελάς;». Άνοιξε διάπλατα την πόρτα, το παράθυρο, σάλταρε μέσα ο Γκάσπα κι άρχισε πάλι τις τρέλες του, άρχισαν πάλι τη «δική τους ρουτίνα». Την άλλη μέρα, δειλά-δειλά, έκαμε την εμφάνισή του κι ο γουργουράκης. Μόνο ο Πιτσιπίρις δεν φαινόταν, κι ύστερα σου λένε τα ζώα δεν καταλαβαίνουν. Μωρέ αυτός άκουσε για δηλητήριο και μάλιστα «αποτελεσματικό» και τρέχει ακόμα, άντε και να τον μαζέψεις πάλι.

Του έλειπε του γεράκου, πιο πολύ την ώρα του φαγητού, κι έλεγε το παράπονό του στον Σπίθα και το γουργουράκη.

Τα έβαζε με τον Γκάσπα, «Εσύ φταις μωρέ, εσύ, του έλεγε. Πόσες φορές σου είπα, είναι μικρός κι αδύναμος αυτός και να μην τον φοβρίζεις. Θυμάσαι μωρέ τι τράβηξα για να σας μονιάσω και να τον αφήσεις ήσυχο; Ευχαριστήθηκες τώρα που έφυγε, τι κατάλαβες;»

Κι ο Σπίθας τον κοιτούσε με παράπονο και κουνούσε μελαγχολικά την ουρά του.

Όμως, σιγά-σιγά, ξαναβρήκε τη σειρά του, φρόντιζε πάντα να αφήνει στο τραπέζι ψίχουλα και φαί με την κρυφή ελπίδα πως ο Πιτσιπίρις θα γυρίσει.

Και όντως, μια νύχτα γύρισε. Δειλά και φοβισμένα, μα ο μπάρμπα-Χρήστος στην αρχή ούτε τον πλησίασε ούτε καν του μίλησε μπας και τον τρομάξει. Κι ο Πιτσιπίρις ξεθάρρεψε κι άρχισε πάλι να συντροφεύει το γεράκο στο φαγητό του.

Η αρμονία και η γαλήνη ξαναγύρισαν στη ζωή του μπάρμπα-Χρήστου και στο σπιτικό του. Απαρτία, όλη η οικογένεια εκεί, ο Σπίθας, ο γουργουράκης, ο Πιτσιπίρις.

Ομορφες μέρες, ήσυχες μέρες...

Η κριματισμένη

Πέρασαν θάλασσες και ωκεανούς και δεν την πείραξαν τη Μαγδαληνή ούτε οι τρικυμίες, ούτε τα υπόγεια ρεύματα που απειλούσαν να αναποδογυρίσουν το υπερωκεάνιο. Μα σαν σαλπάρισε το Αυστραλίας για τη Μελβούρνη από το Φριμάντλ που είχε παραμείνει μία μέρα, κατάκοιτη η Μαγδαληνή. Ούτε να φάει, ούτε να σταθεί στα πόδια της.

Αργότερα, όταν το σκεφτόταν, κατέληξε στο συμπέρασμα πως φτάνοντας σε Αυστραλιανό έδαφος, συνειδητοποίησε ότι σε λίγο θα συναντούσε έναν άγνωστο άνδρα για να τον παντρευτεί, χωρίς καμία εγγύηση ότι εκείνος θα τηρούσε τη *Σύμφωνία*. Καλά τα σχέδια που είχε κάνει, μα θα ήταν υλοποιήσιμα; Είχε αποφασίσει να έρθει μεν στην Αυστραλία μέσω του γαμπρού, ώστε να εξασφαλίσει βίζα, να μην τον παντρευτεί φυσικά, αλλά να εργαστεί για ένα διάστημα να συγκεντρώσει τα ναύλα του Βασίλη και να του κάνει πρόσκληση. Σύμφωνος και ο Βασίλης, αλλά θα το κρατούσαν μυστικό, μέχρι να φτάσει εκείνος εδώ.

Ξαφνικά, την έπιασε πανικός. Μετάνιωνε φριχτά για την απόφαση που πήρε. Ο πατέρας και η μάνα της δε συμφώνησαν ποτέ με την απόφασή της να φύγει τόσο μακριά και να παντρευτεί έναν άγνωστο, γιατί φυσικά, δεν τους είπε την αλήθεια.

Ένα κορίτσι είχαν όλο κι όλο και αγόρια τρία, αλλά και τον τρόπο τους τον είχαν, τη σπούδασαν, τι ανάγκη είχε να ξενιτευτεί; Μάταιες οι προσπάθειες όλης της οικογένειας. Ένωθαν τύψεις που την ζόρισαν τόσο πολύ να μην πάρει το Βασίλη με τον οποίον είχαν ένα απλό φλερτ στην αρχή που εξελίχθηκε σε έρωτα. Οι αντιδράσεις της οικογένειας δεν οφείλονταν τόσο στη φτώχεια του Βασίλη, όσο στο γεγονός πως ο πατέρας του μέθυσος και η μάνα του είχε κακό όνομα. Μικρός τόπος η επαρχία που έμεναν, πώς να δώσουν τη Μαγδαληνή τους σε τέτοια οικογένεια;

Μαθαίνοντας από μια φίλη της ότι θα έφευγε για την Αυστραλία να παντρευτεί με κάποιον που δε γνώριζε καν, αποφάσισε να κάνει κι εκείνη το ίδιο. Ο Αλέξης, ο αρραβωνιαστικός της Ισμήνης, της φίλης της, σύστησε

ως υποψήφιο γαμπρό για τη Μαγδαληνή το φίλο του, Μενέλαο. Τα προξενιά έγιναν γρήγορα. Η Μαγδαληνή με το Μενέλαο αντάλλαξαν αρκετά γράμματα, μέχρι να φύγει. Είχε δώσει εξετάσεις στην Ιατρική ο Μενέλαος, αλλά λόγω πολιτικών φρονημάτων του πατέρα του, σύνηθες φαινόμενο της εποχής, δεν τα κατάφερε. Έτσι κατέληξε στη Μελβούρνη.

Μεταξύ των δύο νέων, έγινε *Συμφωνία Κυρίων*. Δηλαδή, θα της έκανε πρόσκληση ως αρραβωνιαστικιά και όταν έφτανε, θα έκαναν αμέσως Πολιτικό Γάμο, ώστε να εξασφαλίσει η Μαγδαληνή βίζα, αφού σε αυτό στόχευε. Φυσικά δεν του ανέφερε τίποτα περί Βασίλη. Η συμφωνία έλεγε επίσης ότι ο γάμος τους θα μείνει λευκός, μέχρι να διαπιστώσουν αν όντως ταιριάζουν ή όχι. Αν ταίριαζαν, κανένα πρόβλημα! Θα προχωρούσαν και σε θρησκευτικό γάμο. Αν όχι, σαν καλοί φίλοι, θα υπέβαλαν αίτηση διαζυγίου και καθένας θα έπαιρνε το δρόμο του. Απλές και καθαρές κουβέντες, κάτι που βόλευε απόλυτα τη Μαγδαληνή. Έτσι, δε γνοιάστηκαν καν να ανταλλάξουν φωτογραφίες.

Πιθανόν, για αυτούς τους λόγους, πατώντας σε Αυστραλιανό έδαφος η Μαγδαληνή, χωρίς κανέναν δικό της εδώ, άρχισε να συνειδητοποιεί το μέγεθος της απόφασής της και τι θα γίνει, αν ο Μενέλαος δεν τηρήσει τους όρους της *συμφωνίας* και αρνηθεί να της δώσει διαζύγιο. Έφτασαν στη Μελβούρνη ένα μουντό πρωινό. Η Μαγδαληνή, αλλά και όλοι οι επιβάτες, μετά από τόσο δύσκολο και πολυήμερο ταξίδι, με αμφιλεγόμενα συναισθήματα λίγο πολύ όλοι, βρήκαν το κρύο της Μελβούρνης πολύ τσουχτερό, αφού έφυγαν Καλοκαίρι από τον Πειραιά. Πλύθηκε, ντύθηκε, στολίστηκε η ταλαιπωρημένη Μαγδαληνή, πανέτοιμη να συναντήσει τον δήθεν μελλοντικό της σύζυγο, με τη σκέψη της να τρέχει στο Βασίλη. Σαν ήρθε η σειρά τους να βγουν από το καράβι, από την κορυφή της μεγάλης σκάλας, κοιτούσαν γύρω με περιέργεια να βρουν τους γαμπρούς. Η Ισμήνη αναγνώρισε τον δικό της, γιατί είχαν ανταλλάξει πολλές φωτογραφίες. Ο Αλέξης, έτσι λεγόταν, κρατούσε μίαν ανθοδέσμη που την πρόσφερε στην Ισμήνη και φιλήθηκαν σταυρωτά. Ο Μενέλαος κρατούσε ένα ωραίο κόκκινο τριαντάφυλλο για τη νύφη! Κεραυνοβόλος έρωτας!

Από την πρώτη ματιά! Πολύ όμορφη και λυγερή η Μαγδαληνή, ψηλός και λεπτός ο Μενέλαος, όπου στο ωραίο του πρόσωπο καθρεφτιζόταν όλη η ευγένεια της ψυχής του! Άνοιξε την αγκαλιά του και την έκλεισε μέσα, ψιθυρίζοντας της: «Είσαι υπέροχη! Ξέχασε τις συμφωνίες, αύριο κιάλας, αν συμφωνείς φυσικά, παντρευόμαστε!» Ξεχάστηκε αυτοστιγμεί ο Βασίλης, ξεχάστηκαν τα μεγαλεπήβολα σχέδια, ξεχάστηκε ο λευκός γάμος, οι συμφωνίες και υπήρχε μόνο αυτός ο υπέροχος άνδρας δίπλα της!

Παντρεύτηκαν λίγες εβδομάδες αργότερα.

Στο γάμο τους, όλοι οι εκεί συντοπίτες τους, καθώς και πολλοί γνωστοί και φίλοι του Μενέλαου, ασφαλώς και η Ισμήνη με τον Αλέξη, νιόπαντροι, που εκτός από φίλοι θα γίνονταν κουμπάροι τους! Στις νυφικές φωτογραφίες που έστειλε πίσω στην οικογένεια της, έλαμπαν και άστραφταν και οι δυο από ομορφιά και ευτυχία!

Πανευτυχείς οι γονείς και τ' αδέρφια της, ιδιαίτερα, όταν έμαθαν πως ο Μενέλαος, εκτός από εμφάνιση και καλοσύνη, ήταν μορφωμένος με πολύ καλή δουλειά στη Μελβούρνη και ήδη με σπίτι και αυτοκίνητο δικά του! Ζούσαν όμορφα, με αγάπη, κατανόηση και εκτίμηση. Λίγο μετά, η Μαγδαληνή μίλησε στον άνδρα της για τον παιδικό της έρωτα και ο Μενέλαος λυπήθηκε το Βασίλη για τη διάψευση των ονείρων του, ο οποίος μαθαίνοντας πως παντρεύτηκε η Μαγδαληνή, έσκυψε με αξιοπρέπεια το κεφάλι και δε μίλησε.

Η ευτυχία του ζεύγους ολοκληρώθηκε πλήρως με τη γέννηση πρώτα του Ιάσωνα και δυο χρόνια μετά της Χαρούλας! Μια οικογένεια ευτυχισμένη και παράδειγμα προς μίμηση! Τους καμάρωναν και τους καλοτύχιζαν όλοι όσοι τους γνώριζαν.

Έτσι όμορφα κυλούσε η ζωή τους. Μεγάλωναν τα παιδιά, έφτασε τα 17 ο Ιάσωνας και τα 15 η Χαρούλα.

Ξαφνικά, τα πρώτα σύννεφα και πολύ βαριά, σκέπασαν το ευτυχισμένο σπιτικό. Η Μαγδαληνή, δεν κοιμόταν καλά τα βράδια, δεν έτρωγε, είχε αδυνατίσει πολύ μα το χειρότερο, αδιαφορούσε πλήρως για τα παιδιά, ούτε καν μαγειρεύε. Μα και το Μενέλαο τον απέφευγε. Τις νύχτες σηκωνόταν και πήγαινε πότε στην κουζίνα πότε στο σαλόνι και καθόταν στο σκοτάδι μόνη της. Ένα βράδυ, ξυπνάει ο Μενέλαος και η Μαγδαληνή δεν ήταν στο κρεβάτι, κοιτάζει το ρολόι, 2 μετά τα μεσάνυχτα.

Ανησύχησε πολύ, σηκώθηκε στις μύτες να μην ξυπνήσει τα παιδιά, πάει στην κουζίνα τίποτα, πάει στο σαλόνι, ούτε εκεί ήταν. Ανοίγει προσεκτικά, την πόρτα του δωματίου της Χαρούλας, ούτε εκεί. Προχωρεί στο δωμάτιο του Ιάσωνα και μες στο σκοτάδι βλέπει τη Μαγδαληνή πάνω από το κεφάλι του παιδιού με ένα μεγάλο μαχαίρι που άστραφτε στο σκοτάδι, υψωμένο έτοιμη να τον χτυπήσει.

Πανικοβάλλεται ο Μενέλαος και με το ΜΗΗΗΗΗΗΗΗ που φωνάζει, πετιέται τρομαγμένο το παιδί, βλέποντας τη μάνα του έτοιμη να τον χτυπήσει με το μαχαίρι, τρέχει σαν τρελός ανοίγει την εξώπορτα και ορμάει ουρλιάζοντας στο δρόμο.

Το φορτηγό που έτρεχε με ιλιγγιώδη ταχύτητα λόγω νύχτας, ούτε που κατάλαβε πως κάτι χτύπησε. Άχνα δεν πρόλαβε να βγάλει ο 17χρονος Ιάσωνας. Απερίγραπτος ο θρήνος του Μενέλαου. Η Αστυνομία που κατέφθασε μετά από

λίγο αντίκρουσε φοβερό θέαμα. Ο Μενέλαος γεμμένος πάνω στο άψυχο κορμί του Ιάσωνα στο δρόμο, η Μαγδαληνή αλλοπαρμένη λίγο πιο πέρα να κοιτάζει γύρω σα χαμένη και η μικρή Χαρούλα να μην έχει ιδέα τι έγινε και να κλαίει γοερά βλέποντας το όλο σκηνικό.

Ο Μενέλαος είπε αργότερα στην Αστυνομία και σε όλους πως πιθανόν το παιδί να είδε φοβερό εφιάλτη κι όπως ήταν μισοκοιμισμένο πετάχτηκε έξω. Της Μαγδαληνής η κατάσταση αποδόθηκε στον τόσο ξαφνικό και τραγικό θάνατο του παιδιού της. Κι όσο για τη Χαρούλα, αυτή στ' αλήθεια δε γνώριζε τι συνέβη.

Το τι έγινε στην κηδεία του νέου παιδιού, δεν περιγράφεται με λόγια. Αδάκρυτη η Μαγδαληνή συνόδευσε το παιδί της στη στερνή του κατοικία.

Όλοι την έβλεπαν με οίκτο και πόνο. «Της σάλεψε της δύστυχης μάνας... Πώς να αντέξει τέτοια συμφορά;»

Έτσι έλεγαν όλοι. Ο Μενέλαος δεν άνοιγε το στόμα του. Τη Χαρούλα την πήραν η Ισμήνη με τον Αλέξη σπίτι τους για λίγες ημέρες. Αμέσως την άλλη μέρα από την κηδεία, όταν ήταν στο μπάνιο ο Μενέλαος, έφυγε η Μαγδαληνή. Όλες οι έρευνες της Αστυνομίας, του Μενέλαου, των φίλων και των γνωστών, άκαρπες. Λες και άνοιξε η Γης και την κατάπιε. Η Μαγδαληνή φεύγοντας, δεν πήρε μαζί της τίποτα. Ούτε διαβατήριο ή βιβλιάριο Τράπεζας ή άλλο στοιχείο ταυτότητας. Πολύ δύσκολο να εντοπιστεί. Περνούσαν οι μήνες και η Μαγδαληνή πουθενά.

Πέρασαν και τα χρόνια, μεγάλωσε και παντρεύτηκε η Χαρούλα, χωρίς να μάθει ποτέ την αλήθεια για το χαμό της μάνας της και του αδελφού της και ο Μενέλαος μόνος, να θρηνεί το παιδί του και να ελπίζει πως θα βρεθεί η Μαγδαληνή. Κάποτε, είδε μια ανακοίνωση στην Ελληνική εφημερίδα, ότι στο τάδε Ίδρυμα για άστεγους βρίσκεται μία γυναίκα, ακαθόριστης ηλικίας, με το όνομα Τζένη Παπαδοπούλου και αν υπάρχει κάποιος που νομίζει ότι μπορεί να βοηθήσει, να επικοινωνήσει μαζί τους. Ο Μενέλαος σκέφτηκε πως δε χάνει τίποτα να τηλεφωνήσει.

Του περιέγραψαν μέσες άκρες τη γυναίκα και την άλλη μέρα ήταν εκεί. Το θέαμα που αντίκρουσε τον συγκλόνησε. Μία Μαγδαληνή σκελετωμένη, καταβεβλημένη, μια ατημέλητη γριά που γυρνούσε γύρω, χωρίς να βλέπει, χωρίς να ακούει και ψιθύριζε ακατάληπτα λόγια, που ξεχώριζες μετά βίας τις λέξεις: «Κριματισμένη... κριματισμένη και φόνισσα».

Την πλησίασε και της χαμογέλασε αχνά. Για μια στιγμή, νόμισε πως διέκρινε κάτι σαν φευγαλέα σπίθα στη ματιά της, αλλά έσβησε γρήγορα και συνέχισε να έρχεται γύρω, επαναλαμβάνοντας τα ίδια.

Ο Υπεύθυνος στον οποίον ο Μενέλαος εξήγησε τα πάντα, ψάχνοντας το Φάκελο της Τζένης Παπαδοπούλου, του διάβασε τι είχαν γράψει χρόνια πριν οι ειδικοί.

—Σήμερα, το πρωί, 9 Μαρτίου του 19... εισήχθη στο Φιλανθρωπικό Ίδρυμα «Ο Καλός Ποιμένας», η Τζένη Παπαδοπούλου, χωρίς στοιχεία ταυτότητας, που βρέθηκε να περιφέρεται στους δρόμους της Μεμβούρνης. Αξιολογήθηκε από την ειδική ομάδα όπου τους εξήγησε ότι κάποτε είχε εγκαταλείψει το σπίτι της, κάτω από τραγικές συνθήκες, χωρίς να δώσει άλλες εξηγήσεις. Στην πορεία ομολόγησε πως λίγες μέρες, αφού έφυγε από το σπίτι και περιπλανιόταν άσκοπα στους δρόμους μέρα-νύχτα, τη μάζεψε η Αστυνομία και την πήγε σε Ψυχιατρείο.

— Δεν τους είπα το αληθινό μου όνομα, ούτε έδωσα καμιά πληροφορία. Με κράτησαν εκεί για καιρό και μου έδιναν ένα σωρό φάρμακα, μετά με έστειλαν να μείνω σε ένα σπίτι με άλλους άστεγους. Δεν έμεινα, έφυγα, όπως έφυγα και από άλλα παρόμοια σπίτια. Πουθενά δε μίλησα. Δε θυμάμαι πότε ή πώς, με βάλανε σε Ίδρυμα. Έφυγα και από το Ίδρυμα. Άστεγη, κοιμόμουν κάτω από μια γέφυρα με πολλούς άλλους. Ζητιανεύαμε και μοιραζόμαστε το ψωμί. «Δε μου άξιζε να με φροντίζουν, να με προσέχουν. Ήμουν μία αισχρή και τιποτένια γυναίκα. Είχα διαπράξει το πιο ειδεχθές έγκλημα που όμοιό του δεν είχε γίνει. Είχα όμορφη οικογένεια και τα κατάστρεψα όλα. Ντρεπόμεν να ομολογήσω πως όσο μεγάλωνε ο γιος μου, εγώ δεν ένιωθα μητρικά απέναντί του. Τον έβλεπα σαν έναν πολύ ποθητό άνδρα.

Κάθε φορά που τον αντίκριζα ή ήμαστε κοντά, αναστατωνόμουν και το μόνο που λαχταρούσα ήταν να κάνω έρωτα μαζί του. Η ζωή μου είχε γίνει κόλαση. Δεν άντεχα ούτε να τον βλέπω, ούτε τα μητρικά του χάρδια και φιλιά άντεχα. Τον έσπρωχνα πέρα φωνάζοντας του να μη με αγγίζει. Το μαρτύριό μου χειρότερε, έφτασα να είμαι τόσο οργισμένη μαζί του που ήταν τόσο προκλητικά όμορφος, κι εγώ να μην μπορώ να τον αγγίξω, που τον μίσησα, λες και έφταιγε το παιδί μου για τις ανήθικες επιθυμίες μου και προσευχόμουν να πεθάνει.

Μια νύχτα που ο άνομος πόθος με είχε κυριεύσει, τρελάθηκα. Πήγα στο δωμάτιό του... έμεινα να τον κοιτάζω με λαχτάρα για κάμποσο... Είχα χάσει κάθε λογική, κάτι με έσπρωχνε να τρυπώσω στο κρεβάτι και να αρχίσω να τον φιλώ με πάθος και να τον χαϊδεύω, όχι σα μάνα. Δεν είχα σωτηρία... έπρεπε να πεθάνει για να γλιτώσω.

Χωρίς καμία συναίσθηση του τι κάνω, πήγα στην κουζίνα άρπαξα ένα μεγάλο μαχαίρι σκεπτόμενη πως ο μόνος τρόπος είναι να μην υπάρχει, όσο υπάρχει, εγώ

θα τυραννιέμαι. Δεν αντέχω αυτό το μαρτύριο άλλο. Να πεθάνει... να πεθ... με το που υψώνω το μαχαίρι, ακούστηκε εκείνο το φοβερό ΜΗΗΗΗΗ μες στη νύχτα από τον άνδρα μου. Κριμάτισα βαριά, γιατί προσπάθησα να σκοτώσω το ίδιο μου το αθώο μου παιδί. Το μεγάλο μου αμάρτημα και έγκλημα δε θα το συγχωρήσει ποτέ ο Θεός. Εγώ, η μάνα του, έφτασα στο σημείο να νιώσω τέτοια ανήθικα, πρόστυχα και ελεεινά αισθήματα για το σπλάγχο μου και να γίνω αιτία να βρει φριχτό θάνατο.

Κριματισμένη και καταραμένη... ούτε η Γης θα με λιώσει».

Συγκλονίστηκε βαθιά με αυτά που άκουσε ο Μενέλαος. «Γιατί δε μου μίλησες ψυχή μου; Άρρωστη ήσουν αγαπημένη μου, υπήρχε βοήθεια. Γιατί να βασανίζεσαι έτσι μόνη σου και να χάσουμε το παιδί μας, αλλά και εσένα; Τι έφταιγες κι εσύ Μαγδαληνή μου... θύμα ψυχικών διαστροφών και διαταραχών ήσουν».

Την πήρε μαζί του την αγαπημένη του γυναίκα, τη Μαγδαληνή του, τη φρόντισε με αγάπη και αφοσίωση μέχρι το τέλος.

Μα η Μαγδαληνή δε συνήλθε ποτέ.

Ο Μενέλαος, ουδέποτε μοιράστηκε το τρομερό μυστικό με κανέναν. Άφησε όλους να πιστεύουν πως με το θάνατο του παιδιού τους, σάλεψε το λογικό της.

Το φοβερό μυστικό, το πήρε μαζί του στον τάφο.

Τα Φιλαράκια

Ζω μόνη, ολομόναχη. Δύσκολο, πολύ δύσκολο, ιδιαίτερα τις νύχτες. Την ημέρα τα πράγματα είναι αλλιώς. Έχεις τον ήλιο που φωτίζει και την πιο μικρή γωνιά και παίρνει την αγριάδα του σκότους. Ναι, το σκοτάδι είναι που φοβάμαι πάνω απ' όλα.

Το σκοτάδι που είναι πυκνό σαν τον ίδιο το φόβο.

Πολλοί δεν μπορούν να το καταλάβουν, μερικοί γελάνε, κάποιοι καλοσυνάτα, άλλοι με κακία. Η κακία είναι που δεν αντέχω.

Πάλι σκέφτομαι, μπορεί να μην είναι κακία, να' ναι, ας πούμε ειρωνεία ή ακόμα αμηχανία. Ναι, μάλλον αμηχανία πρέπει να' ναι και από αδεξιότητα, βγαίνει σαν κακία. «Μα, αφού εσύ δεν βλέπεις καθόλου, έτσι κι αλλιώς, τι σε ενοχλεί το σκοτάδι; Συνέχεια σκοτάδι δεν είναι για σένα;» Όταν ακούω τέτοια λόγια, τότε, στις καλές μου ημέρες, λέω, δεν βαριέσαι, από άγνοια μιλούν έτσι, μα στις ευάλωτες στιγμές μου, κι είναι κάμποσες, με πιάνει το παράπονο...

Πώς να τους εξηγήσεις πως, όχι, δεν είναι το ίδιο; Πως μέσα από το κατάμαυρο του σκότους, μπορείς να ατενίζεις το γαλάζιο της ελπίδας, αν κάποτε είχες σκύψει με αγάπη πάνω από την ομορφιά του κόσμου; Κι εγώ στάθηκα τυχερή, γιατί την ομορφιά του κόσμου, την γνώρισα και την έζησα για πολύ, πριν με βρει το κακό.

Πώς να εξηγήσεις πως όταν χάσεις κάτι τόσο σημαντικό, όπως το φως σου, δεν σταματάει η ζωή; Κι εσύ μαθαίνεις να βλέπεις τα πράγματα στην πραγματική τους διάσταση, ανακαλύπτεις αυτά που ήταν πάντα εκεί κι εσύ ποτέ ίσως δεν πρόσεξες.

Αλλάζουν οι προτεραιότητες και βασικό ρόλο παίζουν πια οι λεπτομέρειες. Αυτά τα μικρά και ασήμαντα που οι περισσότεροι τα προσπερνούν, χωρίς να τα βλέπουν, εσύ τα προσέχεις, ίσως για πρώτη φορά, και τότε ανακαλύπτεις έναν καινούριο κόσμο που ούτε γνώριζες πως υπάρχει. Νιώθεις ευγνωμοσύνη για τα λίγα που σου έμειναν κι όμως, εσένα σου φαίνονται πολλά! Διαπιστώνεις την ματαιότητα των πραγμάτων κι αρχίζεις να ασχολείσαι με τα σημαντικά, προσπαθείς να βρεις το αληθινό νόημα της ζωής. Κι αυτό, γιατί δεν τρέχεις πια κυνηγώντας την ίδια τη ζωή όπως ο σκύλος την ουρά του.

Ο Ήλιος είναι ζωή, είναι μαγεία, φως, ελπίδα, ζεστασιά, συντροφιά. Τι κι αν δεν τον βλέπω; Τον νιώθω, τον νιώθω να μ' αγγίζει, μου θωπεύει το πρόσωπο, τα σβηστά μου μάτια, τα χέρια, μου ζεσταίνει την ψυχή, με συντροφεύει στις μεγάλες ώρες της μοναξιάς. Του μιλάω, του λέω το παράπονο, το μεγάλο παράπονο που ακόμα και σ' αυτήν την ηλικία φουρτουνιάζει ώρες - ώρες την ψυχή μου. Του λέω για τα στρέμματα, για τα δέκα στρέμματα που έγιναν αφορμή κι αιτία των δεινών μου. Κι αυτός καταλαβαίνει. Μ' ακούει με κατανόηση, νιώθω ν' απλώνεται γύρω μου και να μ' αγκαλιάζει σα να θέλει να με προστατεύσει.

Ήλιε μου, ήλιε, παρηγοριά της μοναξιάς μου...

Τον ερχομό του μου τον αναγγέλλει πάντα το ένα από τα φιλαράκια μου, όχι η μπιρμπίλω, το μαυράκι μου. Καμιά φορά, από την αγωνία όλης της νύχτας και την αϋπνία, με παίρνει ο ύπνος λίγο το πρωί, μα εκείνο είναι πάντα εκεί. Φρουρός ακοίμητος, λες και το διόρισαν να ξυπνάει την γειτονιά, μπας και κοιμηθεί ο φτωχός λίγο παραπάνω και λιγοστέψει η παραγωγή και τα κέρδη του αφεντικού. Με το σκάσιμο της ανατολής, να τος ο φίλος, πιστός στο ραντεβού του βρέξει χιονίσει.

Στην αρχή με ενοχλούσε κάπως και του' βαζα τις φωνές, εκείνο όμως, χαμπάρι, πέρα βρέχει, ίσως γιατί κατά βάθος ξέρει πως το αγαπάω και μου αρέσει η συντροφιά του.

Μίαν ημέρα νεύριασα τόσο πολύ που σηκώθηκα, άνοιξα το παράθυρο και του πέταξα την παντόφλα, αν και το μετάνιωσα μετά. Μα φαίνεται ξαστόχισα κι εκείνο δεν μου κράτησε κακία. Όχι μόνο κακία δεν κράτησε, απεναντίας μ' έκαμε να νιώσω ενοχές, γιατί, τουλάχιστον έτσι μου φάνηκε, συνέχισε να τραγουδάει πιο γλυκά.

Έτσι, τα βρήκαμε κι από τότε είμαστε φιλαράκια πρώτα. Του λέω τα μυστικά μου, με ακούει με υπομονή, κάποτε όμως, ίσως κουράζεται, γιατί πετάει και φεύγει, πριν από την συνηθισμένη του ώρα. Και τότε εμένα με πιάνουν οι ανασφάλειες πως θα χάσω το φιλαράκι μου από τον εγωισμό μου, για να παραπονιέμαι συνέχεια και να κλαίω την μοίρα μου.

Συνήθως, έρχεται πρώτο αυτό, κάθεται στο χαμηλό κλαδί της γαζίας, ακριβώς δίπλα από το παράθυρό μου κι ας λένε πως τα πουλιά δεν καταλαβαίνουν. Μωρέ αυτό καταλαβαίνει και πολύ μάλιστα. Αλλιώς πώς εξηγείται πως από τόσα δέντρα γύρω στον κήπο αυτό διαλέγει όχι μόνο το δέντρο μου αλλά και το κλαδί που βλέπει στο παράθυρό μου;

Αφού ξυπνήσει εμένα και τα πούμε για λίγο σιγανά, μετά αρχίζει να καλεί δυνατά όλη του την οικογένεια. Αν κρίνω από το πόσα μαζεύονται στο άμφε

σβήσε, θα πρέπει να έχει πολύ μεγάλο σόι. Κάθονται εκεί για λίγο κι αφού πρώτα μου κάνουν καντάδα πολύ μελωδική, καταστρώνουν, ίσως, το πρόγραμμα της ημέρας. Μετά αυτό γέρνει λίγο προς το παράθυρο σα να θέλει να με χαιρετήσει και να με διαβεβαιώσει πως αύριο πάλι εδώ θα είναι, πεταρίζουν και φεύγουν όλα μαζί.

Όταν είχα το φως μου, δεν στάθηκα ποτέ να σκεφτώ πόσο σημαντικά είναι τα πουλιά. Αμφιβάλλω ακόμα κι αν είχα προσέξει ποτέ συνειδητά την παρουσία τους. Θα γελούσα ειρωνικά αν κάποιος μου έλεγε ότι θα 'ρθεί ημέρα που ένα ταπεινό πουλάκι θα είναι το φιλαράκι μου το πιστό. Κι όμως, έτσι είναι, αυτό το μικρό πουλάκι μου φέρνει μήνυμα ελπίδας, μήνυμα παρηγοριάς, αισιοδοξίας, πως πάει κι αυτή η νύχτα, έφυγε...Κουράγιο.

Μαυροπούλι είναι από κείνα τα άσχημα, τα άχαρα της Αυστραλίας, χωρίς φανταχτερά χρώματα και μελωδική φωνή. Μα ίσως γ' αυτόν ακριβώς το λόγο δείχνει τόση συμπόνια, τόση φροντίδα σε μένα την σημαδεμένη.

Σημαδεμένη... πόσο άσχημο ακούγεται κι όμως, έτσι είναι.

Γεννήθηκα σε ένα χωριό της Μακεδονίας, φτωχή οικογένεια, πέντε παιδιά, τρία αγόρια, η αφεντιά μου κι η αδελφή μου, η μικρή. Ο πατέρας μου, πολύ σκληρός και άπονος άνθρωπος, όλη του την κακία απάνω μου την έβγαζε. Έμοιαζα, λέει, της αδελφής του που δεν την χώνεψε ποτέ, γιατί χρειάστηκε να δουλέψει χρόνια ολόκληρα για να την αποκαταστήσει, κι αυτός έβγαζε τα αποθνήσκοντά του σε μένα. Περιουσία δεν είχαμε, μόνο χωράφια, χωράφια που καλλιεργούσαμε καπνά.

Ξέρεις τι σημαίνει καλλιέργεια καπνού; Μιλάμε για καλλιέργεια παραδοσιακή, όχι όπως σήμερα που τα μηχανήματα κάνουν τη βαριά δουλειά. Αμ δεν ξέρεις, σκληρή κι απάνθρωπη δουλειά, ώρες ολόκληρες, ημέρες ολόκληρες σκυμμένη πάνω στη γη. Άσε όταν αρμαθιάζαμε, χωρίς γάντια εκείνα τα χρόνια, από την πικρίλα στα τρυπημένα μας δάχτυλα ούτε την ντοματοσαλάτα που μας σέρβιραν στα διαλείμματα δεν μπορούσαμε να φάμε. Για πολύ καιρό, όσο και να πλέναμε τα χέρια μας, η πικρίλα δεν έφευγε. Να πέφτεις στο στρώμα το βράδυ και να μην βρίσκεις ξεκούραση. Ούτε που προλάβαινες κιόλας. Μέχρι να πέσεις, ξημέρωνε κι αυτός έβαζε τις φωνές, λες κι είμαστε σκλάβοι του. Τ' αδέρφια μου τού έβγαζαν γλώσσα, εγώ πού να τολμήσω.

Αφότου μεγάλωσα λίγο, μόνη μου σκέψη ήταν πώς να φύγω, να φύγω μακριά να γλιτώσω, μα να πάω πού; Οι ορίζοντές μου πολύ στενοί κι εγώ νέα και άπειρη.

Χωρίς γνώσεις ή προσόντα ούτε γράμματα, ούτε μια τέχνη, μόνο καπνά ήξερα να καλλιεργώ, ούτε υποστήριξη από κανέναν, μόνη, κατάμονη.

Μου άρεσε ο Δημήτρης και του άρεσα κι εγώ, δυο τρεις φορές, βρεθήκαμε στα κλεφτά κι ανταλλάξαμε λόγια αγάπης, μα κι αυτός στον ήλιο μοίρα σαν και μένα. Τι να τον κάνω; Να τον πάρω και να δουλεύω στα καπνά μια ζωή; Να λείπει το βύσσινο. Όταν με ζήτησε, είπα ένα μεγάλο όχι, κι ας πονούσε η καρδιά μου γ' αυτό. Τότε ήταν που ο πατέρας μου αγρίεψε ακόμα περισσότερο. Δεν ήταν διατεθειμένος, είπε, να περάσει με μένα τα ίδια που πέρασε με την αδελφή του.

Μετά από λίγες ημέρες, μού 'δώσε τελεσίγραφο:

«Διάλεξε και πάρε, ο Φανούρης από το διπλανό χωριό έστειλε προξενιό για το γιο του, τον Βαγγέλη, είναι λέει στην Αυστραλία. Από ό,τι έμαθα, είναι καλά αποκαταστημένος, να, έφερε και φωτογραφία, καλός φαίνεται. Λοιπόν, ή καλλιεργείς κάθε χρόνο δέκα στρέμματα καπνό, όσα βγαίνουν στο μερδικό σου, ή παίρνεις τον Βαγγέλη και πας στην ευχή του Θεού».

Κατά τη γνώμη του, φάνηκε και πολύ γενναιόδωρος, γιατί μου άφησε μίαν ολόκληρη εβδομάδα να αποφασίσω! Τα στρέμματα τα καταραμένα, πόσο τα μισούσα. Αν δεν ήταν αυτά, ίσως κάτι άλλο να έκανα λιγότερο κουραστικό και ανιαρό και ίσως, γιατί όχι, πιο αποδοτικό.

Μα δεν ήταν μόνο που απαιτούσε να τα καλλιεργώ, γιατί «τόσα έπεφταν στο μερδικό μου». Αν ήταν στ' αλήθεια μερδικό μου, ας μου τα έδινε, κι εγώ θα έβλεπα τι θα έκανα. Μερδικό μου ήταν μόνο για να τα δουλεύω και να παίρνει αυτός τα λεφτά κι εγώ να μην βλέπω πεντάρα, ούτε για ένα φουστάνι ή ένα ζευγάρι παπούτσια σαν κορίτσι που ήμουνα. Ούτε για την προίκα μου τα προόριζε, κι αυτό το ξέκοψε: Ήταν γης κι η γης μένει στην οικογένεια, το θηλυκό είναι ξένο κρέας, κι αυτός είχε τρεις γιους.

Έλα στη θέση μου τώρα, τι απόφαση να πάρω, τη Σκύλα ή την Χάρυβδη; Γιατί εμένα έτσι μου φάνηκε. Κάθε ημέρα δεν παρέλειπε να μου θυμίζει πως, «μία λιγότερη, τέσσερις μείνανε, τρεις και η μεγαλειότης σου, ακόμα απάντηση. Παράτα δεν έχει, ο άνθρωπος περιμένει απάντηση, γιατί όπως είπε, δεν παρακαλάει κιόλας, έχει κι αλλού πορτοκαλιές». Βγήκα στην αυλή το τελευταίο βράδυ. Κοίταξα πέρα τα χωράφια, κοίταξα τα πόδια μου τα πληγωμένα, τα χέρια μου με τους ρόζους, το κορμί μου που κύρτωνε. Τα χωράφια, πέρα μακριά να απλώνονται μισητά και αδιάφορα για την απόφαση που έπρεπε να πάρω. Μπα, δεν πάει άλλο σκέφτηκα, από τα καπνά, καλύτερα στην Αυστραλία κι ό,τι βρέξει ας κατεβάσει.

Ταξιδεύαμε με την Όλγα μαζί, όχι πως την ήξερα κι από πριν, στο καράβι γνωριστήκαμε, είμαστε στην ίδια καμπίνα, κάτω στον πάτο του καραβιού. Είχε και φιλιστρίνη κι όταν έγερνε στο πλάι από το κύμα το σαπιοκάραβο

και πήγαινε κι όλο πήγαινε προς τα κάτω, εμείς πιανόμαστε από το χέρι και λέγαμε τα πατερημά μας. Τρέμαμε από το φόβο μας. Πάει, λέγαμε, αυτή τη φορά δεν πρόκειται να γυρίσει απ' την άλλη μεριά, θα βουλιαζόμαστε, από ψάρια θα πάμε... Κι εκείνη γαμπρό από φωτογραφία έπαιρνε. Εκείνη ήταν από ένα φτωχοχώρι της Ρούμελης, είχε πονετικούς και καλούς γονείς, μόνο που ήταν άμφοτσοι. Δεν συμφώνησαν με την απόφασή της να φύγει, την αγαπούσαν και την ήθελαν κοντά τους.

Η μάνα της κόντεψε να πεθάνει απ' τον καημό της, όταν ήλθαν τα χαρτιά της, ο πατέρας της πήγε στο μαγαζί του χωριού κι έγινε φέσι από το πιστό για να μην σκέφτεται έστω και προσωρινά. Η Όλγα όμως, την απόφασή της την είχε πάρει.

Πίστεψε στα φυλλάδια με τις όμορφες φωτογραφίες και τα ωραία τοπία που παρουσίαζαν την Αυστραλία παράδεισο, αυτά της έστελνε ο γαμπρός για να την δελεάσει. Μιλούσαμε με τις ώρες. Καταστρώναμε σχέδια για το πώς να φερθούμε και τι να κάνουμε, αν δεν μας άρεσαν οι γαμπροί.

Λέγαμε να μην φανερωθούμε, να περιμένουμε κάπου κρυμμένες, να τους κόψουμε από μακριά... και μετά βλέποντας και κάνοντας. Κάναμε όνειρα πως αν δεν είναι του γούστου μας, θα πάμε να μείνουμε μαζί οι δύο μας για να μοιραζόμαστε τα έξοδα και να κάνουμε οικονομία. Θα δουλέψουμε, θα μαζέψουμε λίγα λεφτά, κι από κει και μετά αποφασίζουμε αν θα μείνουμε ή θα γυρίσουμε πίσω. Σιγά και μην τα καταφέραμε. Μωρέ αυτοί είχαν τέτοιο φόβο μην αλλάζουμε γνώμη και δεν τους πάρουμε, που μέσα σε ένα μήνα παντρευτήκαμε και δεν μας άφησαν μόνες ούτε στιγμή.

Έτυχε να γνωρίζονται οι γαμπροί μεταξύ τους. Πολύ μικρή η ελληνική παροικία τότε, έμεναν και στην ίδια περιοχή. Η ανασφάλεια που δημιουργεί το άγνωστο, έσπρωξε τους μετανάστες να φτιάξουν τα μικρά τους γκέτο, έτσι για να νιώθουν κάποια σιγουριά στην ξένη γη. Αμέ το άλλο που το πας; Για μένα ήταν και το χειρότερο απ' όλα, γιατί έτσι όποια πιθανότητα, όσο μικρή κι αν είχα να ξεφύγω, πάει, εξανεμίστηκε. «Έδεσαν τον γάιδαρο τους» από το πρώτο βράδυ, επιμένοντας να κοιμηθούμε μαζί. Έτσι κι αλλιώς άλλο δωμάτιο ή κρεβάτι δεν υπήρχε. Ολόκληρη συνωμοσία, όλα προσχεδιασμένα και προμελετημένα. Πολύ στενό το ελληνικό περιβάλλον τότε. Άλλα χρόνια, άλλες απαιτήσεις από τις γυναίκες. Πού να τολμήσεις να αφήσεις τον Βαγγέλη μετά; Ποιος θα δεχόταν γυναίκα από... δεύτερο χέρι. Βλέπεις μόνο η γυναίκα έπρεπε να ναι τύπος και υπογραμμός, ο άνδρας, άνδρας είναι. Καμιά φορά σκέφτομαι, τι ηλίθιοι που είναι μερικοί άνδρες. Αλήθεια, σαν τι νομίζουν δηλαδή, πως όλες με τις οποίες καυχώνται πως πήγαν, και αν πήγαν στ' αλήθεια, και που προφανώς τους φέρθηκαν ανέντιμα και τις ξεγέλασαν, ανύπαντρες έμειναν;

Δεν τις πήρε κάποιος άλλος που και αυτός με την σειρά του ίσως τις ίδιες καυχησιές και παινέματα έκανε για την αφεντιά του; Ή ακόμα πώς γίνεται και σε τόπο μικρό όλοι είχαν αγαπητικές ή τουλάχιστον έτσι καμάρωναν, αλλά οι αδελφές όλων ήταν υπεράνω κάθε υποψίας; Τίνος αδελφές ήταν οι αγαπητικές τους; Βρε δεν ντρέπονται τα μούτρα τους, λέω εγώ.

Λοιπόν, τον Βαγγέλη από την αρχή δεν τον συμπάθησα. Ήταν κακάσχημος, τεμπέλης και μέθυσος. Όχι απλά χωριάτης, χωριάτισσα ήμουν κι εγώ, αυτός ήταν τάγκαρος σου λέω, ήταν βάρβαρος, πιο βάρβαρος κι από τον πατέρα μου. Αντε λέω, τα είχαμε χύμα, μας ήλθαν και τσουβαλάτα. Στον μήνα απάνω έμεινα έγκυος, εγώ χάρηκα λίγο, σκέφτηκα ότι τουλάχιστον θα 'χω παρηγοριά το παιδί μου. Εκείνος, όμως, δεν ήθελε παιδί για να δουλεύω και να μπορεί να μπекροπίνει και να παίζει στοιχήματα στα άλογα και στα σκυλιά στις κούρσες.

Είχα άσχημη εγκυμοσύνη από την αρχή. Μίαν ημέρα με πήρε να πάμε σε κλινική να με δει γιατρός, είπε, και να μου δώσει κάτι για τον εμετό. Ήταν κάπου στο Φιτζρόν. Μόλις μπήκαμε μέσα, μ' έβαλαν σε ένα δωμάτιο, ήλθε ένας γιατρός και μου είπε να ξαπλώσω να με εξετάσει.

Ξάπλωσα και πριν καταλάβω τι γίνεται μου άπτησε μίαν ένεση, γυρίζει ο Βαγγέλης και λέει: «Κοίτα να δεις, εδώ είναι κλινική που κάνουν εκτρώσεις, δεν είναι ώρα για παιδί ακόμα, το καλό που σου θέλω, μην τολμήσεις και φωνάξεις ή φέρεις αντίρρηση, γιατί εδώ οι εκτρώσεις είναι παράνομες, αν μιλήσεις θα κουβαληθεί αστυνομία και θα πάμε μέσα κι εμείς και οι γιατροί». Ήταν γύρω στα 1972-73.

Δεν πρόλαβα να αντιδράσω, γιατί μ' έπιασε η ένεση και κοιμήθηκα. Πριν ακόμα ξυπνήσω καλά, μ' έβγαλε από την πίσω πόρτα και τραβώντας με, γιατί τρέκλιζα, μ' έβαλε στο αμάξι και πήγαμε σπίτι.

Όταν συνήλθα και συνειδητοποίησα τι έγινε, δεν έκλαψα, ήταν τόση η οργή που ένιωθα που δεν μου άφησε δάκρυα. Ήταν την άλλη μέρα, εγώ δεν του μιλούσα καθόλου. Η οργή όλο και φούντωνε μέσα μου, ξεχειλίζει σαν φουσκωμένο ποτάμι έτοιμο να σπάσει τις όχθες και να ξεχυθεί ορμητικά.

Ούτε που του μαγειρεύα, τηγάνιζε πατάτες να φάει ο αναίσθητος. Τότε ήταν που έγινα εκτός εαυτού, έτοιμη να κάνω φόνο. Σήκωσα ένα βαρύ ξύλο, ούτε πού ξέρω πού βρέθηκε, ούτε καν αν ήταν ξύλο ή κάτι άλλο, κι όπως ήταν πισώπλατα, του το 'φερα στο κεφάλι..

Δεν τα 'χασε κι ας ήταν ξαφνικό, ίσως γιατί φοβόταν και κάπου το περίμενε. Άρπαξε το τηγάνι απ' την φωτιά κι όπως ήταν γεμάτο με καυτό λάδι μου το πέταξε στο πρόσωπο... Αυτή ήταν η τελευταία φορά που είδα τον Βαγγέλη κι η τελευταία φορά που αντίκρυσα τον ήλιο, το λιόβγαλμα, το λιόγερμα...

Πέρασα πολλούς μήνες σε νοσοκομεία μέσα, μα όσο κι αν προσπάθησαν οι γιατροί, δεν κατάφεραν να γλιτώσουν τα μάτια μου. Με πολλές πλαστικές εγχειρίσεις, έγινε υποφερτή η μορφή μου τόσο, όσο να με βλέπουν οι άνθρωποι και να μην τρομάζουν. Μήνες μοναξιάς και απόγνωσης, σε ξένον τόπο, χωρίς δικούς μου ανθρώπους. Χωρίς καν να μιλώ τη γλώσσα και να καταλαβαίνω τι μου λένε ή να μπορώ να τους πω πώς νιώθω και τι θέλω. Θυμάμαι με ρώτησαν πολλές φορές πού ήταν η οικογένειά μου. Ευτυχώς μόνο στην αρχή, σιγά-σιγά έμαθαν όλοι την ιστορία μου και με συμπονούσαν, με πρόσεχαν, μπορώ να πω περισσότερο κι από τους άλλους ασθενείς. Κάθε φορά που βρισκόταν εκεί Έλληνας, τον ρωτούσαν πως τον λένε, μετά έρχονταν σε μένα και μού 'λέγαν: «Είναι εδώ ο/η τάδε, θέλεις να του πούμε να 'ρθει να μιλήσετε λίγο», κι εγώ στην αρχή έλεγα πάντα όχι. Από την μια φοβόμουν μήπως είναι κάποιος που γνωρίζει τον Βαγγέλη, από την άλλη ντρεπόμουν να με βλέπουν σε τέτοια χάλια.

Μα η μοναξιά και μάλιστα σε ξένον τόπο και επί πλέον μέσα σε νοσοκομείο, είναι όχι απλά βαριά, ασήκωτη είναι. Έτσι, σιγά-σιγά άρχισα να ξεθαρευώ και να δέχομαι ορισμένες κυρίες που δούλευαν εθελοντικά. Ανάμεσά τους και μερικές Ελληνίδες κάθονταν μαζί μου, μιλούσαμε, μου διάβαζαν εφημερίδες από την πατρίδα, με έπαιρναν λίγο έξω στον περίβολο του Νοσοκομείου. Ας είναι καλά οι γυναίκες όπου κι αν βρίσκονται, μεγάλο το έργο τους και άξιος ο μισθός της ψυχής τους.

Κάποτε, βγήκα από το νοσοκομείο κι ήλθα να μείνω εδώ, στο σπίτι μου. Αποσύρθηκα από την κοινωνία που δεν πρόλαβα καλά να γνωρίσω... Δεν είχα ούτε τρεις μήνες στην Μελβούρνη, όταν έγινε το κακό, βάλει και κάμποσους ακόμα στο νοσοκομείο, πάλι μόνη κι έρημη. Κλείστηκα στον εαυτό μου. Συγγενείς δεν είχα, φίλιες δεν πρόλαβα να αποκτήσω, κι άλλωστε, ποιος θέλει συνάφεια με σημαδεμένη; Ούτε συζήτηση βέβαια να γυρίσω πίσω στην πατρίδα...

Ο πατέρας μου, όταν έμαθε τα καθήκαστα έριξε όλο το δίκιο στον Βαγγέλη. Πώς τόλμησα να πάω κόντρα στη γνώμη του άνδρα μου; Λες και δεν έφτανε αυτό, εγώ πήγα και να τον σκοτώσω τον άνθρωπο! Με τι μούτρα να δει τους δικούς του; Να κάνω τον σταυρό μου που δεν μού 'κάμε μήνυση, κι αν έμεινα γκαβή, από το κεφάλι μου το κακό. Δεν έκανα τον κόπο ούτε να απαντήσω στο γράμμα του. Από τότε ξέχασα πως είχα γονείς και οικογένεια. Δεν συγχώρησα ποτέ ούτε τον πατέρα, ούτε την μάνα μου, γιατί κι εκείνη δεν μου 'δειξε καμιά συμπαράσταση, ούτε καν συμπόνια...

Ευτυχώς οι Νόμοι σ' αυτήν την χώρα είναι πιο ανθρώπινοι, ιδιαίτερα για τη γυναίκα. Άκου να μου κάνει μήνυση! Ποιος; Ο Βαγγέλης! Αχ ρε πατέρα, για σένα ήμουν ξένο κρέας, όπως συνήθιζες ν' αποκαλείς τις γυναίκες.

Σαν θύμα εγκληματικής ενέργειας πήρα μίαν μικρή αποζημίωση από το κράτος, ας είναι καλά, και το δικαστήριο ανάγκασε τον Βαγγέλη να μου παραχωρήσει το σπίτι που είχε, ως ηθική αποζημίωση. Δικάστηκε 12 χρόνια, για την παράνομη έκτρωση στην οποία με ανάγκασε παρά τη θέλησή μου, αλλά και για την απόπειρα δολοφονίας εις βάρος μου και την απώλεια της όρασής μου και όλα τα άλλα τραύματα από το κάψιμο, συν την παραμόρφωση του προσώπου μου. Μωρέ και λίγα που ήταν. Και να ‘χεις τον ίδιο το γονιό σου και να του ρίχνει δίκιο! Πούλησα το σπίτι του τύραννου, αγόρασα το σπίτι που κάθομαι, στην άλλη άκρη της Μελβούρνης, μου ‘βγάλαν και σύνταξη ως τυφλή κι η ζωή συνεχίστηκε...

Καμιά φορά το φιλοσοφώ το θέμα. Σε τελευταία ανάλυση, καλύτερα στην Αυστραλία και τυφλή παρά στο χωριό. Δέχεσαι και προχωράς τι άλλο να κάνεις... Θυμάμαι μια γριά πίσω στο χωριό, καμιά φορά προσευχόταν μπροστά μου κι έλεγε: «Θεέ μου μην μου δώσεις όσα μπορώ να αντέξω.» Δεν καταλάβαινα και την κορόιδευα. «Μα τι λες τώρα;», της έλεγα, εκείνη όμως, ήξερε και πάρα ήξερε τι έλεγε. Θυμάμαι τα λόγια της, γιατί κι εμένα, όσα μπόρεσα να αντέξω, όλα μου τα έδωσε ο Κύριος, δεν ξέχασε τίποτα, μεγάλο το όνομά Του. Τα πρώτα χρόνια πήγαινα και σε ειδική σχολή για τυφλούς, όπου έμαθα πάρα πολλά πράγματα.

Έμαθα να μπορώ να ζω εντελώς ανεξάρτητα, χωρίς να χρειάζομαι την παραμικρή βοήθεια. Εκεί έκανα και μαθήματα Αγγλικών κι έμαθα τόσα, όσα μου χρειάζονται για την καθημερινή μου ζωή. Μετά, έμαθα περισσότερα, γιατί οι γειτόνισσές μου κι από τις δυο μεριές του σπιτιού μου, είναι Αυστραλέζες και πολύ καλές γυναίκες. Έρχονται συνέχεια και μου κάνουν παρέα και μιλάμε συνεχώς. Μάλλον θα έπρεπε να πω, έρχονταν για πολλά χρόνια, γιατί η μία, Θεός σωρέστην, μας άφησε χρόνους πριν πέντε χρόνια περίπου. Η άλλη μπήκε σε γηριατρείο, γιατί τα ‘χασε η κακομοίρα κι έπαιρνε τους δρόμους και την χάνανε, γιατί δεν ήξερε να γυρίσει πίσω.

Έχω και τα φιλαράκια μου όμως. Το μαυράκι και την μπιρμπίλω. Αυτή είναι η γάτα μου. Είμαστε αχώριστες, ούτε εκείνη χωρίς εμένα, ούτε εγώ χωρίς αυτήν. Αδέσποτο ήταν το κακόμοιρο και το μάζεψα, πάνε πάνω από δέκα χρόνια. Το πήρα μέσα, το ‘πλυνα, το τάισα, του ‘δειξα αγάπη κι εκείνο μου είναι τυφλά αφοσιωμένο. Παρόλο που μου λένε πως είναι κατάμαυρη, εγώ την φωνάζω μπιρμπίλω, έτσι φώναζα τη γάτα μας στο χωριό. Το μόνο μου πρόβλημα ήταν στην αρχή, που παραφύλαγε τον άλλο μου φιλαράκο και του ορμούσε, γιατί καθόταν σε χαμηλό κλαρί. Μα από τις πολλές μου νουθεσίες και τα καλοπιάσματα που της έκανα, κάποτε έβαλε μυαλό κι έμαθε όχι να το

αγαπάει το μαυροπούλι μου, αλλά τουλάχιστον να το ανέχεται και να μην κινδυνεύει.

Να, μα την αλήθεια, δεν υπερβάλλω, μόνο η μιλιά της λείπει, καταλαβαίνει ό,τι και να της πω. Ακόμα, την έχω μάθει, κι όταν της πω, ανοίγει την πόρτα, σηκώνει το ποδαράκι της και τραβάει το πετάσι. Πριν λίγα χρόνια, όταν έπιασε φωτιά η κουζίνα, (γιατί ξέχασα την κατσαρόλα στη φωτιά και με πήρε ο ύπνος στο σαλόνι), αυτή με γλίτωσε. Έβαλε τέτοιες φωνές και με τραβομαλλούσε να την προσέξω κι αφού με ξύπνησε, μετά πήδησε έξω από το παράθυρο και ξεσήκωσε την γειτονιά με τα νιαουρίσματά της. Έχω καλούς γείτονες και έχουν το νου τους για μένα. Βλέποντας κι ακούγοντας την έξαλλη κατάσταση της μπιρμπιλως, κατάλαβαν πως κάτι τρέχει, έτρεξαν κι οι ίδιοι, κι έτσι τη γλύτωσα.

Τώρα, ή μάλλον μετά από αυτό το περιστατικό, η κοινωνική λειτουργός που έρχεται και με βλέπει, φρόντισε και εφοδιάστηκα με ατομικό συναγερμό. Είναι σα μικρό μενταγιόν, που το φοράς στο λαιμό. Όταν νιώσεις κίνδυνο ή δεν αισθάνεσαι καλά, πατάς το κουμπί και αυτό χτυπάει σε δικούς σου ανθρώπους. Το έχουν συνδέσει έτσι και καταφθάνει βοήθεια πολύ γρήγορα, γιατί εκεί που χτυπάει, έχουν και κλειδί του σπιτιού και μπορούν να μπουν. Έχω δώσει την διεύθυνση και το τηλέφωνο της Αμαλίας, είναι η κόρη της παλιάς μου φίλης της Όλγας.

Καθώς και του Θανάση, αυτός είναι ανιψιός του Βαγγέλη, ο μόνος από το σόι του που μου φέρθηκε πολύ καλά κι έρχεται ακόμα και με βλέπει και ο μόνος με τον οποίο δέχτηκα να έχω επικοινωνία.

Από την αρχή όμως, κάναμε μια συμφωνία και την τήρησε, δεν έχω παράπονο. Ότι ακόμα, κι όταν βγει εκείνος ο αχρείος από την φυλακή, δεν θα μάθει ποτέ πού μένω και δεν θα του αναφέρει ποτέ πως βλέπόμεστε. Επίσης, πως ποτέ δεν θα μου αναφέρει το όνομά του, παρά μόνον τον θάνατό του, αν τύχει και πεθάνει πριν από μένα. Έτσι, για να κοιμάμαι ήσυχη.

Λένε πως είμαι δυνατή και δυναμική για να αντέξω τόσα, πάνω απ' όλα την τύφλωση. Δεν ξέρω αν είμαι δυνατή. Πολλές φορές, τα σβηστά μου μάτια, κλαίνε για τα σπαταλημένα μου όνειρα. Μπορεί και να 'χουν δίκιο και να είμαι όντως δυνατή, όμως, να, καμιά φορά σκέφτομαι αυτό που λένε ότι τάχα ο χρόνος επουλώνει όλες τις πληγές. Μα αν είναι έτσι, τότε γιατί οι δικές μου πληγές αιμορραγούν ακόμα, γιατί όσο περνάει αυτός ο μεγάλος άρχοντας, ο χρόνος, λες και με περιγελάει, λες και μεγαλοποιεί τα σφάλματά μου, όλα αυτά που εγώ αγωνίζομαι να μην σκέφτομαι πια...

Γιατί, γιατί;

Δεν νομίζω να ήταν σφάλματα, ούτε το ότι ήθελα να γεννήσω το παιδί μου, ούτε το χτύπημα που κατάφερα του Βαγγέλη. Βέβαια, ακριβώς τα πλήρωσα και τα δυο, πανάκριβα, μα, και αυτά να μην είχαν μεσολαβήσει, σαν τι ζωή τάχα θα περνούσα μ' αυτό το κτήνος;

Βέβαια, είναι και το άλλο, για το Δημήτρη μιλώ. Άκου τι θυμήθηκα κι εγώ μετά από πενήντα τόσα χρόνια. Ίσως να μην ήταν σωστή η απόφασή μου να προτιμήσω την Αυστραλία από αυτόν, ποιος ξέρει, μπορεί και να ήταν... Πριν πολλά-πολλά χρόνια η αδελφή μου η μικρή, μόνο αυτή με θυμόταν κάπου-κάπου και μόνο μ' αυτήν κράτησα επικοινωνία, άρχισε πάλι να μου μιλάει στο τηλέφωνο για τον Δημήτρη.

Μου είπε πως έφτιαξε πολύ όμορφη οικογένεια, αλλά με σκεφτόταν και συχνά-πυκνά μιλούσε για μένα. Πως δεν καλλιεργούσε πλέον καπνά, άλλαξαν πολύ τα πράγματα στην Ελλάδα. Αν, λέει, δεν είχα βιαστεί κι εγώ... Κάπου πληγώθηκα από τα λεγόμενά της, δεν βιάστηκα εγώ, της λέω, η Ελλάδα άργησε να αλλάξει... Η Ελλάδα που βιάστηκε πρώτα να διώξει τα περισσότερα από τα παιδιά της. Τα πούλησε για τριάκοντα αργύρια, αργύρια με τα οποία, ναι, ίσως, μπόρεσε να αλλάξει και να προοδεύσει. Κι εμείς όλοι που βρεθήκαμε στην άκρη του κόσμου, επιβιώσαμε όπως μπορέσαμε. Μερικοί μεγαλούργησαν, αυτοί είναι οι λίγοι, άλλους τους πήρε η κάτω βόλτα, μα όπως και να 'μαστε, μείναμε και ζήσαμε με τον καημό της πατρίδας και του χωριού. Ακόμα και άνθρωποι σαν και μένα που δεν είχαν να θυμηθούν και τα καλύτερα από τον τόπο τους, που έφυγαν διωγμένοι από τον ίδιο τον γονιό τους, ακόμα και εμείς ζήσαμε και γεράσαμε με τον ίδιο καημό. Καμιά φορά σκέφτομαι ποιοι να είναι οι πιο τυχεροί. Αυτοί που αξιωθήκαν και γύρισαν πίσω έστω και προσωρινά, ή οι άλλοι, και είναι πολλοί, όπως εγώ που δεν τα καταφέραμε να πάμε ποτέ πίσω, ούτε για διακοπές;

Έχω ακούσει τόσα, μα τόσα πολλά από όσους πήγαν, δύσκολο να βγάλεις συμπέρασμα. Είναι εκείνοι που πήγαν και δεν τους έδειξαν οι δικοί τους την αγάπη και τη στοργή που τόσο τους είχε λείπει και γυρίζουν με παράπονο, προβληματισμένοι. Μα είναι και οι άλλοι αυτοί που δικοί τους και ξένοι τους άνοιξαν καρδιά και αγκαλιά, προβληματισμένοι κι αυτοί. Μεγαλύτερος αυτών ο πόνος, διπλή η απώλεια γι' αυτούς, γιατί συγκρίνουν και η σύγκριση αποβαίνει εις βάρος της θετής πατρίδας... Προβληματισμένοι κι εμείς που δεν αξιωθήκαμε το ταξίδι της επιστροφής. Εμείς δεν εισπράξαμε ούτε την αδιαφορία των δικών μας, ούτε την αγάπη τους. Κι ο καημός, καημός...

Χθες, ήλθε η κόρη της Αμαλίας να με δει, η εγγονή της Όλγας. Από μικρή με φωνάζει γιαγιά. Είναι γύρω στα είκοσι και πάει Πανεπιστήμιο.

Μένουν πολύ μακριά και το Πανεπιστήμιο είναι στη γειτονιά μου. Με ρώτησε πώς θα μου φαινόταν αν ερχόταν να μείνει μαζί μου μέχρι να τελειώσει το Πανεπιστήμιο. Πέταξα από τη χαρά μου, και βέβαια δέχτηκα. Στα γόνατά μου την ταχτάριζα από μια σταλιά παιδάκι και αυτήν και τη μάνα της την Αμαλία, αν πεις δε και για την γιαγιά της, την Όλγα, αχώριστες κι αγαπημένες μια ζωή.

Μοιραστήκαμε και ζήσαμε τόσα μαζί. Από το ταξίδι μας στο καράβι, μέχρι όλα τα γεγονότα της εδώ ζωής μας.

Εκείνη, όμως, στάθηκε τυχερή. Με φωτογραφία τον πήρε κι εκείνη, μα εκείνης βγήκε καλός και νοικοκύρης, την αγαπούσε και ζήσανε πολύ αγαπημένα, μέχρι που τον έχασε. Καμιά φορά παρηγοριέμαι μοναχή μου και λέω, επιτέλους που υπάρχουν και καλοί άνδρες. Δεν μπορεί όλοι να 'ναι καθάρματα σαν το γιο του Φανούρη, μαύρη η ώρα κι αυτός και το προξενίο του.

Δυσκολεύομαι να πιστέψω πόσο τυχερή είμαι με την πρόταση της μικρής Όλγας, της Ολγίτσας, όπως την λέγαμε για να την ξεχωρίζουμε από τη γιαγιά την Όλγα. Όχι μόνο θα 'χω τα δύο μου φιλαράκια, μα από δω και στο εξής και την εγγονή μου την Ολγίτσα, να τη γνιιάζομαι, να την περιμένω να γυρίσει τα βράδια, να ακούω το κλειδί στην κλειδαριά και να γυρίζω να κοιμάμαι ήσυχη και ξέγνοιαστη.

Με την ευκαιρία αυτή, θα βλέπω, ίσως, κάπου-κάπου, την Όλγα, την μεγάλη. Γέρασε πια κι αυτή σαν κι εμένα και δεν είναι εύκολο να μετακινείται. Αν έρχεται όμως, η Αμαλία, η μάνα της Ολγίτσας, να την βλέπει, οπωσδήποτε θα φέρνει και την Όλγα κι έτσι, μ' ένα σμπάρο δυο τρυγόνια.

Μόνο να φροντίσω να της ετοιμάσω το πίσω δωμάτιο, να μην την ξυπνάει από τα χαράματα το μαυροπούλι μου. Και την μπιρμπίλω, πρέπει να την μάθω να βγαίνει από την πίσω πόρτα, να μην μου την ενοχλεί. Και τα ψώνια, να παίρνω αυτά που της αρέσουν για να της μαγειρεύω τα αγαπημένα της φαγητά. Θεέ μου, πόσα πρέπει να κάνω, μέχρι να 'ρθει το κορίτσι, κι εγώ κάθομαι και χαζεύω.

«Άντε κυρά Θωμάη, σταμάτα να χαζεύεις, ανασκουμπώσου και σε περιμένει πολύ δουλειά... ποιος την χάρη σου πια...».

Ο Νικόλας ο Πίτουρας

Οπωσδήποτε δεν ήταν το επίθετό του Πίτουρας!

Όμως, δεν έλειπαν τα παρατσούκλια ή σουσουμια που κόλλαγαν οι Ζακυνθινοί παλιά σε άτομα ή και οικογένειες με κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Με τα χρόνια, ούτε οι ίδιοι θυμούνταν πια από γενιά σε γενιά πώς προέκυψε το παρατσούκλι. Πολλές φορές αυτό το παρατσούκλι γινόταν το επίθετο τους.

Κοντός, ξερακιανός και φοβερά αδύνατος ο Νικόλας, τόσο που φορούσε πάντα ένα υφασμάτινο ζωνάρι για να συγκρατεί το παντελόνι του στη μέση. Κάποιες φορές, λασκάριζε το παλιό ζωνάρι και χαμήλωνε πολύ το παντελόνι, ευτυχώς, φορούσε πάντα εσώρουχο.

Ήταν ήσυχος και άκακος άνθρωπος, ακαθόριστης ηλικίας. Κανένας δε μπορούσε να πει με ακρίβεια πόσων χρονών ήταν. Όταν τον ρωτούσαν θύμωνε κι απαντούσε:

—Και τι σας κόφτει εσάς μωρέ; Να κοιτάτε τη δουλειά σας, σάματις σας γύρεψα να με παντρέψετε; Εγώ θα πάρω την Κική, τα κουβεντιάσαμε και τα κανονίσαμε.

—Και πώς θα ζούμε Νικολή μου; Τι θα τρώμε; ρώταγε η Κική.

—Μη σε νοιάζει ματζέτο μου, θα τρώμε ένα ζευγάρι αυγά ερωτευμένα, όπως είμαστε κι εμείς!

Χαμογελούσε ικανοποιημένη η Κική!

—Πότε πήγες φαντάρος Νικόλα ρωτούσαν άλλοι για να τον πειράξουν, άλλοι για να προσδιορίσουν στο περίπου την ηλικία του.

—Δεν πήγα.

—Και γιατί δεν πήγες, όλοι πήγαμε.

—Η μάνα μου, ας είναι καλά, μου είπε δεν με πήραν, γιατί ήμουν πολύ όμορφος και τσου όμορφους δεν τσου θέλανε στο Στρατό!

—Και γιατί μωρέ;

—Εφοβόντανε, λέει, μην πάθουν τίποτσις και χαλάσει η μόστρα και μετά δε θα γεννιόντανε όμορφα παιδιά και θα ασκήμαινε ο κόσμος!

Πολλές φορές τον πείραζαν:

—Γεια σου ομορφόπαιδο!!!

—Πάφτε ωρέ παλιό ζαγάρια, μη σας ακούσει ο οξαποδώ και μου πάρει την ομορφάδα μου!

Πολλά λέγονταν για τον Νικόλα. Το Πίτουρας, λέει, του το κόλλησαν, γιατί, όποτε τον ρωτούσαν τι φτιάχνει εκεί μπροστά στο σπίτι του που καθόταν, κι όλο ανακάτευε κάτι σ' ένα σίγλο, τους απαντούσε πάντα πως η μάνα του τον έβαλε να φτιάξει πίτουρα για τσι κότες. Ε, από τις πολλές φορές που το έλεγε, δεν ήθελαν και πολύ οι Ζακυνθινόι, του κόλλησαν το παρατσούκλι. Έλεγαν πως ήταν κομματάκι σαλεμένος. Δεν μπορούσαν να προσδιορίσουν, όμως, τι σάλεμα είχε και πώς το γκαινιάστηκε. Πολλές οι εκδοχές. Κάποιοι έλεγαν πως έτσι γεννήθηκε με το μυαλό κουνημένο. Άλλοι, πάλι, έπαιρναν όρκο, πως, όχι, δε γεννήθηκε έτσι. Τον θυμόταν, λέει, ο πατέρας ή η μάνα τους πως, όταν γεννήθηκε, ήταν μια χαρά παιδάκι. Άλλοι έλεγαν πως το έπαθε, γιατί ήθελε να πάει στο μεγάλο σχολειό, στο Γυμνάσιο, αλλά δεν τον άφησε ο πατριός του.

Ο πατέρας του πέθανε πολύ νέος, τον σκότωσε το βόδι και τ' αδέλφια της μάνας του την πάντρεψαν άρον-άρον για να μη βγάλει όνομα, νέα και χήρα. *Η χήρα μέσα κάθεται κι απ' όζω κουβεντιάζουν, λέγανε τότε για τις νέες σχετικά χήρες. Κι αν είχαν αδέλφια, φρόντιζαν να τις παντρέψουν γρήγορα. Σε πολλές περιπτώσεις, όταν ο γαμπρός δεν δεχόταν τα παιδιά που είχε η χήρα, τα έπαιρναν τ' αδέλφια ή ο πατέρας της χήρας και τα πήγαιναν στους γονείς του σκοτωμένου πατέρα τους να τα μεγαλώσουν εκείνοι με το σκεπτικό, του γιου σας είναι, το όνομα σας έχουν, εσείς έχετε υποχρέωση να τα μεγαλώσετε!*

Ο καινούργιος σύζυγος συνήθως δεν την άφηνε να έχει επικοινωνία με τα παιδιά της και πολλές φορές τα παιδιά που έκανε με τον δεύτερο αγνοούσαν την ύπαρξη των αδελφών τους, μέχρι που μεγάλωναν, οπότε αναπόφευκτα το μάθαιναν. Τραγικό αποτέλεσμα τα πρώτα παιδιά, που τα εγκατέλειψε για να παντρευτεί, μισούσαν την μάνα και ούτε όταν μεγάλωναν και μάθαιναν την αλήθεια μπορούσαν να την συγχωρήσουν.

«Πού ήσουν όταν έπεφτα κι έκλαιγα και φώναζα μάνα;»

«Πού ήσουν, όταν αρρώσταينا και σε ζητούσα; Τώρα πια μεγάλωσα, έμαθα να ζω χωρίς μάνα». Κουβέντες από το στόμα μεγάλου άνδρα, όταν κλαίγοντας η μάνα πήγε και βρήκε το γιο της να τον παρακαλέσει να την αφήσει να πάει στο γάμο του να τον καμαρώσει γαμπρό!

Σε αυτό το μίσος ενάντια στην μάνα, ενίοτε, βοηθούσαν λίγο πολύ ο παππούς με την γιαγιά, που πολλές φορές δεν έχαναν ευκαιρία να τους χτυπάνε πως η μάνα τους τα παράτησε για να παντρευτεί και να φτιάξει τη ζωή της! Δύσκολο και κάπως άδικο, θα έλεγα, να κρίνεις και να κατακρίνεις τον παππού και την

γιαγιά. Βαρύ και για τους ίδιους, από τη μια να θρηνούν, μέχρι να κλείσουν τα μάτια το χαμένο τους παιδί κι από την άλλη σε μεγάλη ηλικία οι ίδιοι και συνήθως, χωρίς πολλούς πόρους, να αναλαμβάνουν εθιθελικά να αναστήσουν και να αποκαταστήσουν ένα ή και περισσότερα παιδιά. Φυσικά, της μάνας τα σωθικά σπάραζαν που της έπαιρναν τα παιδιά της και κάθε άλλο παρά ήταν ευτυχισμένη στο δεύτερο, αναγκαστικό της γάμο, αλλά δεν είχε δικαιώματα ούτε κάποιον να μιλήσει, ούτε τολμούσε να διαμαρτυρηθεί!

Με το δεύτερο άνδρα της έκαμε άλλα τρία παιδιά η Μαρίκα, η μάνα του Νικόλα, έτσι ο Νικόλας περίσσευε. Ο πατριός τον ξυλοφόρτωνε συνέχεια και του ανάθετε όλες τις βαριές δουλειές. Η μάνα δεν τολμούσε να μιλήσει, γιατί τα έβαζε μαζί της και απειλούσε να τον διώξει από το σπίτι. Να κάνει το σταυρό της που δέχτηκε κι ανάσταινε «ξένη φύτρα», όχι κι απαιτήσεις όμως! Τον χτύπαγε με το παραμικρό ο πατριός συνέχεια στο κεφάλι, για αυτό σάλεψε το μυαλό του, έτσι λέγανε πολλοί. Υπήρχε μια ακόμα θεωρία πως αγάπησε μια κοπέλα στα νιάτα του, αλλά εκείνη τον παράτησε και παντρεύτηκε άλλον. Πολλές οι θεωρίες!

Γεγονός πάντως πως ο Νικόλας ‘από κάπου έχανε’, έτσι λέγανε στη χώρα, εκεί λίγο έξω από τη χώρα, στους Κήπους, καθόταν με την μάνα του και τη φαμελιά. Όταν μεγάλωσε, ο πατριός τον έδιωξε από το σπίτι και του είπε ότι εκείνος δεν ταΐζει άλλο χαραμοφάηδες. Έκλαψε, χτυπήθηκε, παρακάλεσε η μάνα, αλλά δεν έφερε αποτέλεσμα.

Ο Νικόλας δεν χάθηκε, πάντα υπάρχουν άνθρωποι που συμπονούν τους αδικημένους. Ήταν τίμιος κι εργατικός, έκανε θελήματα κι άλλες μικροδουλειές κι εξασφάλιζε ένα πιάτο φαΐ. Κοιμόταν τότε εδώ τότε εκεί, αλλά οι κακουχίες τον είχαν ωριμάσει και δεν ήταν απαιτητικός. Ήταν και το ένστικτο της αυτοσυντήρησης αλλά και η ευσπλαχνία πολλών στη χώρα.

Τελικά, μια φτωγή αλλά καλή οικογένεια που έμενε προς το Κρυονέρι, του παραχώρησε ένα παχνί που δεν χρησιμοποιούσαν πια, το πάστρεψε το νοικοκύρεψε του έδωσε στρωσίδια η νοικοκυρά η κυρά Βασιλική κι έμενε μόνιμα εκεί. Έβαλε δυο στρίποδα, λίγες σανίδες επάνω κι ένα αχυρένιο στρώμα και κοιμόταν μια χαρά! Ήταν φιλότιμος άνθρωπος, όμως, κι έδειχνε την ευγνωμοσύνη του έμπρακτα. Βοηθούσε σε όλα την κυρά Βασιλική και πορευόταν έτσι. Ο έρωτάς του για την Κική, όμως, έρωτας! Κομματάκι σαλεμένη και η Κική, μιλούσαν πάντα για τα ερωτευμένα αβγά που θα έτρωγαν, όταν παντρευτούν!

Περνούσαν τα χρόνια, μεγάλωνε ο Πίτουρας κι έβγαλε άλλα χούγια! Έφευγε από το Κρυονέρι και γυρνούσε όλη τη χώρα. Είχε προμηθευτεί μια τεράστια

ομπρέλα που την είχε κλειστή συνέχεια και την κρατούσε όπως έβλεπε να κρατούν το μπαστούνι με την φιλντισένια λαβή οι *κύριοι*.

Ακουράστος, έκανε αμέτρητα χιλιόμετρα κάθε μέρα από την μια άκρη της χώρας στην άλλη, πήγαινε και μέχρι το Μπανάτο, όπου είχε κάτι θείες και ξαδέλφια από τον πατέρα του και που λίγο πιο πέρα έμενε η Κική! Άλλες φορές, ανηφόριζε κατά την Μπόχαλη και πήγαινε στο Κάστρο. Το γυρνούσε απ' άκρη σ' άκρη. Δυο φορές έπεσε σε αφύλαχτο ξεροπήγαδο, (πηγάδι χωρίς φιλιατρό, δηλαδή σκέπασμα, που ήταν ίσα με τη γη), αλλά στάθηκε πολύ τυχερός, όχι μόνο γιατί δεν ήταν πολύ βαθύ το πηγάδι, αλλά κατά τύχη βρέθηκαν άνθρωποι γύρω, του έριξαν σχοινί και τον ανέσυραν.

Χαιρετούσε όλους ευγενικά, αλλά δεν ήθελε πολλές κουβέντες. Η μεγάλη του αδυναμία, τα Γυμνασιόπαιδα, κορίτσια – αγόρια! Έστηνε καρτέρι πρωί κι απόγευμα, τα κοιτούσε όλα με αγάπη, μέχρι να μπουν στην τάξη και το απόγευμα έπαιρνε από πίσω μερικά, χωρίς ποτέ να ενοχλήσει κανένα ούτε με λέξη! Τότε επικράτησε η θεωρία ότι το Γυμνάσιο θα ήταν το μαράζι του κι από τότε σάλεψε το μυαλό του. Ήθελε τόσο πολύ να πάει και φυσικά ούτε συζήτηση να δεχτεί ο πατριός.

Όταν το Γυμνάσιο συμμετείχε σε παρέλαση κι άλλες εκδηλώσεις, από κοντά κι ο Πίτουρας λες κι ήταν Διμοιρίτης! Κάποιες φορές τον διάχνανε οι καθηγητές, μα εκείνος δεν το κουνούσε. Τους έλεγε: «Πέστε με Πίτουρα να φύγω, μόνο Πίτουρα».

Μα και εκδρομή όταν πήγαινε το Γυμνάσιο, από κοντά κι ο Πίτουρας! Τα αγόρια έπαιζαν μαζί του μπάλα, αλλά ταυτόχρονα τον πείραζαν ζητώντας να τους πει πόσες φορές έχει φιλήσει την Κική! Γινόταν θηρίο ανήμερο ο Πίτουρας.

—Παλιόπαιδα, αλήτες, μην πιάνετε μωρέ το όνομα τση Κικής μου στο βρομόστομά σας, φτου σας μασκαράδες.

—Έλα, μωρέ Νικόλα, μην τσαντίζεσαι, πλάκα κάνουμε.

—Να μην με ξαναπέιτε Νικόλα. Πίτουρας είναι το όνομά μου! Ο Νικόλας πέθανε, τότε με το συμβάν, έτσι τους έλεγε.

Εκείνο το *συμβάν* όμως, που του έτυχε στη ζωή του και σάλεψε κομμάτι ο νους του, κανείς δεν το έμαθε ποτέ! Κάποιοι είπαν πως εκτός από το ξύλο, τον κακοποιούσε και σεξουαλικά ο πατριός για χρόνια. Δύσκολο να ξέρεις πού βρίσκεται η αλήθεια.

Πολλές φορές ανηφόριζε στο Κάστρο για ν' αγναντεύει τον κάμπο και τα γύρω χωριά. Έμενε η Κική προς τα εκεί, αλλά δεν τολμούσε να πηγαίνει συχνά κατά κει, τον κυνήγασε η μάνα της. Καμιά φορά την πετύχαινε μόνη της και του έλεγε να μπει στο σπίτι.

—Όχι ματζέτο μου, θα μας παρεξηγήσουν, θα με πούνε παλιάνθρωπο, μόνο επίσημα γαμπρός θα περάσω το κατώφλι του σπιτιού σου.

—Και πότε θα γίνει αυτό Νικόλα μου;

—Θα γίνει θα γίνει στην ώρα του.

—Μα κοντεύουμε να γεράσουμε ωρέ Νικόλα!

—Ε και; Εγώ θα σε αγαπάω και γέρος, εσύ Κική μου;

—Κι εγώ Νικόλα μου, μα να φορέσω νυφικό γρία με άσπρα μαλλιά;

—Και τι πειράζει, εμείς θα ζούμε σαν τα πιτσούνια και θα τρώμε αυγά ερωτευμένα, ένα ζευγάρι και για τσου δύο μας!

Η μανία του με το Γυμνάσιο όσο και να περνούσαν τα χρόνια, παρέμενε η ίδια. Κάποτε σε μια παρέλαση που ως συνήθως είχε πολύ κόσμο, σκέφτηκε ο Πίτουρας να μην πάει μπροστά όπως πήγαινε πάντα και του φωνάζανε οι καθηγητές. Έτσι, πήγε προς το τέλος της γραμμής που ήταν τα αγόρια και χώθηκε στη μέση, γιατί οι τελευταίοι ήταν δύο, όχι τριάδα.

Τους έκανε νόημα ικετευτικό να μην μιλήσουν και τα παιδιά μάλλον τον λπήθησαν και δεν έβγαλαν άχνα! Κορδωτός καμαρωτός ο Πίτουρας, συντονισμένος με τα τύπανα, δεν έχανε το βήμα του! Το μεγάλο του μεράκι να πάει στο *Γυμνάσιο* εκπληρώθηκε, έστω και έτσι! Δεν μίλησε και δεν διαμαρτυρήθηκε κανείς, ούτε γονείς, ούτε παιδιά, ούτε καθηγητές για το *ατζάντο* του Πίτουρα. Έδειξαν έλεος και τον άφησαν να χαρεί την δόξα του! Έλεγε σε όλους πως και να πεθάνει τώρα δεν τον ενδιαφέρει, αφού αξιώθηκε να παρελάσει με το Γυμνάσιο σαν κανονικός μαθητής κι εκείνος!

Και κάπως έτσι έγινε. Λίγες μέρες αργότερα, κατηφόριζε από το Κάστρο για να πάει στο Μπανάτο να δει την Κική του. Κάτι σανδάλια παλιά που έσερνε, άφηναν ακάλυπτο το μεγαλύτερο μέρος των ποδιών του. Όταν ένωσε το τσίμπημα στο πόδι, δεν έδωσε μεγάλη σημασία και συνέχισε. Μα ο πόνος γινόταν αβάσταχτος και δεν άντεχε.

Κάπου εκεί κοντά στην Εκκλησία του Μπανάτου, έπεσε κάτω και ούρλιαζε από τους πόνους! Έτρεξαν όλοι έξω, είδαν πως ο Πίτουρας ήταν σε άσχημη κατάσταση και τον μετέφεραν μ' ένα αλογόκαρο στο Νοσοκομείο. Ο γιατρός διαπίστωσε πως πρέπει να τον είχε δαγκώσει δηλητηριώδης σκορπιός. Αν δεχόταν πρώτες βοήθειες αμέσως μετά, πιθανόν να γλίτωνε, αποφάνθηκε ο γιατρός. Αλλά άργησε πολύ.

Ξεψύχησε λίγες ώρες αργότερα. Λίγο πριν ξεψυχήσει άφησε φωνή μεγάλη: «Μάνααααααααααα...»

Τον έκλαψαν όλοι όταν μαθεύτηκε. Περισσότερο από όλους η Μαρίκα, η πολύ γρία μάνα του. Ήταν το *νυφιάτικο της παιδί* με τον πρώτο της άνδρα που

ήταν πολύ αγαπημένοι. Μα ήταν και το κακορίζικο, το αδικημένο της παιδί που πλήρωσε πολύ ακριβά, όχι τόσο τον θάνατο του πατέρα του, όσο την σκληρή τύχη της νέας χήρας εκείνα τα χρόνια που έπρεπε να μπει σε αντρός χέρια για να μην κουτσομπολεύει ο κόσμος.

Στο ξόδι του, πήγαν όλοι! Ακόμα και τα περισσότερα αγόρια του Γυμνασίου και σχημάτισαν τιμητική φρουρά για έναν άνθρωπο που λαχτάρισε πολύ να πάει στο μεγάλο σχολείο! Έφτιαξαν ένα *Απολυτήριο Γυμνασίου*, με το όνομα του: Νικόλαος Πίτουρας! Αράδιασαν με την σειρά κάμποσα μαθήματα με καλούς βαθμούς και Διαγωγή Κοσμιωτάτη, με υπογραφές και σφραγίδες. Το έβαλαν ανάμεσα στα σταυρωμένα χέρια του να το πάρει μαζί του. Να τον συντροφεύει στο μεγάλο του ταξίδι εκπληρώνοντας την σφοδρή του επιθυμία να φοιτήσει στο Γυμνάσιο!

Η μορφή του ήρεμη και γαλήνια. Ίσως, γιατί λίγο πριν φύγει, αξιώθηκε να εκπληρώσει το όνειρό του να παρελάσει με το Γυμνάσιο! Ένα-δύο, εν-δυο... ζωνρό και συντονισμένο το βήμα με τα τύμπανα και τα άλλα παιδιά.

Μα ούτε η Κική έλειψε.

—*Νικόλα μου, σου 'φερα ένα ζευγάρι αυγά να τα πάρεις μαζί σου. Εγώ, η καπερή, μένω ολομόναχη πίσω, αλλά θα περιμένω, θα περιμένω να έρθει κι η δική μου ώρα και θα φέρω ένα ζευγάρι ερωτευμένα αυγά, να τα φάμε έτσι όπως εσύ μου έλεγες Νικόλα μου.*

Να με περιμένεις...

Το Τελευταίο Τσιγάρο

Εξωτερικά το σπίτι φαινόταν περιποιημένο με το μικρό του κήπο, τις τριανταφυλλίες του γύρω στο φράχτη και το γρασίδι κομμένο περιποιημένο.

Αργότερα, μάθαμε ότι ερχόταν κάποιος από την τοπική Δημαρχία και έκοβε το χορτάρι και φρόντιζε τα λουλούδια. Βρισκόταν σε κεντρικό μέρος της Πόλης, μολαταύτα ήταν σε μια τυφλή πάροδο, όχι πολύ μεγάλη που δεν είχε διάβαση, λίγο πιο πέρα από την Ελληνική εκκλησία. Μικρή, ήσυχη γειτονιά από κείνες τις παλιές γειτονιές με τα χαμηλά σπίτια όπου κατοικούσαν μετανάστες, σχηματίζοντας τα μικρά τους γκέτο έτσι για να έχουν κάποια συντροφιά αλλά και να νιώθουν σιγουριά στον ξένο τόπο. Με το που άνοιγε η πόρτα, σ' έπαιρνε η βαριά μυρωδιά του τσιγάρου, κι αν δεν ήσουν καπνιστής δυσκολευόσουν να καθίσεις για πολύ. Μα δεν ήταν μόνο αυτό, ήταν κι η μυρωδιά της κλεισούρας, της εγκατάλειψης, της μοναξιάς! Τι χαρακτηριστική μυρωδιά που έχει πάντα η μοναξιά! Τόσο ο διάδρομος, όσο και τα υπνοδωμάτια, η κουζίνα και γενικά όλοι οι χώροι γεμάτοι! Με το ζόρι εύρισκες τόπο αδειανό να καθίσεις!

Όλα εκεί και τίποτα στη θέση του.

Ξεχασμένα μπιμπελό από αλλοτινές εποχές, χαλάκια εδώ πατάκια εκεί τριμμένα και λεκιασμένα. Ένα μισοσπασμένο βάζο σε μια γωνιά με ψεύτικα λουλούδια που είχαν χάσει πια το χρώμα τους από την πολυκαιρία, ρούχα μαζεμένα από την απλώστρα ριγμένα πάνω σε έναν καναπέ να περιμένουν τουλάχιστον δίπλωμα πριν μπουν, αν έμπαιναν, σε συρτάρια και ντουλάπες. Βρόμικες τσιγαροθήκες παντού, γεμάτες αποτσιγάρα και δίπλα αναπτήρες. Στο μεγάλο τραπέζι της κουζίνας με τις οκτώ καρέκλες και τα παραδοσιακά, κεντημένα μαξιλαράκια, από τη φθορά και την απλυσιά, δε μπορούσες να διακρίνεις το αρχικό τους χρώμα.

Οπωσδήποτε, είχαν γνωρίσει καλύτερες μέρες, όταν όλη η οικογένεια καθόταν γύρω, τουλάχιστον, τις Κυριακές. Τώρα, στο μεγάλο τραπέζι δεν υπάρχει χώρος για τίποτα. Ό,τι βάλει νους ανθρώπου. Τα πιο ετερόκλιτα πράγματα όλα εκεί πάνω. Ακόμα και το κουτί με το φαί της γάτας! Κι η γάτα με τα μωρά της σε μια γωνιά πάνω σε δυο κουβέρτες. Αναρωτιέμαι πώς θα

αντιδρούσε η νοικοκυρά του σπιτιού αν μπορούσε να δει το σπιτικό της σήμερα που με τόσο κόπο και αγάπη φρόντιζε σε όλη της τη ζωή.

Όμως, εκείνη έφυγε πριν 4 χρόνια περίπου κι από τότε άλλαξαν όλα όπως πάντα αλλάζουν, όταν φεύγει ο ένας και προ παντός η γυναίκα!

Τα παιδιά τράβηξαν το δρόμο τους, γιατί έτσι είναι η ζωή, έτσι είναι το φυσιολογικό. Παντρεύτηκαν, έστησαν δικό τους σπιτικό, εργάζονταν όλη μέρα, πού να βρεθεί χρόνος για να φροντίζουν όσο θα ήθελαν το γέροντα. Μολαταύτα, είχαν βάλει σειρά και τη μια εβδομάδα περνούσε η κόρη, όπου του μαγείρευε για 2-3 μέρες και συγύριζε το σπίτι όσο μπορούσε, την επόμενη ο γιος τον έπαιρνε και πήγαιναν για ψώνια, πήγαιναν στην Τράπεζα για να εισπράξει τη σύνταξη του και πλήρωναν τους λογαριασμούς.

Το παράπονο του το μεγάλο και το μόνο του πρόβλημα, όπως έλεγε, η μοναξιά. Ιδιαίτερα τα βράδια και τις νύχτες. Τις νύχτες, που όταν τον έπιανε εκείνος ο επίμονος ξερός βήχας, φοβόταν πως έφτασε το τέλος του κι έτσι θα φύγει μόνος κι αβοήθητος... «σαν το σκυλί στ' αμπέλ», όπως έλεγε.

Με το πρώτο φως της αυγής παρηγοριόταν, ξεθάρρυνε και σκεφτόταν τι κουτό κοτζάμι άνθρωπος να φοβάται τόσο πολύ το σκοτάδι. Γιατί στην ουσία, το ομολογούσε στον εαυτό του, το σκοτάδι τον τρόμαζε κι όχι ο βήχας. Ο ίδιος βήχας τον ταλαιπωρούσε πολύ και την ημέρα, μα με το φως όλα είναι διαφορετικά, μια ματιά έριχνε γύρω και γαλήνευε, γιατί ήξερε πως έτσι κι έβγαινε στην πόρτα, θα φώναζε έναν από τους φίλους του που κάθονταν δίπλα και θα τρέχανε. Ή ακόμα κάποιος περαστικός θα σταματούσε να τον ρωτήσει αν χρειάζεται βοήθεια. Τη νύχτα όμως, ποιον και πώς να φωνάξει; Σκέφτηκε κάποτε να νοικιάσει ένα από τα 4 μεγάλα υπνοδωμάτια σε κάνα άτομο μόνο για παρηγοριά τη νύχτα. Έβαλε αγγελία στην Ελληνική εφημερίδα και στον ελληνόφωνο ραδιοφωνικό σταθμό, γιατί είχε ακούσει από πολλούς για μοναχικά άτομα που δεν έβγαιναν να πληρώνουν ενοίκιο σε διαμέρισμα ή σπίτι αλλά και νεοφερμένους νέους και νέες. Ενδιαφέρθηκαν μερικά άτομα, αλλά με το που έμπαιναν μέσα και τους χτύπαγε η τσιγαρίλα έπαιρναν δρόμο και το πρόβλημα συνέχιζε. Όσα και να του είπαν, όχι μόνο ο γιατρός, αλλά φίλοι και δικό του για το τσιγάρο κι όσο καλή θέληση κι αν έδειχνε, δε συμφωνούσε. Ήταν η παρεούλα του το τσιγάρο, με αυτό έλεγε, ξεχνούσε τη μοναξιά και ερημιά του.

Ένα βράδυ ο βήχας έγινε τόσο επίμονος που τρόμαζε πολύ, κοβόταν η ανάσα του, φοβήθηκε πως θα σκάσει, σηκώθηκε με το ζόρι, γιατί να μην ακούσει την κόρη του που τόσες φορές του είχε πει τη νύχτα να παίρνει το ασύρματο τηλέφωνο δίπλα, να που βγήκε αληθινή. Σύρθηκε μέχρι το διάδρομο που ήταν

το τηλέφωνο, και μεταξύ βήχα κι αγωνίας να γίνει κατανοητός, λόγω της γλώσσας, κάλεσε ασθενοφόρο.

Κάτι τέτοιες ώρες η μη επαρκής γνώση της Αγγλικής γινόταν οδυνηρή. Δεν πάει να ήταν 50 χρόνια στην Αυστραλία, πού και πώς να μάθεις ξένη γλώσσα όταν καλά- καλά τη δική σου δεν ξέρεις. Τι να σου κάνουν εκείνα τα λίγα που έμαθε τότε στο Δημοτικό όπου μόνο 2-3 χρόνια πήγε, λόγω πολέμου; Ξενιτιά μετά, πριν ακόμα πάει φαντάρος, και μέχρι τότε οι ορίζοντες πολύ στενοί και περιορισμένοι, σπάνια πήγαινε πιο πέρα από το χωριό του. Και στα εργοστάσια που δούλευε ασταμάτητα μέχρι τα 65 του, οι περισσότεροι Έλληνες και μετανάστες δεν ήξεραν πάρα πάνω από αυτόν, τα μόνα Αγγλικά που έμαθε, λίγα εδώ λίγα εκεί κι εκείνα φθαρμένα, γιατί κάθε φυλή τα προσάρμοζε ανάλογα με τις γνώσεις και ακούσματά της.

Έμεινε κάμποσες μέρες στο Νοσοκομείο. Κοιμόταν καλά τις νύχτες κι ήταν μάλλον ο μόνος ασθενής που κοιμόταν τόσο καλά στο Θάλαμο, παρά τον αναπόφευκτο θόρυβο. Η μάλλον ακριβώς ο θόρυβος, οι νυχτερινές νοσοκόμες που πηγαινοέρχονταν, οι χαμηλόφωνες κουβέντες που αντάλασσαν με τους ασθενείς λειτουργούσαν σα νανούρισμα για το Στάθη. Ένιωθε ασφάλεια και σιγουριά με τόσους γύρω του. Ούτε φόβος ούτε αγωνία για τον ξερόβηχα ούτε τίποτα! Ο ύπνος του ήρεμος κι αν έβηχε λίγο, του περνούσε αμέσως, ούτε που άνοιγε τα μάτια. Ακόμα και τα φαγητά του Νοσοκομείου τα έβρισκε πεντανόστιμα! Απόρησε το προσωπικό, όταν διαπίστωσαν πόσο διστακτικός ήταν την ημέρα που του είπε ο γιατρός ότι θα πάρει εξιτήριο σύντομα.

Η Ψυχολόγος, που τον είδε, δεν άργησε να διαπιστώσει τα αίτια. Μεγάλο πρόβλημα για τους ηλικιωμένους η μοναξιά. Του μίλησε για τα Ιδρύματα-Ξενώνες για ηλικιωμένους. Θα είχε συντροφιά εκεί, θα ήταν και άλλοι τρόφιμοι για παρέα, καλό φαγητό, όλα έτοιμα, δεν θα είχε έγνοιες και προσωπικό να τον προσέχει, οργάνωναν διάφορες ψυχαγωγικές δραστηριότητες, ενίοτε και εκδρομές, θα του άρεσε εκεί. Θα τον φρόντιζαν σε όλα κι ο γιατρός θα περνούσε να τον βλέπει, όταν χρειαζόταν. Υπήρχαν 3 ελληνικά τέτοια Ιδρύματα-Ξενώνες στην περιοχή του, οπότε θα μιλούσε τη γλώσσα του, τα φαγητά ελληνικά, το περιβάλλον ελληνικό, ήταν σίγουρη θα του άρεσε, θα ήταν χαρούμενος εκεί! Το σκέφτηκε από δω το σκέφτηκε από κει ο γέρο Στάθης, βαρύ πολύ του έπεφτε να καταλήξει στο Γηροκομείο αυτός που 50 χρόνια δούλευε και πρόσφερε κι απόκτησε και μεγάλωσε παιδιά. Δεν πάει να το λέει η Ψυχολόγος Ίδρυμα-Ξενώνα, εκείνος ξέρει τι είναι. Το συζήτησε και με τα παιδιά του με μια κρυφή αλλά έντονη ελπίδα ότι θα διαμαρτύρονταν και θα του έλεγαν, «όχι πατέρα δεν θα πας πουθενά, θα έλθεις να μείνεις μαζί μας!»

Όλα έγιναν πολύ γρήγορα, τόσο γρήγορα που ο γέρο Στάθης ούτε που πήρε χαμπάρι. Φυσικά το συζήτησε και με το γιο και με την κόρη. Περισσότερες προσδοκίες είχε από το γιο, έτσι το ‘χαν στην πατρίδα, ο γιος αναλαμβάνει να φροντίσει τους γονείς στα γηρατειά. Τη μάνα του δεν χρειάστηκε, γιατί ήταν εκείνος δίπλα της μέχρι την τελευταία πνοή. Εκείνος της έκλεισε τα μάτια που έμειναν μαρμαρωμένα να κοιτάνε το κενό.

Δε δέχτηκε να την πάει σε Νοσοκομείο ή αλλού, όπως το λεγόμενο Palliative Care, *Ανακουφιστική Φροντίδα*, (για μελλοθάνατους), όπου σε πολύ περιποιημένους αλλά σπιτικούς χώρους με όλες τις ανέσεις και με ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό, φροντίζουν με στοργή κι ανθρωπισμό τον βαριά ασθενή, μέχρι το τέλος! Κοντά του εκεί στη ζεστασιά και θαλπωρή του σπιτιού της για το οποίο κουράστηκε μια ζωή και στερήθηκε πολλά, θα περνούσε τις τελευταίες μέρες της ζωής της.

Αργησε να ενημερώσει τα παιδιά του. Ήθελε να μείνει λίγο ακόμα μαζί της. Μα δεν θα της έλεγε τίποτα για τον ίδιον και τη σοβαρή απόφαση που είχε πάρει, γιατί ήταν σίγουρος θα τον απέτρεπε, κι εκείνος ήταν αποφασισμένος, δεν είχε επιλογή.

Ο γέρο Στάθης, όμως, ήταν μόνος τώρα, ο γιος που είχε υποχρέωση, μια και δεν χρειάστηκε να φροντίσει τη μάνα, μπορούσε, τουλάχιστον, να γηροκομήσει τον πατέρα του! Η κόρη είπε ευχαρίστως θα τον έπαιρνε κοντά της, αλλά είχε μικρά παιδιά, δούλευε όλη μέρα, μόλις και με το ζόρι τα ‘βγαζε πέρα, ήταν στα πρόθυρα κατάρρευσης και τι θα γίνουν τα παιδιά της, αν πέσει κάτω; Μακάρι να ήταν αλλιώς οι συνθήκες της και φυσικά θα έμενε μαζί της, τώρα όμως πώς;

Ο γιος αρνήθηκε και να το συζητήσει. «Τι λες ρε πατέρα, δεν γίνονται αυτά, στο χωριό σου νομίζεις ότι είσαι ακόμα; Ζούμε στην *τυχερή Χώρα* που προσφέρει όλα τα καλά! Τόσα χρόνια δούλεψες σκληρά κι εσύ κι η μάνα και πληρώνετε φόρους, έχει χρέος η Πολιτεία να σε κοιτάξει και θα σε κοιτάξει όπως κοιτάζει χιλιάδες γέροντες. Τι νομίζεις δηλαδή είναι χειρότεροι εκείνοι από σένα ή καλύτερος από όλους εσύ; Κι εγώ όταν έλθει η σειρά μου εκεί θα πάω. Δεν θα γίνω φόρτωμα στα παιδιά μου».

Έφυγε ο γέρο Στάθης από του γιου του, χωρίς να μιλήσει, με το κεφάλι σκυφτό, κουβέντα δεν είπε, τα είπε όλα εκείνος.

Όταν θέριεψαν οι φλόγες και αρχίσαν να βγαίνουν από τη σκεπή, ο γέρο Στάθης, είχε απομακρυνθεί πολύ. Δεν πήρε πολλά πράγματα μαζί του, τι να τα κάνει, για βάρος; Πήρε το δισάκι του κι έβαλε μέσα λίγο ψωμοτύρι, όπως παλιά, όταν ήταν παιδί που πήγαινε στα χωράφια για δουλειά, και δυο φωτογραφίες. Πρώτα τη νυφική του φωτογραφία, αφού την έβγαλε από την

κορνίζα. Το νιόγαμπρο ζευγάρι, τον κοίταζε από τη φωτογραφία, χαμογελαστό και ευτυχισμένο. Η νύφη με το λευκό της, σεμνό νυφικό, χωρίς στολίδια και βανίματα. Αλλά κι ο γαμπρός δίπλα της λεβέντης, ψηλός, στητός με βλέμμα που έλαμπε, με τη χωρίστρα του στην άκρη στα ολόμαυρα μαλλιά και το λεπτό μουστακάκι που όχι μόνο δεν έκοψε ποτέ, αλλά ούτε σχήμα δεν του άλλαξε, όσα και αν του λέγανε πως άλλαξε πια η ζωή, εκείνος έλεγε άνδρας χωρίς μουστάκι δεν νοείται άνδρας.

Πήρε και την άλλη εκείνη την οικογενειακή που την είχαν στην άλλη μεριά του σαλονιού απέναντι από τη νυφική. Όμορφη, αγία οικογένεια! Η κόρη καθισμένη στα γόνατά του κι ο γιος απ' τη μεριά της μάνας του, όρθιος, καμαρωτός! Έβγαλε έξω, μακριά από το σπίτι, τη γάτα με τα γατάκια της και τα δυο κλουβιά με τα καναρίνια.

Πήρε μετά το μπετόνι με την βενζίνη που από μέρες είχε έτοιμο, ράντισε λίγο πολύ όλο το σπίτι, εκτός από το διάδρομο, ώστε να μπορεί να τρέξει έξω, όπως παλιά ο παπάς αγίαζε μ' ένα κλωνάρι βασιλικό, άναψε το τελευταίο τσιγάρο, πέταξε το πακέτο, δεν το χρειαζόταν πια και μετά το σπίρτο κάτω, όπως έκανε τις όμορφες Κυριακές που όλη η οικογένεια, παιδέγγονα, κουμπάροι και γείτονες, μαζεύονταν κι έκαναν μπάρμπεκιου, τότε που το σπίτι αντηχούσε από γέλια και κουβέντες. Κι απ' το κασετόφωνο ακουγόταν ο Καζαντζίδης να τραγουδάει με καημό «Το ψωμί της ξενιτιάς».

Μπήκε δίπλα στην εκκλησία άναψε ένα κερί, ζητώντας συγχώρεση από την Παναγιά που τον κοιτούσε λυπημένη, της είπε την αλήθεια, θα καταλάβαινε εκείνη και θα τον συγχωρούσε, αλλά κι από την αγαπημένη του γυναίκα και πήρε το δρόμο.

Άργησαν πολύ να τον βρουν. Κινητοποιήθηκαν οι αρχές, αγγελίες στις εφημερίδες, στους ραδιοφωνικούς σταθμούς, Ελληνόφωνους και μη. Μία συνηθισμένη στις μέρες μας αγγελία. *Εξαφάνιση ηλικιωμένου με σοβαρά προβλήματα υγείας. Παρακαλείται όποιος κλπ. να επικοινωνήσει κλπ.*

Βρέθηκε μέσα σε ένα ρυάκι όχι πολύ βαθύ μετά από πολλές μέρες από έναν περαστικό που είχε βγάλει περίπατο το σκυλί του. Καταπονημένος πολύ, γρατζουνισμένος, μαυρισμένος αλλά με μίαν ήπια γαλήνια έκφραση στο πρόσωπο που δεν μαρτυρούσε την πικρία της ψυχής του για το κατάντημά του. Αυτήν την πήρε μαζί του. Μα σαν έφτανε για εκεί που το έβαλε, θα τα μαρτυρούσε όλα στην κυρά του, εκείνη θα καταλάβαινε και δε θα του κρατούσε κακία.

Εκείνη, πάντα τον καταλάβαινε κι έδειχνε κατανόηση σε όλα και όλους.

Οι Συμμαθήτριες

Η συμφωνία έγινε πριν χρόνια. Ήταν την τελευταία ημέρα του Σχολείου, την τελευταία ημέρα της σχολικής τους ζωής. Μία ημέρα που για χρόνια ολόκληρα την περίμεναν με αγωνία και ανυπομονησία, τόσο που κάπου νόμιζαν πως δεν θα φτάσει ποτέ.

Όταν παρέδωσαν τα χαρτιά από το τελευταίο διαγώνισμα που έγραψαν, Άλγεβρα ήταν, ξεχύθηκαν στον κεντρικό δρόμο παρέες- παρέες, έτσι όπως έβγαιναν από την τάξη, και η υπερένταση τόσων ημερών, η καρτερία τόσων χρόνων, βρήκαν διέξοδο στις χαρούμενες φωνές τους, στις συζητήσεις, στα τραγούδια τους. Στο χορό που έστησαν εκεί καταμεσής του δρόμου αγκαλιασμένοι κορίτσια και αγόρια. Τα κορίτσια τράβηξαν και έκοψαν από τις μαύρες σχολικές ποδιές το σήμα του Σχολείου «Γ.Ζ.», *Γυμνάσιο Ζακύνθου*, ξήλωσαν το άσπρο γακαδάκι. Τα αγόρια έκαναν σωρό τα πηλήκιά τους κι άναψαν φωτιά λες κι ήταν τ' Αϊ Γιαννιού του Λουμπαρδιάρη και με χαρούμενα ξεφωνητά άρχισαν να πηδούν τη φωτιά πιασμένοι χέρι-χέρι αγόρια και κορίτσια μαζί.

Κίνηση μεγάλη δεν υπήρχε. Τα αυτοκίνητα, ναι μεν, είχαν αρχίσει να πληθαίνουν, μα δεν αναλογούσαν κι από 3-4 ή και παραπάνω στην κάθε οικογένεια όπως σήμερα. Έτσι, ο δρόμος όλος δικός τους, έστησαν τον καλαματιανό, οι πιο θαρραλέοι άρχισαν το ροκ, οι ρομαντικοί τις καντάδες και το γλέντι άναψε για καλά. Περαστικοί και οχήματα, σεβόμενοι το *ξέδομα* των παιδιών, τους έκαναν χάσι. Πολλοί σταματούσαν και γίνονταν ένα μαζί τους, άσε που ανάμεσά τους ήταν και γνωστοί και συγγενείς, έτσι, με την ευλογία όλων, πανηγύριζαν για κάμποσες ώρες.

Άλλα χρόνια εκείνα. Δεν υπήρχαν μαπράκια και καφετέριες, δεν υπήρχαν πονηρές γωνιές στα πάρκα, ύποπτες παρέες, ούτε *πονηρά* τσιγάρα. Το πολύ, κάποιο από τα αγόρια να είχε σουφρώσει κρυφά κάνα τσιγαράκι από τον πατέρα του κι αυτό περνούσε από χέρι σε χέρι μέχρι τον τελευταίο, όπου σχεδόν του έκαιγε το χέρι και το πετούσε.

Κάποτε, κουρασμένοι και πιο ήρεμοι, άρχισαν να βλέπουν αλλιώς τα πράγματα... Ναι, βέβαια, σκέφτονταν τα κορίτσια δεν ήταν ανάγκη να

ξηλώσουν το άσπρο γιακαδάκι ας το κρατούσαν έτσι για ενθύμιο. Μερικά από τα αγόρια μετάνιωσαν που έκαψαν τα πηλήκιά τους. Άρχισαν να διαπιστώνουν πως ξαφνικά, όλα αλλάζουν. Μέχρι σήμερα, η ζωή τους ήταν *τακτοποιημένη*, ήξεραν τι θα έκαναν κάθε ημέρα, και το αύριο, αυτό το άγνωστο αύριο, αργούσε ακόμα. Μα τώρα πια το μακρινό αύριο τούς έφτασε κι αυτοί όλοι κάπου νιώθουν αβέβαιοι και ανέτοιμοι να το αντικρύσουν από αύριο ούτε που θα βλέπονταν πια...

Κάπου πανικοβλήθηκαν, κάτι δεν τους άρεσε. Άλλοι έφευγαν για την Αθήνα, άλλοι για Πάτρα για να αρχίσουν φροντιστήρια για εισαγωγικές εξετάσεις σε Ανώτερες Σχολές, κάποια αγόρια θα περνούσαν από *περιοδευόν*, ετοιμαζόμενοι για την στρατιωτική τους θητεία. Μερικά κορίτσια τα παντρολογούσαν κιόλας οι δικοί τους και περίμεναν να τελειώσουν το Σχολείο, κι ήταν τα κορίτσια που τρόμαζαν περισσότερο από το χωρισμό.

Έτσι, δόθηκε ο *όρκος*, ο ιερός. Κάθε χρόνο, όσο ζουν, την επέτειο της τελευταίας ημέρας τους στο Σχολείο, και την ίδια ώρα που παρέδωσαν το τελευταίο τους διαγώνισμα, όπου κι όπως κι αν βρίσκονται, θα καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια να συναντιόνται στην πλατεία Σολωμού, κοντά στον αγαπημένο τους ποιητή. Σε αυτόν που τόσα χρόνια στάθηκε μάρτυρας στα παιδικά τους παιχνίδια, αργότερα στα φλερτ τους, τις αγωνίες, στις παρέες τους. Αυτόν που με την αιώνια παρουσία του και το αυστηρό του βλέμμα τις ενέπνεε και τις επανάφερε στην *τάξη*, όταν καμιά φορά παρέκκλιναν της σωστής τους πορείας.

Αγκαλιάστηκαν συγκινημένες και με δάκρυα στα μάτια επανέλαβαν όλες μαζί τον όρκο της ετήσιας συνάντησης. Μετά, τράβηξαν για τα σπίτια τους, κάπου ανάλαφρες, κάπου, όμως, και με βαριά καρδιά, γιατί, μόλις τώρα, άρχισαν να συνειδητοποιούν τι σημαίνει στα αλήθεια η τελευταία ημέρα της σχολικής ζωής. Σταθμός και σταυροδρόμι με κατεύθυνση, αν όχι προς το άγνωστο, όχι όμως προς το γνωστό και οικείο πλέον.

Άσε που ο Γυμνασιάρχης, αποχαιρετώντας τους στην πρωινή προσευχή, δεν τους αποκάλεσε πια *μαθητές* αλλά *πολίτες*, *δεσποινίδες* και *κύριοι*, από σήμερα, κ.λπ. Ελεύθεροι πολίτες αυτού του τόπου με όλα τα προνόμια, δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις και ευθύνες που συνεπάγεται ο όρος.

Φτάνοντας σπίτι τους βρήκαν κι εκεί διαφορετική αντιμετώπιση. «Άντε και σε ανώτερα. Τώρα πια είσαι άνδρας/γυναίκα, μπαίνεις για τα καλά στη ζωή, τελειώσανε τα ψέματα». Μερικοί κάπου άρχισαν να σκέφτονται πως σε τελική ανάλυση, ίσως να μην ήταν και τόσο άσχημα στο Σχολείο. Μα, τα νιάτα, εκτός από όλα τα άλλα προτερήματα, έχουν κι αυτό της εύκολης προσαρμογής. Έτσι,

η ζωή τράβηξε το δρόμο της και όλοι λίγο πολύ έμπαιναν στο δικό τους δρόμο.

Γρήγορα κύλησε ο χρόνος, η ώρα της πρώτης συνάντησης έφτασε κιόλας. Απίστευτο φαίνεται σε όλα τα κορίτσια πως έχει κιόλας περάσει ένας ολόκληρος χρόνος από την ημέρα που ξήλωσαν το άσπρο γιακαδάκι από την σχολική ποδιά. Ήταν εκεί σχεδόν όλες. Η Αλίκη, η Σάσα, η Φωφώ, η Μαύρα, η Φωτεινή, η Αντωνία, η Ελισάβετ, η Λουκία, μερικές ακόμα, κι οπωσδήποτε οι τρεις παπαδοκόρες. Η Τασούλα, του παπά Σπύρου από την Μητρόπολη, η Μαρίκα του παπά Νικόλα από τον Αϊ Χαράλαμπο και η Αδαμαντία του παπά Δαμιανού από την Κυρία των Αγγέλων.

Πέρασαν ένα πολύ όμορφο απόγευμα, ξεσήκωσαν το υπαίθριο Ζαχαροπλαστείο στο οποίο κάθισαν κι οι ερωτήσεις απανωτές, πού, πώς, τι, γιατί, με ποιον, κ.λπ. Δεν είχαν γίνει και μεγάλες αλλαγές στη ζωή τους. Μερικές διάβαζαν ακόμα για να δώσουν εξετάσεις, άλλες είχαν ήδη πετύχει στη Σχολή επιλογής τους. Άλλες μην έχοντας τα μέσα ή τις ικανότητες να σπουδάσουν, περίμεναν τον νυμφίο για να τις βγάλει από τη μιζέρια και την ανιαρή ζωή, την γεμάτη περιορισμούς στο μικρό τόπο που ζούσαν.

Τις δυο επόμενες χρονιές δεν στάθηκε δυνατόν να βρεθούν. Έτσι, αποφάσισαν να αφήσουν να περάσουν άλλα τρία χρόνια, και να συναντηθούν την πέμπτη χρονιά που οπωσδήποτε θα έχουν και περισσότερα νέα. Ήταν κάπου στα μέσα της δεκαετίας του '60. Δεν κατάφεραν να έλθουν όλες, ήταν μόνο καμιά δεκαριά. Μερικές είχαν ήδη παντρευτεί και δεν ζούσαν στο νησί. Η Τασούλα του παπά Σπύρου παντρεύτηκε Ελληνοαμερικανό και ζούσε στη Νέα Υόρκη. Η Μαρίκα του παπά Νικόλα ζούσε στο Σύδνεϋ, παντρεύτηκε και χώρισε μέσα σε τρία χρόνια κι έμεινε εκεί να μεγαλώνει μόνη της τα δύο τους παιδιά. Η Αδαμαντία του παπά Δαμιανού, η πιο ζωηρή από τις τρεις παπαδοκόρες, παντρεύτηκε έναν Κινέζο διπλωμάτη και τον ακολουθούσε από χώρα σε χώρα.

Τώρα, όμως, παρόλο που συναντήθηκαν με μεγάλη χαρά, λες και υπάρχει ένα σύννεφο ανάμεσά τους, δεν έχουν πια τη ζεστασιά και τον αυθορμητισμό που είχαν πρώτα. Δίνουν την εντύπωση πως μετράνε και ζυγίζουν τα λόγια και τις ματιές τους. Συγκρατημένες οι εκδηλώσεις αγάπης, δειλές οι ερωτήσεις, πιο συγκρατημένες οι απαντήσεις και κάπου αόριστες. Όταν ήλθε η ώρα του χωρισμού, όπου μερικές ένιωσαν κάποια ανακούφιση, αποφάσισαν αυτή την φορά το επόμενο ραντεβού να γίνει σε δεκαετία, για να έχουν να πουν περισσότερα.

Και ο αμείλικτος χρόνος, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τι γίνεται γύρω του, κυλάει, κυλάει και όλο κυλάει χωρίς σταματημό. Τα κορίτσια τα συνεπήρε η ζωή η ίδια.

Κάπου, ευκαιριακά είχαν συναντηθεί μερικές. *Χάρηκαν πολύ* και συνέχισαν το δρόμο τους, αφού υπενθύμισαν η μια στην άλλη την επόμενη συνάντηση που απείχε 2-3 χρόνια.

Το *σφίξιμο και η αμυγχανία* ήταν έκδηλες στην επόμενη συνάντηση, μα έκδηλη είναι και η προσπάθεια να εντυπωσιάσει η μια την άλλη. Μιλούν ασταμάτητα *περί ανέμων και υδάτων*. Όλα όσα λένε είναι αόριστα, ταυτόχρονα όμως, πολύ τέλεια και όμορφα στη ζωή τους τα πάντα. Το ντύσιμο, η νοοτροπία, οι τρόποι γενικά, δεν θυμίζουν και πολύ τα ξένοιαστα κορίτσια που πριν χρόνια ορκίστηκαν να παραμείνουν φίλες αγαπημένες. Να σμίγουν και να μην κρύβουν τίποτα, να μην μοιάσουν στους άλλους, τους μεγάλους που έβλεπαν και που η φιλία τους ήταν συμβατική και επιφανειακή, κοινωνική και, γιατί όχι, υποκριτική.

Η Μαύρα ήταν ντυμένη με τελευταίο μοντελάκι, η Τασούλα είχε έλθει για διακοπές από την Νέα Υόρκη. Μιλούσε Αμερικανο -Αγγλικά κι έλεγε πόσο *ευτυχισμένη* ήταν που, επιτέλους, είχε ξεφορτωθεί και αυτή τον σύζυγο κι ήταν ελεύθερη. Η Φωτεινή μιλούσε ακατάπαυστα για τις *κατακτήσεις της και τις επιτυχίες της με τους άνδρες*. Και η Λουκία τους μίλησε για την επιτυχημένη της καριέρα που δεν της άφηνε χρόνο για να κάνει οικογένεια και ούτε που την ένοιαζε, τη γέμιζε η δουλειά της και τα ταξίδια.

Ανάμεσα σε όλες, η Σάσα ήταν η μόνη που δεν είχε να μιλήσει για κάτι συνταρακτικό. Αυτή παντρεύτηκε την πρώτη της αγάπη, έναν πρώην συμμαθητή τους που δούλευε υπάλληλος στην Αγροτική Τράπεζα του νησιού, και είχαν τρία παιδιά. Κάπου με το ένστικτο ένιωθε πως οι άλλες που είχαν πετύχει τόσα θαυμαστά πράγματα, σαν να την κοίταζαν με οίκτο που το μόνο που κατάφερε ήταν να παντρευτεί τον υπαλληλάκο και να ανασταίνει τρία κουτσούβελα στους στενούς ορίζοντες του νησιού.

Την επόμενη δεκαετία, ήλθαν ακόμα λιγότερες στην συνάντηση. Η ατμόσφαιρα ήταν τόσο φορτισμένη κι ένιωθαν τόσο άβολα, που μέσα σε μια ώρα προφασιζόμενες άλλες υποχρεώσεις, χώρισαν με χλιαρή υπόσχεση για την επόμενη συνάντηση. Ήταν πια μεγάλες γυναίκες, είχαν περάσει τα σαράντα, μα η νοοτροπία δεν είχε αλλάξει. Όλα ήταν *υπέροχα* στην ζωή τους κι όλες ήταν πετυχημένες και σε *ευτυχισμένες σχέσεις*. Μα όταν έπαιρναν το δρόμο χωριστά, τότε μόνο έκαναν απολογισμό της ζωής τους και η κάθε μία ένιωθε ένα τσίμπημα στην καρδιά.

Η Μαύρα σκεφτόταν πόσους *συμβιβασμούς* χρειάστηκε να κάνει για να αγοράζει πάντα τα τελευταία μοντελάκια... για να φορεί ακριβά κοσμήματα. Ίσως, για όλα έφταιγε η πρώτη της αγάπη, εκείνος, που τον αγάπησε τόσο

πολύ, κι όμως την εγκατέλειψε για μια άλλη, συνηθισμένη ιστορία θα πεις, ναι, μα όταν συμβαίνει στους άλλους, όχι σε σένα. Ήταν μεγάλη η απογοήτευσή της, άργησε πάρα πολύ να σταθεί στα πόδια της. Έχασε την εμπιστοσύνη στους άνδρες, μέχρι που βρέθηκε στο δρόμο της ο άλλος ο σοβαρός και αξιοπρεπής κύριος που μόνο κύριος δεν ήταν και την έβγαλε στο κλαρί πριν καλά συνέλθει και συνειδητοποιήσει τι της συμβαίνει... Πώς να τα πει αυτά στις συμμαθήτριες; Πώς να αντέξει την περιφρόνηση και τον οίκτο τους; Ας φαντάζονται ό,τι θέλουν δεν μπορεί να τους μιλήσει για τον ξεπεσμό της.

Η Τασούλα, όταν ανακάλυψε ότι ο άνδρας της δεν είχε απλά ερωμένη, αλλά είχε και παιδί μαζί της, ενώ στην ίδια είχε αρνηθεί την μητρότητα, μάζεψε τα συντρίμια της ζωής της, έπιασε δουλειά σε ένα μαγαζί στη Ν. Υόρκη και ζούσε ολομόναχη.

Ούτε στους δικούς της δεν είχε γράψει την αλήθεια για το χωρισμό. Με τι καρδιά να το πει στις συμμαθήτριες ιδιαίτερα, όταν όλες τους φαινόταν τόσο χαρούμενες και ξένοιαστες.

Μα και η Αδαμαντία με τον διπλωμάτη δεν πέρασε ζωή χαρισάμενη. Λίγο μετά το γάμο τους, τον κατηγορήσαν για παιδεραστία. Στο Δικαστήριο, λόγω έλλειψης στοιχείων, δεν μπόρεσαν να τον καταδικάσουν. Η Αδαμαντία ούτε που περίμενε τη δικαστική απόφαση, πήρε των ομματιών της και γύρισε στην Ελλάδα. Δεν πήγε στο νησί, φοβόταν τις ερωτήσεις και την περιέργεια, έτρεμε μήπως τα νέα έφτασαν ως εκεί. Έτσι, έμεινε στην Αθήνα. Πήγε ξένοιαστη και χαρούμενη, όμως, στη συνάντηση με τις συμμαθήτριες. Τι να τους πει; Σάμπως λέγονται αυτά τα πράγματα;

Μετά την συνάντηση, η Σάσα πήγε σπίτι κι ήταν σαν να της τσιμπούσε την καρδιά ένα αόρατο αγκάθι. Τα παιδιά της τα λάτρευε και με το Μίμη είχαν πολύ καλή σχέση, δεν είχε παράπονο, αλλά όπως και να το κάνεις, δεν είχε πετύχει και τίποτα σπουδαίο. Έκανε οικογένεια, ε, και; Σιγά το κατόρθωμα, ενώ οι άλλες...

Το απόγευμα ήλθαν τα παιδιά από το Σχολείο, ο Μίμης από το γραφείο, γέμισαν και ζωντάνεψαν το σπίτι με την παρουσία τους. Μιλούσαν, την ρωτούσαν για την συνάντηση, για τις φίλες της, πώς ήταν, πώς τις είδε.

Μωρέ δεν παν να 'χουν ό,τι θέλουν αυτές, εγώ έχω όλα τα πλούτη του κόσμου, αφού έχω τα παιδιά μου και τον Μίμη μου που με λατρεύει και τον λατρεύω. Και τι αξία έχουν τάχα τα μοντελάκια της Μαύρας και όλα τα μεγαλεία των άλλων; Καθένας με τη μοίρα του, κι εγώ, δόξα τω Θεώ, μια χαρά είμαι. Τίναζε το κεφάλι προς τα πίσω, κι άρχισε να σιγοτραγουδάει.

Ο Μίμης κάπου ξαφνιάστηκε, καιρό είχε να την ακούσει να τραγουδάει. Κρυφογέλασε και φώναξε την *τσαπερδόνα* του, την μικρή τους κόρη την

Αλίκη, που της είχε αδυναμία, να του παίξει κάτι στο πιάνο, όχι τίποτα δηλαδή, τόσα λεφτά έχει χαλάσει σε πιάνο και μαθήματα, να μην ακούει και κάτι, να μη βλέπει πού πάνε οι κόποι του; Πλημμύρισε μελωδία το σπίτι και τόσο η Σάσα, όσο κι ο Μίμης, σκέφτονταν ότι αυτή είναι η πραγματική ευτυχία. Το ζεστό σπιτικό τους, τα παιδιά τους, η αγάπη που τους ένωνε, οι κοινοί τους στόχοι. Σαν τι πάρα πάνω θέλουν; Ας χαίρονται οι άλλες τα μεγαλεία τους.

Με τον καιρό, ξεχάστηκαν οι υποσχέσεις και οι συναντήσεις με τις συμμαθήτριες. Ωραία ήταν τότε που έδιναν τον *όρκο*, όμως, άλλο όνειρα κι άλλο πραγματικότητα.

Και οι δεκαετίες περνούσαν, 1970, 1980, 1990, πού καιρός και μυαλό για κοριτσίστικα ταξίματα.

Ήταν γύρω στο 2003. Εκείνη τη χρονιά, είχε έλθει για διακοπές στην Ζάκυνθο η Τασούλα από τη Νέα Υόρκη, σε συζήτηση με την αδελφή της έμαθε πως βρισκόταν εκεί και η Μαρίκα από το Σύδνεϋ και κάπου είχε πάρει το μάτι της τη Μαύρα. Ήταν πια ώριμες γυναίκες όλες τους, κάπου εκεί στα 60 και βάλε. Φρόντισαν να βρεθούν. Έψαξαν και βρήκαν τη Σάσα, τη μόνη που είχε μείνει στο νησί. Εκείνη τους είπε πως είχε κατέβει από την Αθήνα και η Αδαμαντία, ήταν εκεί και η Λουκία, η Ελισάβετ, η Φωφώ, η Φωτεινή, η Αντωνία...

Αυτή η συνάντηση δεν είχε προγραμματιστεί, ήταν τυχαία, ολότελα τυχαία. Και τα πρώην κοριτσόπουλα, γιαγιάδες οι περισσότερες, με βαμμένα μαλλιά, σμίγουν με τον αυθορμητισμό και τη ζεστασιά της νιότης... Έπρεπε να περάσει ολόκληρη ζωή για να βρουν το κουράγιο και το θάρρος να μιλήσουν αληθινά, με ειλικρίνεια, από καρδιάς.

Και μίλησαν. Μίλησαν ώρες ολόκληρες, μα αυτή τη φορά επικοινωνούν, δεν συζητούν *περί ανέμων και υδάτων*. Τούτη τη φορά, είπαν τα πράγματα με το όνομά τους, δεν ωραιοποίησαν καμιά πτυχή της ζωής τους. Ακόμα και η Μαύρα βρήκε τη δύναμη να τους εξηγήσει πού και πώς έβρισκε τα χρήματα για τα ακριβά μοντελάκια και τα κοσμήματα... Τους είπε, όμως, και για τον καλό σύντροφο που έχει χρόνια τώρα και την ήρεμη ζωή που περνάει, παρόλο που δεν αξιώθηκαν να αποκτήσουν παιδιά. Τι κρίμα να μην τολμήσουν πιο πριν να ανοιχτούν η μια στην άλλη.

Γιατί να φορτωθούν εκείνες όλο το βάρος κι όλη την ευθύνη και να νιώθουν ενοχές για σφάλματα άλλων. Για αποτυχίες που δεν ήταν οι ίδιες άμεσα υπεύθυνες. Άλλοι τους επέβαλαν ή προσπάθησαν να τους επιβάλουν καταστάσεις που δεν ήταν αποδεκτές από τις ίδιες. Άδειασαν τα μάτια από πόνο και δάκρυα, άδειασε η ψυχή από τη φουρτούνα και τα μυστικά που μια ζωή κουβαλούσε μέσα της.

Δειλά η Μαύρα μίλησε για το πόσο *ζήλευε* τότε την Σάσα. Τη Σάσα που παντρεύτηκε την πρώτη της αγάπη, που έκανε οικογένεια καλή κι ευτυχισμένη μαζί του. Αυτή ήταν η αρχή, η αρχή κι άλλων παρόμοιων *εξομολογήσεων* από τις άλλες.

Όλες κάπου τη ζήλευαν, όχι με κακή ζήλια, με παράπονο. Γιατί αυτή βρήκε το αληθινό νόημα της ζωής νωρίς και δεν χρειάστηκε να βολοδέρνει στους τέσσερις ορίζοντες, όπως οι περισσότερες από τις άλλες, για να βρει την ευτυχία. Σε τελική ανάλυση όμως, το παράδειγμα της Σάσας έκαμε πολλές από αυτές να αναθεωρήσουν ορισμένες καταστάσεις και να προσπαθήσουν αλλά και να καταφέρουν, να δημιουργήσουν και οι ίδιες σωστή σχέση στη ζωή τους.

Η Σάσα ακούει και δεν μιλάει, δεν πιστεύει στα μάτια της. Μετά, όμως, κι εκείνη, με τη σειρά της, κάνει τη δική της εξομολόγηση. Τους ομολογεί πόσο ασήμαντη κι ανύπαρκτη σχεδόν ένοιωθε ανάμεσά τους, που δεν είχε κατορθώσει *τίποτα το θαυμαστό*. Απλά παντρεύτηκε κι έκανε οικογένεια τόσο απλό και συνηθισμένο. Τους μιλάει, απλά και με προσήνεια, για την επίδραση που είχαν οι ίδιες στη ζωή της με τις *τόσες επιτυχίες τους*. Τους λέει πως κάπου εκεί, όταν περνούσε την κρίση της μέσης ηλικίας, άρχισε να νιώθει ανικανοποίητη από τη ζωή της, να νιώθει πως κάτι της λείπει, χωρίς να ξέρει και η ίδια τι.

Δειλά τους εξομολογείται πως εγκατέλειψε τον Μίμη και τα παιδιά τους, ψάχνοντας για κάτι το συναρπαστικό, ψάχνοντας να ξεφύγει από τη ρουτίνα της καθημερινότητας.

Νιώθει άσχημα τώρα που αναγκάζεται να παραδεχτεί πως κοντά πενήντα χρονών γυναίκα, ψαχνόταν ακόμα. Ευτυχώς ο Μίμης έδειξε κατανόηση. Την αγαπούσε πάντα, εκτιμούσε ολόκληρη ζωή που πέρασαν μαζί και πόσο αφοσιωμένη ήταν η Σάσα στα παιδιά τους και σ' αυτόν τόσα χρόνια.

Ένα χρόνο περίπου, έμεινε μακριά τους. Ταξίδεψε, γνωρίστηκε, έπιασε δουλειά για να νιώθει ανεξάρτητη οικονομικά. Στο τέλος όμως δεν άντεξε, είδε πόσο ανώφελα ήταν όλα αυτά και πόσο άδεια η ζωή της, χωρίς τα παιδιά της και το Μίμη, και γύρισε πίσω. Πάνε κάπου δέκα χρόνια από τότε, τα παιδιά παντρεύτηκαν, έκαναν δικές τους οικογένειες και η Σάσα με το Μίμη ζουν μια ήρεμη, γαλήνια ζωή.

Τώρα οι συμμαθήτριες δεν χρειάζεται να κρύβονται.

Τώρα, όλες ξέρουν την αλήθεια η μια για την άλλη. Τώρα δεν χρειάζονται *όρκοι* για συναντήσεις. Μια τρυφερή σχέση αρχίζει ανάμεσά τους, αγνή και αληθινή, σαν εκείνη των αθώων τους χρόνων.

Ξέρουν πως, ίσως, μεγάλα περιθώρια χρόνου δεν υπάρχουν πια. Θα ήταν ουτοπία να δώσουν ραντεβού για την επόμενη δεκαετία. Ίσως να μην υπάρξει

δεκαετία για μερικές ή για όλες. Περνούν ολόκληρο το απόγευμα μαζί, δεν τους κάνει καρδιά να χωρίσουν, είναι τόσα ακόμα που θα μπορούσαν να πουν, και τώρα θέλουν.

Θέλουν να καλύψουν όλα αυτά που στις προηγούμενες συναντήσεις ο εγωισμός και ο φόβος της απόρριψης δεν τις άφησε να τα μοιραστούν. Αγκαλιάζονται με τρυφερότητα, όταν έρχεται η ώρα του χωρισμού. Μερικές φεύγουν σε λίγες ημέρες από το νησί για εκεί που ζουν, άλλες εσωτερικό, άλλες εξωτερικό. Μα τη φορά αυτή, ένα είναι σίγουρο.

Δεν πρόκειται να χαθούν, δεν θέλουν να χαθούν. Ανταλλάσσουν τηλέφωνα και διευθύνσεις, φωτογραφίες των οικογενειών τους, καμαρώνουν για τα εγγόνια τους οι τυχερές. Φουντώνουν από περηφάνια για τα βλασταράκια τους, εύχονται αυτή η γενιά να έχει λιγότερα ταμπού.

Να μπορούν να μοιράζονται με τα αγαπημένα τους άτομα τα πάντα, χωρίς φόβο και πάθος κι όχι να σπαταλούν, όταν θα βρίσκονται, πολύτιμο, ανεπανάληπτο χρόνο, μιλώντας περί ανέμων και υδάτων.

Ένα Καπέλο Γεμάτο Βροχή

Ο Ανδρέας τάχυνε το βήμα όσο πλησίαζε προς το πάρκο. Ξαφνικά, μια εσωτερική, επιτακτική ανάγκη τον έκανε να θέλει να φτάσει μίαν ώρα αρχύτερα. Ίσως ήταν η χθεσινοβραδινή βροχή που τον γέμισε ανησυχία. Όμως, ήξερε πως ο Χαράλαμπος δεν την φοβόταν τη βροχή, είχε, κι αν δεν είχε, φάει βροχές αυτός.

Πολύ γραφικός και παράξενος τύπος ο Χαράλαμπος ή Μπομπ, όπως επέμενε πολλές φορές να τον φωνάζουν, γραφικός και παράξενος. Αγαπητός και πολύ γνωστός, όμως, όχι μόνο σε όλους τους κατοίκους της περιοχής, αλλά ακόμα και σε αυτούς που είχαν καταστήματα στο μεγάλο κεντρικό δρόμο. Ήταν άκακος κι ευγενικός με όλους. Μερικοί τον αποφεύγανε έτσι κουρελής και ατημέλητος που ήταν, μα εκείνος δεν είχε βλάψει ούτε μερμήγκι ποτέ του.

Βάδιζε πάντα σκυφτός και μουρμούριζε τα δικά του, ακατάληπτα για τους πολλούς. Το μόνο του ελάττωμα ήταν πως δεν μπορούσε να περιοριστεί μέσα στους τοίχους ενός σπιτιού, όχι μόνο την ημέρα, μα ούτε και την νύχτα. Την ημέρα την περνούσε περιδιαβαίνοντας τον κεντρικό δρόμο πάνω-κάτω κάμποσες φορές, πιάνοντας κουβέντα με τους περαστικούς. Κάπου-κάπου ζητούσε κάνα τσιγάρο ιδιαίτερα, όταν ξέμενε τελείως από λεφτά κι αυτό γινόταν συχνά. Είχε την καλοσύνη και την αφέλεια μικρού παιδιού.

Οι μάγκες της περιοχής είχαν μυριστεί την αφέλειά του και την ημέρα που έπαιρνε τη σύνταξή του τον τριγύριζαν και του κλαίγονταν τάχα πως πεινάνε. Κι εκείνος τους έδινε λεφτά μέχρι που ο ίδιος έμενε άφραγκος για τις περισσότερες ημέρες, μέχρι την επόμενη πληρωμή, αφού φυσικά, παρά τις υποσχέσεις τους, γίνονταν πάντα δανεικά κι αγύριστα.

Τις νύχτες, πήγαινε από καφενείο σε καφενείο και χάζευε αυτούς που έπαιζαν. Τον κερνούσαν και κάνα καφέ ή τσιγάρο κι όταν κατά τις μικρές ώρες έκλειναν όλα, κι ο καθένας γύριζε στο σπίτι του, εκείνος έπαιρνε το δρόμο για το δικό του κονάκι. Ήταν ένα παγκάκι στο γειτονικό πάρκο. Πάντα εκεί την έβγαζε χειμώνα, καλοκαίρι.

Όλες οι προσπάθειες να τον *στεγάσουν* έστω και σε ίδρυμα, τουλάχιστον να κοιμάται τη νύχτα, έπεφταν στο κενό. Έλεγε πάντα, ναι, δεν χαλούσε χατίρι.

Μα δεύτερη βραδιά δεν τον στρίμωχνες πουθενά, ήθελε να έχει απάνωθό του τον ουρανό, έναστρο ή μαυρισμένο και το πρωί να ξυπνάει από το τιτίβισμα των πουλιών.

Με τον Ανδρέα γνωρίστηκαν πριν λίγα χρόνια, όταν κι αυτός κατάντησε άστεγος από πολύ νεαρή ηλικία. Δεν θα ήταν πάνω από έξι χρονών, όταν χώρισαν οι γονείς του. Η μάνα του έμπλεξε με άλλον κι ο πατέρας του έφυγε κι εξαφανίστηκε από προσώπου γης. Δεν έμαθε ποτέ τίποτα για αυτόν, αφού δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ να φροντίσει να δει το παιδί του ή να μάθει πώς περνάει. Και κάθε άλλο παρά καλά περνούσε με τον καινούριο άνδρα της μάνας του. Οι ξυλοδαρμοί ήταν καθημερινοί.

Σαν να μην έφτανε αυτό, μια μέρα τον κακοποίησε και σεξουαλικά. Καλό ήταν να μην γίνει η αρχή, το είχε τόσο τρομοκρατήσει το παιδί που δεν τολμούσε να ομολογήσει σε κανέναν τι του συμβαίνει. Στο σχολείο δεν πήγαινε καλά, όχι μόνο στα μαθήματα, αλλά και από συμπεριφορά. Υποσυνείδητα αντιδρούσε έτσι, σαν να φώναζε δυνατά, *βοήθεια*, μα οι σιωπηλές κραυγές του παρερμηνεύονταν από όλους και καταντούσαν φωνή βοώντας.

Κάθε λίγο έπαιρνε αποβολή από την τάξη και από το σχολείο. Η μάνα του φώναζε κι έβριζε, ο πατριός συνέχιζε την κακοποίηση και το ξύλο, κι ο κύκλος όλο και γινόταν πιο φαύλος.

Ο Ανδρέας τα έβαζε με την μάνα του, που δεν ήταν σε θέση να τον προστατεύσει από τον άνδρα της. Την κατηγορούσε πως αυτή έφταιγε για όλα, για να μπλέξει με άλλον, να αφήσει τον πατέρα του, κι αυτός να καταλήξει σ' αυτά τα χάλια. Οπωσδήποτε, από *αυτά τα χάλια* η μάνα του γνώριζε μόνον τους ξυλοδαρμούς που κάπου τους δικαιολογούσε κι η ίδια, μια κι ήταν *ανυπάκουος* και τους δημιουργούσε τόσα προβλήματα. Άργησε πάρα πολύ να μάθει για τα άλλα, ήταν χρόνια αφότου είχε φύγει από το σπίτι ο Ανδρέας.

Τον έσαχνε πάντα και τον παρακαλούσε να γυρίσει, μόνο τότε της πέταξε στα μούτρα την αλήθεια. Την κατηγορήσε ανοιχτά πως για την κατάντια του, αν ζει στους δρόμους, αν έχει μπλέξει με υπόκοσμο, αν παίρνει ναρκωτικά, για όλα φταίει μόνον εκείνη και κανείς άλλος. Της μίλησε σε πολύ σκληρή γλώσσα, της είπε ακόμα πως όσο ζει, δεν θέλει να τη δει στα μάτια του. Κι αν καμιά μέρα τον βρουν νεκρό σε κάνα παγκάκι, αυτή να μην πλησιάσει, ούτε από μακριά.

Με τον κυρ Χαράλαμπο, όπως τον αποκαλούσε, έγιναν φιλαράκια, σμίζανε τη μοναξιά και τη δυστυχία τους. Μοιράζονταν την τζούρα, όταν την είχαν, τα τσιγάρα, καμιά φορά και το παγκάκι, αν κι ο Ανδρέας προτιμούσε τον σταθμό του τραίνου.

Έφτασε σχεδόν λαχανιασμένος. Από μακριά τον έζωσαν τα φίδια, γιατί είδε κόσμο μαζεμένο και αστυνομία.

Έκαμε να πλησιάσει, μα δεν τον άφησαν, ήταν και μερικοί που γνώριζαν τη φιλία του γεράκου με το παιδί και πήγαν να τον παρηγορήσουν. Το γνωστό παγκάκι ήταν άδειο. Μόνο το αιώνιο καπέλο που φορούσε χειμώνα-καλοκαίρι ο κυρ Χαράλαμπος ήταν εκεί, ανάποδα γυρισμένο και γεμάτο βροχή.

Από τη χθεσινή νεροποντή. Μία σπείρα από αλήτες είχε σκοτώσει με γροθιές και κλωτσιές, έτσι για την πλάκα τους, τον κυρ Χαράλαμπο. Χθες το βράδυ, με την νεροποντή και την θύελλα που έγινε σύμμαχός τους, αφού ούτε οι φωνές του οι αδύνατες ακούστηκαν, μα ούτε και που πέρναγε κανείς με τέτοιο καιρό από το πάρκο.

Απαρηγόρητος ο Ανδρέας κοίταζε και ξανακοίταζε το καπέλο. Έτσι ολομόναχο είχε μείνει κι εκείνο, γεμάτο με τις σταγόνες της βροχής να συμβολίζουν, ίσως, το αίμα του κυρ Χαράλαμπου. Το αίμα του, που τόσο άγρια και τόσο ανώφελα έβαψε το παγκάκι του πάρκου.

Κίνησε να φύγει με την καρδιά βαριά και μαύρη. Ζήτησε από την αστυνομία να πάρει το καπέλο, έτσι για ενθύμιο, μα του αρνήθηκαν, ήταν βλέπεις τεκμήριο εγκλήματος, έπρεπε να εξεταστεί από τους αρμόδιους. Εξετάσεις και παραμύθια, σκεφτόταν ο Ανδρέας, τι νόημα έχουν όλα αυτά, γεγονός είναι πως ο κυρ Χαράλαμπος έφυγε.

Τον σκότωσαν τα τσογλάνια έτσι για να κάμουν το κέφι τους, έναν άνθρωπο άκακο, ανήμπορο και αθώο...

Κείνη τη νύχτα και πολλές ακόμα δεν μπορούσε να κοιμηθεί, ούτε να φάει ήθελε, ούτε διάθεση είχε για τίποτα. Γύριζε και ξαναγύριζε στο μυαλό του τις συζητήσεις που έκανε με τον φίλο του. Ο κυρ Χαράλαμπος φιλοσοφούσε πάντα τη ζωή:

«Ποτέ, ποτέ χολή παιδί μου με τους ανθρώπους της καρδιάς σου».

Αναφερόταν βέβαια στην μάνα του Ανδρέα και στο μίσος που ισχυριζόταν πως της έχει, του έλεγε:

—Δεν την μισείς, νομίζεις πως την μισείς, είναι ο θυμός για όσα πέρασες, μα μην την αδικείς, δεν ήξερε. Εντάξει, έκαμε ένα λάθος κι άφησε τον πατέρα σου, μα περίμενε κι αυτή μήπως τέτοια συμπεριφορά από κείνον τον αχρείο;

Του έλεγε συχνά πως δεν πρέπει, όχι δεν πρέπει, ό,τι και να γίνει, να καταντήσει ο Ανδρέας σαν τον ίδιο στα γεράματά του. «Εγώ, μην κοιτάς, η ζωή τα έφερε έτσι και περνώ κακά γεράματα, ίσως κάπου μου αξίζει κιόλας. Με φάγανε οι φίλοι, το καφενείο και ο τζόγος. Μέρα νύχτα εκεί, όλα μου τα λεφτά εκεί, μέχρι που η Τράπεζα μας έβγαλε το σπίτι στο σφυρί.

Ξέρεις τι είναι γυναίκα με τέσσερα μικρά παιδιά που είχαμε, να βρεθεί στο δρόμο, επειδή ήμουν ρεμάλι εγώ; Πήρε τα παιδιά κι έφυγε, νομίζω πήγε πίσω στον πατέρα της στην Ελλάδα. Ποτέ δεν τόλμησα να την ενοχλήσω και να μάθω τι κάνουν, με τι μούτρα άλλωστε, σάμπως είχα και τίποτα να τους προσφέρω; Έτσι ρεμάλι έμεινα και στους δρόμους κατάντησα, όπως μου το έλεγε πολλές φορές ότι θα καταντήσω, να κοιμάμαι στα παγκάκια. Τι κι αν μου προτείνουν να με στεγάσουν;

Εγώ εδώ στο παγκάκι θα τελειώσω, γιατί έτσι μου αξίζει τέτοιος που ήμουν. Τα σπίτια είναι για τους οικογενειάρχες, τους νοικοκυραίους κι εγώ δεν στάθηκα τέτοιος. Γι' αυτό σου λέω, μην αδικείς την μάνα σου, δεν ξέρεις πώς έμπλεξε. Εγώ, βλέπεις, πέρασα νιάτα και παιδικά χρόνια καλά πίσω στο χωριό μου, ίσως για αυτό αντέχω, εγώ δεν έπαιρνα αυτά τα καταραμένα που παίρνεις εσύ, ούτε ήξερα πως υπάρχουν τότε.

Μα και τώρα όπως βλέπεις, άντε μια τζούρα στη φέξη και στη χάση, όχι άλλες ουσίες. Εσύ, με τέτοια άσχημα παιδικά και νεανικά χρόνια, πώς θα αντέξεις αργότερα; Γι' αυτό σου λέω, πρέπει να αλλάξεις, η ζωή είναι μεγάλη και είναι και ωραία, όπως και να είναι».

Τον ορμήνευε να κάνει προσπάθεια να τα κόψει. Όταν έπιασε τον Ανδρέα στις καλές του, τού έριχνε με τρόπο την ιδέα να γυρίσει στη μάνα του, να μην γίνεται έρμαιο και βορά του κάθε ανώμαλου για ένα πιάτο φαΐ και για τα ναρκωτικά.

«Είμαι σίγουρος», του έλεγε, «πως τώρα που ξέρει η μάνα σου, αποκλείεται να είναι ακόμα με κείνον, θα τον έδιωξε, ναι, ναι, οπωσδήποτε θα τον έδιωξε».

Καμιά φορά ο Ανδρέας θύμωνε. «Άντε γέρο, ξεκούτιανες», του έλεγε, «μας κάνεις και κήρυγμα τώρα, αυτό μόνο μου λείπει να έχω κι εσένα να μου το παίζεις ιεροκήρυκας». Έφευγε κι έκανε κάμποσες μέρες να πάει στο πάρκο, μα πάντα γύριζε. Ο κυρ Χαράλαμπος ήταν ο μόνος που του φερνόταν ανθρωπινά. Κάποτε αναγνώριζε και το δίκιο του γέρου γι' αυτά που του έλεγε, αλλά από τη μια ο εγωισμός, απ' την άλλη ο φόβος της απόρριψης, δεν τολμούσε. Δεν τολμούσε ούτε να φανταστεί πως θα μπορούσε να ζήσει ξανά σαν φυσιολογικός άνθρωπος σε σπίτι μέσα με την μάνα του να τον αγαπάει και να τον φροντίζει.

Του κάνει εντύπωση που τα θυμάται όλα αυτά μετά από τόσον καιρό. Όσο τα έλεγε ο κυρ Χαράλαμπος, ο Ανδρέας ούτε που τα άκουγε καλά-καλά. Και τώρα, άρχισε να τα σκέφτεται. Βρε μπας κι άρχισε να γερνάει κι ο ίδιος; Ή μήπως ο μεγάλος του πόνος για τον χαμό του γέρου τον κάνει και τα θυμάται έτσι σαν μνημόσυνο στη μνήμη του; Τώρα πια δεν πάει στο σταθμό τις νύχτες, κοιμάται στο παγκάκι του κυρ Χαράλαμπου για να νιώθει την παρουσία του.

Συντροφιά του το καπέλο του, δέχτηκαν να του το δώσουν, αφού είχαν ήδη τελειώσει οι ιατροδικαστικές εξετάσεις. Δεν το φοράει ο ίδιος, απλά το κρατάει στην αγκαλιά του με στοργή, σαν να κρατάει το γεράκο. Γυρίζει συνέχεια στη σκέψη του αυτά που του έλεγε ο φίλος του. Μια νύχτα τον ονειρεύτηκε ότι τάχα στέγνωνε το καπέλο του από τη βροχή και του μιλούσε, χωρίς να τον κοιτάζει, μόνο του έλεγε συνέχεια να μην καταντήσει σαν αυτόν.

«Ξέρεις», του έλεγε, «τι πρέπει να κάνεις. Καλύτερα υπό στην μάνα σου, παρά σε αυτούς που σε εκμεταλλεύονται».

Κείνο το πρωί, ο Ανδρέας δεν μπορούσε να ησυχάσει, γυρνούσε και ξαναγυρνούσε στο μυαλό του τα λόγια του κυρ Χαράλαμπου.

Γυρνούσε και ξαναγυρνούσε στη θύμησή του το έρημο καπέλο του γεμάτο βροχή, να κείται στο παγκάκι που έγινε ο μόνος μάρτυρας της θηριωδίας των ανθρώπων. Ανθρώπων νέων, όπως κι ο ίδιος, που ποιος ξέρει πώς ξεστράτισαν κι αυτοί κι έφτασαν σ' αυτό το σημείο; «Άραγε εκείνοι είχαν μάνα στην οποία να μπορούσαν να γυρίσουν; Είχαν άραγε έναν φίλο τόσο πιστό, όσο ο κυρ Χαράλαμπος να τους ορμηνέψει;»

Μα κι αυτόν τάχα που τον ορμήνυε τόσον καιρό ο γέρος τι κατάλαβε, μήπως τον άκουσε ποτέ ή μήπως ακολούθησε τις συμβουλές του;

Κάπου άρχισε να μαλακώνει και να σκέφτεται πως ίσως θα μπορούσε να κάνει μια προσπάθεια και να πάει έστω απ' έξω από το σπίτι και να δει τη μάνα του. Τι στην ευχή, τόσους εξευτελισμούς και ταπεινώσεις έχει δεχθεί στους δρόμους που ζει. Ναι, αλλά της μάνας η περιφρόνηση θα είναι πολύ βαριά, θα την αντέξει;

Μα όχι, όχι, δεν πιστεύει να τον διώξει, ήλθε πολλές φορές στην αρχή και τον έψαχνε. Παρόλη την σκληρή γλώσσα που χρησιμοποιούσε εκείνος, η μάνα δεν του είπε πικρή κουβέντα. Από ό,τι δε άκουγε από άλλους, ακόμα γυρίζει και τον ψάχνει.

Ανάσανε με ανακούφιση. Ένωσε ανάλαφρος για πρώτη φορά μετά τόσα χρόνια.

Κράτησε με στοργή το καπέλο στην αγκαλιά του, έτσι για να παίρνει κουράγιο, και ξεκίνησε.

Θα πήγαινε, θα πήγαινε να περάσει έξω από το σπίτι, από απέναντι, όχι κοντά, αυτό μόνο, έτσι για αρχή...

Νύχτα Γάμου

—Ωραίος γάμος Νικολίτσα μου, δεν μπορείς να πεις!

Ούλα πλούσια, η νύφη πολύ όμορφη μα και ο γαμπρός λεβέντης.

Πρώτη φορά είδαμε τόσο ωραίο νυφικό! Η εκκλησία στολισμένη με φιόρα και μερτίες χάμου! Κάτι λαμπάδες ίσια με το μπόι του γαμπρού, μ' ένα σωρό στολίδια απάνου! Κι ο δίσκος που εβάλανε τα κουφέτα, ατόφιο ασήμι σου λέει!

Λένε, πως τον παράγγειλε ο γαμπρός στο Παρίσι!

Μα και οι μπομπονιέρες, πολύ σπάνιες! Και όχι μία για την κάθε φαμελιά αλλά μία για τον κάθε καλεσμένο! Και πρέπει να είμαστε πάνω από 200 νομάτοι!

Άσε πια εκείνες τσι παντόλες και τσι ορτζάδες! Να κάτι μπουκούνια! Και τα ποτήρια με τσι ορτζάδες, όχι τα μικρά, λες κι είναι γυαλόρακα που βάνουν συνήθως, μεγαλύτερα κι από νεροπότηρα! Λες, μωρή Μαριέττα, να τα 'φερε κι εφτούνα από τα Παρίσια;

—Μπορεί Νικολίτσα μου—. Ρέσινα, τραπεζομάντηλα τση κόλας σε τόσα τραπέζια, θα 'χανε μείνει από τα προικιά τση κοντέσας φαίνεται. Και να κάτι πιατίες, να χορταίνουν δύο νοματαίοι όχι ένας! Μωρή, ακούς τι λέγανε στο μαγαζί τση προάλλες; Ότι οι περισσότεροι άνδρες δεν θα φάνε από την προηγούμενη μέρα, ούτε και ανήμερα, για να μπορούνε να φάνε καλά στο γάμο! Μα και τα γλυκά! Πάστες σοκολατίνες κι άλλες με κρέμα για ούλους μας!

Μπερκέτια Θεέ μου! Άσε που είναι και γραμματιζούμενος ο γαμπρός! Κοτζάμου γιατρός! Μεγάλος επιστήμονας! Κι απ' ό,τι λένε είναι πολύ καλός γιατρός κι όχι κανένας ψηλομύτης. Και τσου άπορους τσου κοιτάζει και δεν παίρνει δραμή!

—Ε, εδώ που τα λέμε Νικολίτσα μου, το σόι τση κοντεσίνας εξίνιζε ένα τσουρούλι τα μούτρα. Σου είχανε ένα ύφος! Α πα πα πα.

—Τήρα να σου πω Μαριέττα μου, και τση νύφης τα μούτρα δεν ήταν καλύτερα! Ετήραγε ίσια μπροστά, ούτε που έσκασε τ' αχειλί τσης ένα χαμόγελο, έτσι για τα μάτια του κόσμου! Λες και την πηγαίνανε για κρεμάλα κι όχι πως

επήρε τέτοιο λεβέντη! Γλέπεις, ο ένας συμπέθερος ήθελε νύφη από τζάκι κι ας μην είχε βρακί στον πισινό της, (λένε πως ο γιος του την είχε ερωτευτεί από μικρός για αυτόνοο την εγύρευε ο πατέρας του), κι ο άλλος ήθελε λεφτά όχι μόνο, γιατί δεν είχε ορπίδα να παντρέψει την κοντεσίνα του μ' ότι εφόριε αλλά και να βολευτούνε κι εκείνοι, όπου α δεν τσούχανε μείνει οι δύο γέροι σέμπροι που ήτανε στη δούλεψη τσουσ πάππου προς πάππου, όπως κι οι γονέοι τσους, κι από λύπηση τσου δουλεύανε εκείο το λιοστάσι που τσούμενε, χωρίς εκείνοι να βαστάνε τίποτσι για πάρτη τσους, θα λέγανε το ψωμί ψωμάκι οι αρχόντοι.

—Γλέπεις, τσούπεσε λίγο ο Λορέντζος! Με τόση περιουσία και πλούτια που ούτε στον ύπνο τσους δεν τα είδανε ποτέ τσους. Τσούμεινε το σαράβαλο το αρχοντικό, που έτσι και δεν έβανε τόσα λεφτά ο πατέρας του Λορέντζου να το ποροπιάσουν, αντίς εδέσανε το γάμο, με τα πολλά νερά ούλο το χειμώνα, θα 'χε βουλιάξει και θα μένανε στο δρόμο! Να σου πω εγώ μετά τι θα γενότανε και τι θα την κάνανε την Κιάρα! Μωρέ ντεμενάδες έπρεπε να κάνουν στον συμπέθερο και στο γαμπρό, αλλά και στον προξενητή!

—Όμορφη και καλή κοπέλα βέβαια, να το λέμε κι αυτό!

—Να 'ναι στεριωμένοι και να αποκτήσουν και σερνικά, γιατί γλέπεις κι ο Λορέντζος μοναχογιός και μοναχοπαίδι!

Έτσι συνέχιζαν την κουβέντα τους οι δυο γυναίκες όταν εσκόλασε ο γάμος και το τραπέζι αλλά και το γλέντι και πηγαΐναν σπίτι τους, μπροστά οι άντρες πίσω αυτές.

Κι εδώ που τα λέμε, δεν είχαν άδικο. Τόσο η νύφη, όσο και το σόι της και στην εκκλησία καθίσανε χωριστά, αριστερά το σόι του γαμπρού και δεξιά της νύφης, αλλά και στο γεύμα αργότερα από τη μία μεριά τα τραπέζια με το ένα σόι κι από την άλλη αυτά με το άλλο σόι, το παρακατιανό. Αλλά και στο γλέντι σαν άρχισαν να παίζουν τα όργανα ένα χορό του γάμου ντόπιο, με το ζόρι σηκώθηκε η νύφη κι οι δικοί της! Μούδιασαν και οι άλλοι και δίσταζαν να σηκωθούν, μέχρι που σηκώθηκε ο πατέρας του Λορέντζου με το ποτήρι στο χέρι και:

«Σήμερα παντρεύω το Λορέντζο μου, το μοναχοπαίδι μου, με την όμορφη Κιάρα. Σήμερα σμίγουνε οι φαμελιές μας και γινόμαστε συγγενείς! Άντε λοιπόν, στην Υγεία του γαμπρόνυφου!

—Συμπέθερε, συμπέθερα, να μας ζήσουν τα παιδιά μας και να μας κάνουν πολλά εγγόνια! Άντε εβίβα!» Σήκωσαν όλοι τα ποτήρια κι ευχήθηκαν στους νιόπαντρους, σηκώθηκε και το αρχοντόσογο και κάτι το κρασί κάτι για να ζεσταθεί λίγο η ατμόσφαιρα, ήπιανε και τραγουδήσανε και μπήκανε όλοι στις Καντρίλιες κι αργότερα στο φοξ αγκλέ, βαλς και ταγκό! Μόνο η Κιάρα κράταγε ακόμα τουπέ με τη μύτη ψηλά, αλλά χόρευε με τον γαμπρό.

Ως συνήθως, κόπασε ο ντόρος και τα σχόλια για το γάμο, μετά από λίγο.

Βρήκαν άλλα να συζητούν οι γυναίκες στις γειτονιές και οι άνδρες τα βράδια στο μαγαζί και η ζωή μπήκε στην παλιά της ρουτίνα.

Λίγους μήνες μετά το γάμο, ο Λορέντσος, προς έκπληξη όλων στο νησί, έκλεισε το Ιατρείο του στη χώρα κι έφυγε με την Κιάρρα για την Αθήνα!

«Ε, μεγαλοπιάστηκε κι αυτός γλέπεις», είπαν οι πολλοί.

Άλλοι, πάλι, έριξαν την ευθύνη στην Κιάρρα: «Τι ανάγκη έχει αυτή πια! Ας είν' καλά τα λεφτά του πεθερού. Άσε που κι ο γιατρός βγάζει λεφτά με τη σέσουλα!»

Τέτοια λέγανε απογοητευμένοι οι περισσότεροι νησιώτες πελάτες του Λορέντζου.

Εκείνοι που ήταν απαρηγόρητοι, όμως, ήταν οι φτωχοί και οι άποροι όπου τους κουράριζε τσάμπα ο Λορέντζος.

Όμως, κάθε θαύμα τρεις μέρες.

Με το πέρασμα του χρόνου, ξεχάστηκε ο Λορέντζος ξεχάστηκε και η Κιάρρα!

Ήρθε άλλος Γιατρός, ξένος, και μπήκε στ' αυλάκι το νερό!

Εκείνα τα χρόνια, πολύ μεγάλες οι αποστάσεις και τα ταξίδια κουραστικά και δύσκολα! Υπήρχαν άνθρωποι που έφυγαν για μόνιμη εγκατάσταση στην Αθήνα και περνούσαν 10-15 χρόνια για να πάνε πίσω στην Ζάκυνθο. Κι αν πήγαιναν, σπάνια πήγαιναν για ταξίδι αναψυχής. Ήταν δύσκολα χρόνια. Τις διακοπές δεν τις γνώριζαν ούτε σαν λέξη, κι αν την είχαν ακούσει αγνοούσαν ακόμα και το νόημα της!

Οι μεν νησιώτες πήγαιναν στην κάπως κοντινή Πάτρα ή στην μακρινή Αθήνα για λόγους Υγείας και μόνο, οι δε Αθηναίοι θα πήγαιναν στο νησί, συνήθως για οικογενειακούς λόγους, για να τακτοποιήσουν τα κληρονομικά με τον θάνατο των γονιών και τέτοια. Έτσι κυλούσε η ζωή.

Μεσολάβησε ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος, πέθανε από τις κακουχίες ο Κόντες κι η Κοντέσα που ήταν πολύ μεγάλοι στην ηλικία και δεν άντεξαν στην πείνα και στις μεγάλες στερήσεις. Λίγα χρόνια μετά ακολούθησαν οι καταστρεπτικοί σεισμοί και πυρκαγιά του 1953, γκρεμίστηκαν οι ετοιμόρροποι πύργοι των αρχόντων, γκρεμίστηκαν και τα πλουσιόσπιτα των λεφτάδων, όπως οι γονείς του Λορέντζου και πολλοί άλλοι, αφανίστηκαν και τα φτωχόσπιτα των πολλών. Ισοπεδώθηκε το νησί, ισοπεδώθηκαν και οι άνθρωποι και χωρίστηκαν σε κείνους που μαθημένοι στην ανέχεια επέζησαν κάπως κι είχαν τα ελάχιστα που χρειάζονταν για να επιβιώνουν και σε κείνους που βρήκαν τρόπο, ως συνήθως, να εκμεταλλευτούν την κατάσταση.

Γεγονός, όμως, πως πλούσιοι, φτωχοί, διανοούμενοι κι αναλφάβητοι, στην ίδια ουρά με το τενεκεδάκι στο χέρι για το μεσημεριανό συσσίτιο! Ούτε που θυμόταν πια κανείς τον Λορέντζο και την Κιάρα. Πάντως, είχε μαθευτεί στο νησί πως δεν απόχτησαν παιδιά, προς μεγάλη απογοήτευση τόσο των Κόντηδων γονιών της Κιάρας, όσο και των γονιών του Λορέντζου! Ακόμα, η φήμη του γιατρού είχε εξαπλωθεί πολύ μακριά από την Αθήνα. Όχι μόνο σαν καλός επιστήμονας, αλλά και ως άνθρωπος! Η αμοιβή του πολύ λογική και οι φτωχοί δεν πλήρωναν ποτέ!

Ήταν κάμποσα χρόνια μετά τους σεισμούς, όταν επέστρεψε στην Ζάκυνθο ο Λορέντζος μόνος του! Η Κιάρα είχε πεθάνει από χρόνια κι εκείνος σε βαθιά γεράματα, χωρίς παιδιά, παρά δύο μακρινά ανίψια, που από ανθρωπισμό αλλά και συμφέρον, γιατί είχε λεφτά ο πρώην γιατρός, ανέλαβαν να τον παίρνουν έξι μήνες ο καθένας, εκ περιτροπής και να τον φροντίζουν, εφόσον είχαν εξασφαλίσει προκαταβολικά την *οικονομική αποζημίωση*.

Ο γέρο-Λορέντζος θα είχε περάσει τα 90, όταν μια μέρα εξομολογήθηκε σ' ένα 17χρονο κορίτσι *το μεγάλο μυστικό της ζωής του!* Ήταν γειτονοπούλα που την έβλεπε σαν εγγονή του κι εκείνη τον συμπαθούσε πολύ.

Πήγαινε και του έκανε παρέα, του έλεγε τα νέα του μικρού κόσμου του νησιού και του διάβαζε την εφημερίδα, γιατί η όρασή του πολύ φτωχή και δεν μπορούσε να διαβάσει. Ήταν καλό και φιλικό γεροντάκι και η κοπέλα γνώριζε ποιος ήταν. Ο γέρο-γιατρός απέσπασε το λόγο της ότι δεν θα μιλούσε σε κανέναν όσο ζούσε εκείνος και μόνο, όταν μεγάλωνε πολύ η ίδια, τότε και μόνο τότε θα μπορούσε να γράψει την ιστορία του, γιατί διάβαζε τα τετράδια εκθέσεών της κι ήταν σίγουρος πως κάποια στιγμή θα έπιανε σοβαρά την πέννα στο χέρι! (...)

Αφού τελείωσε το μεγάλο γλέντι του γάμου, που κράτησε μέχρι αργά τη νύχτα και με τις ευχές όλων, δικών και ξένων, η Κιάρα κι εγώ αποσυρθήκαμε από την παρέα, μπήκαμε στην άμαξα που περίμενε και πήγαμε στη χώρα όπου ο πατέρας μου μας είχε χτίσει ένα πολύ ωραίο δίπατο σπίτι, επιπλωμένο με γούστο και με όλα τα νοικοκυριά του, γιατί οι γονείς της Κιάρας τα μόνα προικιά που μπόρεσαν να της δώσουν ήταν τα ελάχιστα που είχαν απομείνει.

Χειροποίητα, κεντημένα ασπρόρουχα της κοντέσας, κάτι σερβίτσια και το νεανικό της γραφείο. Φυσικά όλα αυτά δεν είχαν σημασία για μένα, εγώ την Κιάρα την είχα ερωτευτεί από παιδί, αλλά δεν τολμούσα ούτε να ονειρευτώ πως θα γινόταν γυναίκα μου!

Νιώθαμε κάπως άβολα κι αδέξια κι οι δυο μας, γιατί μέχρι τότε δεν είχαμε και μεγάλη οικειότητα, αφού άλλα χρόνια εκείνα και ποτέ δεν μείναμε μόνοι μας.

Την πλησίασα δειλά, και προσπάθησα να της χαϊδέψω τα ωραία μακριά, κυματιστά μαλλιά της που έφταναν κάτω από την μέση της. Τραβήχτηκε απότομα και με κοίταζε με περιφρόνηση.

—Ποιος να το περίμενε, είπε, πως η Κοντεσίνα Κιάρρα, το μοναχοπαίδι και χαϊδεμένη του μεγάλου Κόντε Λανώτη με το όνομα, θα ξέπεφε τόσο, ώστε να παντρευτεί ένα γιατροδάκι, εγγονό του λαδέμπορου που στα νιάτα του ήταν σέμπρος του μακαρίτη του Νόνου μου!

—Έμεινα αποσβολωμένος! Δεν πίστευα στα αυτιά μου! Δεν είπα λέξη... Πώς να αντιδράσεις σε τέτοια χοντρή προσβολή. Πήγα κι έστρωσα να κοιμηθώ στον ξενώνα που έγινε και η μόνιμη κρεβατοκάμαρα μου όσο μείναμε στο νησί. Δεν είπα κουβέντα.

Την επόμενη Κυριακή, πήγαμε στους γονείς της που μας είχαν τραπέζι για τα παραδοσιακά *επιστρόφια*.

Εκεί, χωρίς να εκθέσω πολύ την Κιάρρα, εξήγησα στους γονείς της (ήμαστε οι τέσσερις μας μόνο) ότι ο γάμος μας έμεινε λευκός από επιλογή της Κιάρρας. Ευχαρίστως θα της παραχωρούσα διαζύγιο, αναλαμβάνοντας όλη την ευθύνη και προσφέροντάς της γενναϊόδωρη διατροφή δια βίου. Ο μόνος όρος που έθεσα ήταν να μην ενημερωθούν ποτέ οι γονείς μου για τους λόγους του διαζυγίου και να μην μαθευτεί ποτέ στο νησί ότι χωρίσαμε ή ότι πήραμε διαζύγιο. Εξήγησα πως αποφάσισα, ναι μόνος μου χωρίς να συμβουλευτώ την Κιάρρα, ότι θα αναχωρήσουμε μόνιμως για Αθήνα, μικρός ο τόπος στην Ζάκυνθο, δύσκολο να κρυφτεί για πολύ η αλήθεια.

Οι γονείς της στενοχωρήθηκαν πολύ και προσπάθησαν να νουθετήσουν την κόρη τους, αλλά τους εξήγησα πως μετά από τέτοια ταπείνωση και προσβολή, η απόφαση μου ήταν αμετάκλητη. «Μπορεί οι γονείς μου κι εγώ να μην ανήκαμε στην αριστοκρατία και το όνομα μας να μην ήταν γραμμένο στο Λίμπρο Ντ'Ορο, αλλά ήμαστε πολύ έντιμη οικογένεια και είχαμε αξιοπρέπεια και αρχές!»

Έτσι ζούσαμε και με έμαθαν να σέβομαι τον εαυτό μου και το συνάνθρωπο. Να χαίρονται τον τίτλο τους, αλλά τέτοιοι τίτλοι με τέτοια ποταπή συμπεριφορά, ακάλυπτη επιταγή! Ούτε οι γονείς της αλλά ούτε η Κιάρρα δέχτηκαν να πάρουμε διαζύγιο. Εξήγησα, όμως, ότι θα ζούμε σε χωριστά σπίτια. Μεγάλη η Αθήνα κι εμείς άγνωστοι μεταξύ αγνώστων!

Δεν χρειάζονταν εξηγήσεις σε κανέναν!

Γεγονός κι οι γονείς μου στενοχωρήθηκαν πολύ που θα φεύγαμε από κοντά τους και δεν καταλάβαιναν τον λόγο, αφού είχαμε όλα τα καλά κι εγώ στρωμένη δουλειά και έχαιρα μεγάλης εκτίμησης από τον κόσμο, όπως και οι ίδιοι. Όμως,

με βαριά καρδιά, αποδέχτηκαν την απόφαση μου! Έτσι, φύγαμε για Αθήνα όπου χαθήκαμε μέσα στο ανώνυμο πλήθος. Κυλούσε ο χρόνος, κυλούσαν τα χρόνια. Είχαμε κρατήσει κάποια επικοινωνία με την Κιάρρα και γνώριζε πως θα της στεκόμουν σε ό,τι της συνέβαινε από δω και πέρα. Της στάθηκα όλα τα χρόνια, μέχρι το θάνατό της.

Τόσο εκείνη όσο κι εγώ, ζήσαμε μια μοναχική ζωή...κούτσουρα σκέτα! Αυτή και μόνο είναι η αλήθεια! Είσαι η μόνη που την γνωρίζεις. Αλλά είσαι καλό και φρόνιμο κορίτσι και γνωρίζω πως θα τηρήσεις τη συμφωνία μας.

Λίγα χρόνια μετά, έφυγε ήσυχα και αθόρυβα ο Λορέντζος, έτσι όπως έζησε τη ζωή του.

Γιατί του έλειπε ο τίτλος...

Γιατί τόλμησε να σηκώσει τα μάτια σε μια ξεπεσμένη Ευγενή!

Ο Κόσμος Άλλαξε, Αλλάξαν οι Καιροί We Shall Meet Again

Ο Κόσμος άλλαξε, αλλάξαν οι καιροί...

Έτσι τραγουδούσε ο αείμνηστος Νίκος Γούναρης δεκαετίες πίσω! Απορώ τι θα έλεγε, αν γυρνούσε πίσω έστω για λίγες ώρες σήμερα! Σήμερα, που δεν άλλαξε απλά ο κόσμος, αλλά κοντεύει να μην έχει μείνει τίποτα όπως το γνωρίζαμε! Τίποτα δεν είναι πια το ίδιο! Ποιος να φανταστεί ένα χρόνο πριν ότι ο πλανήτης ολόκληρος θα δοκιμαζόταν από έναν τόσο θανατηφόρο και εύκολα μεταδιδόμενο ιό, όπου σε εβδομάδες μέσα θα είχε εξαπλωθεί στα περισσότερα μέρη του Πλανήτη.

Χιλιάδες στην αρχή, εκατομμύρια μετά, τα άτομα που προσβλήθηκαν από τον ιό. Μέχρι σήμερα (20/9/20), από επίσημα στοιχεία, 30 εκατομμύρια άνθρωποι ανά τον Πλανήτη, έχουν προσβληθεί από τον Κορονοϊό, 953 χιλιάδες έχουν χάσει τη ζωή τους και 20 εκατομμύρια έχουν αναρρώσει! Στη Μελβούρνη που ζω, μέχρι σήμερα έχουν χάσει τη ζωή τους 761 άτομα λόγω του ιού! Τα κρούσματα εκατοντάδες την ημέρα κι εμείς, οι κάτοικοι της Μελβούρνης και όλης της Βικτόρια, καταντήσαμε ο αποδιοπομπαίος τράγος της Αυστραλίας! Ανεπιθύμητοι σε ολόκληρη την Ήπειρο! Δυστυχώς, υπάρχουν και οι θιασώτες της συνομοσίας, που εξακολουθούν να ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχει Κορονοϊός!

Όλα άλλαξαν λοιπόν! Οι άνθρωποι αναγκάζονται να εφευρίσκουν καινούριους τρόπους επικοινωνίας, μια και η παραδοσιακή επικοινωνία, όπως την γνωρίζαμε μέχρι χθες, δηλαδή με συναντήσεις προσωπικές, με συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις και άλλα, απαγορεύεται πια!

Λίγες μέρες πριν γιορτάσαμε στην Αυστραλία και σε άλλες χώρες τη Γιορτή του Πατέρα! Μέχρι πέρυσι, όλα τα παιδιά μικρά, μεγάλα, φρόντιζαν από πολύ νωρίς να αγοράζουν δωράκι για τον πατέρα και για τον παππού! Με μεγάλη χαρά περίμεναν όλοι την ημέρα, όπου οι φαμελιές σμίγανε, θα έφτιαχναν ωραία εδέσματα και τα αγαπημένα φαγητά του συζύγου ή του πατέρα, θα κάθονταν στο τραπέζι όλοι μαζί και με χαρές και πολλές ευχές και δώρα θα τιμούσαν τον πατέρα και τον παππού, αν υπήρχε! Άλλοι, πάλι, επέλεγαν να βγουν και

να πάνε σε ρεστοράν της αρεσκείας τους. Ήταν μια από τις πολύ χαρούμενες ημέρες της χρονιάς, λίγο πολύ για όλους!

Φέτος, τίποτα από όλα αυτά! Κανένα παιδί, κόρη, γιος, εγγόνια δεν μπόρεσε να επισκεφτεί τον πατέρα ή παππού, εκτός φυσικά από εκείνους που μένουν στο ίδιο σπίτι! Διανύουμε την όγδοη εβδομάδα στη Μεμβούρνη του lockdown, δηλαδή εγκλεισμού! Ουδείς επιτρέπεται να επισκεφτεί ουδένα! Έχουμε δικαίωμα να βγούμε έξω από το σπίτι μας, για μια ώρα εξάσκηση/περπάτημα την ημέρα, ο καθένας, μόνος! Επίσης, ένα άτομο από κάθε σπιτικό να πάει για ψώνια, για μία ώρα μόνο, για τα απολύτως απαραίτητα. Αν συντρέχουν λόγοι υγείας (αποδεδειγμένα), μπορούμε να πάμε στο γιατρό, αν δέχεται ασθενείς, γιατί οι περισσότερες ιατρικές εξετάσεις γίνονται δια τηλεφώνου. Ακόμα, για να προσφέρει κάποιος φροντίδα σε γονιό ή πολύ δικό του άτομο, που αδυνατεί να φροντίσει τον εαυτό του.

Δεν υπάρχουν ανοιχτά μαγαζιά, παρά μόνο αυτά με είδη τροφίμων, τα Φαρμακεία και τα Βενζινάδικα, α, ναι, και μερικές Τράπεζες, μολοντί όλες σχεδόν οι συναλλαγές γίνονται πλέον με πλαστικά χρήματα, τουτέστιν πιστωτικές κάρτες! Κανένας δεν κρατάει ή χρησιμοποιεί ρευστό χρήμα εκτός μερικών ηλικιωμένων, κυρίως μεταναστών, που δεν έχουν εξοικειωθεί πλήρως ούτε με την αγγλική, ούτε την τεχνολογία! Από ηλικίας 12 χρονών και άνω, υποχρεωτική η μάσκα, φορεμένη σωστά (όχι στο πηγούνι), με το που θα βγούμε έξω από την πόρτα!

Ακόμα κι όταν περπατάμε έξω για εξάσκηση! Άτομα που δεν φορούν μάσκα ή δεν την φορούν σωστά, \$200 δολάρια πρόστιμο επί τόπου! Όλες μας οι έξοδοι και κινήσεις σε ακτίνα 5 χιλιομέτρων από το σπίτι μας. Όποιος συλλαμβάνεται εκτός των συνόρων και δεν έχει Νόμιμο λόγο που μπορεί να τον αποδείξει, όπως οι εργαζόμενοι ή άλλοι, πρόστιμο 1,600 δολάρια!

Ακόμα, απαγορεύεται ρητώς η κυκλοφορία από τις 8.00 μ.μ. μέχρι τις 5.00 π.μ. Μια μικρή παραχώρηση, από την επόμενη εβδομάδα, θα επιτρέπεται η κυκλοφορία μέχρι τις 9.00 μ.μ. και η έξοδος για εξάσκηση στην γειτονιά μας αυξάνεται στις 2 ώρες ημερησίως!

Πού και πώς, λοιπόν, να τιμήσεις τον πατέρα και τον παππού;

Ανάγκη, όμως, τέχνας κατεργάζεται! Ας είναι καλά η... αγία Τεχνολογία! Σμίγουμε όλοι (σχήμα λόγου) μέσω Whats App, SKYPE, Zoom και face time! Εκεί, κάπως παραμορφωμένοι, κάπως μισοί, κάπως λοξά, βλέπουμε ο ένας τον άλλον κι αλληλο-ευχόμαστε σε κάθε επέτειο! Πολλές φορές, η κόρη ή ο γιος εμάς των ηλικιωμένων έρχονται για λίγα λεπτά, μας φέρνουν τα ψώνια για να μην κυκλοφορούμε εμείς, σταθμεύουν απέναντι από το σπίτι, βγαίνουμε κι

εμείς έξω στον μπροστινό κήπο και βλέπομαστε από μακριά, ανταλλάσσοντας δυο κουβέντες.

Έτσι ακριβώς γιόρτασαν οι περισσότεροι τον πατέρα και τον παππού, φέρνοντας μια πιατέλα με φαγητά και γλυκά από εκείνα που είχαν φτιάξει για... δώρο, αφού δεν υπήρχε πιθανότητα να τους πάρουν δώρο! Άντε, μια Μέρα ήταν και αυτή! Πέρασε, όπως πέρασε. Και του χρόνου με υγεία!

Και η ζωή συνεχίζεται!

Γάμοι και Βαπτίσεις γίνονται πλέον σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις. Μόνο κηδείες, αλλά κι εκεί δεν μπορούν να παρευρεθούν πάνω από 10 άτομα, που τις περισσότερες φορές δεν καλύπτουν σύζυγο, παιδιά κι εγγόνια! Βαρύς ο κλήρος στην οικογένεια που αναγκάζεται να επιλέξει ποιο από τα παιδιά ή τα εγγόνια θα μείνουν εκτός! Κι αν πρόκειται για σχετικά νέο άτομο, που είχε γονείς και 5-6 αδέρφια ή ανίψια, πάλι οι μισοί θα μείνουν εκτός! Στις μέρες της φούριας που πέθαιναν κατά χιλιάδες ανά τον κόσμο κάθε μέρα, οι περισσότεροι δεν αξιώθηκαν κηδεία σύμφωνα με την θρησκεία και τα έθιμά τους.

Πολλοί αποτεφρώθηκαν ή θάφτηκαν σε ομαδικούς τάφους, χωρίς να τους πει το *Στερνό Αντίο* κανένας ή να πετάξει ένα λουλουδί στον νιόσκαφο, έστω και ομαδικό τάφο ή να ανάψει ένα κερί! Όμως, κι εδώ το εμπορικό δαιμόνιο Ελλήνων και όχι μόνο, βρήκε λύση! Όλοι όσοι επιθυμούν να παρακολουθήσουν την ακολουθία της κηδείας να έχουν τη δυνατότητα μέσω διαδικτύου, αλλά και αυτοί που έχουν *Γραφείο Τελετών* να μη μείνουν άνεργοι! Έτσι, αναμεταδίδουν ζωντανά, μέσω βίντεο, από τον ιερό Ναό ολόκληρη την ακολουθία, όπου μπορούν να παρακολουθήσουν, αν το επιθυμούν, συγγενείς και φίλοι. Το θέμα είναι ότι όχι μόνο στην εκκλησία δεν μπορούν να πάνε, ούτε καν στην ταφή, που γίνεται σε ανοιχτό χώρο, γιατί απαγορεύεται αυστηρώς η συγκέντρωση άνω των δύο ατόμων. Τώρα κατά πόσο νιώθουν ότι *συμμετέχουν* με αυτό τον τρόπο στην κηδεία, δεν γνωρίζω.

Κάτι ακόμα, πρωτόγνωρο. Στις ντόπιες ελληνικές εφημερίδες δεν μπαίνει πια Αγγελία κηδείας, όπως μέχρι πρόσφατα, αλλά Αγγελία θανάτου με φωτογραφία του εκλιπόντος και όλα τα στοιχεία, όπως πρώτα! Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι οικείοι του αποθανόντος δεν αναφέρουν ούτε την εκκλησία στην οποία θα γίνει η κηδεία, ούτε και την ημερομηνία/ώρα.

Αναφέρουν μόνο ότι λόγω συνθηκών, η κηδεία θα γίνει σε πολύ στενό οικογενειακό κύκλο! Αυτό γίνεται για να αποφευχθεί πιθανή συγκέντρωση ατόμων έξω από τον ναό, λόγω απαγορευτικών μέτρων!

Τα δε μνημόσυνα δεν δημοσιεύονται πλέον, αφού δεν μπορεί να πάει κανείς! Οι εφημερίδες, όμως, βρήκαν τρόπο. Προτρέπουν την οικογένεια να κάνει

αφιέρωμα με τη φωτογραφία του εκλιπόντος στην εφημερίδα, μιλώντας για το αγαπημένο άτομο που έφυγε! Έτσι, και η μνήμη του εκλιπόντος τιμάται αλλά δουλεύουν και οι εφημερίδες και ο κόσμος που εργάζεται σε αυτές! Όλα διαφορετικά πια, πρωτάκουστα! Αλλά είπαμε, ο κόσμος άλλαξε, αλλάξαν οι καιροί! Τίποτα πια δεν είναι όπως το ξέραμε. Δεν υπάρχει πια, γνωστό και οικείο! Όλα, τα μαθαίνουμε από την αρχή.

Όταν άρχισε το κακό, πολλούς μήνες πίσω, τέλη Φεβρουαρίου, αρχικά το πήραμε όλοι απήφιστα. Κι επειδή από την Κίνα ξεκίνησε, αστειεύομαστε κιόλας, ότι μέχρι να φτάσει ως εδώ κάτω σ' εμάς, θα έχει εξασθενήσει τόσο πολύ που δε θα μας ενοχλήσει καν! Βγήκε ο Φεβρουάριος, μπήκε ο Μάρτης και τα πράγματα ξαφνικά άλλαξαν! Ο ιός εξαπλωνόταν με τέτοια ταχύτητα, που ο κόσμος, άρχισε να φοβάται στ' αλήθεια! Αρχίσαμε να κάνουμε σπασμωδικές κινήσεις κι ενέργειες λίγο πολύ όλοι! Οι φήμες οργιάζαν!

—*Θα εξαφανιστούν τα τρόφιμα, καθώς και όλα τα είδη πρώτης ανάγκης!*

Και αρχίσαμε όλοι να τρέχουμε μια και δυο φορές την ημέρα στα μεγάλα εμπορικά κέντρα, όπου υπήρχαν δυο και τρία μεγάλα Σούπερ Μάρκετ, όσα άτομα στην οικογένεια, τόσα και τα μεγάλα καρότσια των Σούπερ Μάρκετ και να τα γεμίζουμε μέχρι επάνω! Θα πρέπει τελικά να είμαστε πολύ... καθαρός λαός, γιατί, πριν από τρόφιμα, αγοράζαμε χαρτί υγιείας!

Άδειαζαν τα τεράστια ράφια με το χαρτί υγιείας, στο πι και φι. Παίρναμε τουλάχιστον 8-10 μεγάλα πακέτα ο καθένας που είχαν μέσα 10-12 ρολά χαρτιού! Τρέχαμε όλοι λες κι έρχεται Πόλεμος, Κατοχή κι άλλες συμφορές, να προλάβουμε να μην βρεθούμε απροετοίμαστοι και... πεινάσουμε και δεν έχουμε χαρτί υγιείας για την ανάγκη μας! Στο άψε σβήσε εξαφανίστηκαν όλα τα όσπρια, αλεύρι, ζυμαρικά, ρύζι, μπισκότα, ζάχαρη, καφές, γάλα σκόνη ή εβαπορέ, λάδια από αγνό παρθένο ελαιόλαδο μέχρι σπορέλαια, όταν τελείωσαν τα καλά. Καθαριστικά κουζίνας και τουαλέτας.

Κι άδειαζαν τα ράφια κι έτρεχαν οι υπάλληλοι να αντικαθιστούν και να γεμίζουν τα ράφια που άδειαζαν ξανά πριν πεις κίμινο! Και ξαφνικά, άρχισαν οι περιορισμοί! Μόνο 2 από κάθε είδος το άτομο! Όταν κι αυτό αποδείχτηκε μη αποτελεσματικό, περιόρισαν τις ώρες που θα πήγαιναν οι πελάτες. Όρισαν 6-8 το πρωί, μόνο οι συνταξιούχοι και γενικά ηλικιωμένοι.

Κι άντε μες στο βαρύ χειμώνα με φοβερό κρύο, βροχή και σκοτάδι να σηκώνεσαι από το κρεβάτι τουρτουρίζοντας και να τρέχεις να στήνεσαι στην ουρά πολλές φορές για μισή ή και μία ώρα, γιατί άφησαν μόνο μία είσοδο και σε κείνη υπήρχε Φύλακας που έμπαζε μετρημένο αριθμό ατόμων κάθε δέκα λεπτά και μέχρι να έρθει η σειρά σου τα είδη που ήθελες είχαν φύγει ήδη. Εν τω

μεταξύ, είχες γίνει κατεφυγμένος από το δυνατό κρύο. Πολλά κωμικοτραγικά δημιουργήθηκαν στα Σ/Μ εκείνο τον καιρό, ιδιαίτερα με τα χαρτιά υγείας. Πόλεμος γινόταν! Στο Σύδνεϋ δυο γυναίκες ήρθαν στα χέρια και κατέληξαν στην Αστυνομία!

Μα έγιναν κι άλλα. Εξαφανίστηκαν από όλα τα ανθοκήπια/φυτώρια κάθε είδους σπόροι και φυτάδια, κυρίως κηπευτικά, καθώς και κοπριά, χόμα κατάλληλο για λαχανικά κ.ά.! Ακόμα κι εκείνοι που δεν είχαν λαχανόκηπο, έφτιαζαν, έσπερναν και φύτευαν συνέχεια. Στις κοτόφαρμες δεν έμεινε ούτε κότα από αυτές που ήταν για αυγά, ούτε κοτοπουλάκια αλλά ούτε και κοκόρια/κότες για σφάξιμο! Ξαφνικά, όλοι έγιναν γεωργοί και κτηνοτρόφοι! Νοικοκυρεύτηκαν γυναίκες/άνδρες, έκοψαν το φαγητό από έξω, μαγείρευαν στο σπίτι και με οικονομία, χωρίς σπατάλες, όπως πρώτα! Βγήκαν από τη... ναφθαλίνη ακόμα και καταψύκτες που πολλοί από εμάς τους είχαμε θέσει σε αδράνεια, γιατί φεύγοντας τα παιδιά και μένοντας μόνο δύο άτομα στο σπίτι, πολλές φορές και ένα, δεν χρειάζονταν πια! Επί πλέον, βάλαμε σε ενέργεια και το μεγάλο ψυγείο στο γκαράζ που και αυτό δεν δούλευε για χρόνια!

Και να, ν' αγοράζουμε κρέας, κοτόπουλα, ψάρια και ό,τι άλλο βρίσκαμε! Οι τιμές ανέβαιναν διαρκώς και η ποιότητα όχι εκείνη στην οποία είχαμε συνηθίσει!

Μολαταύτα, όταν ο κίνδυνος της πείνας γίνεται ορατός, δεν έχεις την πολυτέλεια της επιλογής! Εγώ που δεν είμαι του κρέατος, φρόντισα μεν και γέμισα το ψυγείο-καταψύκτη στο γκαράζ αλλά και τα δύο μεγάλα ψυγεία στην κουζίνα και στο Γκαράζ, κυρίως για τα παιδιά μου, γιατί δεν πίστευαν πως θα υπάρξει έλλειψη. Για μένα πήρα 5-6 κιλά φακές, φασόλια διαφόρων ειδών, ρεβίθια, φάβα καθώς και αλεύρι σταρένιο και σίκαλης για να ζυμώνω ψωμί, κυρίως για μένα, (δεν αρέσει στους άλλους) κι ένα τσουβάλι άσπρο αλεύρι 20 κιλών να ζυμώνω για τη φαμελιά. Πήρα όση μαγιά βρήκα, γιατί εξαφανίστηκε από τις πρώτες μέρες και ταυτόχρονα έμαθα να φτιάχνω προζύμι!

Εδώ θέλω να σημειώσω ότι οι ηλικιωμένοι από κάθε τόπο και χώρα, που είχαμε γνωρίσει Κατοχή και Πείνα στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ήμαστε στ' αλήθεια τρομοκρατημένοι, γιατί γνωρίζαμε από πρώτο χέρι τι σημαίνει πείνα και τρέμαμε, όχι τόσο για εμάς, αλλά για τα παιδιά κι εγγόνια μας. Ενδιαφέρον, όμως, ότι μέχρι σήμερα, όχι μόνο κατοχή και πείνα δεν έπεσε, αλλά δεν έχουμε καταναλώσει καν, 7 μήνες αργότερα, όλα αυτά που στην φούρια μας ξεσηκώσαμε, ό,τι φαγώσιμο βρίσκαμε κι ό,τι χαρτί υγείας, κουζινοχαρτο, χαρτομάντιλα, χαρτοπετσέτες, καθαριστικά κι αν πεις για απολυμαντικά χειρών, άστα.

Όταν τελειώσαν όλα και δεν προλάβαιναν να φέρνουν άλλα τα μαγαζιά και τα φαρμακεία, τότε ρίχτηκαν όλοι στο οινόπνευμα για απολύμανση χεριών κι αντικειμένων και δεν έμεινε οινόπνευμα ούτε για δείγμα σε ολόκληρη τη χώρα! Τα ξεσηκώσαμε όλα! Γελάτε; Με το δίκιο σας. Όσο για το χαρτί υγείας, έχουμε αρκετό για 2-3 μήνες ακόμη! Όμως, σκεφτείτε για λίγο. Όλα αυτά από εμάς που ζήσαμε τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με όλες του τις συμφορές, 80 χρόνια αργότερα, το Σύνδρομο της Κατοχής ζει και βασιλεύει! Σκεφτείτε πόσο καταστροφικός είναι ο πόλεμος, ο κάθε πόλεμος. Μια άλλη, μεγάλη αλλαγή, επειδή δεν υπάρχουν για πολλούς μήνες τώρα μαγαζιά ανοικτά, όπως μάντρες και φυτώρια, φρόντισαν να μπορούμε να παραγγέλνουμε και πληρώνουμε αυτά που θέλουμε, μέσω διαδικτύου και να πηγαίνουμε να τα παίρνουμε, χωρίς να αγγίζουμε τίποτα, ούτε να μπαίνουμε μέσα πουθενά, όλα έξω. Αυτό, φυσικά, με την προϋπόθεση ότι το μαγαζί βρίσκεται στην ακτίνα των 5 χιλιομέτρων από το σπίτι μας. Ό,τι άλλο, παραγγελία και delivery στο σπίτι.

Η οικονομία της Αυστραλίας πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο. Εκείνοι που δουλεύουν ακόμα, είναι αυτοί που είναι τέτοια η δουλειά τους, ώστε μπορούν να δουλεύουν από το σπίτι, όπου το έχουν μετατρέψει σε γραφείο.

Αλλά και σε σχολείο όλων των βαθμίδων, μέχρι Πανεπιστήμιο, αφού η μάθηση πια γίνεται κατ' οίκον! Η όλη κατάσταση κι ο εγκλεισμός, έχει επηρεάσει όλους και ψυχολογικά. Η ενδο-οικογενειακή βία σε έξαρση!

Ξαφνικά, το ζευγάρι μαζί όλο το 24ωρο, αν εργάζονται και οι δύο από το σπίτι. Τα γραφεία τους ασφαλώς και τα τηλέφωνα πλάι-πλάι. Αυτά δυσκολεύουν την αυτοσυγκέντρωση αλλά και την τηλεφωνική τους επικοινωνία με τους Προϊσταμένους τους.

Εκεί δε που υπάρχουν παιδιά, όπου χρειάζονται βοήθεια με την σχολική τους εργασία, τα πράγματα ακόμα χειρότερα.

Όλα αυτά δημιουργούν εντάσεις και προστριβές στο ζευγάρι, όπου πολλές φορές γίνονται αφορμή βίας.

Κάθε μέρα στηνόμαστε με αγωνία να ακούσουμε αριθμό κρουσμάτων και θανάτων. Ευτυχώς και τα αυστηρά μέτρα φέρνουν αποτέλεσμα! Όλο και λιγοστεύουν τα νέα κρούσματα αλλά και οι θάνατοι, όπου δυστυχώς προέρχονται από τρόφιμους Γηριατρείων.

Πολύ θλιβερό για όλους. Ευελπιστούμε ότι πολύ σύντομα θα αρθούν έστω και λίγα από τα πολύ αυστηρά μέτρα. Έτσι ώστε, να πάρουμε ανάσα και να μπορέσουμε, ίσως, να δούμε ο ένας τον άλλον, ιδιαίτερα γονείς και παιδιά μικρά μεγάλα! Σε κάθε μας τηλεφωνική επικοινωνία με γνωστούς και φίλους κάθε φορά, τελειώνουμε με την ερώτηση:

—Άρα, θα βρεθούμε ξανά;

Όμως, η ελπίδα και η αισιοδοξία δεν μας έχει εγκαταλείψει και πιστεύουμε ότι, Ναι, θα ιδωθούμε! Ευσεβείς πόθοι; Μπορεί! Αλλά εμείς παραμένουμε θετικοί! Ακόμα και η άνασσα στο διάγγελμά της για το Πάσχα, αν θυμάμαι καλά, που ο μισός πλανήτης ήταν σε καραντίνα έστειλε μήνυμα αισιοδοξίας τελειώνοντας με το:

We shall meet again! Θα βρεθούμε ξανά λοιπόν!

Ε, πώς να μην το πιστέψουμε;

Κοτζίμ Βασίλισσα το είπε!

Τον Παλιό Καλό (;) Καιρό

Στον καιρό μου ή παλιά (λένε πολλοί) υπήρχε σέβας, υπήρχε φιλότιμο στον άνθρωπο, δεν γινόταν τούτο ή το άλλο. Ή ακόμα,

—Τον παλιό καλό καιρό, ζούσαμε όμορφα, είμαστε μεν φτωχοί, αλλά δεν είχαμε προβλήματα ούτε έγνοιες! ‘Η,

—Θυμάμαι τότε, που τρέχαμε ή δουλεύαμε όλη μέρα μ’ ένα κομμάτι ψωμί κι ούτε αδυναμία μήτε κούραση νοιώθαμε, ήμασταν ξέγνοιαστοι και χαρούμενοι.

Ξεχνάει εύκολα ο άνθρωπος ή αρνείται να παραδεχτεί πως τότε που έτρεχε σαν τσακάλι ή που δούλευε όλη μέρα και δεν ένιωθε κούραση, ήταν παιδί, νέος/νέα, σφριγηλοί και δυνατοί με πολλή ενέργεια, δυνάμεις κι αντοχές! Δεν ήταν 50 χρόνων, 60 ή και πάρα πάνω, που είναι σήμερα.

Αναφέρονται σε υπακοή και σέβας είτε του παιδιού στον πατέρα είτε της γυναίκας στον άνδρα! Αυτή η υπακοή και το σέβας, πολλές φορές δεν ήταν παρά καμουφλαρισμένος φόβος. Ποια γυναίκα ή παιδί τολμούσε να αντιμιλήσει ή να δείξει ανυπακοή στο σύζυγο ή στον πατέρα; Ο άνδρας, πατέρας, αδελφός, σύζυγος, εξουσίαζε πλήρως τη γυναίκα που την θεωρούσε κτήμα του. Υπήρχαν πολλοί άνδρες που σέβονταν τη γυναίκα τους και φέρονταν με στοργή κι αγάπη τόσο σε κείνην όσο και στα παιδιά τους. Υπήρχαν κάποιοι, όμως, και δεν ήταν λίγοι, που κάθε άλλο παρά συμπεριφέρονταν σαν σωστοί και καλοί οικογενειάρχες. Ούτε Νόμος υπήρχε μέχρι τα πολύ νεότερα χρόνια που να προστατεύει τη γυναίκα ή το παιδί από την κακομεταχείριση τέτοιου γονιού ή συζύγου.

Πολλοί άνδρες σήκωναν χέρι στη γυναίκα τους. Η αφορμή, μικρή ή μεγάλη, δεν συζητιέται, γιατί ουδείς έχει το δικαίωμα να χειροδικεί εις ουδέναν για κανένα λόγο. Η γυναίκα, όμως, είχε μεγαλώσει να νιώθει πάντα ένοχη, κι αυτές οι ενοχές την οδηγούσαν να συγχωράει τον άνδρα που την κακοποιούσε, γιατί:

—Έφταιξε και καλά της έκανε.

—Μα, είχε δίκιο... έκαψα το φαγητό, άνδρας είναι.

Ή ακόμη

—Του αντιμίλησα, και δεν έκαμα καλά.

Αν δε, έκανε το έγκλημα να της ξεφύγει καμιά σιγανή βρισιά πάνω στην αγανάκτηση της, τότε είναι που η βαρβαρότητά του δεν είχε όρια. Αλλά ούτε οι δικαιολογίες που θα έβρισκε μετά για αυτόν είχαν όρια! Γιατί έτσι είχε μάθει από μικρό κορίτσι.

—Στον άνδρα σου θα δείχνεις υποταγή, δεν θα σηκώνεις κεφάλι, ακόμα και να κάνει κάτι στραβό, εσύ σαν γυναίκα θα δείχνεις κατανόηση. Και χέρι να σηκώσει, γιατί εσύ του έβγαλες γλώσσα, καλά θα σου κάνει, πρέπει να τον σέβεται και να τον τιμάς.

Οι ίδιοι άγραφοι Νόμοι ίσχυαν και για το παιδί! Το ξύλο τις περισσότερες φορές στην ημερησία διάταξη! Κι από την μάνα κάποτε, αλλά η μάνα συνήθως δεν χτυπούσε το παιδί για να πονέσει, άντε καμιά στα πισινά. Πολλοί πατεράδες, όμως, πού σε πονάει και πού σε σφάζει. Αν πεις και για τον δάσκαλο; Άλλος αυτός. Η βέργα από δέντρο κυδωνιάς, για να μην σπάει εύκολα και για να τσουίζει πολύ, δεν έλειπε από την έδρα! Η φιλοσοφία που κυριαρχούσε τότε: *Το ξύλο βγήκε απ' τον Παράδεισο!* Προφανώς, ανδροκρατούμενος αυτός ο παράδεισος, αφού αυτό ίσχυε μόνο για την γυναίκα και το παιδί! Γιατί αν το ξύλο βγήκε, όντως, από τον παράδεισο, καλό θα ήταν, πότε-πότε, να τρώει και ο άνδρας ξύλο! Το ερώτημα είναι ποιος στην οικογένεια θα έκανε την αποκοτιά να σηκώσει χέρι επάνω του;

Σε πιο μειονεκτική θέση κι από την γυναίκα βρισκόταν το παιδί! Εκείνο όχι μόνο αδύναμο να αντισταθεί, αλλά δεν του δίδαζε κανείς, όπως τη γυναίκα, πως ο πατέρας του μπορεί να ήταν ο τιμωρός του και να το χτυπάει αλύπητα, αντί να το φροντίζει με στοργή κι αγάπη και να το καθοδηγεί στη ζωή του. Δεν ήταν λίγες οι φορές που πατέρας χτυπούσε με το παραμικρό το παιδί του και που του μιλούσε απαξιωτικά, κάνοντάς το να πιστεύει πως είναι άχρηστο κι ανίκανο για όλα.

—Για τίποτα δεν είσαι, μία δουλειά σου είπα να κάνεις και την έκανες στραβή.

—Χάσου από τα μάτια μου γαϊδούρι, μόνο να τρως ξέρεις και δεν σ' ενδιαφέρει πώς βγαίνει το ψωμί.

—Χαμένος θα πας.

Και άλλα τέτοια «ωραία». Φυσικά και το παιδί, κορίτσι ή αγόρι, μόνο του τα περνούσε αυτά. Η μάνα δεν τολμούσε να επέμβει και το ίδιο το παιδί ντρεπόταν να μιλήσει σε φίλο ή σε άλλο άτομο. Παράδειγμα η Ταζή. Χρειάστηκε να περάσουν πάνω από 70 χρόνια, να όπως το ακούσατε, για να βρει το κουράγιο να μιλήσει για την πιο φρικτή ημέρα στη ζωή της.

Είχαμε την ίδια ηλικία, τότε, περίπου επτά χρονών και οι δύο. Μολαταύτα, δεν γνωριζόμαστε, αλλού έμενε εκείνη, αλλού εγώ. Γνωριστήκαμε κάποτε κι

όχι για πολύ, στο μοναδικό δτάξιο Γυμνάσιο Ζακύνθου. Γίναμε φίλες σχεδόν από την αρχή.

Ήταν ένα αδύνατο, ήσυχο κορίτσι που δεν μιλούσε πολύ, δύσκολα της έπαιρνες κουβέντα. Λίγο μετά τους σεισμούς του 1953, έφυγε από τη Ζάκυνθο κι έχασα τα ίχνη της. Ομολογώ, όμως, ότι τη σκεφτόμουνα από καιρό σε καιρό. Συναντηθήκαμε πρόσφατα στη Ζάκυνθο μετά από 64 χρόνια. Χαρήκαμε κι οι δυο για την επανασύνδεση! Μου πρότεινε να περάσουμε μια μέρα μαζί στο σπίτι της που ήταν κοντά στη θάλασσα και με χαρά δέχτηκα την πρόσκληση!

Στα πολλά που είπαμε, μου εξομολογήθηκε *το μεγάλο της μυστικό*, όπως το αποκάλεσε. Κάτι που ποτέ δεν είχε αναφέρει σε κανέναν, ούτε καν όταν μεγάλωσε και παντρεύτηκε, το ανέφερε στον άνδρα της. Μολονότι είχαν πολύ καλή επικοινωνία, έκαναν ωραία οικογένεια κι έζησαν πολύ αρμονικά!

—Θυμάμαι λες κι ήταν χθες εκείνο το απόγευμα, άρχισε τη διήγησή της.

Συνέχισε για πολλή ώρα κι εγώ όσο άκουγα, τόσο μεγάλωνε η οργή κι η αγανάκτηση μέσα μου.

—Ήταν ένα Αυγουστιάτικο μεσημεράκι Κυριακής, έτσι άρχισε.

—Στη γειτονιά επικρατούσε ησυχία, οι περισσότεροι κοιμόνταν ακόμη. Σε κάποιες αυλές, μικρές παρέες από γυναίκες που δεν είχαν ύπνο κουβέντιαζαν χαμηλόφωνα, πλέκοντας ή μπαλώνοντας, ποτέ δεν καθόταν άπραγη η γυναίκα. Ξαφνικά, την ησυχία του τόπου την διέσχισαν γοερά και φρικτά ουρλιαχτά που έβγαιναν από κοντινό σπίτι. Ήταν παιδικές φωνές τρόμου. Αλαφιάστηκαν οι γυναίκες και κοιτάχτηκαν φοβισμένες. Μαζεύτηκαν, αναστέναξαν βαριά και:

—Εκείνος ο παλιάνθρωπος θα χτυπάει την Ταζή. Το έρμο, κι η μάνα τσης λείπει, θα το αποκάμει το παιδί ο κακούργος.

Ένιωθαν πολύ άσχημα, αλλά ποια τολμούσε να μιλήσει ή να επέμβει; Μια, η πιο θαρραλέα, πήγε μέσα και σκούνησε τον άνδρα της που κοιμόταν.

—Σήκω, Τάκη μου, να 'χεις τη βοήθεια του Αγίου μας, εκείός ο άτιμος ο Στάθης χτυπάει αλύπητα την Ταζή, θα την αποκάμει, πήγαινε να το γλιτώσεις το κακόμοιρο το παιδί, λείπει η μάνα τσης.

—Κάτσε στην ησυχία σου γυναίκα, τι θέλεις, να σκοτωθούμε; Αυτός είναι θεόμουρλος. Λούφαξε η δόλια, τι να πει;

Κλείστηκαν όλες στα σπίτια τους, κλείνοντας πόρτες και παράθυρα να μην ακούν τα ουρλιαχτά του μικρού κοριτσιού και σταυροκοπιόνταν από τον φόβο τους, παρακαλώντας θεούς κι αγίους να σταματήσει το κακό. Οι γοερές κραυγές της μικρής συνεχιζόταν για αρκετή ώρα με απελπισία που σπάραζε

την καρδιά. Σιγά σιγά όλο και πιο αδύνατες ακούγονταν οι κραυγές της, μετά έγιναν ένας ατελείωτος λυγμός, μέχρι που κόπασαν.

Ήταν ήσυχο και υπάκουο παιδί η Ταζή. Τον πατέρα της τον έτρεμε, γιατί με το παραμικρό χτυπούσε αλύπητα και την ίδια αλλά και την αδελφή της, πολλές φορές και την μάνα. Εκείνη την ημέρα η μάνα της, αφού απόφαγαν και συμμαζέψε το τραπέζι, πήρε τη Ρόζα, την κατά δύο χρόνια μεγαλύτερη από την Ταζή και πήγαν στους γονείς της που έμεναν στο παραδιπλανό χωριό. Πλησίαζε στο μήνα της η μάνα, στο τρίτο παιδί και η μαμή έλεγε πως τούτο είναι οπωσδήποτε σερνικό! Η κοιλιά της ψηλά και μυτερή, όχι στρουμπουλή και κρεμασμένη, όπως ήταν στις κοπέλες.

Εκείνη την ξεγέννησε και στα κορίτσια και ξέρει. Χαρές και τάματα για δώρα της μαμής ο Στάθης που το ‘δεσε κόμπο πως η Μαρία θα του κάμει το πολυπόθητο σερνικό! Θα είχε, επί τέλους, κι αυτός γιο! Να μεγαλώσει να κάμει παιδιά, να βγάλει το όνομά του και κείνος να καμαρώνει τον Στάθη τον νεότερο! Έτσι, η Μαρία πήγαινε στη μάνα της να πάρει τις φασκιές και τ’ άλλα σπάργανα που τα είχε πλυμένα και σιδερωμένα η μάνα, γιατί πλησίαζε ο καιρός, να τα έχει όλα έτοιμα.

Ορμήνεψε την Ταζή να πέσει να κοιμηθεί και να μην βγει έξω μέχρι να γυρίσει.

Έτσι έκανε η μικρή. Έλα μου, όμως, που η γειτονοπούλα η Γωγώ, δυο-τρία χρόνια μεγαλύτερή της, πήγε σιγά στο παράθυρο και-

—Ταζή, Ταζή, της φώναζε πολύ σιγά, έλα έξω να παίξουμε, ο νουνός μου μου έφερε από τη χώρα ένα ωραίο τόπι!

—Δεν μπορώ, ο πατέρας μου κοιμάται κι αν πάρει χαμπάρι πως βγήκα έξω αλίμονό μου.

—Έλα σου λέω, θα βγεις σιγά σιγά, δεν θα το καταλάβει, θα παίξουμε για λίγο και μετά θα μπει μέσα.

Δίστασε για λίγο η Ταζή, αλλά ο πειρασμός με το τόπι μεγάλος! Δεν είχε παίξει ποτέ με τόπι, λίγα παιδιά είχαν εκείνα τα χρόνια.

—Έλα σου λέω, είναι χρωματιστό και πολύ όμορφο!

Σηκώθηκε η μικρή και, πατώντας στις μύτες από φόβο μην ξυπνήσει ο πατέρας, βγήκε έξω. Έμεινε έκθαμβη να κοιτάζει το όμορφο τόπι με τα πολλά χρώματα! Το χτυπούσε απαλά κάτω η Γωγώ κι εκείνο ανεβοκατέβαινε ρυθμικά! Χαιρόταν η μικρή Ταζή.

—Έλα, παίξε το κι εσύ λίγο, και της δίνει το τόπι η Γωγώ. Η Ταζή δεν είχε πιάσει τόπι στο χέρι της άλλη φορά για να ξέρει πώς να το παίξει. Κάπως το χτύπησε πιο δυνατά κι εκείνο, αφού ανέβηκε ψηλά, εξαφανίστηκε στο λαγκάδι

που ήταν δίπλα. Τρόμαξε η μικρή Ταζή. Άρχισε να τσιρίζει και να φωνάζει η Γωγώ,

—Το τόπι μου, το τόπι μου, το πέταξε στο λαγκάδι η Ταζή.

Ξυπνάει ο Στάθης με τις φωνές, βγαίνει έξω αγριεμένος που τον αγουροξύπνησαν και... αρπάζει γερά από το ένα χέρι την Ταζή, μπαίνουν μέσα, κλείνει και μανταλώνει την πόρτα, ξεκρεμάει τον βούρδουλα

—Όχι όχι όχι πατέρα μου, σε παρακαλώ, όχι τον βούρδουλα...μμηηηη... δεν θα το ξανακάνω... φώναζε κατατρομαγμένη η μικρή. Αγνοεί τα παρακάλια εκείνος κι αρχίζει να την χτυπάει βάνουσα, κρατώντας την από το μπράτσο γερά για να μην ξεφύγει... Οι βουρδουλιές έπεφταν απανωτές στο λιγνό κορμάκι του παιδιού. Στην αρχή την χτύπαγε με δύναμη στα πόδια για πολλή ώρα. Όταν λύγισε κι έπεσε κάτω ουρλιάζοντας από τους πόνους το παιδί, θολωμένος από την οργή του άρχισε να την χτυπάει με περισσότερη μανία όπου έβρισκε. Δύσκολο να πεις αν εσκεμμένα ή τυχαία δεν τη χτύπησε στο κεφάλι ή στο πρόσωπο.

Το μικρό παιδί μέσα στα αίματα που έτρεχαν από παντού, πεσμένο κάτω, μάλλον θα είχε χάσει τις αισθήσεις του. Τότε και μόνο τότε ξεθύμανε η οργή του πατέρα και βλέποντας αιμόφυρτη τη μικρή, έκανε να σκύψει πάνω της να τη σηκώσει.

Σαν από ένστικτο άνοιξε τα μάτια και τον κοίταξε κατατρομαγμένη, κι άρχισε να φωνάζει με όση δύναμη μπόρεσε να μαζέψει, «Μαμάαααα»...

Η μάνα μόλις είχε φτάσει... Τρέχει, τρέχει κι η Ρόζα φοβισμένη, αρχίζει τα κλάματα η Ρόζα βλέποντας έτσι την αδελφή της, μα η μάνα δεν στάθηκε εκεί... αγκάλιασε πρώτα όσο πιο απαλά μπορούσε το παιδί της για να μην το πονέσει, το ακούμπησε τρυφερά στο μαλακό κρεβάτι κι έτρεξε στην κάμερα που ήταν ο Στάθης... Θόλωσαν τα μάτια της από οργή κι αυτή που δεν τολμούσε ούτε να του αντιμιλήσει, χωρίς καν να σκεφτεί, χωρίς να ξέρει πού βρήκε τη δύναμη, άρπαξε τον βούρδουλα από χάμω κι όπως ο Στάθης ήταν ξαπλωμένος, τον κατέβασε κάμποσες φορές επάνω του με μανία ουρλιάζοντας...

—Φονιά, κακούργε, μου σκότωσες το παιδί μου...

Εκείνος τα 'χασε κι έμεινε ακίνητος. Μα η μάνα δεν σταμάτησε εκεί. Ο μεγάλος πόνος για το παιδί της τύφλωσε το μυαλό της, δεν σκεφτόταν πια λογικά:

—Έλα δω, μωρέ παλιάνθρωπε, έλα δω μωρέ φονιά, κοίτα εδώ μωρέ.

Και μ' αυτά τα λόγια άρχισε να χτυπάει γροθιές την κοιλιά της...

—Εσύ μου σκότωσες το παιδί μου κι εγώ θα σου σκοτώσω το δικό σου το αγέννητο... το γιο που περιμένεις, και δώστου γροθιές στην κοιλιά της...

Έπεσε στα πόδια ο Στάθης να την παρακαλεί και να της πιάνει τα χέρια να μην σκοτώσει το αγέννητο... δεν φταίει σε τίποτα εκείνο...

—Και σε τι έφτιαξε, μωρέ παλιόμουτρο, μωρέ φονιά, η Ταζή μου, πες μου γιατί μα τον Άγιο θα σου βγάλω τα μάτια και θα γυρίζεις γκαβός, θα καταντήσεις στσι ρούγες διακονιάρης και θα σε φτύνουνε ούλοι.

Οι δυο μικρές, κουλουριασμένες η μια δίπλα στην άλλη, έκλαιγαν σιωπηλά από τον φόβο τους.

Σε αυτό το σημείο, ούτε η ηλικιωμένη και πρόωρα γερασμένη Ταζή, μπόρεσε να συνεχίσει την αφήγηση αλλά ούτε εγώ να ακούσω άλλο... Αγκαλιαστήκαμε, όπως καθόμαστε στον καναπέ και κλάψαμε βουβές κάμποση ώρα... Κάποτε, σκουπίσαμε τα μάτια, έφτιαξε καφέ, έφερε και παξιμάδια Ζακυνθινά που είχε φτιάξει λίγες μέρες πριν η Ταζή, αλλά έφερε και λίγο λικέρ για να...στανιάρουμε, ήμαστε χάλια και οι δύο... Κάποια στιγμή, άρχισε πάλι να διηγείται. Μου είπε πως έμεινε κατάκοιτη στο κρεβάτι για πολύ καιρό... Χρειάστηκε να την δει γιατρός πολλές φορές.

Μα τότε επικρατούσε ο άγραφος Νόμος της σιωπής. Φυσικά ο γιατρός έμαθε τι έγινε, αλλά σαν τι μπορούσε να κάνει. Έπιασε ιδιαίτερος τον πατέρα και του μίλησε σε πολύ αυστηρό και απειλητικό ύφος (τα είπε ο ίδιος ο γιατρός στη μάνα της μετά). Τον φοβέρισε πως αν τολμήσει κι αγγίξει άλλη φορά τα παιδιά ή την Μαρία, θα είχε να κάνει μαζί του. Θα του έκανε μήνυση και θα έβρισκε αυτός τον τρόπο να τιμωρηθεί όπως του αξίζει. Τον έβαλε να κόψει σε μικρά κομμάτια τον βούρδουλα εκεί μπροστά του και να εξαφανίσει βέργες και ό,τι άλλο είχε στο σπίτι. Η μάνα της κι η αδελφή της δεν έφυγαν ούτε λεπτό από κοντά της, ούτε μέρα ούτε νύχτα.

Εκείνον δεν τον είδε για πολύ καιρό, κάποιες φορές άνοιξε δειλά την πόρτα γεμάτος μεταμέλειες και κλαίγοντας να την δει...τρόμαζε το παιδί κι έβαζε τις φωνές, έκλεινε την πόρτα κι έφευγε. Της αγόραζε καραμέλες και ματζούνια και τα άφηνε έξω από την πόρτα, δεν τα άγγιζε ποτέ η μικρή. Όταν συνήλθε αρκετά και μπορούσε να περπατήσει πλησίαζε κι η ώρα να γεννήσει η μάνα είχε συνέλθει λίγο και ψυχολογικά, βγήκε δειλά από το δωμάτιο και λίγο μετά άρχισε πάλι να πηγαίνει Σχολείο και να κοιμάται με την αδελφή της, όπως πρώτα.

Δεν μπορούσε να θυμηθεί αν τον είπε ξανά *πατέρα* ή αν του απηύθυνε ποτέ το λόγο.

Εν τω μεταξύ όπως πρόβλεψε η μαμή, έκανε σερνικό η μάνα της! Γέμισε χαρές το σπίτι, όχι μόνο που ήταν αγόρι αλλά κυρίως που βγήκε γερό, μετά από τόσες γροθιές που έφαγε, πριν ακόμα γεννηθεί! Στην ερώτησή μου, αν τον συγχώρησε ποτέ και πότε, μου είπε:

—Ειλικρινά, δεν είμαι σίγουρη, κάποια στιγμή ίσως τον συγχώρησα. Αλλά, δεν μπόρεσα να ξεχάσω ποτέ!

Όμως ΔΕΝ μίλησε σε κανέναν για αυτό, ούτε και στο σπίτι τους συζητήθηκε ποτέ.

—Αυτή ήταν η πρώτη αλλά κι η τελευταία φορά που σήκωσε χέρι πάνω μου αυτός!

—Τώρα πώς έγινε και τα συζητήσαμε σήμερα, δεν ξέρω. Είναι ίσως που γεράσαμε πια και όλη μου τη ζωή με βάραινε το μυστικό, αλλά μικρός ο τόπος εδώ, ποιον να εμπιστευτείς. Επί πλέον, δεν ήθελα να πληγώσω την μάνα μου, αργότερα τον άνδρα μου, τα παιδιά, τα εγγόνια μου, τι νόημα θα είχε πια.

Μπορεί να είναι που εμείς είχαμε χαθεί τόσα χρόνια, είναι ίσως η μεγάλη αγκαλιά που ανοίξαμε και οι δυο, όταν βρεθήκαμε και τα δάκρυα που αυθόρμητα κύλησαν από τα μάτια.

—Μήπως, της λέω, βοήθησε και το γεγονός ότι εγώ δεν μένω εδώ, θα φύγω σε λίγο παίρνοντας μαζί μου το μυστικό σου;

Έμεινε να κοιτάζει με απλανές βλέμμα για λίγο,

—Ναι, λέει, νομίζω έπαιξε κι αυτό ρόλο. Είχα μάθει πως ζούσες στο εξωτερικό και πως ήρθες πολλές φορές στη Ζάκυνθο. Αλλά ζούσα στο μέρος του άνδρα μου στη βόρεια Ελλάδα, έτσι δε βρεθήκαμε. Φέτος ήρθα, γιατί η μεγάλη μου εγγονή ήθελε να παντρευτεί εδώ, στο νησί και στο σπίτι της Νόνας της! Ο γάμος θα γίνει σε λίγες εβδομάδες, μακάρι να ήσουν εδώ.

Μετά, ξεχαστήκαμε, μιλήσαμε για τη ζωή μας, για τα παιδιά μας για τα εγγόνια μας, μαγείρεψε αργά με ντομάτες με ζακυνθινό ντόπιο τυρί, το λεγόμενο λαδοτύρι και φάγαμε για μεσημέρι. Πλαγιάσαμε, αλλά δεν μας έπαιρνε ύπνος, οι ώρες πολύτιμες! Σε λίγο θα χωρίζαμε ξανά, μάλλον για πάντα αυτή τη φορά. Για να αλαφρύνουμε κάπως την φορτισμένη ατμόσφαιρα, γυρίσαμε στα δικά μας παλιά, θυμηθήκαμε τα νιάτα μας, ποιος ήθελε ποιαν, τις καντάδες που μας έκαναν οι νεαροί, ήταν πολύ ωραία κοπέλα η Ταζή!

Έφυγα αργά το βράδυ, γεμάτη από την Ταζή, από την τραγική της περιπέτεια αλλά και την μετέπειτα όμορφη ζωή της με τον άνθρωπο που αγάπησε και την αγάπησε πολύ, αλλά τον είχε χάσει πέντε χρόνια νωρίτερα!

Όταν την χαιρέτησα να φύγω, ανάμεσα στα δάκρυα συγκίνησης και την ευχή να αξιωθούμε να βρεθούμε ξανά, μου ψιθύρισε...

— Τον έκλαγα πολύ, όταν πέθανε...

— Ήταν ίσως οι ενοχές μου που για χρόνια του φερνόμουν με περιφρόνηση.

— Τι έφταιγε κι εκείνος... μέσα στη βία είχε μεγαλώσει, καταλήγοντας,

— Ο Θεός να αναπαύσει την ψυχή του.

Της είπα ότι κάποτε, ίσως, γράψω για το περιστατικό και δέχτηκε, μου ζήτησε μόνο να προστατέψω την ανωνυμία της, αυτονόητο. Τα ονόματα που χρησιμοποιώ, δεν είναι τα πραγματικά και, για ευνόητους λόγους, δεν γίνεται αναφορά στο χωριό της.

—Φυσικά να το γράψεις, μου είπε. Να το διαβάσουν κι αυτοί που αναπολούν, συνεχώς, τον παλιό καλό καιρό!

Πήρα το δρόμο του γυρισμού μ' ανάλαφρη καρδιά.

Αναρωτώμενη μήπως, αυτός ο παλιός καλός καιρός, δεν ήταν τελικά και τόσο καλός;

Ωραίο το Χωριό σου

Τάδε έφη, ανάμεσα σε άλλα, φίλος αγαπητός από τη Ζάκυνθο! Παρακολούθησε, όπως μου είπε, ένα ντοκιμαντέρ με φωτογραφίες από την Μελβούρνη κι εντυπωσιάστηκε. Για μια στιγμή διαβάζοντάς το, έμεινα κάπως σκεφτική και μετέωρη!

«Ωραίο το Χωριό σου».

Όμως, πού και ποιο είναι το χωριό μου; Ομολογώ, μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχα διερωτηθεί ποτέ.

Είναι, άραγε, ο γενέθλιος τόπος, το Μπανάτο ή Βανάτο, όπου έφυγα από κει στα τέσσερα χρόνια μου, αλλά οι δεσμοί ακατάλυτοι; Εκεί που πρωτοαντίκρισα τον Ήλιο; Εκεί που πήρα τα πρώτα δειλά κι αδέξια βήματα —αφού είχα κουτρουβαλιαστεί στις σκάλες κάμποσες φορές, εκεί που σκόνταψα, έπεσα, μάτωσαν χέρια και γόνατα, καμαρώνοντας για το κατόρθωμά μου να μπορώ να στέκομαι όρθια, χωρίς στήριξη και να παίρνω δρόμο γελώντας θριαμβευτικά;

Εκεί που κινδύνευσε η μικρή μου ζωή, μόλις δύο-τριών μηνών; Που ο μπάρμπαρς μου ο Νικόλας, αδελφός του παπάκη μου, με έπιασε από τα πόδια, μια σταλιά μωρό, και...πήγε να με πετάξει από το ψηλό μπαλκόνι του σπιτιού του που μέναμε; Χορτάτη, λέει, ήμουν, καθαρή ήμουν, ούτε κρύωνα ούτε ζεσταινόμουν, άνετη στην κούνια μου κι εγώ εκεί, ούά και ούά μέρα-νύχτα λες και με είχαν κουρδισμένη, έπαιρνα φόρα και δώστου κλάμα και κακό!

Τι να κάνει ο άνθρωπος, με αρπάζει, λέει, από τα αρίδια κάποια στιγμή για να με εκσφενδονίσει από το παράθυρο του δεύτερου πατώματος, μπας και βρει την ησυχία του; Εμ, άδικο είχε; Όταν τον ρώτησα τι τον εμπόδισε και δεν το έκανε, ξαφνικά, λέει, όπως με κράταγε άρχισα να χαμογελάω αγγελικά και δεν βάσταξε η καρδιά του, με πήρε αγκαλιά και με γύρισε στην κούνια μου.

Ας είναι αναπαυμένη η ψυχή του! Μου το θύμιζε γελαστός και χαρούμενος, αγκαλιάζοντάς με, με αγάπη κάθε φορά που πήγαινα στο χωριό.

Δυστυχώς, έφυγε ξαφνικά και απρόοπτα από τη ζωή, πολύ νέος, μια μέρα που δούλευε στα αμπέλια, αφήνοντας μόνη τη θεία μου τη Γιουστίνια με δυο μικρά κορίτσια, την Γκιοβανούλα και την Κατερίνα.

Να είσαι ευλογημένος εκεί που είσαι, μπάρμπα Νικόλα! Εσύ και ο μπάρμπα μου ο Τιμόθεος ήσαστε οι πιο αγαπημένοι μου. Μια μικρή διευκρινιστική παρένθεση εδώ. Ο παπάκης μου, μόλις είχε χειροτονηθεί ιερέας, λίγο πριν γεννηθώ εγώ, και διορίστηκε εφημέριος στο Σαρακινάδο, χωριό δίπλα από το Μπανάτο. Έτσι, από τη χώρα που έμεναν, μετακομίσανε στο Μπανάτο. Ο μπάρμπα μου ο Νικόλας, ανύπαντρος τότε, έμενε μόνος, είχε ένα ωραίο δώροφο σπίτι λίγα μέτρα πιο πέρα από εκεί που είναι το σπίτι της κόρης του της Κατερίνας σήμερα.

Κι αποφασίστηκε να μείνουν εκεί. Πού να ήξερε ο δόλιος πως ένα-δύο μήνες μετά που γεννήθηκε η αφεντιά μου θα έχανε την ησυχία και τη γαλήνη του! Η μαμά μου που είχε και τη δίχρονη αδελφή μου να φροντίζει, με ντάντευε, με κανάκευε αλλά εγώ εκεί, λες και το έκανα επίτηδες! Τι να σου κάνει ο άνθρωπος, έφτασε στα όρια του κάποια στιγμή!

Εκείνο είναι το Χωριό μου; Εκεί που γνώρισα τη δίνη και τη φρίκη του πολέμου; Εκεί που γνώρισα την πείνα, εκεί που μια σταλιά παιδάκι ήρθα σε επαφή με το θάνατο, βλέποντας γύρω μου ανθρώπους να πεθαίνουν από πείνα; Εκεί που στα δυόμισι χρόνια μου βίωσα το θάνατο από πρώτο χέρι, βλέποντας την μικρή μου αδελφή, την Ανδριάνα, να σβήνει από αστία;

Εκεί που έζησα την μπότα του κατακτητή το φόβο και τον τρόπο των βομβαρδισμών;

Εκεί που μετέπειτα, όταν έληξε και ο αδελφοσπαραγμός, που ακολούθησε τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κι επανήλθε μια σχετική γαλήνη και ηρεμία, εγώ έζησα υπέροχες στιγμές, μέρες, εβδομάδες, με τους αγαπημένους Νόνα Ανδριάνα και Κωνσταντή και πιο πέρα στην Κουκουναρία τη Νόνα μου, την Αδαμαντία, τη θεία μου την Κούλα, τον μπάρμπα μου, τον Πέτρο; Τα πολυαγαπημένα μου ξαδέλφια, τα Μουσουράκια; Εκεί που κοιμήθηκαν γαλήνια το Μεγάλο Ύπνο, τρεις γενιές μέχρι τώρα, από δικούς μου ανθρώπους, ανθρώπους της καρδιάς μου, συγγενείς και φίλους, ανάμεσα τους και οι αγαπημένοι μου Γονείς;

Εκείνο είναι το Χωριό μου;

Ή μήπως η Μπόχαλη, όπου έζησα από 4 χρονών μέχρι τα 16-17 μου χρόνια; Εκεί που γνώρισα την ομορφιά και την τελειότητα της Φύσης! Με το Κάστρο και το Δάσος, βιγλάτορες και χώρους ατελειώτων παιχνιδιών με τα άλλα παιδιά της γειτονιάς;

Τα χρόνια στην Μπόχαλη, τολμώ να πω, ήταν όχι μόνο φωτογενή, αλλά τα πιο όμορφα! Μεγάλωσα εκεί, ένιωθα και νιώθω ακόμη ότι ανήκα εκεί! Η μαγεία κι ομορφιά της με κρατά δέσμια ακόμη κι ας έχει γίνει πια απάνθρωπη, τολμώ να πω, από το κυνήγι του μεροκάματου; του κέρδους; Ίσως και των δυο.

Εκεί, στην αγαπημένη Μπόχαλη, έμειναν οι πιο τρυφερές αναμνήσεις μου! Εκεί τα πρώτα ερωτικά σκιρτήματα της καρδιάς, με τους αγνούς ερωτευμένους κανταδόρους, που δεν τολμούσαν να μας πλησιάσουν ή να μας μιλήσουν, αλλά περιοριζόνταν να μας τραγουδούν στην πλατεία, για να μην εκθέτουν τα κορίτσια, τον αγνό τους έρωτα υμνώντας τα δυο μάτια καστανά, πράσινα ή μπλε! Εκεί, όπου και λίγα χρόνια πριν, σε πολύ μεγάλη ηλικία, ξενοχτίσαμε μια όμορφη νύχτα κάμποσα αγόρια και κορίτσια, (...) φίλοι και συμμαθητές, όλοι μας άνω των 70 παρακαλώ, στα μουράγια της Χρυσοπηγής και στον Καναπέ, μέχρι που έσκασε η Ανατολή;

Κείνη τη νύχτα, γίναμε ξανά 17 και 18 χρονών ξέγνοιαστα παιδιά ξεχνώντας τα πολλά μας χρόνια και την σκληρή πραγματικότητα του σήμερα. Που την επαύριον θα παίρναμε όλοι σχεδόν το δρόμο της επιστροφής, το δρόμο του χωρισμού, καθένα για εκεί που ανήκε, χωρίς εγγυήσεις να ξαναβρεθούμε, αλλά κουβαλώντας μέσα μας τις πολύτιμες, όμορφες, μαγικές στιγμές που περάσαμε όλοι και που θα μας συντροφεύουν μέχρι το τέλος! Εκεί που κοιμήθηκαν τον Αιώνιο Ύπνο τόσο φίλοι και γείτονες και πολύ πρόσφατα η αγαπημένη μου Αδελφή;

Εκείνο είναι το Χωριό μου;

Είναι, μήπως, στη χώρα της Ζακύνθου, όπου έζησα μέχρι το γάμο μου στα 19 μου χρόνια; Ή στην Αθήνα, που έζησα μετά το γάμο, μέχρι το 1967 που πήραμε το δρόμο για την ξένη γη κι όπου γεννήθηκε το πρώτο μου παιδί;

Εκεί είναι το Χωριό μου;

Ή, μήπως, εδώ που ζω; Εδώ που ήρθα 27 χρονών με δυο μικρά παιδιά πέντε και δύομισι χρονών, όπου τώρα εγώ πολύ κοντά στα 84 (!), και τα παιδιά μου πολύ μεγάλα και τα δυο τους με δικά τους μεγάλα παιδιά, τα λατρεμένα μου εγγόνια;

Εδώ, που για χρόνια πότιζα το χώμα της Νέας Πατρίδας με δάκρυα πικρά, όπου βρεθήκαμε χωρίς κανένα δικό μας άνθρωπο, άγνωστοι μεταξύ αγνώστων, στην άλλη άκρη της Γης, όπου η στέρηση της μάνας, του πατέρα, των αδελφιών, των συγγενών των φίλων, σε κάθε δύσκολη στιγμή σε κάθε λύπη, αλλά και σε κάθε χαρά, η στέρηση της Πατρίδας, γινόταν αφόρητος κι ανελέητος πόνος, μαστίζοντας με ολημερίς κι ολονυχτίς; Εδώ που, σαν μικρά παιδιά, έπρεπε να μάθουμε από την αρχή τα πάντα; Από τα πολύ μεγάλα, μέχρι τα μικρά! Τη γλώσσα, τους Νόμους του ξένου Κράτους, τα ήθη κι έθιμά τους, τις συνήθειες τους; Ακόμα, να μάθουμε πώς να περπατάμε, αφού εδώ αριστερά περπατάμε,

αριστερά οδηγούμε! Όλα αλλιώτικα, όλα διαφορετικά κι εμείς ξένοι μέσα στους ξένους. Εδώ που, αργότερα, αξιώθηκα πολλές χαρές; Υλοποίησα το όνειρό μου για Ανώτερες Σπουδές, έκανα λαμπρή καριέρα. Με τη σκληρή δουλειά, αξιωθήκαμε πολλές ανέσεις και αγαθά που η αγαπημένη πατρίδα, τότε, δεν μπορούσε να μας προσφέρει. Εδώ που αξιώθηκα να δω τα παιδιά μου με άρτια μόρφωση και παιδεία και αργότερα με δικές τους οικογένειες;

Εδώ, που όταν πίσω στο 1980 συνόδευαν τον παπάκη μου δικοί φίλοι και γνωστοί και πάρα πολλοί άλλοι στην τελευταία του κατοικία, εγώ, καθισμένη σε μίαν άκρη, χιλιάδες μίλια μακριά, θρηνούσα μόνη και δεν αξιώθηκα ούτε το *Στερνό Αντίο*; Ούτε τον *Τελευταίο Ασπασμό*, αποτίνοντας φόρο τιμής στο Γονιό μου; Και πρόσφατα, μόλις λίγους μήνες πριν, δεν αξιώθηκα το ίδιο Στερνό Αντίο στην αδελφή μου;

Εδώ που, όταν έρθει η ώρα, θα αναπαυτώ κι εγώ σαν χιλιάδες άλλους πριν και μετά από μένα, όχι σε ξένα χώματα πια... Δικά μας χώματα τώρα και αυτά. Τα θρέψαμε με το δάκρυ του καημού, με το δάκρυ της πικρίας, της λύπης, του πόνου, με την αναπόφευκτη, για κάθε οικογένεια, αγωνία μας κάθε ώρα, κάθε μέρα, για μια ολόκληρη ζωή! Τα δυναμώσαμε με την ελπίδα της προσμονής για επιστροφή, *φρούδες ελπίδες*... Με το χαμόγελό της χαράς μας, βλέποντας πρώτα τα παιδιά μας να μεγαλώνουν και να προκόβουν και τώρα τα εγγόνια μας!

Εδώ θα μείνουμε, αφού δεν είχαμε τη τύχη να αναπαυτούμε στα άγια χώματα της αγαπημένης Πατρίδας, κοντά στους δικούς μας. Πολλά –πολλά χρόνια πίσω, αφιερώνοντας λίγους στίχους στον φευγάτο πια παπάκη μου, τελειώνω:

«Στερνή μου ευχή κι επιθυμία
 Παρ' όλο που στα ξένα ζω
 Όταν κοπάσει της ζωής η τρικυμία
 Κοντά σε Σένα, πλάι σου να αναπαυτώ».

Όμως, αυτή η επιθυμία δεν θα εκπληρωθεί... Ξένη πια εγώ στον τόπο που γεννήθηκα, δεν ανήκω πια εκεί... Λίγα χρόνια μετά από αυτό, σε μια κρίση φοβερής νοσταλγίας, γράφω το βραβευμένο ποίημα «Δεκέμβρης Δίχως Χιόνια» και τελειώνω:

«Ακόμα δεν το δέχτηκες ψυχή
 Πως θα 'σαι εδώ
 Χωρίς καντήλι και κερί».
 Εδώ είναι Το Χωριό μου;

Σώπα μη Μιλάς (Αζιζ Νεσίν)

—Καλή κοπέλα η Κατινούλα τση Μαριέττας, δε λέω βρε παιδί μου, αλλά έχει «στόμα».

—Αν δεν είχε τη «γλώσσα» η Ντίνα, θα ήταν η καλύτερη του κόσμου, νοικοκυρά, και τίμια, αλλά η γλώσσα της, άλλο πράγμα.

—Είναι μια «γλωσσοκοπάνα» η Τασία, ο Θεός να σε φυλάει!

—Μωρέ σου λέω, εκείνη η Μαντίνα δε βάνει γλώσσα στο στόμα της όλη μέρα!

—Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει!

Εκφράσεις, που είμαι σίγουρη, όλοι τις έχουμε ακούσει πολλές φορές, καθόλου απίθανο κάποτε να τις χρησιμοποιήσαμε κι εμείς. Ο τρόπος επικοινωνίας του ανθρώπου, από τη στιγμή που έρχεται στον κόσμο, είναι το κλάμα! Με το κλάμα εκδηλώνει τις ανάγκες του για φαγητό, για ύπνο, για ξεκούραση, αλλαγή της λερωμένης πάνας, ακόμα και το ότι δεν αισθάνεται καλά ή πονάει κάπου.

Με την πάροδο του χρόνου, όλοι στο σπίτι προσπαθούν να του μάθουν λεξούλες για να μιλάει! Χαρές και παλαμάκια με κάθε λεξούλα που αρθρώνει το μωρό! Και ιδιαίτερα, όταν δεν μπορεί να τις πει καθαρά και ψευδίζει ή τις προσαρμόζει έτσι, ώστε να μπορεί να τις προφέρει με τον δικό του, αστείο, τρόπο!

Φτάνει σε ηλικία όπου πηγαίνει Σχολείο, στην Α΄ Μικρή, όπως την λέγαμε παλιά, ή στα Νήπια ή Πρωτάκια, όπως τα λένε τώρα!

Από τις πρώτες κιόλας μέρες αρχίζει η πειθαρχία. Μέχρι τώρα, όλοι προσπαθούσαν να το ενθαρρύνουν να μάθει να μιλάει, να είναι φιλικό και κοινωνικό παιδί, όπως πρέπει να είναι ο άνθρωπος! Ξαφνικά, όλοι προσπαθούν να του μάθουν να σιωπά και να μιλά μόνο εφ' όσον ζητήσει και του δοθεί ο λόγος, δηλαδή το δικαίωμα να μιλήσει!

Η λέξη ησυχία, δηλαδή μη μιλάς, ακούγεται όλο και περισσότερο όσο μεγαλώνει το παιδί. Την ακούει στο σπίτι, στο Σχολείο! Το πηγαίνει στην εκκλησία η μαμά και ασφαλώς του εξηγεί από πολύ μικρή ηλικία ότι μέσα στην εκκλησία δεν μιλάμε!

Κι όσο μεγαλώνει ο άνθρωπος, όλο και περισσότερο μαθαίνει να μη μιλάει. Αυτό το *σώπα, μη μιλάς*, τον ακολουθεί παντού. Είτε στο χώρο εργασίας είτε

στις κοινωνικές συναναστροφές, ακόμα και στις διαπροσωπικές σχέσεις, επιβάλλεται πολλές φορές να μη μιλάει, ακόμα κι αν τον πνίγει το δίκιο, ιδιαίτερα τότε!

Παλιά λέγανε, «τα δόντια βαστάν την γλώσσα».

Αυτή η σιωπή, είναι το θέμα του Τούρκου Συγγραφέα και Ακτιβιστή Αζίζ Νεσίν, στο υπέροχο ποίημά του «Σώπα, μη μιλάς».

Πολλές φορές έχουμε ακούσει τη φράση: «Θα πάω σκαστή/σκαστός!» Ή ακόμα:

—«Α, να μπόρια»... δηλαδή, να μπορούσα, να μιλήσω!

Λίγο-πολύ κάθε άνθρωπος έχει τέτοια βιώματα, όπου αδυνατούσε να μιλήσει, είτε γιατί του το απαγόρευαν είτε, γιατί και να μιλούσε, δημοσίως, π.χ. του αφαιρούσαν το λόγο.

Όμως, θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι δια μέσου των αιώνων και μέχρι πρόσφατα, αυτό το *Σώπα μη μιλάς*, χρυσός Κανόνας, ιδιαίτερα, για τη Γυναίκα!

Γλωσσού λοιπόν, μα ποιος άλλος, η γυναίκα. Τι σημαίνει όμως αυτό;

Τόσο η γλώσσα, όσο και το στόμα αποτελούν μέρος του προσώπου πολύ βασικό! Φανταστείτε άνθρωπο που να μην έχει γλώσσα ή, ακόμα χειρότερα, που δεν έχει στόμα! Ούτε να φάει μπορεί μα ούτε και να μιλήσει.

Οπότε, τι εννοούν με αυτά τα απαξιοτικά σχόλια που ακούγονται εις βάρος των γυναικών; Μήπως γιατί η Κατινούλα τση Μαριέττας, η Ντίνα, η Τασία, η Μαντίνα και πολλές άλλες γυναίκες τολμούν να ανταπαντήσουν στον πατέρα, τον αδελφό τον σύζυγο, και για αυτό το λόγο θεωρούνται *γλωσσούδες*; Και μήπως τα *κόκαλα* δεν τα τσακίζει η γλώσσα, αλλά οι αλήθειες που λέει, όπου ασφαλώς τσακίζουν *κόκαλα*, γιατί είναι αλήθειες που πονάνε;

Οι περισσότερες Γυναίκες, δυστυχώς, σιωπούν και αδυνατούν να αντιδράσουν! Για πολλούς αιώνες, η Γυναίκα δεν είχε φωνή! Δεν είχε το δικαίωμα ούτε γνώμη να εκφέρει ακόμα και για ό,τι αφορούσε άμεσα τη ζωή της, ούτε να αρνηθεί κάτι, αλλά ούτε και να αντιμιλήσει! Ίσχυε κι επιβαλλόταν ο άγραφος Νόμος του Σώπα, μη μιλάς!

Γυναίκες που τολμούσαν να έχουν γνώμη και άποψη, θεωρούνταν ακατάλληλες για σύζυγοι. Η σύζυγος έπρεπε να είναι υποτακτική, υπάκουη και να μην αντιμιλάει ποτέ! Όχι μόνο στο σύζυγο, αλλά και στα πεθερικά, κουνιάδα, κουνιάδο, συννυφάδες! Γιατί η *καλή νύφη*, στόμα έχει και μιλιά δεν έχει. Άλλος Χρυσός κανόνας! Ουαί κι αλί στη νύφη που, συγκατοικώντας, όπως γινόταν τότε, με πεθερικά και κουνιάδες/κουνιάδους ανύπαντρους ή ακόμα με συννυφάδες, αγανακτισμένη πολλές φορές όχι μόνο ανταπαντούσε, αλλά και έβριζε!

Όταν οι συμπεθεροι έκαναν παράπονα στην Τασία για την κόρη της, (ο πατέρας είχε πεθάνει όταν ήταν μικρή), πως η Λένα όχι μόνο έχει γλώσσα, αλλά βρίζει και δυο φορές βλαστήμησε τα θεία, η Τασία αγρίεψε κι απάντησε: «Εγώ τη θεγατέρα μου τη μεγάλωσα και την έμαθα να μη βρίζει. Για να βρίζει πα να πει πως την αναγκάζετε. Να μην την σκάτε τη θεγατέρα μου, να μη βρίζει! Και αν κοτίσετε άλλη φορά να μου κάνετε παράπονα ή να της αγριομιλήσετε, να με φτύσετε αν δεν έρθω να την πάρω πίσω μοναχή της, όπως σας την έδωσα, χωρίς τα τρία παιδιά, γιατί από το σπίτι μου δεν έφυγε με παιδιά, στο σπίτι σας τα έκαμε κι αναστήστε τα όπως θέλετε!

Α, μα πια, δεν υποφερόσαστε, άμετε στην ευχή μου!»

Λεβέντισσα η Τασία! Γιατί έχασε νωρίς το Νικόλα τον άνδρα της και έμαθε να μιλάει. Κανείς δεν της έλεγε, σόπα μη μιλάς! Ο πεθερός της τόλμησε να της φωνάξει μια φορά, γιατί του αντιμίλησε και του λέει:

—Κάτσε στα αυγά σου πατέρα, τρώγε, πίνε όσο έχω και μπορώ να ξενοδουλεύω για ούλους σας, αλλά μη με σκοτίσεις άλλη φορά εμένα! Εγώ θα μιλάω, όταν μου το σκαλώνεις.

Όταν δηλαδή με φτάνεις στο αμύν.

Όμως, πόσες Γυναίκες της εποχής εκείνης της παλιάς, ακόμα και στη δύσκολη θέση της Τασίας να βρέθηκαν, είχαν το θάρρος και το σθένος να σταθούν αντιμετώπιες σε πεθερικά ή συμπεθερούς ή άλλους; Οι περισσότερες έσκυβαν ταπεινά το κεφάλι και κατέληγαν δούλες σχεδόν στο ίδιο τους το σπίτι, υπόλογες στους άλλους! Πόσες νέες κοπέλες τόλμησαν να φέρουν αντίρρηση στον αδελφό ή στον πατέρα, που επέλεξαν γαμπρό για κείνες, χωρίς να τις ρωτήσουν;

—Μου τον έφερε ο πατέρας μου μια Κυριακή απόγευμα και μου είπε, αυτός είναι ο άνδρας που θα πάρεις! Τα κανονίσαμε όλα εμείς οι γονέοι, εννοώντας τον εαυτό του και τον πατέρα του γαμπρού.

—Δεν ήμουν ούτε δεκαεννέα χρονών, λέει η Κική! Μόλις είχα τελειώσει το εξατάξιο Γυμνάσιο, με πολύ καλούς βαθμούς. Το όνειρό μου ήταν να συνεχίσω σε Ανώτερη Σχολή, ήθελα να γίνω Γυμνάστρια. Ήμουν ψηλή, λεπτή και πολύ ευλύγιστη! Επί πλέον, μοναχοκόρη με τέσσερα αδέρφια. Όταν έφυγαν το βράδυ γαμπρός και σία, αγρίεψα και με κλάματα αγανάκτησης, προσπάθησα να εξηγήσω στον πατέρα μου πως ΔΕΝ ήθελα να παντρευτώ τόσο μικρή κι επιπλέον, ΔΕΝ ήθελα αυτόν που μου κουβάλησαν! Οικονομικό πρόβλημα δεν υπήρχε, ήμαστε πολύ ευκατάστατοι κι εγώ μικρή και με όνειρα!

Το ηχηρό χαστούκι που έφαγα ξαφνικά, μου προξένησε περισσότερη έκπληξη παρά πόνο, δεν πίστευα στα μάτια μου! Ο πατέρας ποτέ δεν είχε σηκώσει χέρι

επάνω μου. Αλλά δεν μπορούσε να χωνέψει ότι του έβγαλα γλώσσα! Άκου έβγαλα γλώσσα, επειδή δεν συμφωνούσα με αυτά που αποφάσιζαν για τη ζωή μου, για μένα, χωρίς εμένα! Και μιλάμε απόφαση για όλη μου τη ζωή! Διαμαρτυρήθηκα όσο μπορούσα.

—Μα γιατί βιάζεται τόσο ο πατέρας να με ξεφορτωθεί; Είπα στη μάνα μου. Πατέρας σου είναι, κι ο δικός μου το ίδιο έκανε κι ήμουν πιο νέα από σένα. Δεν μπορείς παιδάκι μου να πας κόντρα στη βούλησή του. Μην του αντιμιλάς, την απόφαση του την πήρε, για το καλό σου είναι. Όλοι λένε πως ο Λάμπρος είναι καλός άνθρωπος, θα περάσεις καλά μαζί του.

—Έσκυψα το κεφάλι και τον πήρα. Μα ξέχασα να μιλάω, δεν έβγαине τίποτα. Κάποιες άλλες μικροπαντρεμένες στο χωριό με καλοτυχίζανε, γιατί εκείνες είχαν και την πεθερά πάνω από το κεφάλι τους. Υποτάχτηκα τελικά, ήρθαν και τα παιδιά κι αυτό ήταν. Δεν ήταν κακός άνθρωπος, ούτε αγροίκος ο άνδρας μου. Δεν μπορούσα να του καταλογίσω κάτι αρνητικό! Με τον καιρό έμαθα και να τον αγαπάω. Μα δεν ήταν ερωτική αγάπη, δεν ήταν η ψυχική αγάπη που υποτίθεται ότι δένει το ζευγάρι. Ήταν η αγάπη της συνήθειας και του καθήκοντος! Το σ' αγαπώ ούτε το άκουσα ποτέ, μα ούτε και το είπα. Δεν έβγαине αυθόρμητα, πώς να το πω;

Καημός μου που σαν νέο κορίτσι, δεν είχα ποτέ την ευκαιρία όχι να αγαπήσω και να αγαπηθώ, να ακούσω και να πω ένα τρυφερό σ' αγαπώ, αλλά ούτε καν να φλερτάρω, να νιώσω εκείνο το όμορφο σκίρτημα της καρδιάς που άκουγα φίλες μου να μιλούν και να το περιγράφουν! Εμένα, μου έφεραν έναν άγνωστο και μου είπαν, αυτός είναι θα τον πάρεις! Κι ασφαλώς τον πήρα. Δεν είχα λόγο εγώ, δεν μπόρεσα να μιλήσω εγώ! Σε ένα τόσο σημαντικό για μένα θέμα, μου επέβαλαν τον άγραφο Νόμο του Σώπα, μη μιλάς.

—Όμως, ορκίστηκα στον εαυτό μου ότι οι κόρες μου θα έχουν φωνή, θα έχουν γνώμη, θα έχουν άποψη για όλα! Το κυριότερο, κανένας πατέρας δεν θα τους φέρει τον γαμπρό, όπως εμένα στα 19 μου χρόνια, αναγκάζοντάς τις να τον παντρευτούν!

Αυτό το μη μιλάς, δεν θα το ακούσουν τα παιδιά μου!

—Σήμερα, τις καμαρώνω και τις δυο, παντρεμένες με κείνους που διάλεξαν οι ίδιες! Ευτυχώς, οι συνθήκες άλλαξαν. Νομίζω, πως είναι ευτυχισμένες. Αλλά και μικροπροβλήματα να αντιμετωπίζουν, όπως όλα τα ζευγάρια, τουλάχιστον έζησαν το όνειρό τους, ανεξάρτητα πόσο κράτησε, και γνωρίζουν πως ήταν καθαρά δική τους επιλογή, δεν τις πίεσε κανένας!

Επί πλέον, την ημέρα του Γάμου τους, δίνοντάς τους το κλειδί του σπιτιού, τους είπα,

—Μη διστάσετε ποτέ να γυρίσετε σπίτι σας!

Η Γυναίκα έχει φωνή πια!

Οι περισσότερες γυναίκες της γενιάς της Κικής, όμως, δεν απέκτησαν ποτέ φωνή.

—Αύριο, έχω καλέσει τον προϊστάμενό μου με τη γυναίκα του για τραπέζι. Κοίτα μην ξεχαστείς όπως συνήθως και κάνεις το φαί και με ρεζιλέψεις. Κι όχι πολλά-πολλά. Καλύτερα να κρατάς το στόμα σου κλειστό, γιατί έτσι και το ανοίξεις, βλακείες θα πεις, ως συνήθως. Εκείνη είναι σοβαρή γυναίκα και σπάνια ανοίγει το στόμα της. Βάλε τα καλά στο μυαλό σου αυτά που σου είπα. Το τελευταίο με κάπως απειλητικό ύφος!

Τάδε έφη ο κύριος Δημήτρης στην κυρά Σοφία, τη γυναίκα του! Λες και υπήρχε περίπτωση να κάνει το φαί ή να αρχίσει φλυαρίες η Σοφία! Είχε μάθει από πολύ νεαρή ηλικία ποια ήταν η *θέση της γυναίκας*.

Η Κούλα, ήταν γύρω στα δεκαπέντε κι έπαιζε γκιούστρο με τα παιδιά της γειτονιάς, όταν την φώναξε η Νόνα της:

—Έλα μέσα ψυχή μου, γιατί είναι εδώ ο Κώστας, κουβεντιάζουν κάμποση ώρα με τον πατέρα σου κι είπε να πάτε μέσα κι η μάνα σου κι εσύ.

Έτσι όπως ήταν το κορίτσι πήγε μέσα χοροπηδώντας, μόνο για να μάθει ότι εκείνος ο μουστακαλής που φαινόταν λίγο πιο νέος από τον πατέρα της, τη ζήτησε σε γάμο κι ο πατέρας είπε το ναι, γιατί είχε περιουσία κι εκείνη φτωχή! Την άλλη μέρα, πήγε ο γαμπρός με τον αδελφό του, με ένα δίσκο κουφέτα και γλυκά, ως όριζε το έθιμο και *έκλεισαν το γάμο*. Τριανταενός ετών ο γαμπρός, δεκαπέντε η νύφη. Γιατί ούτε το κοριτσάκι-νύφη μπορούσε να μιλήσει, αλλά ούτε η μάνα, ούτε και η Νόνα.

Σώπα, μη μιλάς.

Η Κιτούλα, όμως, αν και ανήκε στην ίδια γενιά, είχε και παραείχε φωνή! Και μιλούσε! Αρραβωνιασμένη και ο πεθερός σχολίασε, με πολύ δηκτικό τρόπο μπροστά της, ότι δήθεν, κάποιες κοπέλες, δεν πλένονται ούτε λούζονται τακτικά και μυρίζουν.

—Αυτή τη βρόμα, μην τη φοβάσαι, του απάντησε, με μια πλάκα σαπούνη κι ένα σίγλο νερό, σε πέντε λεπτά έφυγε! Τις άλλες βρόμες να κοιτάς, που δεν φεύγουν με τίποτα!

Αυτό, γιατί ήταν από το διπλανό χωριό η Κιτούλα και όλοι μιλούσαν για την εξωσυζυγική δράση του πεθερού! Θάρρος; Θράσος; Ανάγκη; Πληρωμένη απάντηση;

Λίγο απ' όλα. Δεν μπόρεσε να καταπιεί τη βαριά προσβολή ότι δήθεν μυρίζει από απλυσιά.

Μα, και στην σεξουαλική παρενόχληση ή και κακοποίηση, από όπου κι αν προερχόταν, δεν υπήρχε περίπτωση να ανοίξει στόμα και να μιλήσει η γυναίκα.

Υπήρξαν γυναίκες, (ναι, και μέσα σε πολύ μικρές κοινωνίες, όπως η ευρύτερη οικογένεια ή το χωριό), όπου κακοποιήθηκε γυναίκα από κουνιάδο ή και τον πεθερό ή ξαδέλφια ή φίλους οικογενειακούς! Κι όμως, καμιά δεν τόλμησε να μιλήσει. Όχι μόνο, γιατί θα στιγματιζόταν ανεξίτηλα, αλλά κυρίως, γιατί όλοι θα έριχναν την ευθύνη στην ίδια! Κι αυτό το βάρος που τις κατέτρωγε και προκαλούσε βαριά ψυχολογικά προβλήματα το κουβαλούσαν μέσα τους, μέχρι το τέλος της ζωής τους, χωρίς να τολμήσουν να μιλήσουν ποτέ!

Η Μαρία ζούσε στην Αυστραλία, νέα και όμορφη γυναίκα, με δυο μικρά παιδιά και τον άνδρα της που είχαν παντρευτεί από αγάπη. Την ημέρα που έφτασε εδώ ο ανύπανδρος κουνιάδος της, ο άνδρας της, που δούλευε νυχτερινός, από τη χαρά του που είχε κοντά του πλέον τον αδελφό του, δεν πήγε στη δουλειά. Λίγες μέρες, μάλλον νύχτες μετά, ο άνδρας της στη δουλειά, κι ενώ η Μαρία ήταν κοιμισμένη με τα μικρά της σε διπλανά κρεβατάκια, τρύπωσε στο κρεβάτι ο κουνιάδος και την βίασε. Έκλαιγε βουβά όλη νύχτα... Τα χαράματα και λίγο πριν επιστρέψει ο άνδρας της, μισάνοιξε την πόρτα της και της λέει ο κουνιάδος,

—Μην τολμήσεις και πεις κουβέντα, γιατί δεν σε συμφέρει. Θα πω στον αδελφό μου ότι λες ψέματα, για να καλύψεις ότι μου ρίχτηκες εσύ τη νύχτα, κι εκείνος θα με πιστέψει. Σώπα, Γυναίκα, μη μιλάς...

Και σιώπησε η Μαρία, για το βιασμό. Αλλά χάθηκε πια το όμορφο χαμόγελό της και η ξεγνοιασιά της.

Όμως, δεν έμεινε άπραγη. Βασιζόμενη σε άλλα στραβά κι ανάποδα του κουνιάδου, έπεισε τον άνδρα της να του πει να ψάξει να μείνει αλλού. Μια ακόμα στρίγγλα νύφη, που έδωσε από το σπίτι της τον αδελφό του άνδρα της.

Σώπα, μη μιλάς Γυναίκα! Όμως, η κυρά Γκιοβάννα του Νικολή από το Μπανάτο, όταν της έλεγε να το βουλώσει και να μη μιλάει, του φώναζε:

—Εγώ, ούτε έπαψα ούτε θα πάψω! Γλωσσού την ανέβαζαν, γλωσσού την κατέβαζαν!

Γιατί, το Σώπα μη μιλείς, δεν ίσχυε για αυτήν! Ας είναι αναπαυμένη εκεί που βρίσκεται! Μα εκείνης το αυτί δεν ίδρωνε! Το Σώπα μη μιλάς, όπως πολλές φορές έλεγε στο χωριό γελώντας, όταν ακόμα και άλλες γυναίκες την έλεγαν γλωσσοκοπάνα.

Δύο Στεφάνια κι Ένα Δαχτυλίδι

Ούτε 20 μέτρα η απόσταση που τους χώριζε πια, και σαν έσμιξαν, βουβοί κι οι δυο, άπλωσε τα χέρια του και την αγκάλιασε ολόκληρη, την έσφιξε επάνω του με όλη την τρυφερότητα που είχε στην καρδιά του για κείνην.

Ανταποκρίθηκε στο αγκάλιασμά του κι έμειναν έτσι, ούτε που ήξεραν για πόση ώρα... σφιχταγκαλιασμένοι τόσο πολύ που κοβόταν η ανάσα, μα ούτε που το πήραν χαμπάρι, ούτε που νοιάζονταν πως είναι σε δημόσιο χώρο, ούτε που κοίταξαν γύρω να δουν πως στα γύρω παγκάκια του μικρού πάρκου, στον περίβολο χώρο κάθονταν άνθρωποι της ηλικίας τους, που τους κοίταζαν άφωνοι, μ' αχνοχαμόγελο, νοσταλγώντας ίσως τα περασμένα.

Κάποια στιγμή, έτσι όπως την κρατούσε αγκαλιασμένη, την τράβηξε και κάθισαν στο μικρό πεζούλι. Ξαφνικά, γύρισαν και κοιτάχτηκαν για πρώτη φορά στα μάτια, στα μάτια που είχαν βουρκώσει από την ιερότητα της στιγμής, πόση αγάπη στα βλέμματα.

Ωχριούν τα λόγια για να περιγράψεις μια τέτοια στιγμή. Μια στιγμή, που χωρίς να το γνωρίζουν, την περίμεναν χρόνια, πολλά χρόνια, πάρα πολλά! Μόλις είχαν κλείσει τα 18 όταν χώρισαν οι δρόμοι τους, την τελευταία μέρα της Σχολικής τους ζωής! Από τότε είχαν να συναντηθούν. Από κείνη την ημέρα, που έκλεισε πίσω τους βαριά η σιδερένια πόρτα του Ορφανοτροφείου όπου μεγάλωσαν κι οι δυο. Μια σταλιά παιδάκια βρέθηκαν εκεί. Μόνα κι εγκαταλειμμένα. Δεν γνώρισαν το χάδι της μάνας, τη στοργή του πατέρα, δεν τα ντάντεψε κανείς, δεν τα κανάκεψε κανείς. Όταν έκλαιγαν, δε βρέθηκε αγκαλιά να τα παρηγορήσει, να στεγνώσει τα δάκρυα, να φιλήσει το πονεμένο γόνατο που μάτωσε στο πέσιμο. Μεγάλωσαν κι ωρίμασαν, πριν την ώρα τους, δεν είχαν παιδικά, ξέγνοιαστα χρόνια. Πώς να γεφυρώσεις τόσα χρόνια, από πού ν' αρχίσεις; Μα, δε χρειαζόταν να μιλήσουν, μιλούσαν τα σφιχτοκρατημένα χέρια, τα μάτια και η σιωπή, αυτή η εκκωφαντική, φλύαρη σιωπή.

Πήγαν στο ίδιο Σχολείο, από την Α' μικρή, μέχρι την έκτη του εξατάξιου, τότε, Γυμνασίου! Δίπλα-δίπλα τα θρανία, όλα τα χρόνια της σχολικής τους ζωής. Η σχέση τους τυπική, όπως απαιτούσαν οι εποχές, ταυτόχρονα, όμως,

ζεστή, πολύ ζεστή, τους έωνε η ορφάνια, η εγκατάλειψη, η γνώση πως εκείνα δεν θα έρχονταν η μαμά ή ο μπαμπάς να τα πάρει από το Σχολείο, ούτε τους περίμεναν χάρδια και λιχουδιές στο σπίτι. Τους περίμενε το αυστηρό, σκληρό πολλές φορές, απρόσωπο Ορφανοτροφείο όπου έπρεπε να είναι πολύ προσεκτικά κι επιφυλακτικά, χωρίς να νιώθουν ότι μπορούν να εμπιστευτούν κανέναν, ούτε καν τα άλλα παιδιά μεγαλύτερα ή μικρότερα τους.

Οι δυο τους, όμως, χωρίς να το συνειδητοποιούν, μέσα στην άγνοια κι αθωότητα τους, από την πρώτη στιγμή ενστικτωδώς ένιωσαν μια οικειότητα, μια εμπιστοσύνη ο ένας στον άλλον, χωρίς καν να μιλούν, ελάχιστες οι κουβέντες που αντάλασσαν, όλη η βουβή επικοινωνία με τα μάτια, ίσως γιατί σε όλο το Σχολείο και στο Δημοτικό αλλά και στο Γυμνάσιο αργότερα, ήταν τα μόνα που προέρχονταν από Ορφανοτροφείο, αγνοώντας ποιοι ήταν οι γονείς τους.

Τα αποκαλούσαν με το όνομα που βρήκαν καρφίτωμένο στα ρούχα τους, όταν μωρά παιδιά τα άφησαν κάποιες δυστυχημένες κοπέλες που, λόγω συνθηκών, ούτε να διανοηθούν ότι μπορούσαν να μεγαλώσουν εξώγαμο παιδί! Σκληρός κι αδυσώπητος ο πέλεκυς της *σεπτής* κοινωνίας, καταπέλτης στους αδύναμους ώμους των κοριτσιών! Οι άνδρες που συνέργησαν, παρασύροντας τα κορίτσια ποιος ξέρει με τι υποσχέσεις και ψέματα, αθώοι και αλώβητοι ως συνήθως!

Δημήτρη τάδε, λέγανε το αγόρι, *αγνώστου πατρός* και Ελένη τάδε το κορίτσι, επίσης *αγνώστου πατρός*!

Έτσι μεγάλωναν με το στίγμα του *νόθου*. Χωρίς προνόμια, χωρίς δικαιώματα, στο περιθώριο πάντα.

Την τελευταία μέρα της Σχολικής τους ζωής, όλοι, συμμαθητές/συμμαθήτριες, ξεθάρρεψαν και παρέες-παρέες, μιλούσαν, γελούσαν, έβγαζαν φωτογραφίες και πριν χωρίσουν δακρυσμένα, ο Δημήτρης κι η Ελένη υποσχέθηκαν πως δεν θα χαθούν, δεν έχουν να δώσουν αναφορά σε κανέναν, σχεδόν ενήλικες, τους είχαν βοηθήσει από το Ορφανοτροφείο να βρουν δουλειά, ώστε να συντηρούνται, χωρίς να γίνονται βάρος σε κανέναν, μέχρι να αποφασίσουν αν μπορούν να συνεχίσουν ανώτερες σπουδές όπως επιθυμούσαν κι οι δυο. Πολλά τα εμπόδια, πρώτο και καλύτερο το οικονομικό!

Και, φυσικά, δε *χάθηκαν*, ζούσαν ο ένας στη σκέψη του άλλου, παρηγοριά κι αποκούμπι στις δύσκολες στιγμές τους, μόνο που χρειάστηκε να περάσουν πάνω από 4 δεκαετίες για να ξαναϊδωθούν!

—Πριν καλά το καταλάβω, βρέθηκα παντρεμένη! Από το μαγαζί που δούλευα, περνούσε αρκετός κόσμος. Περνούσε τακτικά κι ένας νέος που

φαινόταν πολύ σοβαρός, μετρημένος και λιγομίλητος πάντα. Είχε κάτι επιβλητικό επάνω του, τραβηχτικό κι απωθητικό μαζί, δεν μπορούσα να το προσδιορίσω.

—Δούλενα νυχτερινός σ' ένα Εργοστάσιο να μαζέψω λίγα λεφτά για να πραγματοποιήσω το μεγάλο μου όνειρο να φύγω μακριά, να σχίσω θάλασσες κι ωκεανούς, να φορέσω τη στολή με τα σιρίτια κι ίσως αργότερα, κάποια γαλόνια! Εμποροπλοίαρχος ήθελα να γίνω. Κατάφερα δυο χρόνια αργότερα να μπω στη Σχολή και να διοριστώ μόλις τελείωσα με καλό μισθό, πραγματοποιώντας το όνειρο μου! Κάπου εκεί, γνώρισα τη Νικολέτα, δεν ήταν ο μεγάλος έρωτας, μια σχέση, έτσι για να με περιμένει κάποιος κάθε φορά που έπιανε το καράβι Πειραιά.

—Ήθελα να γίνω Νηπιαγωγός, όλη τη στοργή κι αγάπη που δε γνώρισα εγώ, να την προσφέρω σε μικρά αθώα παιδάκια. Μα χρειαζόμουν χρήματα για αυτό δούλενα στο μαγαζί. Είχαμε βγει λίγες φορές με το νεαρό που με τριγύριζε στο μαγαζί, ούτε καλά ούτε άσχημα δεν ένιωθα μαζί του. Του είπα τα όνειρα μου να σπουδάσω, αντέδρασε έντονα και αποφάνθηκε πως θα ήταν καλύτερα να παντρευτώ να κάνω οικογένεια. Ούτε να ακούσω τέτοιο πράγμα. Άρχισα να τον αποφεύγω, εκείνος επίμονος με τριγύριζε ασφυκτικά.

—Αρραβωνιαστήκαμε σε κάποια επιστροφή μου στον Πειραιά, κάμποσα χρόνια αργότερα. Δεν ένιωθα τίποτα το συγκεκριμένο, έτσι, λες κι έπρεπε να παντρευτώ για να κλείσω τη σειρά, κάτι σαν αναγκαίο κακό. Λίγους μήνες αργότερα, στο επόμενο ταξίδι μου, παντρευτήκαμε. Όταν γεννήθηκε και η τρίτη μου κόρη, σταμάτησα πια τα ταξίδια και διορίστηκα σε Διευθυντική θέση ξηράς στην εταιρία που δούλενα. Πανέμορφες και οι τρεις, η μεγαλύτερη κι η μικρότερη, σπούδασαν, εργάζονται, έκαναν οικογένεια, μου χάρισαν τέσσερα εγγόνια, αγόρια όλα, που λατρεύω. Η μεσαία όμως, χωρίς σειρά και τάξη στη ζωή της. Κακόμυαλη, συγκυρίες, ποιος να πει με σιγουριά, αλλά πριν κλείσει τα 40, είχε πίσω της δυο διαζύγια και δυο παιδιά, δυο κουκλίτσες, μία από τον κάθε γάμο, που τις άφησε να τις μεγαλώσουμε η μάνα της κι εγώ κι αυτή κάνει τη ζωή της.

—Το αφεντικό μου άρχισε να δυσανασχετεί με το νεαρό που βρισκόταν στα πόδια μου συνέχεια κι είχε γίνει στόχος. Τον είχαν πάρει χαμπάρι και οι άλλοι υπάλληλοι, καθώς και οι τακτικοί πελάτες.

—Ελένη μου, θυμάμαι, τότε, που αρχίσαμε να αλληλογραφούμε, όταν ανταποκρίθηκα στην αγγελία που είχες βάλει στο περιοδικό;

—Άλλα χρόνια Δημήτρη μου, η τεχνολογία δεν είχε εισβάλλει ακόμα στην καθημερινότητα μας, πολύ συνηθισμένο φαινόμενο να ζητάμε αλληλογραφία

μέσα από τις κοινωνικές στήλες εφημερίδας ή περιοδικού. Είναι η εσωτερική ανάγκη για επικοινωνία, όταν νιώθεις να σε τυλίγει από παντού η μοναξιά, μια μοναξιά που φτάνει μέχρι το κόκαλο και σε περονιάζει.

—Από όσους ανταποκρίθηκαν στην αγγελία μου, ξεχώρισα εσένα και μια κοπέλα, με ψευδώνυμο φυσικά όλοι. Ήταν κάτι που δεν είχα ξανακάνει, να γράψω σε μια άγνωστη, μα ένιωθα πολύ ευάλωτος και μόνος... η σχέση με τη Νικολέτα που από την αρχή σκόνταψε, πήγαινε από το κακό στο χειρότερο όσο ήταν τα παιδιά σχετικά μικρά και δούλευα κιόλας, υποφερτή η κατάσταση, μα όπως περνούσαν τα χρόνια κι ιδιαίτερα, αφότου βγήκα στη σύνταξη, έγινε αφόρητη. Πνιγόμενα, δε με χωρούσε ο τόπος, φτάσαμε στο σημείο να μην ανεχόμαστε την παρουσία ο ένας του άλλου.

Έτσι, με τα χέρια σφιχτοδεμένα συνέχισαν να μιλούν. Κάποια στιγμή πήραν το δρόμο για εκεί που μακριά από το μαινόμενο πλήθος, θα περνούσαν υπέροχες και μοναδικές στιγμές. Οι δυο τους, ολομόναχοι, δυο ηλικιωμένα άτομα, μα οι ρυτίδες, μόνο στο πρόσωπο, η καρδιά παρέμενε νεανική. Περπατούσαν χειροπιασμένοι, κάποιες φορές περνούσε το χέρι του στη λεπτή της μέση, κρατώντας την τρυφερά.

Κι, όμως, ούτε ένας στο δρόμο δεν βρέθηκε να τους ειρωνευτεί. Απεναντίας, πολλοί τους κοιτούσαν με συμπάθεια και τους χαμογελούσαν φιλικά!

Κάπου, μπορεί να τους ζήλευαν κιόλας ή να θαύμαζαν αυτό το ηλικιωμένο ζευγάρι που φαινόταν να τους δένει τέτοια αγάπη!

—Δεν μπορούσα να το πιστέψω όταν μου μίλησες για το γάμο σου που κράτησε λίγες ώρες μόνο Ελένη, κι ασφαλώς, τον τρόπο που σου φέρθηκε.

—Απαγωγή! Εκούσια; Ακούσια; Κάτι μεταξύ των δύο...

—Μα πάνω απ' όλα, δεν πίστευα πού βρήκες τόση δύναμη, τόσο κουράγιο να κάνεις αυτό που έκανες.

—Εκείνο το πρωινό, δέχτηκα να πάμε μια βόλτα, αποφασισμένη να δώσω τέλος σε αυτή την υπόθεση, γιατί η επιμονή του κάπου είχε αρχίσει να με φοβίζει πολύ. Μπήκαμε σε ταξί που είχε κλείσει πως θα πηγαίναμε παραθαλάσσια, εκείνος όμως, είχε δώσει προφανώς άλλες οδηγίες στον οδηγό, με πήγε σπίτι του, πολύ μακριά, ούτε που γνώριζα την περιοχή, δεν πήγε ο νους μου τι είχε σκαρώσει και ξαφνικά μου είπε πως... απόψε παντρευόμαστε. Δεν πρόλαβα να συνέλθω και να αντιδράσω, όταν στο σπίτι άρχισαν να καταφθάνουν από το σόι του, προφανώς ενημερωμένοι όλοι, να με υποδέχονται με αγκαλιές, με δώρα και με φιλιά και να μας εύχονται να ζήσουμε και *χαλάλι που κλεφτήκαμε, αφού αγαπιόμαστε καλά κάναμε!* Είχα σαστίσει εντελώς, ένας, συγγενής του προφανώς, έπαιρνε παραγγελίες για το γάμο...θα πήγαιναν να ψωνίσουν τα

πάντα, κουφέτα, στέφανα, βέρες, μια γυναίκα προσπαθούσε να υπολογίσει τι νούμερο νυφικό να νοικιάσουν κι ο γάμος θα γινόταν απόψε κιόλας, γιατί αυτός είχε φροντίσει νωρίτερα για άδειες και για όλα...

Νόμιζα πως ζω εφιάλητη...

Εφιάλητη που έγινε χειρότερος, όταν φεύγοντας σε λίγο όλοι από το σπίτι, με παρέσυρε στο δωμάτιο του και παρά τις έντονες διαμαρτυρίες μου, εν ονόματι της... μεγάλης του αγάπης για μένα, όχι μόνο διεκδίκησε και πήρε με το έτσι θέλω αυτό που ήθελε, αλλά μετά με άφησε στο κρεβάτι να κλαίω ανίσχυρη, από οργή και ταπείνωση και μου πέταξε στα μούτρα πως... *αν θέλεις τώρα μπορείς να φύγεις!*

Βούλιαξαν όλα μέσα μου... Βρέθηκα σε φοβερό αδιέξοδο. Άλλα χρόνια εκείνα, πού να πάω μετά από αυτό; Όπου, κόρη... διακορευμένη ίσον κόρη καταδικασμένη; Έσκυσα το κεφάλι και δέχτηκα να τον παντρευτώ.

Αμίλητη και αδάκρυτη ντύθηκα νύφη το βράδυ. Το σπίτι γεμάτο, τότε οι γάμοι επιτρεπόταν ακόμα να γίνονται στο σπίτι, έτρεξαν όλοι να ευχηθούν στο *τρελά ερωτευμένο ζευγάρι που κλέφτηκε*.

Όταν τελείωσε το μυστήριο και μας ευχήθηκαν όλοι, καθίσαμε στο τραπέζι που είχαν ετοιμάσει. Εκείνος όλο γελούσε από τη χαρά του και έπινε, ίσως γιατί σιγουρεύτηκε πια πως δεν θα έφευγα, αφού δεν έφευγα όταν μου το πρότεινε, μολονότι με είχε ταπεινώσει κι εξευτελίσει.

Κάποια στιγμή μου πρόσφερε να πτώ κι εγώ.

Ομολογώ δεν το 'χα προγραμματίσει αυτό που ακολούθησε, αλλά ένιωθα παγιδευμένη, δυστυχισμένη, ούτε να διανοηθώ πως θα μπορούσα να περάσω τη ζωή μου με άνθρωπο που μου φέρθηκε με τόσο δόλο και ανανδρία.

Ένιωθα την ανάγκη να φύγω... να φύγω όσο πιο μακριά γίνεται... τώρα αμέσως... να τελειώσει πια αυτός ο εφιάλητης, ούτε ώρα δεν μπορούσα να σταθώ εκεί μέσα.

Σηκώθηκα όρθια... και με φωνή σταθερή και σθεναρή, (αργότερα όταν τα σκεφτόμουν όλα αυτά απορούσα με τον εαυτό μου), με άκουσα να ευχαριστώ όλους για τις ευχές τους.

Όμως, ο γάμος αυτός έγινε με βία και με δόλο... με βίασε και με ταπείνωσε με τον πιο αισχρό τρόπο... απόψε κιόλας φεύγω από εδώ και σας καλώ όλους να με προστατέψετε και να με βοηθήσετε, ώστε να μπορέσω να φύγω. Έβγαλα τη βέρα και την άφησα πάνω στο τραπέζι... νεκρική σιγή επικρατούσε... είχαν παγώσει όλοι.

Ξαφνικά η μάνα του άρχισε να τσιρίζει, αυτός να απειλεί θεούς και δαίμονες... κι ο παπάς που μόλις μας στεφάνωσε, άναυδος να μου λέει: «τέκνο

μου ό,τι έγινε, έγινε, τώρα πια ενώπιον Θεού κι ανθρώπων είστε ανδρόγυνο, μη φεύγεις».

Κινήθηκαν κάποιοι να με εμποδίσουν, περισσότεροι, όμως, για να με προστατέψουν. Έβγαλα το νυφικό που φορούσα, έβαλα βιαστικά τα ρούχα μου, πήρα τη τσάντα μου κι αφού του είπα ενώπιον όλων ότι... τολμώ να φύγω και θα φύγω, αυτός να μην τολμήσει ποτέ να φανεί μπροστά μου κι ότι αύριο κιά-λας υποβάλλω αίτηση για διαζύγιο, με το κεφάλι ψηλά, έφυγα.

Τρελαθήκαμε κι οι δυο από τη χαρά όταν διαπιστώσαμε, λίγο αργότερα που αλληλογραφούσαμε, πως ήσουν ο Δημήτρης των παιδικών μου χρόνων... ήμουν η Ελένη των δύσκολων χρόνων.

Μας χώριζε μεγάλη απόσταση όμως... Στην Αμερική εγώ, στη Σουηδία εσύ. Κι αυτά δεν ήταν τα μόνα εμπόδια, ήταν που τα πόδια και των δυο είχαν ριζώσει, με οικογένεια κι οι δυο, με παιδί εγώ, (γιατί είχα ξαναπαντρευτεί) μεγάλο μεν, παντρεμένο με παιδιά, αλλά εγκαταστημένο από τα μικρά του χρόνια στην Αμερική και σε ψυχοφθόρα σχέση με τον άνδρα μου, που δυστυχώς δεν μπορώ να τον εγκαταλείψω, λόγω του ότι έχει πολύ κλωνισμένη υγεία και η συνείδηση δεν το επιτρέπει, ούτε ο γιος μας θα μου το συγχωρούσε ποτέ!

—Νομίζω, Ελένη μου, τα αισθήματα εκδηλώθηκαν σταδιακά κι από τις δυο πλευρές και ο καθένας έπαιρνε θάρρος από τον άλλον για να προχωρήσει στο επόμενο βήμα. Το βήμα που μας έδωσε αρκετό θάρρος και κουράγιο σε μένα ιδιαίτερα, να σου ομολογήσω δειλά και διστακτικά πως σε αγαπάω.

Να ήξερες πώς φτερούγιζε η καρδιά μου εκείνες τις στιγμές, γιατί εκείνες τις στιγμές διακινδύνευα πολλά, διακινδύνευα τη φιλία μας, διακινδύνευα να σε χάσω για πάντα, αν δεν ανταποκρινόσουν στα αισθήματά μου και θα ήταν πολύ οδυνηρό αυτό για μένα... γιατί ήσουν, είσαι η ζωή μου και σ' αγαπάω, σ' αγαπάω πολύ.

Έτσι... σου το έγραψα κάπως πλαγίως, νομίζω πως σε αγαπάω, κι έτρεμα ολόκληρος μέχρι να δω την απάντησή σου.

—Νομίζεις ή με αγαπάς;

—Ε, τότε πια το έγραψα με μεγάλα γράμματα, Σ' Α Γ Α Π Α Ω!!!

Μονολεκτική η απάντησή σου! Γιούπιιι!.

—Από το μυαλό περνάνε κι άλλες σκέψεις φυσικά, όπως να είμαστε κοντά, να μπορώ να σε βλέπω... αλλά μυαλό είναι αυτό, άστο να τρέχει. Έτσι της έγραψε λίγες μέρες μετά.

Ούτε που μπορούσαν να διανοηθούν τότε ότι θα ήταν εφικτό να ιδωθούν ποτέ.

Κι όμως, κάποια στιγμή, υπερπηδώντας τα ανυπέρβλητα εμπόδια, κατάφεραν να βρεθούν σε ουδέτερο έδαφος, στην κοινή τους πατρίδα.

Έξω από μια εκκλησία η πρώτη συνάντηση, εκεί που σφιχτοκρατήθηκαν αδυνατώντας να πιστέψουν πως, επιτέλους, ήταν μαζί... εκεί που μετά το ατέλειωτο σφιχταγκάλιασμά τους, τα χέρια έτρεμαν για πολύ ώρα!

...*Αναπολεί την πρώτη και μοναδική τους νύχτα.* Μια νύχτα πλημμυρισμένη από τρυφερότητα κι αγάπη. Μια νύχτα που δεν είχε τίποτα το φτηνό και το χυδαίο... σχεδόν α-σεξουαλική, με το απαλό αεράκι να αιωρεί ανάλαφρα την κουρτίνα στην μπαλκονόπορτα και κάποιες αχτίδες του φεγγαριού να τρυπώνουν κλεφτά και να κρύβονται γρήγορα, χαμογελώντας, για να μη χαλάσουν τη μαγεία της στιγμής.

...Μου χάρισε αξέχαστες κι υπέροχες στιγμές, που η θύμησή τους θα με συντροφεύει στο υπόλοιπο της ζωής μου! Είναι ένας υπέροχος άνθρωπος. Γέμισε την ψυχή μου! Από τη στιγμή που μείναμε μόνοι νιώσαμε πολύ άνετα, λες και όλη μας τη ζωή είμαστε μαζί. Είναι καταπληκτική σε όλα της η κουμπάρα σου... κουμπάρα!

Αυτά έγραφε ο Δημήτρης, αργότερα στην κοινή, αγαπημένη τους φίλη, που έστω κι από μακριά έγινε *κουμπάρα τους*, όταν της φόρεσε το δαχτυλίδι!

Έτσι ολοκληρώθηκε η αγάπη τους. Μια αγάπη που δεν μπορούσε να έχει στεφάνι... μόνο δαχτυλίδι.

Ανεξάρτητα αν και τα δύο στεφάνια ήταν οικτρά αποτυχημένα... κι απλά παρέμεναν δέσμοι σε σχέσεις που οι συνθήκες δεν άφηναν πολλά περιθώρια για λύση του γόρδιου δεσμού.

Μα, τους έφτανε που τώρα ήταν μαζί, που με τόση στοργή και τρυφερότητα την κρατούσε ζεστά στην αγκαλιά του. Όπως δεν είχε κρατήσει ποτέ άλλη γυναίκα.

«Σε νιώθω κοντά μου πολύ κοντά μου, αλλά θέλω να νιώσω την ανάσα σου, το άρωμα σου, το άγγιγμα των χειλιών σου και τη θερμότητα του κορμιού σου, για να πειστώ, πως αυτό που ζω, δεν είναι όνειρο», της είχε γράψει κάποτε.

Αυτό το όνειρο ζούσαν κι οι δυο τώρα!

Ένα όνειρο που δεν ήταν μπορετό να διαρκέσει πολύ.

Ένα όνειρο για το οποίο έκαναν πολλά όνειρα.

Όπως: «Όταν βρεθούμε, θα σε πάρω από το χέρι και θα πάμε οι δυο μας, χωρίς κουμπάρα και παπά στο εκκλησάκι του Άι Δημήτρη. Θα σου φορέσω το δαχτυλίδι, θα σε φιλήσω τρυφερά και θα σε πάρω να φύγουμε».

Καιρό μετά... Δύσκολο να διακρίνεις τι δείχνει η ματιά της Ελένης καθώς με το βλέμμα σκυφτό κοιτάζει για πολλή ώρα το δαχτυλίδι στο δεξί της χέρι. Νοσταλγία, αγάπη, απογοήτευση, οργή, πικρία; Ίσως, λίγο απ' όλα, ίσως, όλα μαζί. Μπορεί και να σκέφτεται εκείνες τις μοναδικές στιγμές έξω από το

εκκλησιάκι τ' Άι Δημήτρη στην Κηφισιά, όπου με μοναδικούς μάρτυρες τ' αστέρια τ' ουρανού και λίγους αδιάφορους διαβάτες, με τρεμάμενα χέρια κι άπειρη αγάπη στη ματιά του της φόρεσε το δαχτυλίδι... *σύμβολο αγάπης κι αφοσίωσης*, όπως της είπε! Αμέσως μετά, πήραν την *κουμπάρα* τηλέφωνο στην άλλη άκρη της γης, να της πουν τα καλά νέα.

Και της Ελένης το χέρι δεν ήταν πιο σταθερό, τα μάτια δεν ήταν στεγνά, έτσι όπως της κράτησε για λίγο τα χέρια στα δικά του και με ασταθή φωνή, πριν την σφίξει απαλά στην αγκαλιά του, της ψιθύρισε: «Σ' αγαπάω μάτια μου, σ' αγαπάω πολύ».

Σκέφτεται τώρα τα λόγια του όταν της έγραψε για αυτή τη στιγμή... εκείνο το... *και θα σε πάρω να φύγουμε...*

Πόσο εύκολα τα όνειρα όσο μένουν δεμένα στο μουράγιο, μα έτσι κι αμοληθούν κι αρχίζουν να αρμενίζουν στα πέλαγα και τους ωκεανούς που τους χωρίζουν, άντε και να τα συμμαζέψεις.

Τώρα πια, μαζί και χώρια. Μαζί με τη σκέψη ο ένας στον άλλον, μέρα-νύχτα, και με τη συνεχή επικοινωνία κάθε μέρα κάποτε, όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν, για ώρες.

Όμως, η μεγάλη τους λαχτάρα να είναι κοντά... να μπορεί να την βλέπει... να την αγγίζει... ν' ακούει τη φωνή της, να μπορεί να βλέπει τα μάτια του τα τόσο εκφραστικά να την κοιτάζουν με λατρεία... να νιώθει τα χέρια του να την τυλίγουν ολόκληρη με τρυφερότητα... να γέρνει στον ώμο του, κι έτσι οι δυο τους μόνοι...κατάμονοι...ν' αγναντεύουν το πέλαγος το ηλιοβασίλεμα και να ταξιδεύουν μαζί του.

Όνειρο δεμένο στο μουράγιο.

Η Απαγωγή

Όλη νύχτα χιόνιζε, αργά, νοηελικά, ασταμάτητα έπεφταν οι νιφάδες του χιονιού απ' άκρη σ' άκρη της Αττικής γης. Σκέπασαν με το πάλλευκο πέπλο της αγνότητας ακόμα και τις πιο αμαρτωλές γωνιές της πόλης, της πόλης της αρχαίας, με την αιώνια και μοναδική ομορφιά, που, όπως τραγούδησε η αείμνηστη Σοφία Βέμπο, ούτε “Λόντρα” ούτε “Παρίσι” ούτε “Βιέννη” την φτάνουν σε γοητεία και λάμψη.

Το πρωί που ξημέρωσε, ένας ολόλαμπρος ήλιος αγκάλιασε την Αθήνα. Έδειξε όλο το μεγαλείο της, έτσι πανέμορφη, όπως ήταν, λουσμένη, πλυμένη να αστράφτει με το χιόνι κρεμασμένο επάνω στα δέντρα της, στις ατέλειωτες γλάστρες στα μπαλκόνια της, δίνοντας μία όψη γιορτινή και χριστουγεννιάτικη, Μάρτης μήνας.

Ανήσυχη και ανίκανη να συγκεντρωθεί στη δουλειά της, κάθεται στο γραφείο της η Παρασκευή, σαν σε αναμμένα κάρβουνα. Κοιτάζει έξω από το παράθυρο και η θέα την μαγεύει.

Η ημέρα είναι πανέμορφη, ο ήλιος με τη ζεστή του ανάσα κάνει να αγνίζει το χιόνι εκεί που σιγά-σιγά λιώνει κι όλα χαμογελούν ξένοιαστα, ευτυχισμένα, αστραφτερά. Η ευωδιά από τις ανθισμένες μυγδαλιές και πασχαλιές κάνουν την ατμόσφαιρα μεθυστική και τα τελευταία νεράντζια της χρονιάς, στις ατέλειωτες νεραντζιές που στολίζουν τους περισσότερους συνοικιακούς δρόμους της Αθήνας, δίνουν μια πολύχρωμη νότα και σπάνε την λευκή μονοτονία του τοπίου.

Ξαφνικά, το αποφάσισε. Χωρίς να πει τίποτα σε κανέναν, σηκώνεται και φεύγει αθόρυβα από το γραφείο, μπαίνει σε ένα ταξί, δίνει τη διεύθυνση του σπιτιού της και στο δρόμο καταστρώνει το σχέδιο της απαγωγής.

Μπαίνει μέσα βιαστικά, παίρνει το μακρύ της παλτό τυλιγμένο σε μια πλαστική σακούλα, ξαναμπαίνει στο ταξί και δίνει τη διεύθυνση του Νοσοκομείου. Φοβάται πως δεν έχει μείνει πολύς καιρός, πρέπει να προλάβει, να προλάβει, την πιάνει αγωνία, τρέλα, μήπως, μήπως είναι ήδη αργά; Μα όχι, όχι δεν γίνεται, θα είναι μεγάλη αδικία, αν δεν προλάβει κι

αυτή, δεν θα ξεπεράσει ποτέ τις τύψεις της, που δείλιασε και δεν ενήργησε γρηγορότερα.

Λέει στον ταξιτζή να περιμένει κι ανεβαίνει από τη σκάλα υπηρεσίας, για να μην συναντήσει κανέναν, δυο-δυο τα σκαλιά. Είναι στον τέταρτο όροφο, μα θα αντέξει, πρέπει να αντέξει, επειδή είναι χωρίς ακόμα, δεν συναντά κανέναν. Σταματάει διστακτικά στην άκρη του διαδρόμου, για να κόψει την κίνηση. Περιμένει, σε λίγο ανοίγει η πόρτα του δωματίου της Τερέζας και βγαίνει η νοσοκόμα, караδοκεί να δει αν θα γυρίσει και μετά ορμάει μέσα. Χλωμή η Τερέζα, ξαπλωμένη στο κρεβάτι μοιάζει σχεδόν πεθαμένη· με το άνοιγμα της πόρτας, αντικρύζοντας την Παρασκευή, φωτίζεται το πρόσωπό της κι ένα αχνό χαμόγελο χαράζεται στα χείλη.

—Έλα, κάνε κουράγιο και σήκω, δεν έχουμε πολλή ώρα, πρέπει να την κοπανίσουμε, πριν μας πάρουν χαμπάρι.

Σηκώνεται με κόπο και δυσκολία η άρρωστη. Η Παρασκευή της φοράει το παλτό που της έρχεται μέχρι κάτω, βγάζει το σκούφο που φορούσε η ίδια και της τον φοράει για να μην γνωρίζεται. Κλείνουν την πόρτα και αθόρυβα γλιστρούν έξω από το Νοσοκομείο.

Ο ταξιτζής περιμένει υπομονετικά, μπαίνουν μέσα, στο πίσω κάθισμα, και η Παρασκευή του λέει ότι θέλουν να γυρίσουν, αν είναι δυνατόν, ολόκληρη την Αθήνα, ξεκινώντας από την Κηφισιά μόνο να οδηγή πολύ αργά για να απολαμβάνουν αυτά που βλέπουν. Και το ταξίδι αρχίζει...αγκαλιασμένες οι δυο φίλες δεν μιλούν καθόλου.

Σε λίγο, έτσι αγκαλιασμένες όπως είναι, ξεσπούν αυθόρμητα σε ένα βουβό κλάμα, τα αδύνατα κορμιά τους τα συνταράσσουν οι δυνατοί λυγμοί... Διακριτικός ο ταξιτζής δεν επεμβαίνει καθόλου, αντιλαμβάνεται πως κάτι συγκλονιστικό συμβαίνει, συνεχίζει να οδηγεί ακόμα πιο αργά. Κάποτε σταματούν οι λυγμοί και τα κορίτσια προσπαθούν, δειλά στην αρχή πιο θαρρετά μετά, να μιλήσουν ξέγνοιαστα, μα όχι προσποιητά, αληθινά...Ξέρουν και οι δύο την αλήθεια. Η Τερέζα γνωρίζει πως το νήμα της ζωής της όλο και μικραίνει, ξέρει πως είναι πια ζήτημα ημερών, ούτε καν εβδομάδων και θέλει να κάνει τόσα πολλά ακόμα, τόσα που δεν πρόλαβε.

Όχι μόνο, γιατί είναι τόσο μα τόσο νέα, μα ακόμα, γιατί από την ημέρα που έγινε η διάγνωση πως έχει καρκίνο, όλοι γύρω της φέρνονται με υπερπροστατευτικό τρόπο. Αποφεύγουν να συζητούν για την αρρώστια και το επικείμενο τέλος, προσποιούνται πως όλα είναι μια χαρά, πως τάχα θα το ξεπεράσει κι όμως, όλοι ξέρουν ποια είναι η πραγματικότητα... Η μάνα της δεν κλαίει μπροστά της, ούτε ο πατέρας της, ούτε ο αδελφός της.

Η Τερέζα, όμως, έχει τόση ανάγκη να μιλήσουν ανοιχτά, να κλάψουν μαζί, να μην κρύβονται πίσω από το δάχτυλό τους. Αυτή η προσποίηση την κουράζει υπερβολικά, τόσο που ζήτησε από τους δικούς της να αραιώσουν τις επισκέψεις, πικραμένοι, το πήραν σαν *παραξενιά της αρρώστιας* και με βαριά καρδιά της έκαναν το χατίρι. Το νοσηλευτικό προσωπικό πάλι, το ίδιο προστατευτικοί και *αισιόδοξοι* πως όλα θα πάνε καλά.

Της κρύψαν την αλήθεια από την αρχή. Για να μην πληγωθεί, για να μην *πάει μια ώρα αρχύτερα*. Λες κι ήταν καμιά άσχετη και δεν μπορούσε να καταλάβει τα συμπτώματα, μα την ίδια δεν τη ρώτησε κανείς τι ήθελε, εκείνη όμως, βρήκε τον τρόπο. Παρόλες τις *εντολές* που είχαν δώσει στους γιατρούς οι δικοί της να μην της πουν την αλήθεια, εκείνη έμαθε όπου υπάρχει θέληση, βρίσκεται πάντα ο τρόπος. Μίλησε ιδιαιτέρως με τον γιατρό, τον υποχρέωσε να μην της κρύψει τίποτα, μόνο στο τέλος συμφώνησαν να μην αποκαλύψουν στους δικούς της πως ξέρει, για να μην βρεθούν σε μεγαλύτερη αμηχανία.

Μόνο με την Παρασκευή μπορεί να μιλάει ελεύθερα και άνετα για την πραγματικότητα. Πολλές φορές όταν ήταν μόνες τους έκλαιγαν, έκλαιγαν για τον χωρισμό που όλο και πλησίαζε. Για όλα αυτά που θα στερηθεί και πώς να το αντέξει. Είναι τόσο νέα και είναι τόσο άδικο, τόσο φοβερά άδικο. Εδώ χάνεις κάτι ασήμαντο και στενοχωριέσαι κι η Τερέζα θα χάσει τον ήλιο, το φως, τη ζωή, όλα αυτά που δεν την αφήνει η αρρώστια να ζήσει. Φουντώνει μέσα της η οργή, κι όλοι γύρω, με τον τρόπο τους, της ζητούν να τα αρνηθεί αδιαμαρτύρητα, και χωρίς αντίδραση και οργή να δεχτεί κάτι τόσο *απαίσιο*. Ούτε τρεις μήνες δεν πέρασαν. Το τελευταίο που περνούσε από το μυαλό της ήταν πως αυτά είναι και τα τελευταία της γενέθλια, για φαντάσου! Τελευταία γενέθλια και να μην είσαι ούτε 23 χρονών ακόμα!

Μόλις είχε γνωρίσει τον Νικίτα, όλα έδειχναν πως κάτι πολύ καλό θα έβγαινε από αυτή τη σχέση. Μέχρι τότε, ασήμαντες μικροπεριπέτειες που την άφησαν αδιάφορη. Με τον Νικίτα φαίνονταν να ταιριάζουν τόσο, ήταν μια δυνατή έλξη που τους έδεσε, κάτι που δεν είχε νιώσει ποτέ μέχρι τώρα. Μαζί του, δεν ένιωσε την ανάγκη να δείχνει τον *καλό της εαυτό*, μπορούσε να φερθεί ανοιχτά, ελεύθερα και να μιλήσουν για ό,τι κι αν περνούσε από το μυαλό τους, χωρίς να ελέγχονται καθόλου. Το πιο σπουδαίο, γελούσαν, γελούσαν πολύ μαζί κι αυτό ήταν *υπέροχο*.

Εκείνη αποφάσισε να διακόψουν, δεν ήθελε να την δει να καταπέρφει από την αρρώστια. Δεν ήθελε να την βλέπει να υποφέρει, να χάνει τα μαλλιά της, να λιώνει μέρα με την ημέρα. Στην αρχή εκείνος αντέδρασε πολύ άσχημα, ούτε να το ακούσει.

Θα στεκόταν στο πλευρό της και μαζί, ενωμένοι θα περνούσαν την μπόρα, θα της κρατούσε το χέρι, να της δίνει με την αγάπη του κουράγιο, δύναμη, θάρρος.

Όλες του οι προσπάθειες, όμως, έπεσαν στο κενό. Εκ των πραγμάτων αναγκάστηκε να συμμορφωθεί με την επιθυμία της, όταν διαπίστωσε πως περισσότερο την πλήγωνε η παρουσία του παρά τη βοήθυσέ.

Όμως, υπέφερε πολύ· δεν το άντεχε να βρίσκεται εκεί γύρω και να μην μπορεί να τη δει. Όταν η Τερέζα έφτασε στο σημείο να μην δέχεται ούτε τα τηλεφωνήματά του, τότε, με πόνο ψυχής, έφυγε μακριά από την Αθήνα, όσο πιο μακριά μπορούσε. Παρακάλεσε την Παρασκευή όμως, να μην τον ξεχάσει κι αυτή, και όποτε μπορεί να τον ενημερώνει.

Μόνο με την Παρασκευή μιλούσε για το Νικήτα. Όμως, οι ώρες που μπορούσαν να βρίσκονται μόνες ήταν λίγες και μετρημένες. Από τη μία οι δικόι της, οι θεραπείες στις οποίες υποβαλλόταν με τις φοβερές τους παρενέργειες, οι ώρες που ένιωθε πολύ αδύναμη και το προσωπικό που μπαινόβγαινε συνέχεια, δεν άφηναν μεγάλα περιθώρια.

Γνωρίζονταν από μικρά κορίτσια, στην ίδια γειτονιά έμεναν, η φιλία των γονιών τους έκανε ακόμα πιο εύκολη τη δική τους φιλία. Πιασμένες χέρι-χέρι, μαζί αντιμετώπισαν τον μεγάλο και άγνωστο αυτόν κόσμο του Σχολείου, όταν πεντάχρονες παιδούλες χαιρέτισαν κλαίγοντας τις μανούλες στην είσοδο.

Το θρανίο στο οποίο κάθονταν δεν ήταν το μόνο που μοιράστηκαν εκείνα τα άγουρα χρόνια.

Ήταν οι σκανταλιές τους, οι μικροκαβγάδες με τα άλλα παιδιά, η χαρά της επιτυχίας, αφού ήταν από τις πρώτες μαθήτρες κι οι δυο. Αργότερα, μοιράστηκαν τα αθάνα μυστικά τους, τα πρώτα σκιρτήματα της νεανικής καρδιάς, την πρώτη αγάπη, κάλυπτε η μια την άλλη από τους γονείς στα πρώτα δειλά τους ερωτικά βήματα.

Στις εισαγωγικές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο, ήρθαν από τις πρώτες Νομική η Τερέζα, Φιλολογία η Παρασκευή.

Τελειώνοντας, η Παρασκευή αποφάσισε πως ήθελε να εργαστεί μακριά από τη Φιλολογία για λίγο. Η Τερέζα, με το που άρχισε την πρακτική της εξάσκηση ως δικηγόρος, χτυπήθηκε από την αρρώστια. Καταπέλτης η διάγνωση. Πώς να πεις σε ένα κορίτσι που σφύζει από νιάτα και ζωή για την καταδίκη της σε θάνατο, χωρίς καν να περάσει από *δίκη* και να της δοθεί η ευκαιρία να υπερασπίσει τον εαυτό της, πριν την τελική καταδίκη;

Η ζωή ξαφνικά σταμάτησε για όλους, ήλθαν τα πάνω κάτω.

Μα ήταν θαρραλέο κορίτσι η Τερέζα, γι' αυτό και ζήτησε να μάθει την αλήθεια που της έκρυβαν. Με ψυχραιμία και καρτερικότητα αντιμετωπίζει την

άδικη πραγματικότητα. Μα, νιώθει την ανάγκη να μιλάει γι' αυτό, νιώθει την ανάγκη να κλάψει, να θυμώσει, να ξεφωνίσει, να φωνάξει, να ακουστεί μέχρι τα πέρατα του κόσμου. Πόσο άδικο είναι αυτό, δεν είναι δυνατόν να πεθαίνει αυτή που δεν ξεκίνησε καν την ζωή της ακόμα και να ζουν χούφταλα μέσα στο ίδιο Νοσοκομείο, που παρακαλούν το Θεό να τους πάρει, γιατί τους ζέχασε και δεν την αντέχουν άλλο τη ζωή.

Μα πώς να κλάψει και πώς να φωνάξει; Φρουροί γύρω της όλοι την κοιτάζουν με την αγωνία και την ψυχή στα μάτια, πώς να τους πληγώσει περισσότερο; Φορές, φορές, αγανακτεί, σκέφτεται πως είναι όλοι τους εγωιστές και ατομιστές, αφού γνωρίζοντας την αλήθεια, μόνο τον εαυτό τους υπολογίζουν, μας και πληγωθούν από τον πόνο της.

Μετά πάλι το μετανιώνει, βλέπει πως γίνεται άδικη. Είναι μόνο από αγάπη και πόνο που φέρνονται έτσι. Πώς να αντιδράσει; Ούτε κι η ίδια ξέρει.

Κι όλες τους οι απαγορεύσεις πάλι, αυτό τι σου λέει, μην φας τούτο, μην φας εκείνο, μην κάνεις αυτό, μην βγεις, μην, μην.

Τι σημασία έχει πια; Μήπως πρόκειται να παραταθεί η ζωή της ή να γλιτώσει την καταδίκη με όλες αυτές τις απαγορεύσεις και τις στέρησεις;

Ευτυχώς που υπάρχει η Παρασκευή. Από καιρό της είχε ζητήσει να την κοπανίσουν μια μέρα από το Νοσοκομείο, πριν καταπέσει και την εγκαταλείψουν οι δυνάμεις της. Η Παρασκευή διστάζει, δεν ξέρει τι να κάμει, δεν ξέρει πια τι είναι σωστό και τι όχι, τι πρέπει και τι δεν πρέπει. Σήμερα όμως το αποφάσισε, δεν υπάρχουν περιθώρια, ό,τι είναι να γίνει, θα γίνει και οι συνέπειες δικές της αποκλειστικά, θα αναλάβει όλη την ευθύνη εκείνη.

Το ταξί κυλά αργά πάνω στους χιονισμένους δρόμους της Αθήνας. Η Παρασκευή της κρατά τρυφερά το χέρι κι εκείνη αφήνεται με εμπιστοσύνη και σιγουριά. Πανέμορφη η Κηφισιά λαίμαργα ρουφά το κάθε τι που βλέπει η Τερέζα, ξέρει ίσως να 'ναι η τελευταία φορά και θέλει να αιχμαλωτίσει στην ψυχή, στη μνήμη της όλη αυτήν την ομορφιά και να την πάρει μαζί της. Σταματούν σε ένα καφέ-μπαρ. Πίνουν τον καφέ που παράγγειλαν, με ολόπαχο γάλα και μπόλικη κρέμα από πάνω. Οι λίγοι θαμώνες κοιτούν παράξενα τα δυο κορίτσια, υποψιάζονται πως κάτι τρέχει, μα πού να πάει ο νους τους.

Συνεχίζοντας τη βόλτα, εκφράζει την επιθυμία η Τερέζα να περάσουν από τα παλιά τους στέκια. Μια κι είναι πρωί ακόμα, μάλλον απίθανο να συναντήσουν κάνα γνωστό και να βρεθούν κι οι δυο σε αμηχανία. Είναι προσκύνημα, ιερό προσκύνημα στα λίγα που πρόφτασε να ζήσει, να βιώσει, είναι το στερνό αντίο.

Πίνουν ένα ποτό, στο διάβολο πια οι στέρησεις και οι απαγορεύσεις, σήμερα ΟΛΑ επιτρέπονται. Χαμογελούν στους περαστικούς, πετούν και τα λογάκια

τους με τσαχπινιά, νιώθουν πάλι τα σκανταλιάρικα κοριτσάκια, πειράζουν μερικούς νεαρούς που συναντούν.

Το μακρύ παλτό καλύπτει τις πιζάμες της Τερέζας κι ο σκούφος κρύβει τα μαλλιά που έφαγε η χημειοθεραπεία και μόλις άρχισαν να φυτρώνουν. Σήμερα νιώθει όμορφη, επιθυμητή, γεμάτη ζωή. Ένας νεαρός επιμένει να συναντηθούν το βράδυ, να πάνε να χορέψουν, να γνωριστούν καλύτερα σκύβει το κεφάλι η Τερέζα για να μη φανούν τα όμορφα δακρυσμένα μάτια της. Του λέει πως θα λείψει για λίγες ημέρες και του δίνει ραντεβού για την επόμενη μέρα, φεύγοντας. Ο νεαρός τρέχει ξοπίσω,

«Μια στιγμή, το τηλέφωνό μου, δεν σου έδωσα το τηλέφωνό μου, μα το ταξί έχει ήδη απομακρυνθεί».

Κοινωνός πια της πραγματικότητας ο ταξιτζής, γίνεται ένα μαζί τους, κι οι τρεις μαζί, σαν ένας άνθρωπος, συνεχίζουν την πορεία μέσα στην κάτασπρη Αθήνα.

Το μεσημέρι σταματούν στην Πλάκα σε ένα εστιατόριο. Παραγγέλνουν τα πιο νόστιμα και αμαρτωλά μεζεδάκια, πίνουν και τα ποτηράκια τους, έρχονται στο κέφι.

Ένας μεστός κύριος τις πλησιάζει με την κιθάρα του, ιπποτικός, ρομαντικός, τους τραγουδάει το «Όμορφη που ναι η ζωή σαν αγαπάς», συνεχίζει με το να *χα τα νιάτα σου*, το κέφι ανάβει για καλά, σε λίγο από τα γύρω τραπέζια έρχονται κοντά στα κορίτσια, γίνονται όλοι μια παρέα, οι νεαροί ανταγωνίζονται μεταξύ τους ποιος θα τραβήξει την προσοχή των κοριτσιών, ιδιαίτερα της Τερέζας με τα *μεγάλα ωραία μάτια*, το ποτό κυλά ελεύθερα, μαζί με αυτό η χαρά, το κέφι, το τραγούδι, λες και είναι όλοι συνεννοημένοι σήμερα, λες κι από προαίσθηση ξέρουν την αλήθεια, καταθέτουν τον θαυμασμό τους στη διάφανη, χλωμή ομορφιά της Τερέζας.

Φεύγοντας, γυρίζει στον τροβαδούρο η Τερέζα και με απαλή φωνή που μόλις ακούγεται, του ψιθυρίζει πως *όμορφη πού είναι η ζωή...όταν την έχεις και να χα τα άσπρα σου μαλλιά* και πριν προλάβει να αντιδράσει εκείνος, έχουν βγει έξω.

Το απόγευμα τις βρίσκει πάνω στο Λυκαβηττό. Μπαίνουν στο εκκλησάκι του Αϊ Γιώργη, ζητά να μείνει μόνη για λίγο να προσευχηθεί. Μια ώρα αργότερα, βγαίνει και στη μορφή της έχει απλωθεί μια ηρεμία και γαλήνη που δεν είναι του κόσμου τούτου, όπως σχολίασε χωρίς ν' ακουστεί ο ταξιτζής. Τρώνε ένα ωραίο παγωτό και πίνουν έναν ακόμα καφέ. Η ημέρα αργοσβήνει, η Τερέζα είναι ήδη καταπονημένη και ζητά να γυρίσουν.

Αργό το ταξίδι του γυρισμού. Ζητά από τον ταξιτζή να βάλει μουσική, με τα μάτια μισόκλειστα, σιγοτραγουδά. Η Παρασκευή της κρατά πάντα το χέρι. Κάποτε φτάνουν στο Νοσοκομείο, αγκαλιάζει τον ταξιτζή με τρυφερότητα

για να τον αποχαιρετίσει, σαν να ήταν φίλος γκαρδιακός, εκείνου τα μάτια τρέχουν και με το ζόρι δέχεται τα λεφτά που του βάζει στο χέρι η Παρασκευή. Ευχαριστεί τα κορίτσια για την μοναδική εμπειρία που έζησε σήμερα και τους λέει πως αυτός πρέπει να τις πληρώσει για την υπέροχη ημέρα, όχι να πληρωθεί ο ίδιος. Της εύχεται το ταξίδι της να είναι εύκολο και ανώδυνο, δεν ξέρει τι άλλο να πει. Η αμηχανία του είναι μεγάλη βάζει μπρος τη μηχανή και φεύγει. Μα πιο κάτω, παρκάρει, σβήνει τα φώτα και ξεσπάει σε λυγμούς.

Όταν ανέβηκαν επάνω, επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Το βιαστικό σημείωμα που άφησε πριν φύγει η Τερέζα, *είμαι καλά, θα γυρίσω το βράδυ*, φαινομενικά τουλάχιστον, τους ησύχασε όλους και δεν τόλμησε κανείς να κάνει καμιά ερώτηση, είναι τόσο ανώφελο.

Ζήτησε από τους δικούς της που ήταν εκεί να την αφήσουν μόνη, γιατί ήθελε να ξεκουραστεί. Η Παρασκευή, αφού τη φίλησε τρυφερά και της υποσχέθηκε να πάει την άλλη ημέρα, έφυγε. Είχε κι εκείνη ανάγκη να μείνει μόνη μετά από τόση φόρτιση συναισθηματική. Νιώθει ανάλαφρη όμως. Ήταν μαγευτική η σημερινή ημέρα, κάτι που θα πάρει μαζί της η Τερέζα φεύγοντας, και θα κρατήσει στην ψυχή της για πάντα η Παρασκευή. Είναι τόσο ευγνώμων που τα κατάφερε και εκπλήρωσε αυτήν την τόσο απλή επιθυμία της φίλης της. Την άλλη μέρα δεν πήγε στη δουλειά, μα ούτε στην Τερέζα πήγε, δεν ήθελε να καταστρέψει τη μαγεία της χθεσινής ημέρας και να την δει πάλι με σωλήνες και μορφίνη και με την *αρρωστίλα* του Νοσοκομείου. Ήθελε να κρατήσει για λίγο ακόμα το άρωμα της χθεσινής ημέρας.

Το τηλεφώνημα ήλθε νωρίς το απόγευμα, «έσβησε η Τερέζα». Δεν είχε δάκρυα, ένα βουβό πόνο μόνο, έναν πόνο που της ξέσχιζε τα σωθικά πάγωσε και μούδιασε, έμεινε έτσι για ώρες. Μετά άρχισε να φωνάζει και να ουρλιάζει...

Όταν έσκυψε να της δώσει τον τελευταίο ασπασμό, την άλλη μέρα, ένιωσε σαν να της μισόκλεισε το μάτι, μάγικα και πονηρά η Τερέζα, όπως τότε που ήταν μικρές κι έκαναν τις σκανταλιές τους. Ήταν για το μυστικό που έζησαν μαζί την προηγούμενη, και τις όμορφες στιγμές που πήρε φεύγοντας μαζί της η Τερέζα. Ήταν το *στερνό ευχαριστώ* στην αγαπημένη φίλη.

«Αντίο, αντίο Τερέζα, γελαστό κορίτσι, όπως σε αποκαλούσαν όλοι όσοι είχαν την τύχη να σε γνωρίσουν από κοντά. Σε ευχαριστώ για τα όμορφα χρόνια που περάσαμε μαζί. Σε ευχαριστώ για την αγάπη σου, για την όμορφη παρουσία σου στη ζωή μου, συντροφιά των παιδικών και νεανικών μου χρόνων... Αντίο φίλη αγαπημένη, ας αγκαλιάσει στοργικά και με τρυφεράδα το νεανικό κορμί σου το χρώμα το μωροδάτο, το ανάλαφρο χρώμα της Αττικής γης».

Τα Ταξίδια της Μαρούλας

Πάλι εδώ η η Μαρούλα, η σακάτικη!

—Μα, πού τα βρίσκει τόσα λεφτά κάθε χρόνο;

—Δεν είναι Αθήνα-Ζάκυνθος! Μελβούρνη-Ελλάδα είναι! Άνδρα δεν έχει, παιδιά δεν έχει, από ό,τι λένε δε δουλεύει, ποιος είναι τόσο κουβαρντάς και της κάνει τα έξοδα και για ποιο λόγο;

—Ούτε νέα, ούτε ωραία πια, τάχει τα χρονάκια της μπόλικά-μπόλικά!

—Εδώ άλλοι που δουλεύουν σκληρά για χρόνια και μία στα 5-10 χρόνια καταφέρνουν να έρθουν κι η Μαρούλα κάθε χρόνο εδώ!

Έτσι κουβέντιαζαν άνδρες και γυναίκες, τόσο στο μαγαζί, όσο και στη γειτονιά.

Η Μαρούλα ήταν καλοσυνάτος άνθρωπος, πάντα με το χαμόγελο και με τον λόγο τον καλό για όλους. Ταυτόχρονα όμως, δεν άφηνε και περιθώρια για πολλές ερωτήσεις. Ούτε και στα αδέρφια της μίλησε για τη ζωή της ποτέ.

Ποια ήταν η Μαρούλα και ποιο το μυστικό που με μεγάλη επιμέλεια, έκρυβε από όλους;

Η Μαρούλα, γεννήθηκε «στην κάτω μεριά» του χωριού, αφού εκεί έμεναν πάππου προς πάππου οι δικοί της.

Εκτός από τη φτώχεια, ήταν και πολλά παιδιά στη φαμελιά, τα περισσότερα κορίτσια. Όχι και ότι το καλύτερο για κείνη την εποχή. Πώς να προσέχεις τόσα θηλυκά να μη δώσουν δικαίωμα και κουτσομπολεύουν στο χωριό, αλλά και πώς να τις παντρέψεις που δεν υπήρχε στον ήλιο μοίρα;

Η Μάνα στενοχωριόταν. Ο Πατέρας όμως πιο ψύχραιμος.

—Μη χολοσκάς γυναίκα, έχει ο Θεός μέχρι να έρθει η ώρα της παντρειάς. Εσύ, κοίταζε μόνο να βγουν σεμνά και καλά κορίτσια με καλό όνομα, κι όλα τ' άλλα άστα στη χάρη του Θεού.

Όρες -ώρες η Στάθαινα σκεφτόταν πως ο Στάθης, ό,τι ήθελε, έλεγε. Με τα λόγια, δεν παντρεύονται τόσα θηλυκά. Έτσι, κάθε βδομάδα που περνούσε ο Τιμόθεος ο Γυρολόγος, όλο και κάτι κατάφερνε να πάρει να το βάζει στην άκρη για προίκα των κοριτσιών. Μάζευε τα αυγά και τα αντάλλαζε με γνέμα

[:νήμα] για πλέξιμο ή ότι άλλο. «Έστρωνε και κότες» και, όταν κλωσούσε μια κότα, δεν έδινε τα αυγά στο Γυρολόγο, αλλά τα έβαζε να τα κλωσήσει η κότα να βγάλει κοτόπουλα.

Έστρωνε κάμποσες κότες το χρόνο κι όταν γίνονταν τα κοτόπουλα, τα τάιζε όσο μπορούσε και τα μεγάλωνε. Κρατούσε μερικά, για να φάει η φαμελιά τις επίσημες μέρες, και τα άλλα, όταν μεγάλωναν αρκετά, ώστε να πιάσουν καλά λεφτά, τα πουλούσε στο Γυρολόγο, τόσο το κιλό και αγόραζε κάμποσα μέτρα λινό ύφασμα για να φτιάξει σεντόνια και μαξιλαροθήκες. Κατόπιν, τα πήγαινε στην κυρά Τασία τη χήρα, όπου κεντούσε πολύ ωραία, αριστουργήματα έβγαιναν από τα χέρια της, και τα έβαζε στο μπαούλο, τουλάχιστον, να έχει μαζέψει ό,τι μπορούσε, για όταν έρθει η ώρα να παντρευτεί, η πρώτη και μετά, κατά πως έλεγε κι ο Στάθης, έχει ο Θεός!

Η Μαρούλα, όμως, ήταν αποφασισμένη να μην τα περιμένει όλα από το Θεό.
—Τι να προκάνει κι αυτός; έλεγε.

Μόλις είχε μπει στα 16, όταν άκουσε ότι πολλές κοπέλες, έβγαζαν χαρτί Απορίας από τον Πρόεδρο του χωριού κι ένα Πιστοποιητικό Γεννήσεως όπου δήλωνε πως ήταν τουλάχιστον 18 χρονών, ώστε να μπορούν να βγάλουν βίζα και να ξενιτευτούν.

Η Αυστραλία, και όχι μόνο, προσκαλούσε ελεύθερα κορίτσια, άπορα, να εργαστούν σαν οικιακές βοηθοί, με τον απώτερο σκοπό, να παντρευτούν, να κάνουν οικογένεια και να μείνουν εκεί. Είχαν έρθει χιλιάδες νέοι από Ευρωπαϊκές Χώρες και οι Γυναίκες, ήταν πολύ λίγες.

Ένα καλοκαιρινό πρωινό, με 40 υπό σκιά, έφτασε στο Λιμάνι της Μεμβούρνης το Πατρίς από Ελλάδα, κουβαλώντας νέο, φρέσκο «εμπόρευμα». Το ταξίδι μεγάλο και πολλοί νέοι άντρες, όχι μόνο κοπέλες είχαν αφήσει πίσω την Πατρίδα για να βρουν την τύχη τους!

Η Στάθαινα, ούτε που δάκρυσε, όταν αποχαιρέτησε τη Μαρούλα.

—Άντε, σύρε στην ευχή μου κι όταν ταχτοποιηθείς να πάρεις 2-3 από τις αδελφές σου εκεί να βρουν την τύχη τους. Τι να τις κάνω εδώ;

Τα αδελφια κάπου την ζήλευαν που θα πήγαινε στη Μεγάλη Χώρα και θα ζούσε πλούσια. Μόνο ο Στάθης έκλαιγε κρυφά για να μην τον αποπαίρνει η Στάθαινα.

—Το σκέφτηκες καλά γυναίκα; Πού το αφήνουμε να πάει, παιδί είναι ακόμα, θα χαθεί στην ξένη Χώρα κι ούτε που θα το μάθουμε.

Και κάπως έτσι έγινε. Τον πρώτο καιρό, αντάλλαξαν μερικά γράμματα, μα έκαναν μήνες να φτάσουν και μήνες να πάρει απάντηση η Μαρούλα. Σιγά-σιγά ούτε έγραφε, ούτε της γράφανε ιδιαίτερα, όταν ένα γράμμα από τον πατέρα, πολλούς μήνες αργότερα, γύρισε πίσω με την ένδειξη: Άγνωστη σε

αυτή τη διεύθυνση. Έκτοτε, χάθηκαν τα ίχνη της και με τα χρόνια, ξεχάστηκε. Έφυγαν κι ο Στάθης με τη Στάθαινα και τα αδέρφια της ξέχασαν πως υπήρχε η Μαρούλα!

Όταν έφτασε στη Μελβούρνη, βολεύτηκε σ' ένα ελληνικό σπίτι, όπου ενοικίαζε δωμάτια σε κοπέλες και εργένηδες. Έπιασε δουλειά στο Grosby, ένα Εργοστάσιο που έφτιαχνε παντόφλες και σχετικά φτηνά παπούτσια για την εργατιά. Εκεί δούλευαν κι άλλοι συγκάτοικοι. Γνωρίστηκαν μεταξύ τους, Έλληνες ήταν όλοι, έκαναν παρέα και μοιράζονταν τη μοναξιά και τον καημό τους για την Πατρίδα και αυτούς που άφησαν πίσω.

Η στενή επαφή, η απομόνωση και η μοναξιά, βοήθησαν να δημιουργηθούν ειδύλλια μεταξύ των συγκατοίκων. Η Μαρούλα, ούτε που κατάλαβε πώς βρέθηκε ξαφνικά να «τα έχει» με τον Αργύρη, ένα νέο που κανείς δεν ήξερε πούθε βαστάει η σκούφια του. Τη μια τους έλεγε πως είναι γνήσιος Μακεδόνας, την άλλη πως κατάγεται από τα νησιά του Αιγαίου, την άλλη πως ζούσε στην Αθήνα, πριν έρθει στη Μελβούρνη, άντε και να βρεις άκρη!

Την ημέρα που διαπίστωσε πως είναι έγκυος, μίλησε στον Αργύρη με την πεποίθηση πως θα της έλεγε ότι πρέπει να παντρευτούν γρήγορα, προτού γεννηθεί το παιδί τους! Αντί γι' αυτό, ο Αργύρης έδειξε δυσφορία και μάσαγε τα λόγια του. Δυο μέρες μετά, πηγαίνοντας σπίτι μετά τη δουλειά η Μαρούλα, διαπίστωσε ότι το δωμάτιο του Αργύρη ήταν άδειο. Πάγωσε και δεν ήξερε πώς να αντιδράσει.

Οι άλλοι ένοικοι την περιβάλαν με καλοσύνη και κατανόηση, μα τι να της κάνουν κι αυτοί, τόσο οι άλλες τρεις κοπέλες, όσο και οι δύο άντρες που έμεναν εκεί. Της μίλησαν, την παρηγόρησαν, κακίζανε τον Αργύρη που φέρθηκε τόσο άναδρα και πρόστυχα κι έκαναν ό,τι και όσα μπορούσαν για να την στηρίξουν. Η Μαρούλα τα είχε τελείως χαμένα, ούτε 18 χρονών, σε ξένη χώρα χωρίς κανένα εφόδιο ή δικό της άνθρωπο και με ένα παιδί στην κοιλιά! Όμως, πολύ γρήγορα σήκωσε το κεφάλι! Αποφάσισε, ότι το παιδί της θα το γεννούσε και θα το μεγάλωνε μόνη της, αλλά τον Αργύρη, θα τον εκδικιόταν όπου και να βρισκόταν. Άλλωστε, μικρή η ελληνική παροικία, τότε, θα τον έβρισκε.

Μετά από λίγο καιρό, ακούει μια μέρα στο εργοστάσιο που δούλευε, οι περισσότεροι Έλληνες εκεί μέσα, ότι ο Αργύρης παντρεύεται την άλλη Κυριακή. Δεν έχασε καιρό, αλλά ούτε και είπε τίποτα σε κανέναν. Μετρημένες στα δάχτυλα οι ελληνικές εκκλησίες στη Μελβούρνη τότε. Ξεκίνησε από την πρώτη, πήγε την προηγούμενη μέρα και ζήτησε να μιλήσει στον εφημέριο. Την άκουσε με συμπάθεια και τη συμπόνησε. Τηλεφώνησε στα γραφεία της Αρχιεπισκοπής κι έμαθε σε ποια εκκλησία και τι ώρα.

—Έχεις όλο το δίκιο με το μέρος σου παιδί μου! Εγώ πάρα πάνω δεν μπορώ να σε βοηθήσω. Ό,τι σε βοηθήσει ο Θεός πράξε, συχωρεμένη θα ‘σαι, μόνο μη βάνεις τα χέρια σου με αίμα, έχεις παιδί στην κοιλιά σου, πρόσεξε!

Κι ο Θεός τη βοήθησε. Περίμενε παράμερα να μη δίνει στόχο. Όταν μπήκαν όλοι μέσα και ξεκίνησε το Μυστήριο κι όταν ο παπάς, ρωτούσε τη νύφη, αν δέχεται τον Αργύρη για νόμιμο σύζυγό της κ.λπ. έτρεξε μπροστά και άφησε φωνή μεγάλη!

—ΜΗΝ τον δεχτείς, κορίτσι μου! Είναι απατεώνας και παλιάνθρωπος. Κοίταξε την κοιλιά μου, δικό του παιδί κουβαλάω κι όταν του το είπα εξαφανίστηκε σαν τον κλέφτη.

Αναβρασμός και αναστάτωση στην εκκλησία! Έτρεξαν πολλοί, την έβγαλαν έξω με το ζόρι και ξαναμπήκαν μέσα! Μα η Μαρούλα ήταν αποφασισμένη! Ξαναμπαίνει μέσα, τρέχει μπροστά, και πριν προλάβουν να την εμποδίσουν, βουτάει το στεφάνι από το κεφάλι του γαμπρού, παρασύρθηκε και της νύφης και τα τσαλαπάτησε. Πέφτει λιπόθυμη η νύφη, τραβάνε έξω τον Αργύρη τα δυο της αδέλφια και του ρίχνουν ένα γερό ξύλο μες στην εκκλησία, φωνάζοντάς του πως την αδελφή τους δεν την έχουν για πέταμα να πάρει τέτοιο ρεμάλι κι άμα είναι άντρας να άπει να παντρευτεί το δυστυχισμένο κορίτσι που της φούσκωσε την κοιλιά και την παράτησε!

Μάρτυρας σε όλα η Μαρούλα, όπου με το κεφάλι ψηλά του φωνάζει:

—Χάσου από τα μάτια κάθαρμα! Μοναχή μου θα μεγαλώσω το παιδί μου! Ποτέ δε θα ακούσεις από τα χείλη του τη λέξη “Πατέρα”.

Και βγήκε έξω.

Ήταν γραφτό, να μη γεννηθεί ποτέ εκείνο το παιδί. Όπως βγήκε φουριόζα, αγανακτισμένη αλλά και με την ικανοποίηση πως εκδικήθηκε τον Αργύρη και απάλλαξε μία αθώα κοπέλα από αυτόν, δεν πρόσεξε. Την παρέσυρε ένα φορτηγό και, όταν βδομάδες μετά ξύπνησε στο Νοσοκομείο από το κόμα στο οποίο είχε πέσει, ενημερώθηκε ότι μαζί με το αριστερό της πόδι, είχε χάσει και το μωρό της στο ατύχημα.

Η Μαρούλα δεν μίλησε ποτέ σε κανέναν για όλα αυτά. Έφυγε από τη γειτονιά που έμενε και πήγε στην άλλη άκρη της Μεμβούρνης. Όμως, τη χτύπησε βαριά κατάθλιψη, εξ αιτίας όλων των γεγονότων. Ιδιαίτερα η απώλεια του μωρού της και του ποδιού της. Η μοναξιά, ο πόνος του χαμού του παιδιού της και το ξύλινο πόδι που της έβαλαν ένα χρόνο αργότερα όπου τρόμαζε να μάθει να παίρνει λίγα βήματα, δεν της άφησε περιθώρια για τίποτα.

Έμπαινε - έβγαине στο Νοσοκομείο, μία για το πόδι μία για την κατάθλιψη, ασφαλώς ούτε να δουλέψει υπήρχε πιθανότητα. Έμενε σε μία τρώγλη πίσω

από ένα σπίτι. Τα μεσημέρια πήγαινε στο Φιλανθρωπικό Ίδρυμα Στρατός Σωτηρίας, όπου μαγειρεύαν και πρόσφεραν δωρεάν γεύματα σε φτωχά άτομα και άστεγους. Πολύ ικανοποιητική η μερίδα, και η Μαρούλα έπαιρνε και λίγη σούπα, ένα φρούτο για το βράδυ και δυο-τρεις φέτες ψωμί. Έτσι ζόδευε ελάχιστα από τη Σύνταξη Αναπηρίας που έπαιρνε. Με το επί πλέον επίδομα-βοήθημα για το ενοίκιο, πλήρωνε την τρώγλη που έμενε και μάζευε τα λεφτά της. Για ρουχισμό πάλι, πήγαινε σε παρόμοια Μαγαζιά, με μεταχειρισμένα ρούχα από δωρεές, όπου τα πουλούσαν σε εξευτελιστική τιμή στους φτωχούς και κατατρεγμένους! Είχε βάλει στόχο η Μαρούλα.

Μπορεί να πήγαν στραβά όλα στη ζωή της, μπορεί να έχασε το παιδί της, μπορεί να έχασε το πόδι της, αλλά της είχε μείνει η Πατρίδα, η αγάπη και η Νοσταλγία γι' αυτήν! Έτσι, στην αρχή κάθε δεύτερη χρονιά, αργότερα κάθε χρόνο, ταξίδευε στην Πατρίδα, στο νησί της και έμενε εκεί δυο Μήνες το χρόνο! Την πρώτη φορά, πέρασε έξω από το πατρικό της σπίτι, έμενε εκεί ένας αδελφός της με τη φαμελιά του. Την καλοδέχτηκε, άνοιξε σπίτι κι αγκαλιά και την έκλεισε μέσα! Το ίδιο και μία αδελφή της! Τα άλλα αδέρφια είχαν ξενιτευτεί εδώ κι εκεί και δεν γνώριζε κανείς πού βρίσκονταν. Πόση ζεστασιά κι αγάπη ένιωσε και πόση ανακούφιση. Επί τέλους, είχε και αυτή οικογένεια που την αγαπούσε και τη φρόντιζε!

Ποτέ δε μίλησε σε κανέναν για τη ζωή της. Απλά έλεγε ότι όλα πήγαιναν καλά, μέχρι το φοβερό αυτοκινητιστικό δυστύχημα! Από κει και μετά, την πήρε η κατηφόρα.

«Όχι», απάντησε η Μαρούλα στην ερώτηση, αν πήρε αποζημίωση για το ατύχημα που έμεινε σακάτικη.

—Δεν είχα κανέναν να γνωιαστεί, ούτε την ώρα του ατυχήματος ενδιαφέρθηκε κανείς να πάρει τα στοιχεία του φορτηγατζή. Μέχρι να φτάσει η Αστυνομία, εγώ σε αφασία κι εκείνος είχε εξαφανιστεί. Ούτε κινητά τηλέφωνα υπήρχαν τότε, ούτε τίποτα. Άλλωστε, έμεινε τόσο καιρό στο Νοσοκομείο όπου μέχρι να βγει είχε σχεδόν ξεχαστεί το όλο θέμα.

Η ίδια έλεγε:

—Ευτυχώς και πρόλαβε κι έφυγε ο άνθρωπος, δεν έφταιγε, εγώ πήγα σαν τη στραβή κι έπεσα επάνω του, τι μπορούσε να κάνει; Γιατί να πληρώσει εκείνος τη δική μου απροσεξία που πήγα κι έπεσα στις ρόδες του, άθελά μου;

Στο χωριό απορούσαν όλοι πώς μπορούσε κι ερχόταν Ελλάδα τόσο συχνά; Όλα αυτά τα ταξίδια, με τι λεφτά τα πλήρωνε;

—Μπα, λέγανε πολλοί, μωρέ αυτή θάχει μεγάλη περιουσία και το κρύβει για να μη βοηθήσει τα αδέρφια της. Δε βλέπετε τα ρούχα της; Μπορεί να μην είναι ολοκαίνουρια, αλλά φαίνονται ακριβά ρούχα!

Κανείς δεν έμαθε ποτέ με πόσες θυσίες και στερήσεις, συντηρούσε η Μαρούλα την αγάπη της για την Πατρίδα και τα ταξίδια της εκεί... Έστω και για δυο μήνες το χρόνο, ζούσε σαν άνθρωπος, σε σπίτι καλό, σε κρεβάτι καθαρό, έτρωγε ωραία σπιτίσια φαγητά και όχι τα νερομπούλια και άνοστα φαγητά από το Φιλανθρωπικό Ίδρυμα!

Μα, το κυριότερο, είχε οικογένεια! Ένιωθε θαλπωρή και ζεστασιά. Για πρώτη φορά ένιωθε πως «ανήκε κάπου», δεν ήταν κούτσουρο. Τα αδέρφια της, καλοί και πονετικοί άνθρωποι, δεν την πίεσαν ποτέ με ερωτήσεις. Μα, πίσω από τη σιωπή της και τη θλίψη στα μάτια, μάντευαν ότι πρέπει να είχε υποφέρει πολύ!

Μια νύχτα την άκουσαν να μουρμουρίζει:

—Αχ, κυρ Στάθη... Καλά έλεγες, «Έχει ο Θεός», ε, είχε και για μένα όπως βλέπεις...

Κάποια χρονιά, ένα άσχημο πέσιμο, έγινε αφορμή να μην μπορεί να γυρίσει στη Μελβούρνη. Στο χωριό της τελείωσε γαλήνια η πολυτάραχη ζωή της, ανάμεσα σε δικούς κι αγαπημένους! Ευλογούσε το πέσιμο, ευχής έργον το έβλεπε!

Λίγο πριν ξεψυχήσει, μίλησε στον Νικόλα, τον αδελφό της και του είπε την αλήθεια...

Ξεψύχησε στην αγκαλιά του την επόμενη μέρα.

Την Τετάρτη ο Γάμος

Νωρίς-νωρίς μπήκαν στη βάρκα, για να περάσουν απέναντι στη στεριά.

Ο βαρκάρης που είχαν επιστρατεύσει, λιγομίλητος και σοβαρός.

Όταν η παρέα, δυο γυναίκες, μια ηλικιωμένη και μια πιο νέα, καθώς κι ένας νέος σχετικά άνδρας έφτασαν, αφού υπενθύμισαν στο βαρκάρη ότι θα είναι πίσω σε δυο ώρες περίπου, περπάτησαν τη μικρή απόσταση που τους χώριζε από τους δυο άνδρες που τους περίμεναν.

Ο *γαμπρός* ο Νικόλας, γιατί ναι, για γάμο επρόκειτο, άνοιξε διάπλατα την αγκαλιά του κι έκλεισε μέσα με τρυφερότητα τη *νύφη* την Κατερίνα.

Έμειναν έτσι για λίγο και μετά χαιρετίστηκαν με τους υπόλοιπους, το Νικήτα και τη Σοφία που συνόδεψαν τη νύφη και θα ήταν μάρτυρες-κουμπάροι, καθώς και το Φύλακα Ηλία που θα γινόταν κι αυτός κουμπάρος του Νικόλα!

Παράξενη νύφη. Ούτε νυφικό ούτε πέπλο ούτε λουλούδια στα μαλλιά, ούτε νιάτα, τίποτα από τα παραδοσιακά που να θυμίζει νύφη. Μια πολύ ώριμη γυναίκα που φορούσε ένα απλό πράσινο μπλουζάκι κι ένα άσπρο τζιν.

Μα κι ο *γαμπρός*, δεν πήγαινε πίσω, πολύ ώριμος κι αυτός και μάλλον πρόωρα γερασμένος, ανεμοδαρμένος από της ζωής τα βάσανα. Ούτε κοστούμι, γραβάτα κ.λπ. ούτε καν το καθιερωμένο μπουκέτο λουλούδια κρατούσε. Ένα γαλάζιο μπλουζάκι πόλο κι εκείνος κι ένα καθημερινό παντελόνι που είχε δει καλύτερες μέρες.

Παράξενος γάμος και αυτός. Ούτε παπάς ούτε δήμαρχος, ούτε προσκεκλημένοι!

Ούτε κουφέτα, ούτε μπομπονιέρες. Κι ήταν μέρα Τετάρτη, 22 του Ιούλη, κάποτε...

Δεν βρισκόταν στην πρώτη νιότη, όμως, ευθυτενείς και λεπτοί, σφριγηλοί και με πολλή ζωντάνια κι οι δυο! Έρημη ακόμα η ακρογιαλιά, μολονότι προβλεπόταν να κάνει πολλή ζέστη. Μόνο μια Ψαροταβέρνα ήταν ανοιχτή, προχώρησαν και κάθισαν όλοι εκεί χαρούμενοι. Μιλούσαν έντονα, γελούσαν, χαιρόνταν όλοι. Μολαταύτα, η ατμόσφαιρα πολύ φορτισμένη συναισθηματικά. Αφού έδωσαν παραγγελίες για ψαρικά, θαλασσινά, σαλάτες, κρασάκι κλπ. ο

Νικόλας κι η Κατερίνα σηκώθηκαν κι απομακρύνθηκαν χειροπιασμένοι κατά μήκος της παραλίας.

Ήταν εμφανές πως τους έδενε κάτι πολύ βαθύ και όμορφο. Βρήκαν μια μισοσπασμένη βάρκα κάτω από ένα μεγάλο δέντρο που έριχνε απλόχερα τη σκιά του, γιατί είχε ήδη πιάσει ζέστη. Κάθισαν εκεί σ' ένα τρυφερό αγκάλιασμα. Μιλούσαν για πολλά και για τίποτα.

Κάποια στιγμή ο Νικόλας έβγαλε ένα μικρό κουτάκι από την τσέπη. Με τρεμάμενα χέρια κι οι δυο, της φόρεσε μια απλή βέρα...τη φίλησε τρυφερά ψιθυρίζοντας της «σ' αγαπάω, σ' αγαπάω πολύ, πάρα πολύ».

Έμειναν έτσι αγκαλιασμένοι εκεί στη σπασμένη βάρκα, με μόνο μάρτυρα του *γάμου τους* τον απαλό φλοίσβο από το κύμα που έσκαγε νωχελικά στα φύκια της ακρογιαλιάς, μέχρι που κάποια στιγμή, έγειρε η βάρκα και βρέθηκαν κάτω κι οι δυο σκασμένοι στα γέλια.

Ήταν ένα νευρικό γέλιο, μια προσπάθεια κι από τους δυο να μείνουν έτσι ψύχραιμοι, χωρίς να σκέφτονται το αύριο.

Τώρα πια, ήταν *ανδρόγυνο*. Κανείς και τίποτα δεν μπορούσε να τους χωρίσει!

Αληθινό και σωστό ανδρόγυνο, όχι γιατί τους είπε *Ησαΐα χόρευε* ο παπάς ή διάβασε κάτι λόγια ο δήμαρχος δεν πίστευαν πως αυτά είχαν την παραμικρή σημασία. Άλλωστε, κάτω από τις συνθήκες που ζούσαν, τι νόημα θα είχαν; Ήταν ανδρόγυνο γιατί τους έδενε χρόνια τώρα μια τρυφερή, στοργική αγάπη κι ο κρίκος στο χέρι, σύμβολο ιερό αυτής της Αγάπης. Μίλησαν για λίγο ακόμα, γιατί ποτέ δεν είχαν αρκετό χρόνο να πουν όσα ήθελαν στα σύντομα τηλεφωνήματά τους, όταν οι συνθήκες το επέτρεπαν, κι ας αγαπιόνταν από παιδιά.

Ισοβίτης ο Νικόλας. Για έγκλημα που δεν έκανε, δέσμιος του καθήκοντος για να μην προδώσει. Παλιά ιστορία που ούτε ήθελε να τη θυμάται πια ή να τη συζητάει.

Μίλησαν νοσταλγικά και για τον *αρραβώνα τους* τρία χρόνια πριν. Κατάφερε, τότε, και το 'σκασε με σχετική βοήθεια εκ των έσω, από τη Φυλακή ο Νικόλας για δυο μέρες. Συναντήθηκαν κάπου στην πόλη, σε ένα πολύ ωραίο ξενοδοχείο, το *Ξενοδοχείο των Ανθέων*. Όταν έσμιζαν δεν πήγαν επάνω αμέσως.

Είχε ένα παγκάκι λίγο πιο πέρα, εκεί κάθισαν, πέρασε το χέρι του στους ώμους της, την τράβηξε κοντά του κι έμειναν εκεί για πολύ, χωρίς να μιλούν. Είναι κάποιες φορές που έχεις χίλια πράγματα να πεις, που τα σχεδιάζεις προκαταβολικά, τα κουβεντιάξεις με τον εαυτό σου, τα προβάρεις κι, όμως, όταν έλθει εκείνη η στιγμή, ξαφνικά τα λόγια χάνουν την σημασία τους και δεν χρειάζονται. Η σιωπή και το ότι ήταν μαζί, τα έλεγε όλα! Δεν χρειάζονταν λόγια, ένιωθαν πλήρεις.

Το βράδυ αργά, έξω από το εκκλησάκι του Αϊ Νικόλα της πέρασε ένα δαχτυλίδι στο χέρι. Το δαχτυλίδι των αρραβώνων. Ούτε διαμαντόπετρες είχε ούτε τίποτα, η Κατερίνα, όμως, το λάτρευε και δεν το έβγαλε ποτέ από το χέρι.

Την άλλη μέρα το πρωί που άνοιξε η εκκλησία, πήγαν κι άναψαν ένα κεράκι και προσκύνησαν τον Αϊ Νικόλα, παρακαλώντας να τους δίνει δύναμη. Η μοναδική νύχτα που πέρασαν μαζί θα έμενε στην καρδιά και στη σκέψη, μέχρι το τέλος της ζωής τους.

Μια νύχτα γεμάτη αγάπη, τρυφερότητα, στοργή αλλά και λαχτάρα για το σμιζιμό τους, ένα σμιζιμο γεμάτο απελπισία, αφού γνώριζαν την πραγματικότητα, αυτή την άσχημη πραγματικότητα που τους γέμιζε απόγνωση. Στιγμές όμορφες, ιερές, γεμάτες Αγάπη και τρυφερότητα. Στιγμές γεμάτες κίνδυνο, μα την αγαπούσε πολύ και τα 'παίξε όλα για όλα. Η λαχτάρα του και η ανάγκη του να τη δει, να τη νιώσει κολλημένη στο κορμί του, έτσι όπως αμέτρητες νύχτες ονειρευόταν στο κελί της Φυλακής του, τον έκανε να αφηγήσει τα πάντα.

Βαρύ το τίμημα όταν ξαναγύρισε στη Φυλακή. Όμως, για όλα υπάρχει τίμημα κι εκείνος δεν μετάνιωσε, παρά τις κακουχίες που ακολούθησαν. Οι στιγμές που έζησε με την Κατερίνα, τη *γυναίκα της ζωής του*, όπως την αποκαλούσε, η μοναδική νύχτα που την κρατούσε στην αγκαλιά του σφιχτά μέχρι που ξημέρωσε, λες κι έτρεμε μην του φύγει, άξιζαν πολύ περισσότερο από όσα υπέστη, όταν μόνος του γύρισε πίσω στη Φυλακή.

Νύχτα γλυκιά, νύχτα γεμάτη από το θαύμα της αγάπης. Τους έφτανε που ήταν μαζί, επί τέλους, έστω και έτσι, έστω και για λίγο. Αυτή τη φορά για το γάμο, όμως, δεν χρειάστηκε να δραπετεύσει από τη Φυλακή, είχε πάρει λίγες ώρες άδεια, με πολύ περιοριστικούς όρους, ένας από αυτούς, να είναι πίσω πριν τις 2 το μεσημέρι.

Ήταν φιλήσυχος και δεν είχε δώσει ποτέ δικαιώματα ή αφορμή για τίποτα τόσα χρόνια. Το *ζεπόρτισμά του* χρόνια πριν, ξεχάστηκε με τον καιρό, ιδιαίτερα, όταν τους εξομολογήθηκε το λόγο. Τον εκτιμούσαν όλοι οι φύλακες και τον εμπιστεύονταν. Εκείνοι μεσολάβησαν να πάρει λίγες ώρες άδεια για να *παντρευτεί* τη γυναίκα που αγαπούσε. Θα τον συνόδευε ο φύλακας, όπως και έγινε. Οι δυο τους καθισμένοι στην σπασμένη βάρκα, μιλούν ασταμάτητα. Τους βαραίνει η πραγματικότητα. Η μία από τις δύο ώρες που θα μπορούσαν να είναι μαζί πέρασε ήδη.

Το ταξίδι του γυρισμού με τον φύλακα-κουμπάρο ήταν κάπου τρεις ώρες. Με βαριά καρδιά, σηκώθηκαν κι έτσι αγκαλιασμένοι, ξαναγύρισαν *παντρεμένοι* πια στην παρέα, στους κουμπάρους! Χαρές, γέλια κι ευχές από όλους να ζήσουν να

γεράσουν μαζί. Ουτοπία, ήταν ήδη γερασμένοι, μα εκείνες τις ώρες τα ξέχασαν όλα κι ένιωθαν νέοι, νέοι κι ελεύθεροι κι ας μην ήταν ούτε το ένα ούτε το άλλο! Με ένα τελευταίο αγκάλιασμα που προσπάθησαν να μην είναι πολύ οδυνηρό, αλλά έκρυβε όλη την απελπισία της ψυχής τους, αποχαιρέτιστηκαν.

Το είχαν ήδη συζητήσει, αποφασίζοντας πως θα φιληθούν, σαν να είναι να βρεθούν το βράδυ, στο σπίτι τους, σαν να πηγαίνει στη δουλειά ο Νικόλας κι όχι πίσω στη Φυλακή. Άντεξαν, άντεξαν κι οι δυο μέχρι που απομακρύνθηκε η βάρκα με την Κατερίνα και τους δυο *κουμπάρους* και δεν ήταν πια παρά μια κουκίδα στον ορίζοντα.

Και το αυτοκίνητο που μετέφερε τον γαμπρό, με τον κουμπάρο-Φύλακα, είχε ήδη εξαφανιστεί στα στενά δρομάκια μέχρι να βγει στη δημοσιά. Έτσι έληξε ο γάμος. Αυτός ο καθόλα παράξενος κι ασυνήθιστος γάμος! Ένας γάμος, όμως, που η Κατερίνα και ο Νικόλας τον ονειρεύονταν χρόνια τώρα.

Μολονότι έκαναν όνειρα και σχέδια για να σμίξουν ξανά την επόμενη χρονιά, σίγουροι και αισιόδοξοι πως κάτι θα σκέφτονταν και θα τα καταφέρουν, δεν ήταν γραφτό να ξαναβρεθούν. Έτσι, ο Νικόλας έμεινε με το όμορφο όνειρο της κοπελίτσας που από παιδί αγαπούσε και τον αγαπούσε και που τώρα πια, ύστερα από τόσα χρόνια, ήταν *γυναίκα του!*

Ποτέ δεν έμαθε πως η Κατερίνα, πολλά χρόνια πίσω, ενδίδοντας σε οικογενειακές και κοινωνικές πιέσεις, παντρεύτηκε έναν καλό άνθρωπο, που όμως δεν τον αγάπησε ποτέ! Τον έχασε λίγο προτού συναντηθούν οι δυο τους για τον *αρραβώνα*, αλλά δεν είχε το κουράγιο να τον πληγώσει λέγοντάς του την αλήθεια. Αλλωστε, δεν είχε νόημα πια. Ούτε τώρα που σμίξανε, κι εκείνος, ποιος ξέρει με πόσες θυσίες κι οικονομίες, αγόρασε τη βέρα που της πέρασε στο δάχτυλο, του είπε τίποτα.

Πώς να του πει πως είχε δυο κόρες που της είχαν χαρίσει τέσσερα εγγόνια που τα λάτρευε κι ήταν η μόνη παρηγοριά στη ζωή της. Τον άφησε να ζει με το όνειρο και την ψευδαίσθηση. Το *σ' αγαπώ* που του έλεγε, όμως, δεν ήταν όνειρο, δεν ήταν ψευδαίσθηση. Ήταν ο μοναδικός άνδρας που αγάπησε. Με τη σκέψη του έφυγε λίγο μετά. Βαρύ το εγκεφαλικό, ευτυχώς.

Ευτυχώς και δεν επεβίωσε. Πάντα φοβόταν μήπως μείνει κατάκοιτη, ανήμπορη.

Για πολύ καιρό μετά το θάνατο της Κατερίνας οι δυο της κόρες που την λάτρευαν, συζητούσαν μεταξύ τους προσπαθώντας να βρουν μια απάντηση.

Μια απάντηση, για την επιμονή της αγαπημένης τους μητέρας και τις οδηγίες/εντολές που χρόνια πριν τους είχε δώσει:

Τα δυο δαχτυλίδια που φορούσε ένα στο αριστερό δάχτυλο και η βέρα στο δεξί,

να μην αφαιρεθούν από τα δάχτυλά της ούτε με την ταφή της, όταν έλθει η ώρα της! Τα θέλει μαζί της κι εκεί που θα πάει!

Αρνήθηκε να τους δώσει και την παραμικρή εξήγηση κι εκείνες δεν επέμειναν.

Έμειναν με την απορία. Δε θυμόταν ποτέ να τα φοράει όσο ζούσε ο πατέρας τους, ούτε και ποτέ να αναφερθεί εκείνος ή η μητέρα τους σε αυτά!

Ούτε και ακριβά φαίνονταν για να τους έχει τόσο αδυναμία! Είχε άλλα πολύ πιο ωραία και ακριβά δαχτυλίδια, μα αφότου έφυγε ο πατέρας τους, δεν θυμούνται να τα φόρεσε ποτέ ξανά.

Σε πολλά πήγαινε ο νους τους. Όμως, γνώριζαν πως η μητέρα τους ήταν πολύ σοβαρή γυναίκα και ουδέποτε έδωσε την παραμικρή λαβή για κανενός είδους σχόλια και με τον πατέρα τους είχαν πάντα καλή σχέση και συνεννόηση! Αφότου χήρεψε δε, αφοσιώθηκε ολοκληρωτικά στα παιδιά κι εγγόνια της. Όμως, πώς μπορούσε να τις πληγώσει η μάνα τους η ίδια λέγοντας τους, έστω και μετά το θάνατο του άνδρα της, την αλήθεια; Τη μόνη αλήθεια πως από παιδούλα μέχρι που τα όμορφα μάτια της σφάλισαν για πάντα, αγαπούσε άλλον...κι όχι τον πατέρα τους! Πως αυτά τα δύο δαχτυλίδια συμβόλιζαν ό,τι πιο θείο και ιερό στη ζωή της.

Χωρίς απάντηση έμειναν τα κορίτσια. Μέχρι που αποφάσισαν πως, πιθανόν, παραξενιά της Κατερίνας να δίνει τόσο μεγάλη σημασία σε κάτι τόσο ασήμαντο.

Κι ο Νικόλας, μέχρι το δικό του τέλος, που δεν ήλθε πολύ αργότερα από το τέλος της Κατερίνας του αγαπούσε, *το κοριτσάκι του*, όπως την αποκαλούσε πάντα κι ας ήταν πολύ μα πολύ μεγάλη γυναίκα.

Και γυναίκα του πια.

Στα δικά του μάτια, έμεινε το 17χρονο κορίτσι που αγάπησε και τον αγάπησε!

Τότε που η Νύφη το 'σκασε

Ο αέρας παγωμένος, περόνιαζε την ήδη παγωμένη ψυχή.

Θλιμμένος ο ουρανός, μάρτυρας αδιάψευστος, έριχνε δάκρυα λύπης και οργής για τη Μεγάλη Απώλεια.

Για τις εκατοντάδες νιάτα όπου για πολλοστή φορά, γίνονταν εμπόρευμα εξαγωγής!

Και ξημέρωναν Χριστούγεννα!

Κι ήταν Κυριακή απόγευμα, 24 Δεκεμβρίου, του 1967!

Λίγοι διαβάτες κι εκείνοι βιαστικοί, έκαναν τα τελευταία τους, πενιχρά ψώνια για την αυριανή! Έτρεχαν να προφτάσουν μην τους βρει στο δρόμο το σούρουπο, γιατί απαγορευόταν η κυκλοφορία!

Λίγους μήνες πριν, την 21η Απριλίου, 1967, είχαν επιβληθεί οι στυγνοί δικτάτορες.

Σκηνές πόνου και απελπισίας στο Λιμάνι του Πειραιά. Αποχαιρετισμοί, δάκρυα, λυγμοί, παράπονο...ένα ατέλειωτο ΓΙΑΤΙ ένθεν κι ένθεν...

Εγώ με τα δύο μικρά παιδιά μου και τον πατέρα τους, μόνοι. Είχαμε αποχαιρετήσει όλους την προηγούμενη στη Ζάκυνθο. Απερίγραπτη οδύνη αυτός ο αποχαιρετισμός.

Κάποια στιγμή, μας πλησίασε μια κοπέλα που περιφερόταν γύρω, μόνη κι εκείνη.

Ήρθε κοντά μας, φαινόταν φοβισμένη και πολύ αναστατωμένη.

Της χαμογέλασα θλιμμένα και με φωνή που έτρεμε.

—Μ' έφερε ο Πατέρας μου πολύ νωρίς το πρωί κι έφυγε για να προλάβει το καράβι να είναι σπίτι, πριν νυχτώσει.

—Από πού είσαι κορίτσι μου;

—Από τη Ζάκυνθο.

—Ω, τι ευτυχής συγκυρία, κι εμείς από εκεί είμαστε!

Κόλλησε δίπλα μας, ζητώντας παρηγοριά. Συζητώντας μάθαμε ότι πήγαινε Μεμβούρνη, με μια φωτογραφία «του γαμπρού» στο χέρι. Μία από τις πολλές Νύφες των караβιών! Μεγάλο και θλιβερό κεφάλαιο αυτό.

Στη φωνή της διέκρινα πικρία αλλά και ίχνη οργής.

Η Βασούλα, έτσι λέγανε το κορίτσι, ήταν σε κοντινή καμπίνα, μαζί με άλλες τρεις υποψήφιες νύφες! Πολύ φοβισμένη, έτρεμε τη στιγμή που θα αντίκριζε έναν άγνωστο άνδρα με τον οποίον έπρεπε να μοιραστεί τη ζωή της. Έφυγε, όπως μου ομολόγησε, σχεδόν διωγμένη από τον πατέρα, γιατί «ακούστηκε» στο χωριό!

—Με πολιορκούσε στενά ένας Γυρολόγος εκθέτοντάς με άδικα με την συμπεριφορά του. Όταν μαθεύτηκε πως στο χωριό του είχε γυναίκα και παιδιά, βρέθηκα στο μάτι του κυκλώνα κι ας ήμουν αθώα. Οι δικοί μου έπεσαν επάνω μου να με κατασπαράξουν και αποφάσισαν ότι δεν μπορούσα να μείνω πια στο χωριό, ποιος θα με πάρει έτσι που διαπομπεύτηκα! Σκληρά τα έθιμα της Εποχής.

Λίγους μήνες μετά, ένας θείος, μίλησε στον πατέρα μου για το γιο φίλου του από το Μωριά όπου ζούσε στη Μελβούρνη και ήθελε να πάρει κοπέλα από την Ελλάδα. Ο πατέρας το είδε σαν ιδανική λύση! Μη Ζακυνθινός και στην Αυστραλία, δε θα μάθαινε ποτέ το «σκάνδαλο». Στο άψε-σβήσε ετοιμάστηκαν τα χαρτιά, και φεύγω, χωρίς να ξέρω πού πηγαίνω.

Απαρηγόρητη όταν μου το είπαν, ούτε να το ακούσω, μα ο γονιός επέμενε. Και ήμουν μόνο 20 χρονών.

Μεσοπέλαγα «γιορτάσαμε» τη Γέννηση του Χριστού! Γύρω στα μεσάνυχτα, μέσα στη σιγαλιά της νύχτας, ακούσαμε ξαφνικά, κάτι ανέλπιστο! Το πλήρωμα του караβιού, μοιρασμένοι σε ομάδες, περνούσαν από καμπίνα σε καμπίνα και έψαλλαν τα Κάλαντα των Χριστουγέννων! Πεταχτήκαμε όλοι από τις κουκέτες, ανοίξαμε τις πόρτες και με φοβερή συγκίνηση και τα μάτια να τρέχουν ασταμάτητα, ευχηθήκαμε Χρόνια Πολλά!

—Το μόνο που έκανε η φαμελιά μου, μια κι ούτε προίκα θα έπαιρνα ούτε για γάμο θα ξόδευαν, μου έδωσαν ένα ποσόν σε δολάρια, ώστε να μην πάω «με ό,τι φορούσα».

Φτάνοντας στο Cape Town στην Αφρική, παραμείναμε για πολλές ώρες εκεί. Οι περισσότεροι, βγήκαν, μαζί τους κι η Βασούλα που στην επιστροφή, κρατούσε μια μεγάλη τσάντα.

—Πήρα μίαν απόφαση, μας είπε. Μόλις γνωρίστηκα με μια οικογένεια που θα βγουν στη Μελβούρνη, αλλά θα πάρουν αεροπλάνο για την Κουηνσλάνδη. Εκεί, έχει πολύ λίγους Ζακυνθινούς, θα πάω μαζί τους!

—Μα, πώς θα αποβιβαστείς Βασούλα μου; Ο γαμπρός θα είναι εκεί και θα σε δει.

—Όχι βέβαια, αγόρασα ανδρικά ρούχα κι ένα καπέλο, πήρα και γυαλιά ηλί-

ου, θα αποβιβαστώ με την οικογένεια σαν άνδρας! Μέχρι να πάρει χαμπάρι πως δεν είμαι στο καράβι, εγώ, Ελεύθερη πια! Χάρηκα και θαύμασα τη δύναμη της, να μην υποκύψει στη μοίρα της!

Της έδωσα τη διεύθυνση μας στη Μελβούρνη, ώστε να μη χαθούμε, γιατί ομολογώ, ανησυχούσα για το κορίτσι! Μαζί με τη διεύθυνση, της έδωσα και χίλιες ευχές.

—Μη διστάσεις κοριτσάκι μου, αν δε βρεις τα πράγματα καλά εκεί, να γυρίσεις στη Μελβούρνη κοντά μας. Όπου εμείς κι εσύ. Ο γαμπρός θα το έχει πια ξεπεράσει, άλλωστε και να σε βρει, δε θα είσαι μόνη, θα έχεις εμάς κοντά σου. Μαζί θα αντιμετωπίσουμε ό,τι προκύψει.

Αναθάρρησε η Βασούλα.

—Εγώ γουρούνι στο σακί δε θα πάρω. Ούτε έγκλημα έκανα για να τιμωρηθώ έτσι, νέο κορίτσι ήμουν, δεν είχα τίποτα με τον απατεώνα το Γυρολόγο. Δε φτάνει η μεγάλη μου τιμωρία να με στείλουν στην άκρη του κόσμου; Πρέπει και να παντρευτώ έναν τελείως άγνωστο; Μόλις φτάσαμε, αποχαιρετιστήκαμε τρυφερά, αλλά και με δάκρυα. Ούτε κι εμείς γνωρίζαμε τι θα αντιμετωπίσουμε στην ξένη Γη που βρεθήκαμε. Υποσχέθηκε, όμως, να μου γράφει. Κάμποσα γράμματα στην αρχή, ήταν χαρούμενη κι ευχαριστημένη. Κύλησε ο καιρός και χαθήκαμε.

Χρόνια αργότερα, Κυριακή απόγευμα, 23 Δεκεμβρίου του 1990. Πίνουμε ουζάκια με φίλους στη χώρα. Πρώτα Χριστούγεννα στην Ελλάδα αφότου φύγαμε, 23 χρόνια πριν! Ξαφνικά, μας πλησιάζει μια νέα κυρία από το απέναντι τραπέζι.

—Συγνώμη, μήπως είστε η κυρία Διονυσία που παραμονή Χριστουγέννων του 1967 συνταξιδεύαμε για Αυστραλία με το Πατρίς;

—Ναι, απαντώ με κάποια απορία εγώ είμαι, εσείς;

—Είμαι η...νύφη που το 'σκασε, η Βασούλα!

—Να σας γνωρίσω τον άνδρα μου, το Διονυσάκι μου! Κι εγώ ήρθα για πρώτη φορά από τότε! Ο πατέρας μου είναι πολύ άρρωστος, λαχταρούσα να τον δω, να με δει ευτυχισμένη, να τον ευχαριστήσω για τότε που μ' έδωξε και να φύγει αναπαυμένος! Να μη νιώθει πια ενοχές!

Αγκαλιές, δάκρυα, φιλιά, φοβερή συγκίνηση! Μιλούσαμε για ώρες! Είχε παντρευτεί στην Κουηνσλάνδη, το Ζακυνθινό Διονυσάκι, αφού του εκμυστηρεύτηκε πώς βρέθηκε εκεί.

Είχαν δυο όμορφες κόρες και μια εγγονούλα που τη λάτρευαν!

Κάθισαν μαζί μας και μιλούσαμε για ώρες! Πώς να καλύψεις τα γεγονότα τόσων χρόνων!

Απανωτές οι ερωτήσεις κι από τα δυο μέρη, μα περισσότερο από μένα που ήθελα να μάθω τα πάντα για το νέο κορίτσι, για το «ατζάρντο της» (υπερβολικό, παράλογο θάρρος) να αφηγήσει τα πάντα και να ακολουθήσει ξένους ανθρώπους που μόλις γνώρισε, για να αποφύγει πάση θυσία, ένα γάμο με έναν άγνωστο άνδρα.

Ο διωγμός της, τελικά, αφορμή για την ευτυχία της!

Για μια Λίτρα Κρέας

Έτσι μαθεύτηκε στο χωριό *το φονικό!*

Τον σκότωσε για μια λίτρα κρέας!

Κοντοζύγωνε Λαμπρή κάπως όψιμα, είχε μπει για καλά η Άνοιξη και κόντευε να βγει ο Απρίλης. Ήταν τότε, στα *πέτρινα χρόνια*, αμέσως μετά που έφυγαν και οι τελευταίοι Γερμανοί από το νησί, αφού πρώτα φρόντισαν να αποτελειώσουν όσα δεν τους βόλεψε να καταστρέψουν νωρίτερα, γιατί τα χρειάζονταν εκείνοι όσο βρίσκονταν εκεί.

Πάνου που πήγαινε να πάρει ανάσα ο κόσμος, να συμμαζευτούν στα σπίτια τους κι ό,τι απόμεινε από τα υπάρχοντά τους, να ζυγιστούν, να μετρηθούν ποιοι λείπουν και πόσοι έμειναν, να δουν πώς θα πορευτούν από δω και πέρα που, επί τέλους, ξεκουμπίστηκαν οι εχθροί, ξέσπασε ο αδελφοσπαραγμός, γιατί έτσι ήθελαν κάποιοι... και οι Έλληνες, έπεσαν στην καλοσχεδιασμένη παγίδα που τους έστησαν για την εξυπηρέτηση δικών τους συμφερόντων! Μεγαλύτερη πληγή κι από τον πόλεμο, τώρα πια δεν ήταν όλοι μαζί εναντίον του κοινού εχθρού, τώρα ήταν αδελφός εναντίον αδελφού, γείτονας εναντίον γείτονα, κοιτάζονταν όλοι καχύποπτα μην ξέροντας πια από πού να προφυλαχτούν.

Δύσκολα, πολύ δύσκολα. Ο Αντώνης, ήσυχος οικογενειάρχης, προσπάθησε να μείνει μακριά από όλα αυτά. Είχε γυναίκα και τρία μικρά παιδιά, δύο κορίτσια κι ένα αγόρι, όλα κάτω των δέκα χρονών.

Εκείνο το πρωινό, πήγε στο μαγαζί του χωριού να ψωνίσει μερικά απαραίτητα πράγματα και λίγο κρέας από έναν χωριανό του που είχε σφάξει ένα μοσχάρι που ανάσταινε. Αφού ήπια ένα κρασάκι με τους άλλους χωριανούς στο μαγαζί όπου με μεγάλη επιφύλαξη μιλούσαν για τα χωράφια και τις δουλειές, προσέχοντας μην τους ξεφύγει λέξη για *την κατάσταση* και χαρακτηριστούν ως *από τους αποδώ* ή *από τους αποκεί*, πήρε το δρόμο να ανηφορίσει για το μικρό-σπιτό του που ήταν στο επάνω χωριό.

Βγήκε από τη δημοσιά για να κόψει δρόμο, γιατί με την κουβέντα καθυστέρησε. Εκεί που πήγαινε ήσυχος πετάχτηκε μπροστά του ο φίλος του

ο Γιάννης με τον οποίον είχαν ψυχρανθεί πολύ τελευταία, γιατί τον πίεζε συνέχεια να προσχωρήσει εκεί που είχε προσχωρήσει εκείνος, κι ο Αντώνης αρνιόταν, έφτασε κάποτε να του πει πως αν το καλέσει η ανάγκη και τον βρει μπροστά του, μπορεί και να τον σκοτώσει, αφού ανήκουν σε αντίθετα στρατόπεδα. Είχε φύγει λίγο νωρίτερα εκείνος, αφού άργησε να έλθει και δεν πρόλαβε να πάρει κρέας. Ξαφνιάστηκε ο Αντώνης, γιατί δεν του άρεσε το ύφος του και η ενέδρα που του είχε στημένη δεν προμήνυε τίποτα καλό. Κι άλλες φορές είχαν λογοφέρει για την κατάσταση, γιατί διαφωνούσαν, φιλήσυχος ο Αντώνης, όμως, υποχωρούσε πάντα.

Κανείς δεν μπορούσε να πει με ακρίβεια τι ακριβώς έγινε, τι λέχθηκε μεταξύ των δύο ανδρών, γιατί κι ο Γιάννης καλός άνθρωπος κι οικογενειάρχης, και μέχρι προχτές ήταν πολύ αγαπημένοι, ούτε πώς βρέθηκε στο χέρι του Αντώνη το μαχαίρι του Γιάννη, ούτε πώς καρφώθηκε στο στήθος του Γιάννη που έπεσε αιμόφυρτος και ξεψύχησε, πριν πάρει χαμπάρι η γειτονιά και τρέξουν.

Ο Αντώνης, γνωρίζοντας τι τον περίμενε αφού δεν υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες ώστε να μαρτυρήσουν τι ακριβώς έγινε, πέταξε το μαχαίρι, σκούπισε τα χέρια του, έτρεξε σαν τρελός σπίτι κι αφού αντάλλαξε δυο κουβέντες με την τρομαγμένη Κατίνα, τη γυναίκα του, εξαφανίστηκε από προσώπου γης! Άκαρπες όλες οι προσπάθειες της Αστυνομίας να τον εντοπίσουν.

Πέρασαν μέρες, βδομάδες, μήνες, άρχισαν να κυλούν τα χρόνια κι ο Αντώνης άφαντος! Πολλές φήμες κυκλοφόρησαν, ένας έλεγε πως τον σκότωσε κάποιος συγγενής του Γιάννη και τον γκρέμισε από το βουνό στη θάλασσα, άλλος πως προσπάθησε να ξεφύγει και κολυμπώντας πνίγηκε, άλλος πως δεν μπορεί, κάποιος κάπου θα τον κρύβει!

Πολλά τα σενάρια! Κάποιοι είπαν πως θα πιάστηκαν στα χέρια κι ο Γιάννης θα προσπάθησε να του πάρει το, δυσεύρετο κι ακριβό για κείνες τις μέρες, κρέας κι ο Αντώνης πάνω στον καβγά του έπιασε το χέρι για να τον εμποδίσει να τον σκοτώσει κι πάνω στο πάλεμα τον κάρφωσε για να γλιτώσει...τη μια λίτρα κρέας.

Οι περισσότεροι, που τους ήξεραν για φιλήσυχους ανθρώπους, λέγανε πως κακιά ώρα θα ήταν, ποιος ξέρει γιατί πιαστήκανε και πάνω στον καβγά έγινε το κακό. Μάλλον η κατάσταση ήταν η αφορμή.

Μαυροφορέθηκαν οι δυο οικογένειες, ορφάνεψαν πέντε παιδιά. Δύσκολα και για τις δυο φαμελιές, χειρότερα για την Κατίνα και τα παιδιά της, όπου τους ακολουθούσε κι η ρετσίνα, η γυναίκα του φονιά, τα παιδιά του φονιά. Κι ο φονιάς άφαντος! Το χωριό συσπειρώθηκε γύρω κι από τις δύο φαμελιές, περισσότερο

στην φαμελιά του *φονιά*, γιατί ήταν φτωχοί άνθρωποι, με ελάχιστες ελιές και λίγα αμπέλια που ήθελαν χέρια και χέρια δεν υπήρχαν.

Ο μοναδικός αδελφός του Αντώνη είχε σκοτωθεί στον πόλεμο κι οι γονέοι του πέθαναν στην κατοχή από την πείνα. Η φαμελιά του Γιάννη πιο ευκατάστατη, υπήρχαν και δυο αδέρφια του ανύπαντρα, καθώς και οι γονείς του που τους στήριζαν. Οι περισσότεροι χωριανοί πήραν υπό την προστασία τους την Κατίνα και τα τρία ορφανά.

Τα κουτσομπολιά και τα μισόλογα, πίσω από κλειστές πόρτες, όμως, έδιναν κι έπαιρναν. Μολαταύτα ποτέ κανείς δεν βγήκε φανερά να μιλήσει ή να καταδώσει στις αρχές αυτά που ψιθυρίζονταν στο χωριό. Και ψιθυρίζονταν πολλά. Όπως π.χ. πως όταν πέθανε η μεγάλη κόρη της Κατίνας από λευχαιμία στα 13 της χρόνια, ο Αντώνης πήγε σπίτι του και κρύφτηκε μέσα στο φούρνο, εξ ου και 2-3 έμπιστες της φαμελιάς στέκονταν συνέχεια εκεί γύρω από το φούρνο για να μη ζυγώσει κανείς. Βγήκε, είπαν, τη νύχτα μετά την κηδεία, όταν είχαν φύγει όλοι, ξανακρύφτηκε το πρωί κι έφυγε χαράματα της άλλης μέρας. Το ίδιο είπαν κι όταν αρρώστησε του θανατά η Κατίνα. Πως τάχα νύχτα ήρθε νύχτα έφυγε, μετά από λίγες μέρες, κι ότι εύρισκε τρόπο να επικοινωνεί και να τους στέλνει λεφτά.

Γεγονός, όμως, ότι η Κατίνα, από καιρού σε καιρό, έπαιρνε πότε τη μια γειτονοπούλα πότε την άλλη για παρέα, ποτέ τα παιδιά της μόνο για να μην κινήσει υποψίες, λέγανε, και πήγαινε στο πάρα διπλανό χωριό με τα πόδια πάντα, όπου είχε κάτι ξαδέλφες και γριές θείες. Με τα χέρια άδεια πήγαινε με τα χέρια άδεια γυρνούσε.

Άψογη σε όλα της πάντα και τα παιδιά της νοικοκυρεμένα, ευγενικά, ποτέ δεν έδωσαν την παραμικρή αφορμή να πει κανείς κακή κουβέντα. Μεγαλώνοντας η κοπέλα της, την πάντρεψε μ' ένα καλό παιδί από την Πελοπόννησο. Ήταν όμορφη και φρόνιμη κοπέλα, δύσκολο όμως να παντρευτεί στο νησί και μάλιστα στο χωριό της που όλοι γνώριζαν, κι ας μην μιλούσαν, πως ήταν κόρη του *φονιά* που φυγοδικούσε. Και στο γάμο, είπαν, ο πατέρας της ήταν εκεί, στην κρυψώνα του, στο φούρνο.

Κι έτσι περνούσαν τα χρόνια κι η ζωή. Όταν γύρισε από φαντάρος ο γιος της Κατίνας, ο Τάκης, τύπος και υπογραμμός σε όλα του, προεστοί από το χωριό μεσίτεψαν να σταματήσει πια το κακό και να συγγενέψουν για να μονιάσουν οι δυο φαμελιές. Ό,τι έγινε, έγινε, πέρασε πολύ νερό κάτω από το αυλάκι, η κοπέλα του Γιάννη ήταν της παντρειάς, αν την έπαιρνε ο Τάκης, θα έσβηνε πια το παλιό μίσος και θα ζούσαν όλοι ειρηνικά χωρίς έγνοια ! Δεκτοί η Κατίνα και ο Τάκης, μα και η Άννα, η κόρη του Γιάννη, απέξω -απέξω άφησε να εννοηθεί πως της άρεσε ο Τάκης και δεν θα έλεγε όχι η ίδια.

Όμως, τα αδέρφια του πατέρα της αρνήθηκαν κατηγορηματικά, γιατί δεν ήξεραν πού βρίσκεται ο Αντώνης. Δεν πήγε φυλακή να πληρώσει το έγκλημά του, δεν ξέρουν αν έχει πεθάνει, αν ήξεραν ότι είχε πεθάνει, δε θα έλεγαν όχι, μα τώρα πώς να πουν το ναι, κι αν αυτός εμφανιστεί κάποτε, θα πρέπει δηλαδή η Άννα να αποκαλεί πατέρα τον φονιά του πατέρα της; Όχι, όχι, όσο κι αν συνηθιζόταν στο νησί εκείνα τα χρόνια σε παρόμοιες περιπτώσεις να παντρεύουν παιδιά για να κλείνει η πληγή, στην προκειμένη περίπτωση δεν μπορούσε να γίνει.

Μα και να πάρει άλλη κοπέλα από κει γύρω ο Τάκης, δύσκολα. Η ρετσίνα καλά κρατούσε. Έτσι, έφυγε κι ο Τάκης και πήγε κι έμεινε κοντά στην αδελφή του, όπου μετά από λίγο καιρό παντρεύτηκε. Έμεινε μόνη μεγάλη γυναίκα πια η Κατίνα στο χωριό. Δεν είχε καρδιά να κλείσει το σπιτικό της και να ξεριζωθεί κι αυτή. Αραιά και πού, πήγαινε η Κατίνα κι έβλεπε τα παιδιά κι εγγόνια της, μολονότι της έλειπαν πολύ, δεν έμενε ποτέ πάνω από λίγες μέρες. Γύριζε στο σπιτικό της το άδειο από ανθρώπους αλλά γεμάτο από θύμησες, αναμνήσεις και γεγονότα πολλά, άλλα τραγικά, δυσάρεστα άλλα ευχάριστα.

Περνούσαν τα χρόνια, μεγάλωναν όλοι, γερνούσαν οι πιο μεγάλοι!

Και ξαφνικά κι απρόσμενα, έφυγε μια μέρα από το χωριό η Κατίνα, αφού πρώτα πούλησε το σπίτι της κι ό,τι άλλο είχε, με τη δικαιολογία ότι θα πήγαινε κοντά στα παιδιά της. Επειδή, όμως, τίποτα δεν μένει κρυφό, δεν άργησαν να μάθουν στο νησί την αλήθεια! Εμφανίστηκε ο Αντώνης! Κι η Κατίνα, πήγε να τον συναντήσει, να μαζέψουν, τη φαμελιά τους και 25 χρόνια αργότερα, όπου βάση του Νόμου, είχε παραγραφεί το φονικό, να ξαναγίνουν οικογένεια! Από μαρτυρίες ανθρώπων που τον συνάντησαν, μαθεύτηκε πως όλα αυτά τα χρόνια ζούσε ήρεμα και ειρηνικά λίγο έξω από την Πάτρα!

Μέχρι εκεί πρόφτασε να φτάσει, μετά το κακό. Παρουσιάστηκε με άλλο όνομα, έπιασε δουλειά σ' ένα αρχοντικό, σκληρός και τίμιος δουλευτής και άνθρωπος καλός, κέρδισε το σεβασμό, την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη όλων! Άγιο άνθρωπο τον έλεγαν. Έκανε πολύ μοναχική ζωή, πάντα μόνος κι απομονωμένος από όλους. Ούτε παρέες, ούτε καφενείο, ούτε πανηγύρια, ούτε τίποτα. Ούτε με γυναίκα τον είδαν ποτέ, σοβαρός και μετρημένος, ερημίτη τον αποκαλούσαν. Είχε μεγάλη περιουσία το αφεντικό, ελιές, αμπέλια, κήπους ποτιστικούς. Μέσα σε λίγα χρόνια, εκτιμώντας το χαρακτήρα και τη σκληρή δουλειά του, το αφεντικό τον διόρισε επιστάτη. Ψιθυριζόταν μετά, ότι στο αφεντικό είπε την αλήθεια για τη ζωή του και το φονικό που δεν ήταν φονικό αλλά στην πάλη επάνω είχε πάρει το μαχαίρι του φίλου του και κατά λάθος καρφώθηκε στο Γιάννη.

Οι δυο φαμελιές, σήκωσαν με αξιοπρέπεια το σταυρό που τους έτυχε. Όλα τα χρόνια απέφευγαν να συναντηθούν, ευτυχώς η μια οικογένεια έμενε στο πάνω χωριό κι η άλλη στο κάτω, έτσι ήταν εύκολο, σε άλλη εκκλησία πήγαιναν, από άλλο μαγαζί ψώνιζαν, απέφευγαν πάντα κοινούς χώρους που μπορεί να συναντιόνταν, αλλά και τα παιδιά τους φρόντισε ο δάσκαλος, ο παπάς του χωριού κι ο χωροφύλακας να πάνε σε άλλα Σχολεία. Της Κατίνας πήγαν σε αυτό της γειτονιάς τους και του Γιάννη τα παιδιά πήγαν σε αυτό του διπλανού χωριού που ήταν κοντά στο πάνω χωριό που έμεναν. Βοήθησε πολύ, όμως, και το ότι φιλήσυχες κι οι δυο οικογένειες, αναγνωρίζοντας πως οι δυο χήρες και τα παιδιά τους ήταν θύματα άλλων, οι ίδιοι δεν είχαν να μοιράσουν τίποτα.

Δε γύρισαν ποτέ στη Ζάκυνθο η Κατίνα με τον Αντώνη. Μόνο τότε όμως, μαθεύτηκε και η αλήθεια για το φονικό! Η κακή ώρα ήταν...ήταν η διχόνοια του εμφυλίου...η επιμονή του Γιάννη να τον ακολουθήσει ο φίλος του εκεί που ανήκε εκείνος. Και η άρνηση του Αντώνη που ούτε να διανοηθεί ότι ήταν ποτέ δυνατόν να σηκώσει αυτός όπλο σε χωριανό, σε γείτονα, σε δικόν, σε φίλο. Δυο καλές οικογένειες, φιλήσυχοι άνθρωποι, τίμιοι νοικοκυραίοι και οι μεν και οι δε, έπεσαν θύματα των καταστάσεων, υπέφεραν άδικα, χάθηκαν ζωές, έκλεισαν σπίτια, υπέφεραν για πολλά χρόνια και τα δυο μέρη, γιατί οι ξένες δυνάμεις, αλλά και ο φανατισμός του Έλληνα, όπλισαν το χέρι και σκότωσε αδελφός τον αδελφό!

Ο Αντόνης με την Κατίνα αξιώθηκαν να ζήσουν πολλά χρόνια μαζί και να χαρούν τα παιδιά κι εγγόνια τους!

Πέθαναν σε πολύ βαθιά γηρατειά.

Το Βάζο

Στη μάνα

Για μια ακόμα φορά είχε φτάσει η πιο δύσκολη στιγμή κάθε προσωρινής επιστροφής. Η στιγμή του χωρισμού. Πόσο πιο εύκολα θα ήταν αυτά τα ταξίδια αν έλλειπε εκείνη η στιγμή που πρέπει να αποχαιρετήσεις αγαπημένα άτομα, χωρίς να ξέρεις αν τους λες, *γεια σου, ή αντίο*.

Για κείνην, όμως, τούτη η φορά διέφερε λίγο από τις προηγούμενες. Τούτη τη φορά, δεν ήταν ανάγκη να νανουρίσει τη μάνα με υποσχέσεις κι ελπίδες για μόνιμο γυρισμό.

Τα πρώτα χρόνια της μιλούσε στα γράμματα για την *προκοπή* που έπρεπε να κάνουν, πριν γυρίσει.

Πολύ αργότερα, στο πρώτο ταξίδι, ζούσε κι ο πατέρας τότε, επικαλέστηκε το Σχολείο των παιδιών:

—Κάνε κουράγιο μάνα, ο πολύς καιρός πέρασε, το πολύ-πολύ σε δύο χρόνια που τελειώνει κι η μικρή το σχολείο, θα είμαστε πίσω, θα δεις.

Και κείνοι την πίστεψαν, κι ο πατέρας έφυγε μετά από λίγες εβδομάδες, ευτυχισμένος που την είδε, ήσυχος που ήξερε πως πολύ σύντομα θα γύριζε στην πατρίδα!

Τη δεύτερη φορά που γύρισε εκείνη, βρήκε άλλη δικαιολογία. Τα παιδιά ήταν σε ώρα γάμου, είχαν ήδη διαλέξει, οι μελλοντικοί τους σύντροφοι ήταν Ελληνόπουλα που αγαπούσαν κι αυτά την πατρίδα των γονιών και προορισμός όλων, μετά το γάμο, να ξαναγυρίσουν.

—Όπως βλέπεις Μάνα δεν υπάρχει πλέον εμπόδιο.

Την τρίτη φορά, τα πράγματα ήταν πιο δύσκολα για κείνην, δεν ήξερε πια τι πρόφαση να βρει, μα δεν χρειάστηκε να ψάξει πολύ, επικαλέστηκε την ηλικία της:

—Ξέρεις μάνα, έχω δουλέψει σκληρά τόσα χρόνια, έχω ένα καλό εφάπαξ στη δουλειά, μα, πρέπει να γίνω 60 χρονών για να το δικαιούμαι, μπορώ όμως, να το πάρω μειωμένο στα 55, κι όπως ξέρεις, δεν απέχω πολύ, 2-3 χρόνια μόνο, έτσι τώρα, τα ψέματα στ' αλήθεια τέλειωσαν, σε παρακαλώ, υπομόνεψε λίγο ακόμα, όπως βλέπεις δεν υπάρχει πια λόγος που να με κρατά εκεί, κάνε κουράγιο, να δεις τι ωραία που θα περνάμε όλοι μαζί ξανά.

Αυτό της το είπε πριν 5-6 μήνες μόνο.

Τώρα, δεν χρειάζονται πια δικαιολογίες, η μάνα, κουράστηκε να περιμένει, ίσως γιατί κατάλαβε την αλήθεια, και πήγε να βρει τον πατέρα. Εκείνη, μόλις το έμαθε, γεμάτη ενοχές, μπήκε στο πρώτο αεροπλάνο και πήγε να την συνοδεύσει μαζί με τ' αδέρφια στη στερνή της κατοικία. Και τώρα, παραμονές που πρέπει να γυρίσει εκεί που την καλεί το καθήκον, έπεισε τ' αδέρφια να της δώσουν το κλειδί να πάει μόνη της να αποχαιρετίσει το χώρο όπου έζησε η μάνα, αυτό που μέχρι χθες αποκαλούσε κι εκείνη *πατρικό της*.

Στην αρχή, της έφεραν αντιρρήσεις, ιδιαίτερα, όταν επέμενε να πάει μόνη της, ήταν βλέπεις, η *ευαίσθητη* και η *συναισθηματική* της οικογένειας, υποχώρησαν, όμως, μπρος στην αδιάλλακτη επιμονή της, αφού την έβαλαν να τους υποσχεθεί πως το αργότερο σε μισή ώρα, θα γυρίσει.

Πήρε μια αρμαθιά κλειδιά, τα ίδια κλειδιά που πριν λίγους μήνες της είχε δώσει η μάνα για να μπορεί να μπαινοβγαίνει *σα να είναι σπίτι της*. Άνοιξε πρώτα την είσοδο της πολυκατοικίας, ανέβηκε με ασταθή βήματα και μάτια θολά κι έβαλε το κλειδί στην πόρτα του διαμερίσματος, το κλειδί μπήκε, μα δεν γύριζε, δοκίμασε ένα άλλο μπας κι έκανε λάθος, το ίδιο σαν τότε που για λόγους ασφαλείας η μάνα άφηνε από μέσα το δικό της κλειδί, κι όταν εκείνη πήγαινε να ανοίξει, δεν μπορούσε, και της άνοιγε η μάνα. Για μια απειροελάχιστη στιγμή, η καρδιά της φτερούγησε, *μέσα είναι η μάνα*, κι έκαμε να της φωνάξει, μα αμέσως τρόμαξε, τη συνέφερε η πραγματικότητα...τα έχασε τελείως, ιδιαίτερα όταν μετά από μίαν ακόμα αποτυχημένη προσπάθεια να ανοίξει, η πόρτα άνοιξε διάπλατα μόνη της κι ένας άγνωστος, προφανώς ενοχλημένος, στάθηκε μπροστά της ρωτώντας την τι θέλει. Αργότερα, όταν διηγήθηκε το επεισόδιο στ' αδέρφια, δεν μπορούσε να πει ποιος είχε τρομάξει περισσότερο με το άνοιγμα της πόρτας, εκείνη ή ο άγνωστος άνδρας, που όταν συνήλθε, της εξήγησε πως η γριούλα που πέθανε τις προάλλες έμενε ακριβώς από κάτω.

Ο άγνωστος, που κατάλαβε την ταραχή της, της πρόσφερε καρέκλα, νερό να συνέλθει, μα εκείνη δεν στάθηκε, κατρακύλησε τις σκάλες, μπήκε στις μάνας το σπίτι, έβαλε το κλειδί στην κλειδαριά *για λόγους ασφαλείας* και ξέσπασε σε ένα βουβό κλάμα.

Κάθισε άκρη –άκρη στο ίδιο ντιβάνι που κοιμόταν, πριν λίγους μήνες, όταν ήταν εκεί, δεν βρήκε αλλού να καθίσει, είχε ήδη αρχίσει ο ξεσηκωμός (αρνήθηκε να συμμετάσχει, δεν είχε κουράγιο), κάποτε, σταμάτησαν τα δάκρυα και κοίταξε γύρω. Ορθάνοιχτες ντουλάπες, συρτάρια ανοιγμένα, ρούχα πεταμένα παντού, βιβλία του πατέρα, (η μάνα δεν είχε πειράξει το γραφείο του αφότου πέθανε), τα γυαλιά της, κουτιά, κουτάκια, μπουκάλια με φάρμακα, (η

μεγάλη αδελφή πείραζε πάντα τη μάνα πως από τα πολλά φάρμακα που παίρνει δεν θα λιώσει), άλλα προσωπικά της αντικείμενα, και σε μια γωνιά, στην άκρη, ένα βάζο...

...Παραμονές Χριστουγέννων 1967, ώρα που θα έπρεπε, κανονικά, να είχε χαράξει, μα σπλαχνική η νύχτα αρνείται να φύγει, καθυστερεί. Ξέρει πως παραχωρώντας τη θέση της στη μέρα φεύγει εκείνη. Η κάθε στιγμή, όσο μικρή και να είναι, είναι τόσο πολύτιμη. Ας γινόταν να μην ξημέρωνε ποτέ. Η μέρα όμως διεκδικεί τη θέση της, η νύχτα υποχωρεί.

Ο πατέρας και η μάνα κλαίνε, κλαίνε ασταμάτητα...κλαίει κι εκείνη, με απόγνωση, με απελπισία, μαζί της κλαίνε και τα δυο μικρά της, όχι τόσο, γιατί νιώθουν απόλυτα τι γίνεται, αλλά γιατί από μέρες τώρα βλέπουν τη μαμά να κλαίει και φοβούνται πως κάτι φοβερό θα συμβεί.

Ο μπαμπάς προσπαθεί να τα ηρεμήσει όσο μπορεί, με μεγάλο πόνο και σε μια τελευταία προσπάθεια να μην παραταθεί άλλο το μαρτύριο, αποσπών εκείνην από την αγκαλιά του πατέρα και της μάνας και την σπρώχνουν μαλακά μέσα στο ταξί που περιμένει... Εκείνη δεν θέλησε να πάει κανένας στο Λιμάνι, φοβόταν, πώς θα γυρίσουν πίσω ο πατέρας κι η μάνα. Ψηλά, στο Λόφο, στον καταπράσινο Λόφο της Μπόχαλης, που κάθετα η μεγάλη αδελφή, αναβοσβήνουν το φως σε αποχαιρετισμό, κι εκείνη σπαράζει, την αγαπάει τόσο μα τόσο πολύ τη μεγάλη αδελφή... σε βάθρο την είχε πάντα, ήταν το πρότυπο και το ίνδαμμά της, πόσο θα λείψουν η μια στην άλλη.

Έχει ήδη αρχίσει να χαράζει, φυσάει δυνατός αέρας και βρέχει. Καθώς το ταξί απομακρύνεται, η μάνα πάει να τρέξει από πίσω, κάνει δυο βήματα, κάτι φωνάζει, μα η βροχή κι ο αέρας παίρνουν τα λόγια της, κι ο ταξιτζής που έκοψε λίγο, ανοίγοντας το παράθυρο, πρόλαβε μόνο να ακούσει τη λέξη βάζο. Με τη λεπτή αίσθηση χιούμορ που χαρακτηρίζει τους περισσότερους νησιώτες και για να αποσπάσει εκείνην από τις θλιβερές της σκέψεις, της λέει:

«Κάτι για ένα βάζο, φώναξε η μάνα, λες να ήθελε να σου δώσει κάνα βάζο με κυδωνόπαστο ή ελιές να πάρεις μαζί σου;»

Μέσα στο θόλωμα του μυαλού της όμως εκείνη, ξέρει τι θέλει η μάνα. Προφανώς, θέλει να την διαβεβαιώσει πως θα της κρατήσει το βάζο, το ανθογυάλι, μέχρι να γυρίσει.

Το βάζο, ήταν το μόνο που μπόρεσε εκείνη να κρατήσει, πριν διαλύσουν το μαγαζί. Το μαγαζί είχε πολλά και ωραία πράγματα που εκείνη ζήλευε και τα ήθελε για το σπιτικό της. Μα δεν γινόταν, έπρεπε να πουλιόνται για να πληρώνεται το νοίκι, τα γραμμάτια, το γάλα των παιδιών, τα ρουχαλάκια τους, γιατροί, φάρμακα και τόσα άλλα που έχει ανάγκη μια νέα οικογένεια.

Σφιγγόταν η καρδιά της κάθε φορά που τύλιγε κι έδινε κάτι στους πελάτες, μα έπρεπε, δεν γινόταν αλλιώς. Ανάμεσα στα πράγματα του μαγαζιού, ήταν κι ένα βάζο που της άρεσε πολύ.

Έτσι, κάθε ευκαιρία που έβρισκε, το έσπρωχνε πίσω-πίσω, μακριά από τα ερευνητικά και αδιάκριτα μάτια των πελατών για να μπορεί να το καμαρώνει, έστω και στο μαγαζί, μια κι ούτε συζήτηση να το πάρει σίτι.

Όταν πάρθηκε η απόφαση του ξενιτεμού, το πήρε και το πήγε στη μάνα και την παρακάλεσε να της το προσέξει τα δύο-τρία, άντε στη χειρότερη περίπτωση, πέντε χρόνια που θα λείπανε. Δεν μπορούσε να το πάρει μαζί της, ήταν τόσο εύθραυστο, το ταξίδι τόσο μακρινό κι εκείνη δεν ήξερε τι θα βρει εκεί που πάει.

Μπελάς κι αυτός για τη μάνα.

Πρώτα ήταν τα δύο κοριτσόπουλα της μεγάλης κόρης που με τα χαρούμενα ξεφωνητά και τρεχαλητά τους, με τα παιχνίδια τους, έκαναν να κουνιέται το τραπέζι και να κινδυνεύει να πέσει το βάζο, η μάνα το έβαλε επάνω στο τραπέζι για να έχει την ψευδαίσθηση πως τάχα βλέπει εκείνην. Κι αυτά, που ήξεραν πόσο το πρόσεχε η γιαγιά, - εδώ πια το είχε πάρει είδηση όλη η γειτονιά κι εκείνα, λες και το έκαναν επίτηδες, όλο γύρω στο τραπέζι παίζανε κυνηγητό και κρυφτούλι, και δώστου η μάνα να τους *αγριεύει*, και δώστου αυτά με τις φωνές και τα γέλια τους να κάνουν να τρίζουν ακόμα και τα τζάμια.

Μα ήταν κι η μεγάλη κόρη που μια φορά τόλμησε να το ζητήσει, το έκανε επίτηδες για να την πειράξει, εκεί να δεις φασαρία η μάνα.

Κι αργότερα, όταν ο γιος μεγάλωσε κι έκανε οικογένεια, ησύχασε η καημένη η μάνα από τα κοριτσόπουλα της μεγάλης που ήταν πια της παντρειάς, κι άρχισαν άλλοι μπελάδες με τα μικρά του γιου.

Οι υπόλοιποι φρόντισαν να ενημερώσουν και τη νύφη για τη σπουδαιότητα του βάζου, κι εκείνη τη δόλια την έπιανε δέος κάθε φορά που έπρεπε να ξεσκονίσει.

Όλοι, μα όλοι πια, συγγενείς, φίλοι, γνωστοί, γείτονες, ήξεραν για το περιβόητο βάζο. Μερικοί την πείραζαν:

—Έλα κι εσύ τώρα, σιγά μη θυμηθεί και μην καταδεχτεί εκείνη, μετά από τόσα χρόνια και τόσα που θα έχουν δει τα μάτια της, αυτό το βάζο.

Κι η μάνα, λίγο πεισματικά, λίγο με καμάρι, τους απαντούσε:

—Εκείνην, εγώ την ξέρω καλύτερα απ' όλους σας, να μου το θυμηθείτε, με το που θα πατήσει το πόδι της μέσα, όσα χρόνια κι αν έχουν περάσει, το βάζο θα γυρέψει, του είχε τόση αδυναμία. Δεν την ξέρετε εσείς καλά, είναι τόσο ευαίσθητη.

Εκείνη, την παρέσυρε η δίνη κι ο εφιάλτης της επιβίωσης στην ξένη γη.

Έτρεχε, έτρεχε, όλο έτρεχε. Να τα προλάβει όλα, και την οικογένεια, και τα παιδιά να μην αφήσει σε ξένα χέρια, και την πρωινή δουλειά, και το Κοινοτικό Σχολείο στο οποίο δίδασκε Ελληνικά τα απογεύματα, κι ο άνδρας να βρει καθαρό πουκάμισο, φαΐ μαγειρεμένο, να κάνει τα ψώνια, να διαβάσει τα παιδιά, να είναι το σπίτι καθαρό, να...να...να...

Και τα τετράδια των μαθητών της διορθωμένα. Αυτά, τα έπαιρνε σπίτι, δυ ώρες μάθημα και 30-40 παιδιά μες στην τάξη, πού να προλάβει στο σχολείο; Και στη μάνα να γράφει, και την επαφή να μη χάσει με όλους που μείνανε πίσω, κι όλο να τρέχει.

Το Μανάβικο της γειτονιάς, το είχαν οι γονείς μιας μαθήτριάς της κι από κει περνούσε συχνά εκείνη, όχι μόνο για να πάρει φρούτα, αλλά γιατί ήταν και πέρασμά της για να κάνει κι άλλα ψώνια, ταχυδρομείο, κ.λπ. Κάθε φορά, η μητέρα της μαθήτριάς, την καλούσε για καφέ ή έστω να σταματήσει να μιλήσουν λίγο, κι εκείνη ευγενικά της εξηγούσε πως δεν γίνεται, βιάζεται. Μια μέρα, η μητέρα, την έπιασε από το χέρι και της λέει:

—Δεν με ενδιαφέρει πόσο βιαστική είσαι, θα ακούσεις αυτό που θα σου πω. Αν είμαι στην κηδεία σου όταν πεθάνεις, θα τους πω να μην την πηγαίνετε σιγά, αυτή στη ζωή πάντα έτρεχε, πηγαίνετε την τρεχαλητή αν μπορούσε να μιλήσει θα της κακοφαινόταν πολύ έτσι που την πάτε.

Εκείνη, την άκουσε, χαμογέλασε πικραμένα, και συνέχισε το δρόμο της.

Πού καιρός να θυμηθεί το βάζο.

Από όλα αυτά, τσιμουδιά στη μάνα και να ήταν μόνο αυτά.

Τι να της έγραφε;

Εδώ η μάνα νόμιζε πως η ζωή της είναι παράδεισος και πάλι κόντευε να τους τρελάνει όλους. Μέχρι που η μεγάλη κόρη κι ο γιος, παρόλο που εκείνη την αγαπούσαν, καμιά φορά παραπονιόταν.

— Λες κι εμείς δεν είμαστε παιδιά σου, όλο εκείνη κι εκείνη.

Κι η μάνα προσπαθούσε να τους εξηγήσει πως δεν τα ξεχώριζε τα παιδιά της, αλλά, να, εκείνη της λείπει, εκείνη δεν την χάρηκε, είναι λίγο το αδικημένο της παιδί. Κι όταν πάλι γέμιζε το σπίτι φωτογραφίες της κι από το βλέμμα τους καταλάβαινε πως τα πείραζε αυτό, δάστου ξανά να τους εξηγήει, εσάς σας έχω ζωντανούς κοντά μου, δεν είναι ανάγκη να βάλω φωτογραφίες, ενώ εκείνη, μόνο στον τοίχο και στο βάζο της.

Κάποτε, μετά από πολλά χρόνια, εκείνη, αξιώθηκε να πάει να τους δει. Εκεί να δεις χαρές κι ετοιμασίες όλοι, η μάνα, ο πατέρας, τα αδέρφια, τα ανίψια που την ήξεραν μόνο από το...βάζο. Κι η νύφη η καημένη που σκοτώθηκε να τρίβει και να γυαλίζει, είχε ακούσει τόσα από τη μάνα για κείνην, δεν ήθελε

να φανεί κατώτερη της. Άσε πια που αναρωτιόταν μόνη της πολλές φορές, αν είναι δυνατόν να συγκεντρώνει ένας άνθρωπος, τόσα χαρίσματα, όσα η μάνα ισχυριζόταν για κείνη.

Όταν μετά τις πρώτες συγκινήσεις και δάκρυα χαράς κάθισαν όλοι γύρω στο τραπέζι, όπου η μάνα είχε το γενικό πρόσταγμα, κοιτάζονταν όλοι σαν κάτι να περίμεναν που δεν έλεγε να γίνει, μετά από μια ατέλειωτη στιγμή, η μάνα παίρνοντας το μισό-πονηρό, μισό-κρυφό της ύφος και κοιτάζοντας εκείνη με προσδοκία στα μάτια, τη ρώτησε αν της άρεσαν τα λουλούδια στο βάζο του τραπεζιού, τονίζοντας τη λέξη *βάζο*. Εκείνη, έριξε μια ματιά και μόνο τότε είδε πως στο βάζο υπήρχαν ανεμώνες, συγκινήθηκε πολύ, που μετά τόσα χρόνια η μάνα θυμόταν ακόμα το αγαπημένο της λουλούδι και την υποδέχτηκε με αυτό. Την ευχαρίστησε δακρυσμένη, και δεν μπόρεσε να εξηγήσει, γιατί τόση ξαφνική θλίψη και σαν απογοήτευση στη ματιά της, ούτε γιατί ο πατέρας κοίταξε τη μάνα σαν να της λέει, «μη μιλήσεις και την πληγώσεις», ούτε γιατί οι υπόλοιποι είχαν μια μικρή δόση...θριάμβου στα μάτια τους.

Αργότερα, πολύ αργότερα, κατάλαβε, κι έκλαψαν κι οι δύο.

Μα όχι μαζί, η μια κρύφτηκε από την άλλη, για να μην την πληγώσει. Όπως παλιά, που καμιά δεν ομολόγησε στην άλλη πως πέρασαν πολλά χρόνια για να μπορέσουν να γιορτάσουν και πάλι τα Χριστούγεννα. Γιατί εκείνη η μέρα, θύμιζε πάντα το χωρισμό τους.

Πώς να εξηγήσει η μάνα σε κείνην τον αγώνα της, όλα αυτά τα χρόνια, να διαφυλάξει το πολυτίμο βάζο, για να το βρει εκείνη στο γυρισμό;

Μα η μάνα, δεν έκλαιγε για αυτό, έκλαιγε, γιατί μόνο τότε μπόρεσε να διαπιστώσει πόση πικρία έκρυβε η ζωή εκείνης, όλα αυτά που εκείνη ποτέ δεν έγραψε για τη ζωή της, κι αυτή με τη διαίσθηση της μάνας τα υποψιαζόταν μα δεν τολμούσε να τα πει, ούτε στον εαυτό της και *ξόρκιζε τις κακές σκέψεις προσέχοντας το βάζο*.

Τώρα πια κατάλαβε. Ποιος ξέρει τι πέρασε το παιδί της τόσα χρόνια μακριά της, το παιδί της με την τρυφερή ψυχή και τις φοβερές ευαισθησίες, για να φτάσει στο σημείο να ξεχάσει το βάζο.

Φτωχό μου παιδί! Φτωχή μου Μάνα, έκλαιγε εκείνη...

Από πού να αρχίσω και τι να σου πω; Έχω, άραγε, το δικαίωμα να σε πληγώσω τόσο; Καλύτερα να μην μάθεις.

Τι να πρωτοκλάψει; Για το μικρό αδελφό που τον άφησε παιδόπουλο και τον βρήκε ώριμο άνδρα πατέρα δύο παιδιών;

Για τη μεγάλη αδελφή που το χωρισμό της δεν τον ξεπέρασε ποτέ; Τα κοριτσάκια που άφησε και τα βρήκε γυναίκες; Το χιονάτο κεφάλι του πατέρα;

Για τη μάνα...για τη χαμένη της νιότη, τη δύσκολη ζωή...για αυτά που στερήθηκε, για αυτά που στέρησε...για αυτούς που φύγαν.

Σε κάθε της επιστροφή όλο και πλήθαιναν οι φευγάτοι, κι εκείνη πήγαινε από τάφο σε τάφο κι άναβε καντήλια, η μεγάλη αδελφή την πείραζε για αυτό.

Τώρα, έφυγε κι η μάνα.

Χαϊδεύει με το βλέμμα τα απομεινάρια της ζωής της μάνας και πονάει.

Πριν λίγους μήνες που ήταν εδώ, παρόλο που ήταν καλοκαίρι, κάθε που γύριζε από έξω, η μάνα, την περίμενε με δύο μάλλινα πατάκια να τα βάλει στα πόδια να μη λερώσει το παρκέ.

Τώρα, όλα κείτονται σωρό...από το σβηστό ψυγείο έτρεξαν νερά στο πάτωμα, με τις πατημασιές γίναν λάσπη, στο λουτρό κάποιος φαίνεται είχε ανοίξει απότομα τη βρύση και πιτσιλίστηκαν τα πλακάκια, στην κουζίνα έχασκαν ορθάνοιχτα τα ντουλάπια και τα συρτάρια, στο νεροχύτη βρισκόταν ακόμα το ποτήρι της άπλυτο...κι ανάμεσα σε όλα αυτά...σε μια γωνιά, *το βάζο*.

Από τις θλιβερές της σκέψεις την απόσπασε η φωνή του αδελφού στο θυρόφωνο που την παρακαλούσε να κατέβει, φτάνει πια...

Έριξε μια τελευταία ματιά γύρω, έκαμε να σκύψει να πάρει το βάζο, μα στην ταραχή και συγκίνησή της της φάνηκε πως την κοίταζε λυπημένα, σαν να της λέει πως δεν έχει το δικαίωμα να το πάρει και να το χωρίσει από της μάνας τα πράγματα, όπως χώρισαν εκείνη από τη μάνα και όλα της τα αγαπημένα άτομα.

Αύριο, θα έρθουν οι κυρίες της Φιλόπτωχου από την ενορία της γειτονιάς, να πάρουν τα απομεινάρια της μάνας.

Μαζί τους, θα πάει και το Βάζο.

Η Απόφαση

Καθώς πλησίαζε στα φανάρια ο Δημήτρης, άλλαξε ταχύτητα σκεπτόμενος πως για τόσο προχωρημένη ώρα η κίνηση στους δρόμους ήταν ασυνήθιστα πυκνή. Μηχανικά, έφερε το χέρι στην εσωτερική τσέπη του σακακιού του, όχι τόσο για να δει αν το γράμμα ήταν εκεί, αλλά για να συνειδητοποιήσει ότι όντως το έγραψε.

Ναι, το γράμμα υπήρχε, το γράμμα είχε γραφτεί, ο χαρακτηριστικός ήχος του διπλωμένου χαρτιού στην τσέπη του, όπως το άγγιξε, επιβεβαίωσε την πραγματικότητα η απόφαση είχε, επιτέλους ληφθεί, γυρισμός δεν υπήρχε, σε λίγο θα έχουν τελειώσει όλα... Όλα; Ποια όλα, αλήθεια; Θα το αφήσει αθόρυβα δίπλα της, τα χάπια κάνουν βαρύ τον ύπνο της και δεν υπάρχει φόβος να ξυπνήσει. Θα το βρει το πρωί, ως τότε αυτός θα είναι πολύ μακριά, για να επηρεαστεί άμεσα από την αντίδρασή της. Το ίδιο αθόρυβα, μόλις αφήσει το γράμμα, θα βγει, η βαλίτσα έχει ήδη ετοιμαστεί, μόνο να μην ξεχάσει να κλειδώσει την πόρτα με δυο στροφές, η Ελένη παραπονιέται πως με μία στροφή μόνο δεν ασφαλίζει καλά, και με τόσα που γίνονται...

Ας είναι.

Τα σκουπίδια τα έβγαλε το μεσημέρι που έλλειπε εκείνη, όταν ετοίμασε τα ρούχα του, Πέμπτη αύριο, μην τα αφήσει, της πέφτει βαρύς ο κάδος.

Να μην ξεχάσει να βάλει νερό στο καναρίνι να το βρει το πρωί που θα ξυπνήσει ποιος ξέρει σε τι κατάσταση θα είναι η Ελένη κι αν το θυμηθεί...

Δεν είναι πια νέος ο Δημήτρης και ξέρει τα σχόλια που θα ξεσπάσουν όταν μαθευτεί. Κύριος οίδε τι θα του καταμαρτυρήσουν. Άσε που οι περισσότεροι ίσως πέσουν απ' τα σύννεφα που αυτός, ο τόσο μετρημένος και σοβαρός, ξεμυαλίστηκε στα γεράματα κι άφησε, ποιαν; Την Ελένη. Λες και τους ακούει:

«Και να έπαιρνε καμιά νεότερη από τη γυναίκα του, να πεις, πάει στο διάβολο, αλλά αυτή ίσως να είναι μεγαλύτερη από την Ελένη».

Όμως τα πράγματα δεν ήταν ακριβώς έτσι. Ποτέ δεν είναι όπως εξωτερικά φαίνονται. Ο Δημήτρης δεν ήταν από τους ανθρώπους που κυνηγούν τις γυναίκες και τις περιπέτειες. Μα ούτε και η Κάτια ήταν τέτοιος τύπος. Απλά,

χωρίς να το επιδιώξουν, χωρίς κι οι ίδιοι να καταλάβουν πώς έγινε, αγαπήθηκαν. Τρόμαξαν κι οι δυο στην αρχή με αυτό το ξαφνικό αίσθημα το πάλεψαν, το πάλεψαν πολύ. Άδικος κόπος.

Κείνο το υπέροχο, όμορφο συναίσθημα της αγάπης, της πραγματικής αγάπης που εξαγνίζει τις ψυχές και σου δείχνει την αλήθεια της ζωής, τυχεροί όσοι το ένιωσαν, όλο και ρίζωνε πιο βαθιά στην καρδιά τους, μέχρι που το πήραν απόφαση κι αφέθηκαν σ' αυτό που ένιωθαν. Τα πράγματα θα ήταν πολύ απλά, αν ήταν κι οι δυο ελεύθεροι. Η Κάτια δεν είχε παντρευτεί ποτέ, ο Δημήτρης όμως ήταν από χρόνια παντρεμένος.

Η Κάτια βρισκόταν στο ηλιοβασίλεμα της νιότης. Ο Δημήτρης δεν ήταν ο πρώτος της δεσμός. Είχε δημιουργήσει κι άλλους δεσμούς στη ζωή της, όλοι όμως είχαν την ίδια κατάληξη. Τη δική της φυγή. Την φυγή της κάθε φορά που διαπίστωνε πως όχι, δεν είναι, *Εκείνος*.

Δεν είναι εκείνος που χρόνια τώρα ψάχνει και ζητάει. Δεν είναι εκείνος, που τρυφερό κορίτσι στα 19 της γνώρισε κι αγάπησε, εκείνος υπήρξε η μοναδική αγάπη της ζωής της. Εκείνον έψαχνε σε όλους, μέχρι που συνάντησε το Δημήτρη και στο πρόσωπό του αγάπησε εκείνον για δεύτερη φορά. Το ένιωσε, το ήξερε από την πρώτη στιγμή, πως αυτός, μόνον αυτός, μπορεί να γεμίσει το κενό της ψυχής της.

Δεν είναι δικό της σφάλμα, αν αυτός έτυχε να είναι παντρεμένος. Είχε τις ίδιες ευαισθησίες μ' εκείνον, την ίδια τρυφερότητα. Στο κάτω-κάτω, αν ήταν ευτυχισμένος με τη γυναίκα του, κι αν την αγαπούσε αληθινά, δεν θα υπήρχε χώρος στην καρδιά του για άλλην... με αυτές και με αυτές τις σκέψεις προσπαθούσε να αλαφρώνει τις τύψεις και τις ενοχές της.

Ο ξαφνικός κι απροσδόκητος θάνατός του, λίγες μόνο εβδομάδες πριν από το γάμο τους, σημάδεψε τη ζωή της. Η ίδια έλεγε πως τότε σταμάτησε ο χρόνος σαν ρολόι σηματοδεδεμένο από συμφορά.

Ήταν γελοίο, αδιανόητο τον εικοστό αιώνα που οι άνθρωποι βιάζαν για ταξίδια σε άλλους πλανήτες, να πεθαίνει κάποιος από μια εγχείρηση *ρουτίνας* όπως την αποκάλεσαν οι γιατροί, δε μπορούσε να το χωρέσει το μυαλό της.

Εκείνος, ήταν τόσο καλός, τόσο τρυφερός. Ήταν ήδη αρραβωνιασμένοι δυο χρόνια όταν τον έχασε. Από όλη τη ζωή της, μόνο αυτά τα δυο χρόνια μετράνε. Την κρατούσε πάντα από το χέρι και πότε-πότε της έδινε κάνα πεταχτό φιλάκι. Γύριζαν όλον τον τόπο μαζί χειροπιασμένοι, χαρούμενοι, ευτυχισμένοι τραγουδούσαν, γελούσαν κι ήταν το καμάρι των γονιών τους και των γύρω τους.

Κι ύστερα, ύστερα μαράθηκε το γέλιο της και δεν ξανατραγούδησε, έσβησε το χαμόγελό της. Όλοι πίστευαν πως ο καιρός-γιατρός θα κάνει το θαύμα του

και στην Κάτια, κι ίσως, ξαναβρεί τον εαυτό της. Τα χρόνια περνούσαν όμως και η αλλαγή ήταν μόνο επιδερμική, τίποτα πια δεν την άγγιζε. Πλησίαζε τα σαράντα όταν γνώρισε το Δημήτρη. Από την πρώτη κιάλας στιγμή κατάλαβε πως αν μπορούσε να αγαπήσει κάποιον, αυτός θα ήταν μόνον ο Δημήτρης. Του έμοιαζε τόσο, ακόμα και στην εμφάνιση ώρες-ώρες ριγούσε καθώς τον κοίταζε, αυθόρμητα και με λυγμό έφτανε στο στόμα το όνομά *εκείνου*.

Όταν έκαμαν έρωτα για πρώτη φορά, την κοιτούσε στα μάτια με λατρεία, της φιλούσε τρυφερά τα χέρια και της ψιθύριζε, «σ' ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ, ευχαριστώ το Θεό που σε έστειλε στο δρόμο μου έστω και αργά...τι θα ήταν η ζωή μου αν δεν σε είχα γνωρίσει».

Αρκετά λογικοί και προσγειωμένοι κι οι δυο, όμως, γνώριζαν πως δεν γίνεται να χτίσουν πάνω σε συντρίμια. Τέτοια θεμέλια θα είναι πάντα σαθρά κι αυτοί ήθελαν σταθερότητα.

Περνούσαν τα χρόνια με την Κάτια και το Δημήτρη να κλέβουν λίγες στιγμές εδώ, λίγες στιγμές εκεί, και μετά να τους πνίγουν οι ενοχές.

Φορές-φορές επαναστατούσαν, ιδιαίτερα ο Δημήτρης, της έλεγε: «Λάθος ταξίδι έκανα, όταν ήλθα στη Μελβούρνη έπρεπε πρώτα να έρθω στον τόπο σου να σε πάρω μαζί μου».

Κι όταν η Κάτια τον πείραζε πως τότε αυτή ήταν νέα και *ωραία* κι ίσως να μην του έδινε σημασία, αδύνατον, της έλεγε, θα σε ξεχώριζα και θα με ξεχώριζες. Θα σ' έπιανα από το χέρι και μαζί θα πηγαίναμε στο άγνωστο με βάρκα την αγάπη, κι άλλα τέτοια. Είναι τόσο άδικο, έλεγε, τόσο άδικο να θέλεις να είσαι με τον άνθρωπο που αγαπάς και να μην μπορείς.

Έχουμε κι εμείς δικαιώματα, ο ήλιος της ζωής μας βασιλεύει κι εμείς, ακόμα βρισκόμαστε στα μικρά, στα συμβατικά, κι αφήνουμε τα μεγάλα, τα αληθινά. Πριν λίγο καιρό, κατάφεραν να περάσουν τρεις ολόκληρες εβδομάδες μαζί. Τρεις εβδομάδες γεμάτες αρμονία, γαλήνη, πληρότητα, ατέλειωτες συζητήσεις, μακρινούς περιπάτους. Εκπληρώθηκε η επιθυμία τους, κάποτε αλληλωρωτήθηκαν τι επιθυμεί περισσότερο ο καθένας εκείνη είπε:

«Να ξυπνάω μαζί σου το πρωί». Εκείνος:

«Να μου ανοίγεις εσύ την πόρτα, όταν γυρνάω σπίτι».

Είχαν πολλές ευκαιρίες να ξεφύγουν για λίγο, κάτι συσκέψεις, κάτι συνέδρια σε άλλες πολιτείες, και άλλα, αλλά όλο το ανέβαλαν. Το απέφευγαν με διάφορα προσχήματα, μέχρι που ήλθε η στιγμή κι ομολόγησαν ο ένας στον άλλο πως στην ουσία, κάτι τέτοιο τους φόβιζε, τους φόβιζε πολύ. Αν βιώσουν τέτοια ευτυχία, να ξυπνάει στο πλευρό του, να του ανοίγει την πόρτα, μετά, πώς μα πώς να γυρίσουν στα παλιά, στα συμβατικά.

Δεν θα είχε πια τη δύναμη να την αφήσει, δεν θα άντεχε να τον βλέπει μόνο κλεφτά και για λίγο. Και κάπως έτσι έγινε. Μέχρι τότε έβρισκαν το κουράγιο να βάζουν το καθήκον πάνω απ' όλα, δεν πάει άλλο όμως, δεν αντέχουν πια αυτήν την κατάσταση. Στο κάτω της γραφής δεν έκαναν κανένα έγκλημα, αγαπήθηκαν, παιδιά δεν υπήρχαν πια, για να πληγωθούν. Όσο για την Ελένη, θα της εξασφάλιζε τα προς το ζην, θα της άφηνε και το σπίτι, δε θα την αδικούσε.

Μπήκε μέσα ο Δημήτρης αθόρυβα. Όπως το περίμενε, η Ελένη ήταν βυθισμένη σε έναν ύπνο βαθύ, έναν ύπνο χωρίς όνειρα. Κάθισε για λίγο στην καρέκλα δίπλα από το κρεβάτι και την κοίταξε. Είχε πολύ, πάρα πολύ καιρό να την κοιτάξει προσεκτικά, τα μαλλιά της είχαν αρχίσει ν' ασπρίζουν εδώ κι εκεί. Αναρωτιέται, πότε τάχα έγινε η αλλαγή, μέχρι χθες ακόμα ήταν ολόμαυρα σαν τον έβενο και ωραία, μακριά, κυματιστά μια γκριζα τούφα έπεφτε στο μέτωπό της, να άσπρισε, τότε ή να είχε αρχίσει πιο πριν; Μπα, μάλλον τότε και αυτός διπλοκλειδωμένος στο δικό του πόνο, δεν το πρόσεξε.

Και κείνες οι ρυτίδες γύρω στα μάτια; Να ήταν από τα ξενύχτια κάθε φορά που αρρώσταινε ο Νικ κι αυτή στεκόταν απάνωθ' του μέρα-νύχτα; Ίσως πάλι, αργότερα, όταν αυτός πελαγωμένος στο δικό του αδιέξοδο, όταν γνώρισε την Κάτια άρχισε, να την παραμελεί..

Για πρώτη φορά παρατήρησε και τις δυο βαθιές γραμμές στην άκρη των χειλιών της που σχεδόν διέσχιζαν το πηγούνι μέχρι κάτω. Κι αυτές; Αυτές πότε; Ίσως τότε που ο Νικ είχε κοκίτη και μετά τον γύρισε σε άσθμα και η Ελένη όλο αγωνία και τρυφερότητα, ακούραστη πάντα, έγερνε απάνω του ή τον κρατούσε στην αγκαλιά της, νύχτες ολόκληρες προσπαθώντας να τον ανακουφίσει.

Πάλι, μπορεί να βάθουν αργότερα, πολύ αργότερα, τώρα πρόσφατα, τότε που αυτός και η Κάτια περνούσαν ώρες ευτυχίας κι ευδαιμονίας για τρεις ολόκληρες εβδομάδες μπορεί και όχι όμως, μπορεί να τις είχε κι από πριν κι αυτός να μην τις πρόσεξε, ναι, μάλλον έτσι θα είναι.

Ήταν ένα αγοράκι όλο ζωντάνια και διαβολιά ο Νικ. Για όλα ρωτούσε, όλα ήθελε να τα μαθαίνει, όλα ήθελε να τα γνωρίζει και δεν ικανοποιούνταν με παιδιάστικες απαντήσεις, ήθελε την αλήθεια. Ήταν ένα αγοράκι που έπρεπε να κλωτσάει όλες τις πέτρες που απαντούσε στο δρόμο, μικρές και μεγάλες, έβαζε στοιχήματα με τον εαυτό του, μέχρι να προσπεράσει το αυτοκίνητο που ερχόταν πίσω του, αυτός θα είχε κάνει τρεις μεγάλες δρασκειλιές, θα είχε μετρήσει μέχρι το δέκα, πριν τον φτάσει το ποδήλατο, τα έλεγε του Δημήτρη το βράδυ, δεν είχε χάσει ούτε ένα στοιχήμα ποτέ! Ο Δημήτρης κάποτε τον μάλωνε τρυφερά πως με την μανία που είχε να μην αφήνει πέτρα για πέτρα στο δρόμο, δεν προλαβαίνει να του αγοράζει παπούτσια, τα τρύπαγε στο

άψε-σβήσε μπροστά, καινούρια παπούτσια τα πετούσαν, κι άντε πάλι απ' την αρχή...

Η Ελένη ήταν λεπτή και κομψή, όταν παντρεύτηκαν. Με την εγκυμοσύνη όμως, πάχυνε, και μετά που γέννησε, βοήθεια δεν είχε από πουθενά. Ο Νικ ήταν δύσκολο κι απαιτητικό μωρό, είχε να φροντίσει και τον Δημήτρη, δούλευε κιόλας λίγες ώρες σε δικηγορικό γραφείο για να τα βγάξουν πέρα, σπίτι, ψώνια, κλπ., πού καιρός και διάθεση να ασχοληθεί με την εμφάνισή της. Μετά, αρρώστησε κι ο ίδιος από πλευρίτιδα. Έμεινε αρκετό καιρό στο Νοσοκομείο και μετά στο σπίτι. Η Ελένη ακούραστη, γεμάτη αγάπη, φροντίδα κι ανησυχία για αυτόν, τον περιποιόταν όλη μέρα κι όταν τα βράδια έβαζε το Νικ για ύπνο, καθόταν δίπλα του και του διάβαζε την εφημερίδα, του μιλούσε, τον ρωτούσε, τον παρηγορούσε και τον έκανε να νιώθει πως ήταν το κέντρο της γης. Όμορφες οικογενειακές μέρες, γεμάτες στοργή και σιγουριά.

Το κακό, το μεγάλο κακό, ήλθε αργότερα. Θεέ μου, πόσος πόνος. Ήταν ένα απόγευμα που πήγε να πάρει τον Νικ από το σχολείο. Είχε καθυστερήσει κάνα πεντάλεπτο περίπου. Πάρκαρε βιαστικά, απέναντι κι όπως βγήκε ανυπόμονος ο Νικ δεν περίμενε, διέσχισε τρέχοντας το δρόμο. Το αυτοκίνητο φρενάρισε, στρίγγλισαν απαίσια τα φρένα, μα ήταν μάταιο, το μικρό του κορμάκι κειτόταν μια άψυχη μάζα, εκεί...εκεί μπροστά στα μάτια του, στη μέση του δρόμου. Και γύρω κόσμος κόσμος...φωνές...ασθενοφόρο...αστυνομία...κι ο Δημήτρης χαμένος χωρίς να μπορεί να συλλάβει αυτό που έγινε. Ο χαμός του Νικ τους απομάκρυνε περισσότερο, αντί να τους ενώσει.

Εκείνος, γέμισε ενοχές, αν δεν είχε αργήσει, αν, αν είχε παρκάρει κανονικά κι όχι απέναντι, το έλεγε στην Κάτια, πρέπει να φύγω, θα αργήσω, θα περιμένει ο μικρός, μα εκείνη τον παρακαλούσε κλαίγοντας, «πέντε λεπτά, πέντε λεπτά μόνο, τι είναι πέντε λεπτά;» Μετά, μετά όλος ο χρόνος δικός τους, όλη η βραδιά με το παιδί και με εκείνην. Τη ζήλευε την Ελένη η Κάτια, τη ζήλευε πολύ, ήταν εκείνη που μοιραζόταν τη ζωή του, ήταν εκείνη που του είχε χαρίσει το παιδί, ήταν εκείνη που μπορούσε να εμφανίζεται καμαρωτά στο πλευρό του, χωρίς να κοιτάζει κλεφτά γύρω μήπως τους βλέπει κανείς, ήταν εκείνη που του άνοιγε την πόρτα, κι εκείνη που τον έβλεπε, όταν ξυπνούσε τα πρωινά.

Αν, αν, τόσα αν. Πού να βρει απαντήσεις ο Δημήτρης;

Η Ελένη πάλι, χωρίς ποτέ να το δείξει ή να πει κάτι, του καταλόγιζε ευθύνες, κι αυτή η παθητική οργή κατέτρωγε όχι μόνον εκείνον αλλά περισσότερο την ίδια. Κλείστηκε στο δικό της κόσμο. Το πρόσωπό της, το παρουσιαστικό της, μια τραγική φιγούρα, μια τραγική όψη, ένα βουβό κατηγορώ. Και το χάσμα ανάμεσά τους όλο και μεγάλωνε...Εκείνη βρήκε καταφύγιο την ημέρα στις

καθημερινές επισκέψεις της στο Νεκροταφείο, στον τάφο του Νικ, και τη νύχτα στα χάπια.

—Καημένη Ελένη, ίσως τότε, ναι, τότε να άσπρισαν τα μαλλιά σου, τα ωραία σου μαλλιά, που επειδή ήξερες πως μου άρεσαν, τα πρόσεχες ιδιαίτερα... ίσως τότε να έγιναν πιο έντονες οι ρυτίδες σου κι εγώ, κλεισμένος στον δικό μου πόνο, ούτε που το είδα.

Ένα κύμα άρχισε να φουσκώνει μέσα του... ένα κύμα που τον έπνιγε... κι αγωνιζόταν να συγκρατήσει τη φωνή που όλο και θέριευε κι ανέβαινε στα χείλη: «γιατί, γιατί, γιατί;». Τόσα αναπάντητα γιατί.

Με το δυνατό λυγμό που σαν μουγκρητό πληγωμένου θηρίου του ξέφυγε, πετάχτηκε τρομαγμένη η Ελένη ρωτώντας τι συμβαίνει.

—Τίποτα, τίποτα καλή μου, κοιμήσου, γιατί το πρωί πρέπει να ξυπνήσουμε χωρίς.

Ετοιμάζω μια έκπληξη, άργησα περισσότερο απόψε, γιατί κανόνισα να πάρω μια μικρή άδεια, να φύγουμε οι δυο μας, έστω για λίγες ημέρες. Θα κάνει καλό και στους δυο μας αυτή η μικρή φυγή. Θα πάμε στο Φίλιπ Άϊλαντ, θυμάσαι, το είχες ζητήσει κάποτε, κι εγώ με τις ασχολίες μου όλο και το ανέβαλα. Μα τώρα τα ρύθμισα όλα και φεύγουμε το πρωί.

—Μόνο μην ξεχάσουμε να πάρουμε κουβέρτα για το βράδυ που βγαίνουν οι πιγκουίνοι, κάνει ψύχρα ξέρεις εκεί και το θερμός, για να έχουμε ζεστό καφέ, και το βιβλίο που γράφεις, εκεί θα έχουμε χρόνο να μου το διαβάσεις, και τα γυαλιά μου.

Χρόνια αργότερα, καθαρίζοντας τις ντουλάπες η Ελένη, στάθηκε για λίγο αναποφάσιστη μπροστά στο σακάκι, φαίνονταν καινούριο, μα δεν θυμόταν να το είχε φορέσει ο Δημήτρης για, Κύριος οίδε, πόσα χρόνια, μπα, μάλλον δεν θα το θέλει πια, ας πάει κι αυτό στο Στρατό Σωτηρίας, εκεί θα πιάσει τόπο.

Ο Μπομπ στον οποίο κατέληξε το σακάκι, το κοίταξε μην πιστεύοντας στα μάτια του για την καλή του τύχη, ποιοτικό και καινούριο. Έχωσε το χέρι στις τσέπες, πού ξέρεις, καμιά φορά όλο και κάτι ψιλά μπορεί να υπάρχουν, στην εσωτερική τσέπη κάτι τρίζει, *αχά, χαρτονόμισμα θα είναι...* το τράβηξε με προσδοκία και,

*damn it, it's only a f... paper.
And what's more, it's all bloody Greek
to me.*

Η Τρελή της Γειτονιάς

Πάει πολύς, πάρα πολύς καιρός από τότε που έφυγες. Δεν είναι πως σε ξέχασα, ούτε πως ξέχασα αυτό που μου ζήτησες. Είναι που η θύμησή σου με πονάει κι όλο τη διώχνω, για αύριο, για μεθαύριο, χρόνια τώρα, πολλά χρόνια όλο και αναβάλλω να σε σκεφτώ.

Μα τώρα τελευταία έρχεται επίμονα, επιτακτικά, όσο κι αν προσπαθώ να ξεφύγω, αρνείσαι εσύ να φύγεις. Ίσως ήλθε η ώρα, το λεγόμενο πλήρωμα του χρόνου.

—Γράψε για μένα, μίλησε για μένα, για τη ζωή μου, μπορείς εσύ, είσαι γραμματισμένη.

Τα τελευταία σου λόγια πριν χωριστούμε.

Δεν ξέρω αν θα καταφέρω να σε σκιαγραφήσω έτσι, όπως ακριβώς ήσουν, δεν ξέρω αν το λεξιλόγιό μου και η γραμματοσύνη μου φθάνουν για να εκφράσουν σωστά αυτά που εσύ έζησες. Μα θα προσπαθήσω, έτσι όπως σου το υποσχέθηκα είμαι σίγουρη ότι θα καταλάβεις, πως θα συγχωρήσεις τις αδυναμίες και ατέλειές μου.

Στα 17 σου αποχαιρέτησες τη μάνα. Τη μάνα με τους πέντε γιους, τη μια τη θυγατέρα, εσένα, την Παυλίνα. Ήσουν η πρώτη και τ' άλλα μικρά, μυξιάρικα ακόμα, πώς να βασιστεί σ' αυτά η μάνα, η χήρα, για να σε προστατέψουν και αποκαταστήσουν; Απ' όλα τα σπίτια της γειτονιάς έφευγαν τότε νέοι και νέες για άλλους τόπους, για ένα καλύτερο μέλλον. Καλύτερο μέλλον, για ποιον, για αυτούς ή για τις χώρες που θα καρπώνονταν τα νιάτα και τον ιδρώτα τους;

Οικιακή βοηθός, για αυτό προοριζόσουν. Δηλαδή, ισότιμη δασκάλα της Ελλάδας. Έτσι τα υπολόγιζαν. Σαν οικιακή βοηθός στη Μελβούρνη, θα έπαιρνες το μισθό που έπαιρνε δασκάλα δημοτικού σχολείου στην Ελλάδα. Σαν τι άλλο μπορούσε να περιμένει κάποια σαν και εσένα; Και πολύ σου. Ήταν τότε που κορίτσια σαν και εσένα ήταν περιζήτητα στη Μελβούρνη.

Ιδανική νύφη! Νέα, εμφανίσιμη, δουλευταρού, χωρίς απαιτήσεις ή πείρα από τη ζωή, χωρίς πολλές δικές σου γνώμες, σεμνή, λιγομίλητη, λέξη δεν γύριζες ό,τι και να σου έλεγαν, τα προξενιά έδιναν κι έπαιρναν. Δεν

άργησες να πεις το ναι. Πίστευες πως αυτό το ΝΑΙ ήταν το εισιτήριο για την ελευθερία και την ευτυχία, δικό σου σπίτι, δική σου δουλειά, δική σου οικογένεια. Με πόση περηφάνεια ντύθηκες το νοικιασμένο νυφικό την ημέρα του γάμου σου! Τα περισσότερα από τα δάκρυα που έχυσες ήταν για τη μάνα. Για κείνης τη χαρά και την περηφάνεια που θα έδειχνε όλο καμάρι τις φωτογραφίες στο χωριό.

Δουλεύατε κι οι δυο, ο άνδρας σου κι εσύ στη ρουχοβιομηχανία, σε ραπτομηχανή εσύ, κόπτης εκείνος. Πολύ σύντομα αποφασίσατε να αρχίσετε μια δική σας δουλειά, μετρημένα στην αρχή, κι αν πάει καλά, τότε προχωράτε. Με τη σκληρή δουλειά σας σε δυο χρόνια μέσα είχατε τα δικά σας ρούχα που κυκλοφορούσαν στην αγορά και δέκα άτομα προσωπικό. Εσύ σκοτωνόσουν στη δουλειά και στην κούραση, γιατί εν τω μεταξύ είχατε αποκτήσει και την κορούλα σου κι εσύ έπρεπε να τα προλαβαίνεις όλα.

Για να σε ανταμείψει ο άνδρας σου για τους κόπους σου ή ακόμα, γιατί τότε δεν μπορούσε να σκεφτεί τίποτα καλύτερο, έδωσε το όνομά σου στη φίρμα των ρούχων σας «Pauline of Melbourne». Κι εσύ όλο περηφάνεια, πότε κρυφά πότε φανερά, έστελνες κάνα παλτό ή ταγιέρ, αυτά κυρίως φτιάχνατε, στο χωριό για να χαίρεται η μάνα και να μιλά για τα μεγαλεία της Παυλίνας της που όχι μόνο είχε πάρει *βιομήχανο*, αλλά έδωσε και το όνομά σου στη φίρμα ενδυμάτων που φτιάχνατε.

Η δουλειά πήγαινε καλά, πολύ καλά, κι αυτό οφειλόταν κυρίως σ' εσένα που δούλευες κατά μέσον όρο 18-20 ώρες το 24ωρο επτά ημέρες την εβδομάδα. Ο άνδρας σου σιγά-σιγά αποσύρθηκε από το εργαστήριο κι ασχολούνταν με τις εξωτερικές δουλειές, παραγγελίες, διανομές, αγορές, δημόσιες σχέσεις. Εκείνος ξανάνιωνε κι εσύ μαράζωνες από την κούραση, τις ευθύνες, τις παρατηρήσεις του για ό,τι πήγαινε στραβά στο εργαστήριο ή στο σπίτι, για όλα έφταιγες εσύ, εσύ που δεν είχες το νου σου, εσύ που ήσουν ανίκανη και άχρηστη.

Κι ο ήλιος που δεν έβγαινε την αυγή, πάλι δικό σου λάθος ήταν. Το παιδί σου μεγάλωνε σχεδόν μόνο και παραμελημένο, γιατί εκνευρισμένη συνεχώς και κατάκοπη ακόμα και στις λίγες ώρες που είσαστε μαζί, δεν μπορούσες να του προσφέρεις αυτά που χρειαζόταν.

Σου αντιμιλούσε, δεν σε υπολόγιζε καθόλου, στο σχολείο δεν πήγαινε καλά, κι οπωσδήποτε για όλα αυτά έφταιγες εσύ, μόνο εσύ. Ο άνδρας σου θα έφευγε το πρωί στολισμένος σαν φρεγάτα και θα γύριζε τα περισσότερα βράδια αργά, πολύ αργά, γιατί είχε *επαγγελματικές υποχρεώσεις* να βγει με πελάτες, κ.λπ.

Η «Pauline of Melbourne» πάντως, πήγαινε πάρα πολύ καλά, είχε ήδη εισαχθεί και πουλιόταν στα καλύτερα καταστήματα στη Μελβούρνη και σε άλλες μεγαλουπόλεις. Μόνο που η Παυλίνα δεν πήγαινε και τόσο καλά.

Από καιρό υποψιάζοσουν πως οι επαγγελματικές υποχρεώσεις του άνδρα σου δεν ήταν αυστηρά επαγγελματικές. Η υπερβολική κόπωση, οι ευθύνες στη δουλειά, η ασυνεννοησία με την κόρη σου, μα προ παντός η αδιαφορία και οι εξωσυζυγικές δραστηριότητες του άνδρα σου δεν άργησαν να σε οδηγήσουν στο Ψυχιατρείο με νευρικό κλονισμό.

Όταν τόλμησες να μιλήσεις στον Καθηγητή-Ψυχίατρο για τις υποψίες σου ως προς τον άνδρα σου, ασήμαντη εσύ και με φτωχές γνώσεις Αγγλικής, δεν κατάφερες να γίνεις πιστευτή. Εκείνος, *αξιοπρεπής, επιβλητικός, καλοντυμένος, με άπταιστα Αγγλικά, σίγουρος για τον εαυτό του*, δεν δυσκολεύτηκε να πείσει όλους πως ήταν υπόδειγμα συζύγου και οικογενειάρχη. Επομένως εσύ, που ήδη είχε κλονισθεί το νευρικό σου σύστημα, ήσουν παρανοϊκή... όλα αυτά τα επικύρωσε και η κόρη σου, ο μπαμπάκας της τις ελάχιστες ώρες που την έβλεπε, δεν της χαλούσε χατίρι κι ήταν εύκολο να την πάρει με το μέρος του. Αθώο παιδί αυτό πίστεψε από πολύ νωρίς πως όντως η μαμά δεν είναι καλά, για αυτό δεν πρέπει να την παίρνουμε και πολύ στα σοβαρά.

Τον εκλιπαρούσες να σε πάρει από το ψυχιατρείο. Κι αυτή η παράκληση έγινε και έμεινε ο κατοπινός σου εφιάλτης. Η απειλή κρεμόταν μόνιμα πάνω από το κεφάλι σου, κάθε φορά που τολμούσες να διαμαρτυρηθείς για τα στραβά που έβλεπες γύρω σου, όλο και πιο στενά σε τύλιγε στα γρανάζια του ο χημικός ζουρλομανδύας και μπαινόβγαινες στα ψυχιατρεία.

Αν έπαιρνες δυο χάπια, σε υποχρέωναν να παίρνεις τρία, αν η δεκαπενθήμερη ένεση ήταν 25 χιλιοστόγραμμα, την ανέβαζαν στα 37 κ. ο. κ. Τα φάρμακα είχαν παρενέργειες κι άρχιζε ένας φαύλος κύκλος, χωρίς διέξοδο για σένα. Όσο μεγάλωναν οι ανεπιθύμητες παρενέργειες, τόσο λιγότερο τα έπαιρνες, όσο λιγότερο τα έπαιρνες, τόσο πιο έντονα αντιδρούσες στα γύρω σου, κι άντε πάλι στο ψυχιατρείο, κι άντε πάλι να εκλιπαρείς να σε βγάλει, κι αυτός όλο να φοβερίζει.

Έφτασες στο σημείο να εξευτελίζεσαι τόσο πολύ που ακόμα, μετά τόσα χρόνια, φουντώνει μέσα μου η οργή και η φρίκη, όταν θυμάμαι αυτά που εσύ μου εκμυστηρεύτηκες. Στην απελπισία σου να εξασφαλίξεις την συγγνώμη του άνδρα σου, κάθε φορά που τον *στενοχωρούσες* με τις υποψίες σου και να τον αποτρέπεις να σε κλείνει στο ψυχιατρείο, του έπλενες τα πόδια, πεσμένη στα γόνατα, ταπεινή, καταφρονημένη και σε μια ύστατη, απεγνωσμένη σου προσπάθεια για εξιλέωση, γέμιζες μετά ένα κύπελο από το βρώμικο νερό

και το έπινες... Και κείνος, τα δέχονταν όλα αυτά με ύφος προσβεβλημένης μεγαλειότητας και σου έκανε τη χάρη να σου δίνει προσωρινή άφεση αμαρτιών, μέχρι την επόμενη φορά που δεν αργούσε ποτέ.

Στο κρεβάτι σε απέφευγε λέγοντάς σου πως βρωμάς κι όταν έβγαινες φρέσκια από το μπάνιο και του έλεγες, να, είμαι καθαρή, σου έλεγε πως η βρωμιά προέρχεται από μέσα σου, ίσως είναι από τα φάρμακα της τρέλας που παίρνεις, και τον απωθείς, δεν μπορεί να σε πλησιάσει.

Περνούσαν τα χρόνια και συ όλο κατακυλούσες και πιο βαθιά στα άδυτα της απελπισίας. Εν τω μεταξύ, είχες σταματήσει τη δουλειά και ζούσες σε πλήρη απομόνωση και μοναξιά, ούτε στην κόρη σου έβρισκες την παραμικρή στοργή ή κατανόηση.

Άρχισες να παραμελείς τον εαυτό σου, δεν υπήρχαν κίνητρα πια για σένα ούτε να ντυθείς, να πλυθείς, ούτε για τίποτα. Κάποτε στην μεγαλοψυχία του ο άνδρας σου, σου είπε ότι θα φέρει την μάνα σου εδώ για λίγο, μήπως και η παρουσία της σε βοηθήσει να συνέλθεις. Ήλθε η μάνα και βούλιαξε η καρδιά της, όταν είδε τα χάλια της μονάκριβής της.

Κάθισε για λίγους μήνες και πράγματι η παρουσία και η αγάπη της σου έκαναν καλό. Ένωσες πάλι ξεχασμένα συναισθήματα, στοργή, αγάπη, έγνοια, σεβασμό, με λίγα λόγια ένωσες άνθρωπος ξανά. Θυμάμαι με πόση χαρά και περηφάνεια ήλθες να με βρεις για να μου πεις πως σε τελική ανάλυση δεν είναι και τόσο κακός ο άνδρας σου, αφού σαν μίαν ακόμα *απόδειξη αγάπης*, στέλνει κι εσένα στην Ελλάδα για λίγο, όχι μόνο για να συνοδέψεις την γερόντισσα, αλλά ακόμα για να σε βοηθήσει να ξεπεράσεις πιο εύκολα τον καινούριο χωρισμό από την μάνα.

Έκτοτε σε έχασα. Πολύ, πολύ αργότερα σε ξαναβρίσκω σε ένα ψυχιατρείο της Μελβούρνης. Αλλοπαρμένη κι εξουθενωμένη ψυχικά και σωματικά, αγνώριστη τελείως. Βλέπεις η *μεγάλη αγάπη* δεν ήταν παρά *μεγάλη απάτη*. Όταν δυο περίπου μήνες μετά την άφιξή σου στην Ελλάδα πήγες να θεωρήσεις το εισιτήριό σου για να φύγεις, διαπίστωσες πως εισιτήριο επιστροφής δεν υπήρχε. Σε ζώσανε άσχημα τα φίδια, ιδιαίτερα όταν μετά από αλλεπάλληλες προσπάθειές σου να επικοινωνήσεις με τον άνδρα σου —μέχρι τότε σου τηλεφωνούσε εκείνος, έτσι είχατε συμφωνήσει, *τάχα* για να μην πληρώνεις εσύ— διαπίστωσες πως στο μεν σπίτι το τηλέφωνο είχε αλλάξει, στο δε εργοστάσιο, προφανώς, η υπάλληλος είχε εντολή να σου λέει πως ο κύριος απουσιάζει.

Μέχρι που μια μέρα, βγήκε στο τηλέφωνο η νουνά της κόρης σου που από την πρώτη μέρα δούλευε εκεί και σου έδωσε τη χαριστική βολή. «Τώρα, εγώ

είμαι κυρά κι αφέντρα στο σπίτι και στο εργοστάσιο, στην καρδιά του άνδρα σου ήμουν πάντα, εγώ είμαι μάνα της κόρης σου και το καλό που σου θέλω, να κάτσεις εκεί που κάθεται, δεν έχεις θέση πια εδώ, έχει και στην Ελλάδα μπόλικο τρελάδικα».

Ήταν τότε που κατέρρευσε και γυρνούσε από πόρτα σε πόρτα στο χωριό ζητώντας το δίκιο σου. Η μάνα ανίκανη να σε περιθάλπει, τα μυξιάρικα τ' αδέρφια σου να μην μεγάλωσαν, αλλά είχαν σκορπίσει στα πέρατα της γης κι αυτά γυρεύοντας την τύχη τους.

Στο χωριό στην αρχή σε έκαναν χάζι και γελούσαν, άρχισες, όμως, να τους γίνεσαι ενοχλητική, η τρελή της γειτονιάς, έτσι σε φώναζαν και σε πρόγκιζαν όπου πήγαινες. Κι εσύ, ατημέλητη, αναμαλλιασμένη, τις περισσότερες φορές νηστικιά, γυρνούσες στους δρόμους φωνάζοντας και βρίζοντας κάθε όμορφη γυναίκα που συναντούσες, θεωρώντας την υπεύθυνη για τη διάλυση της οικογένειάς σου.

Οι περιπλανήσεις σου της ημέρας δεν ήταν και τόσο πρόβλημα, οι νυχτερινές σου άσκοπες περιπλανήσεις όμως, κατάντησαν εφιάλης για την γερόντισσα την μάνα σου που την ειδοποιούσαν τότε από το ένα χωριό τότε από το άλλο να έρθει να σε μαζέψει. Κάποτε λυπήθηκαν τη μάνα κι εσένα οι ντόπιες αρχές, παπάς, πρόεδρος, κ.λπ. και φρόντισαν να έρθουν να σε πάρουν και να σε κλείσουν στο *Δαφνί στην Αθήνα*.

Εκείνος κι αν δεν ήταν εφιάλης. Είκοσι-τριάντα άτομα στοιβαγμένα στον κάθε θάλαμο, τα κρεβάτια στενά, βρώμικα, κοντά-κοντά, ούτε πιθαμή να ανασάνεις. Το δάπεδο τσιμεντένιο και παγωμένο, ούτε ζεστό νερό ούτε καμιά από τις στοιχειώδεις ευκολίες. Το προσωπικό στην πλειοψηφία του ανειδίκευτο, η επικοινωνία γινόταν μόνο με φωνές και φοβέρες. Κι εσύ καμμένη μου τόσο ευαίσθητη και τόσο μα τόσο ευάλωτη. Πώς άντεξες; Μετά την δεύτερη απόπειρα αυτοκτονίας, ούτε κι εκεί δέχονταν να σε κρατήσουν, φοβόνταν το σκάνδαλο. Την πρώτη φορά και παρουσία γιατρών, προσωπικού και μιας κοινωνικής λειτουργού που ήλθε να σε δει, πήδησες από το ανοιχτό παράθυρο. Δεν ήταν πολύ ψηλά, έπεσες στα μαλακά, χόμα κάτω και χόρτα, δεν έπαθες μεγάλη ζημιά. Την δεύτερη έκοψες τις φλέβες σου. Σε πήρε είδηση μια άλλη ασθενής κι έβαλε τις φωνές. Σε έμπασαν στο Λαϊκό Νοσοκομείο για περίθαλψη κι από κει πίσω στην μάνα που δεν ήξερε τι να σε κάνει. Έγραψε στα αδέρφια κι αυτά έστειλαν χρήματα για να γυρίσεις πίσω στη Μελβούρνη. Στο κάτω-κάτω εκεί ήταν ο άνδρας και το παιδί σου, αυτοί τι να σου κάνουν, τώρα ανήκεις αλλού.

Πήγες στο σπίτι σου, μα τώρα είχε μια σιδερένια πόρτα που σου έφραζε την είσοδο. Πήγες στο εργοστάσιο που τώρα πια λεγόταν *Οίκος Υψηλής Ραπτικής*,

για εμπορικούς λόγους, όμως, επειδή ο *οίκος* είχε επιβληθεί ως «Pauline of Melbourne», κράτησαν τη φίρμα, το όνομά σου.

Την πρώτη φορά σου φέρθηκαν ψυχρά μεν, ευγενικά δε. Απλά σου ζήτησαν να φύγεις.

Όταν επέμεινες όμως ότι εκεί είχες δικαιώματα, ήταν ο μόχθος κι ο κόπος σου και φώναζες, κάλεσαν την Αστυνομία να σε μαζέψει. Βλέπεις ο άνδρας σου είχε ερήμην πάρει ήδη διαζύγιο. Έβγαλαν και Δικαστική Εντολή που σου απαγόρευε να τους πλησιάσεις από κοντά. Όταν για μια ακόμα φορά πήγες εκεί ζητώντας τουλάχιστον να δεις το παιδί σου και να σου δώσουν τα ρούχα και τα πράγματά σου, γιατί δεν είχες τίποτα ούτε πού να μείνεις, τότε κλήθηκε πάλι η Αστυνομία που, ελλείψει καλύτερης επιλογής, σε πήγε στο ψυχιατρείο. Εκεί σε βρήκα μετά από αρκετό καιρό.

Μα τόσο αλλαγμένη. Μόνο τα μάτια σου θύμιζαν την Παυλίνα. Έμεινες αρκετούς μήνες εκεί, όχι γιατί ήσουν τρελή, αλλά δεν είχες ούτε λεφτά ούτε πού να μείνεις, και στις δημόσιες υπηρεσίες για να τακτοποιηθούν αυτά τα πράγματα παίρνει καιρό.

Τελικά με τη βοήθεια του προσωπικού, προσπάθησες να διεκδικήσεις νόμιμα ό,τι σου ανήκε από την περιουσία που μαζί με τον άνδρα σου φτιάξατε. Μπροστά στον κίνδυνο, εκείνος έγινε μελιστάλαχτος απέναντί σου κι άρχισε να σε επισκέπτεται στο ψυχιατρείο, να σου φέρνει ψευτοδωράκια, να σου δίνει πενταροδεκάρες και να προσπαθεί να σε πείσει πως, ό,τι έγινε, έγινε, ίσως και να ήταν για το καλό του παιδιού.

Δεν υπάρχει λόγος τώρα εσύ να κάνεις φασαρίες και να πάρεις τη μισή περιουσία αδικώντας το παιδί σου. Καλά που δεν στάθηκες άξια μάνα, μην το καταστρέψεις και οικονομικά, ιδιαίτερα τώρα που μεγάλωσε κι έχει γνωριστεί με ένα καλό παιδί αλλά αδημιούργητο, πώς θα φτιάξουν τη ζωή τους αν εσύ δεν τους βοηθήσεις, όπως άλλωστε είναι και το χρέος σου σαν μάνα. Άστο σε κείνον, αυτός δεν θα σε αδικήσει.

Στο κάτω-κάτω εσύ είσαι πια μεγάλη γυναίκα, δεν χρειάζεσαι και πολλά πράγματα, εκείνος θα σου εξασφαλίσει στέγη, τη σύνταξή σου —που βγήκε εν τω μεταξύ— την έχεις, τι άλλο θέλεις; Επί πλέον, αν δείξεις κατανόηση, εκείνος δεν θα σε εγκαταλείψει, όχι μόνο θα έρχεται να σε βλέπει τακτικά, αλλά θα μπορείς να βασίζεσαι στον ίδιο για κάθε σου ανάγκη, αρκεί να μην επιμένεις στο μοίρασμα της περιουσίας, στην καταστροφή του παιδιού σου.

Καταλύτης τα λόγια του, όχι τόσο για το παιδί, όσο πως θα έρχεται να σε βλέπει, αυτή η υπόσχεση, σου γλύκανε την ψυχή, τον αγαπούσες ακόμα, τι σημασία είχαν για σένα τα λεφτά μπροστά στην παρουσία του;

Και σου εξασφάλισε στέγη. Είχατε μίαν αποθήκη σε ένα εσωτερικό προάστειο της Μελβούρνης, καθαρά βιομηχανική περιοχή, γύρω εργοστάσια, βρωμιά, θόρυβος, ρύπανση και κάτι χαμόσπιτα κατοικημένα από κατατρεγμένους σαν και σένα. Χάλασε τόσα λεφτά όσα χρειαζόταν για να το εγκρίνουν οι αρχές ως κατοικήσιμο. Σου πήρε τα απαραίτητα, όλα μεταχειρισμένα κι όλα λίγα και μίζερα, δύο κουβέρτες, δύο σεντόνια, μια κατσαρόλα, δυο πιρουνία. Αγρίψε και απείλησε να μην ξαναπατήσει να σε ιδεί, όταν δειλά-δειλά τόλμησες να ζητήσεις τα νοικοκυριά σου, τα προικιά σου, τα εργόχειρά σου, έστω και μόνο εκείνο το τραπεζομάντηλο με το ασπροκέντι και το φεστόνι που κοπέλα το κεντούσες για χρόνια, τόση δουλειά είχε.

Μέχρι να γίνουν όλα αυτά, ή μάλλον μέχρι να σε καταφέρει να υπογράψεις ότι παραιτείσαι από άλλα δικαιώματα και συμβιβάζεσαι με αυτά, ερχόταν για κάνα δεκάλεπτο μια φορά την εβδομάδα και σε έβλεπε. Πάντα σημαιοστολισμένος, παρφουμαρισμένος κι εσύ τον καμάρωνες. Με περηφάνεια αλλά και πόνο στη φωνή μου έλεγες πως ο άνδρας σου είναι όμορφος, είναι καλός, δεν φταίει εκείνος, αν εσύ αρρώστησες και τρελάθηκες. Τι να κάνει με μια γυναίκα που μπαινοβγαίνει στα ψυχιατρεία;

Σιγά-σιγά αραίωνε τις επισκέψεις, δεν υπήρχε λόγος πια, προσποούμενος ασχολίες, έλλειψη χρόνου, κούραση, κι εσύ ζούσες με την ψυχή στο στόμα από τη λαχτάρα όλο να τον περιμένεις πως θα έρθει, ούτε που έβγαίνες από το σπίτι εβδομάδες ολόκληρες μήπως έρθει και δεν σε βρει.

Με τους καινούριους γείτονες δεν είχες πολλά πάρε-δώσε. Μα η απελπισία και απόγνωση, όταν μέρες και νύχτες τον περιμένες και δεν ερχόταν, θόλωνε το ήδη θολωμένο σου μυαλό κι αναμαλλιασμένη με την αγωνία στη φωνή και στο πρόσωπο χτυπούσες από πόρτα σε πόρτα ρωτώντας, αν τον είδανε. Και να ξανά από την αρχή η *τρελή της γειτονιάς*. Αυτό στην αρχή μόνο. Μετά, όταν σε γνώρισαν καλύτερα και είδανε πως ήσουν ακίνδυνη, σε συμπονούσαν, σου άνοιγαν την πόρτα τους και σου φέρνονταν ανθρώπινα. Σ' αυτό βοήθησε πολύ ο κυρ Αλέκος που δούλευε στο εργοστάσιο δίπλα. Ήταν μεγάλος άνθρωπος κι έρημος στη ζωή.

Νέος, είχε χάσει την μονάκριβη αδελφή του κάτω από συνθήκες παρόμοιες με τις δικές σου και σε συμπονούσε πολύ. Αυτός μίλησε στους γείτονες και τους εξήγησε, αυτός μεσολάβησε για να βλέπεις την κόρη σου, αυτός σου κρατούσε συντροφιά, κάπου-κάπου σε φλέρταρε κιόλας για να σε κάνει να νιώθεις ότι παρόλα αυτά εξακολουθείς να είσαι επιθυμητή, και σε παρηγορούσε, όταν ξεχειλίζε ο πόνος.

Κι η κόρη σου άρχισε δειλά στην αρχή, με θράσος αργότερα, να σου κάνει την τιμή να σε επισκέπτεται με τον αρραβωνιαστικό της μια φορά το

δεκαπενθήμερο. Κι εσύ, καημένη Παυλίνα, την εβδομάδα που ερχόταν περνούσες με ξερό ψωμί για να μπορέσεις να αγοράσεις τα απαιτούμενα και να τους κάνεις το τραπέζι στο οποίο εκείνη πάντα κάτι στραβό θα εύρισκε. Το κρέας σκληρό, το γλυκό έτσι, τα φρούτα αλλιώς. Κι εσύ όλο να απολογείσαι και να τρέμεις μην δεν ξανάρθει κι όλο να υπόσχεται πως την επόμενη φορά θα φροντίσεις να είναι όλα καλύτερα.

Στους αρραβώνες δεν σε κάλεσαν, έγιναν λέει, σε στενό κύκλο. Μα πλησίαζε ο γάμος κι εσύ έτρεμες μήπως και πάλι σε αγνοήσουν. Ανεξάρτητα από την συμπεριφορά της, εσύ ήσουν μάνα και την λάτρευες. Ήθελες να την ντύσεις νύφη, να χαρείς και να συμμεριστείς τη χαρά της.

Ο γαμπρός ήταν Γιουγκοσλάβος και σου πήρε πάρα πολύ καιρό να καταλάβεις, γιατί αυτός μεν σε αποκαλούσε *Τέτα*, στη γλώσσα του σημαίνει *θεία*, η κόρη σου δε ούτε μάνα ούτε τίποτα.

Κι εκεί που εσύ με τόση λαχτάρα περίμενες το γάμο, γιατί στο *τρελό* μα τόσο αγνό μυαλό σου δεν μπορούσε, ούτε σαν σκέψη να περάσει πως δεν θα σε καλέσουν, σε παίρνει ιδιαιτέρως η κόρη σου και σου λέει πως, ναι, θα μπορέσεις να την δεις νύφη, αλλά με έναν όρο. Δέχεται να σου αποκαλύψει πότε και πού θα γίνει ο γάμος, μόνο αν της υποσχεθείς και ορκιστείς πως θα πας από πολύ νωρίς στην εκκλησία για να μην σε δει κανείς και θα ανεβείς στον γυναικωνίτη, στο βάθος για να μην φαίνεσαι, και θα φύγεις αθόρυβα πριν τελειώσει το μυστήριο και σε πάρουν είδηση.

Ήλθες και με βρήκες, ήταν τότε που μου έφερες εκείνο το ωραίο ταγιέρ του Οίκου «Pauline of Melbourne». Από καιρό μου έλεγες πως μου ετοιμάζεις μια έκπληξη. Κι εγώ στην άγνοιά μου σου έλεγα, εν τάξει. Όπως αργότερα μού είπες, μήνες ολόκληρους παρακαλούσες τον άνδρα σου να σου δώσει ένα από τα καλά ταγιέρ που έφτιαχναν, γιατί ήθελες να το κάνεις δώρο στην *μοναδική σου φίλη*, κι εκείνος όλο και το ανέβαλε, ίσως με την ελπίδα πως ή θα το ξεχάσεις ή θα βαρεθείς να το ζητάς.

Ακόμα κι αυτήν σου τη μικρή επιθυμία εκμεταλλεύτηκε.

Χρησιμοποίησε το ταγιέρ για να σου αποσπάσει υπόσχεση πως δε θα πας στο γάμο παρά μόνο όπως συμφώνησες με την κόρη σου.

Σε μια τέτοια *σπέσιαλ* ημέρα δεν τους χρειαζόνταν ρεζίλίκια από σένα. Εσύ καλή μου Παυλίνα ήρθες με χαμόγελο και δάκρυ να μου προσφέρεις το ταγιέρ που μόχθησες τόσο να το αποκτήσεις και να μου πεις δακρυσμένη για τον όρο που σου έβαλαν.

Αναρωτιέμαι, Παυλίνα, αν υποψιάστηκες ποτέ τα συναισθήματα που γεννήθηκαν μέσα μου με αυτή σου την χειρονομία. Όταν όλα μου τα

επιχειρήματα για να μην το κρατήσω έπεσαν στο κενό, τότε προσπάθησα κι εγώ να εκμεταλλευτώ τα μητρικά σου αισθήματα λέγοντάς σου πως αν το πουλούσες κι έπαιρνες ένα δώρο για το γάμο, ίσως να μαλάκωνε λίγο η καρδιά της κόρης σου. Ούτε κι αυτό δέχτηκες, επέμενες, επέμενες τόσο πολύ κι ήσουν τόσο πληγωμένη και δυστυχισμένη για τον όρο που σου έβαλαν, που στο τέλος, με βαριά καρδιά υποχώρησα εγώ.

Μία φορά, μία και μόνο φορά το φόρεσα για να με δεις και να χαρείς, μετά, συχώραμε καλή μου, δεν σου το είπα ποτέ, αλλά πέρασα και το άφησα σε ένα από τα μαγαζιά του Στρατού Σωτηρίας...

Και πήγες στο γάμο Παυλίνα μου. Πήγες σαν τον κλέφτη, φορώντας μαντήλα και σκούρα γυαλιά, λες κι υπήρχε περίπτωση να σε γνωρίσει κανείς έτσι που σε καταντήσανε. Μα το τίμιο μυαλό σου έτσι σε ορμήνευε, για να μην παραβείς τον όρο και το λόγο που έδωσες. Πώς άντεξες καλή μου, πού βρήκες εσύ η αδύναμη, εσύ η *τρελή* τόση δύναμη. Μετά από αυτό χρειάστηκε να ξαναμπείς στο Ψυχιατρείο, γιατί ναι μεν τήρησες το λόγο σου, το τίμημα όμως πολύ βαρύ.

Αυτή ήταν και η τελευταία φορά που είδες το παιδί σου.

Μετά από αυτό δεν είχες πια το κουράγιο να ζεις στον ίδιο χώρο μαζί τους. Με τη βοήθεια του κυρ Αλέκου, πούλησες το σπιτάκι που έμενες, μάζεψες την πίκρα και τον πόνο σου και με το κεφάλι ψηλά έφυγες για την Ελλάδα.

Μόνο με τον κυρ Αλέκο κράτησες κάποια επικοινωνία κι ήταν από αυτόν που μάθαινες για το παιδί και τον άνδρα σου. Καλοκάγαθος εκείνος, σε ενημέρωνε για όλα, ίσως και για αυτά που θα ήταν καλύτερα να μην γνώριζες.

Ο άνδρας σου εν τω μεταξύ, αποφάσισε να ασχοληθεί με την πολιτική, μαζί με τον πλούτο ήθελε και τη δόξα. Έβαλε υποψηφιότητα για Δημοτικός Σύμβουλος στην Δημαρχία της περιοχής του. Στην τοπική εφημερίδα, φιγουράριζε σχεδόν ολοσέλιδη *οικογενειακή* φωτογραφία του υποψήφιου Συμβούλου. Ο άνδρας σου, η νουνά της κόρης σου που την είχε παντρευτεί, η κόρη σου με τον άνδρα της και το μωρό τους, που το βάφτισαν με της...γιαγιάς της το όνομα, Αγγελική, γιατί, το άρθρο έγραφε, πως, όντας Έλληνας ο υποψήφιος, τηρούσε αυστηρά τις αρχές και τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα της πατρίδας του, και είχε φροντίσει μαζί με την σύζυγό του να τα μεταδώσουν και στην κόρη τους, έτσι κι αυτή στο κοριτσάκι της έδωσε το όνομα της αγαπημένης της μητέρας της Αγγελικής.

Φτωχή μου Παυλίνα, αυτό κι αν ήταν χτύπημα. Ήταν τότε, όπως έμαθα αργότερα, που πήρες τους δρόμους κλαίγοντας και σφίγγοντας το απόκομμα της εφημερίδας στο χέρι, βιάδιζες χωρίς να βλέπεις και χωρίς να νοιάζεσαι πού

πηγαίνεις, νυχτώθηκες, έφτασες στην όχθη του ποταμού. Μα ούτε το ποτάμι σε σταμάτησε... ένιωθες την ανάγκη να φύγεις μακριά, πολύ μακριά, να ξεφύγεις από τον πόνο.

Και μακριά, πολύ μακριά σε βρήκαν λίγες ημέρες μετά... στο ξυλιασμένο σου χέρι κρατούσες ακόμα ότι είχε απομείνει από την εφημερίδα. Μα στο πρόσωπό σου, έτσι μού είπε μετά ο κυρ Αλέκος, υπήρχε, επί τέλους μια έκφραση λύτρωσης.

Παυλίνα, μνημόσυνο στην άγια θύμησή σου η τήρηση της υπόσχεσης που σου έδωσα.

Δεν ξέρω αν κατάφερα να περιγράψω έστω και στο ελάχιστο αυτή την αγνή ψυχή που εσύ ήσουν, αυτά που εσύ έζησες.

Φορές-φορές νιώθω ακόμα ενοχές, όταν σκέφτομαι πόσο ψηλά με είχες τοποθετήσει και πόση εμπιστοσύνη μου είχες.

Και να σκεφτείς, πως δεν ήμουν παρά μόνο η γιατρός σου, η παθολόγος, που ερχόσουν και με έβλεπες, με τη δικαιολογία πως τάχα δεν αισθάνεσαι και τόσο καλά, μόνο και μόνο επειδή μιλούσα τη γλώσσα σου, μου άνοιγες την ψυχή σου την πληγωμένη και σε συμπονούσα, σε καταλάβαινα.

Το Σπίτι με τις Ανεμώνες

Όσο πλησίαζα στον τόπο συνάντησης, τόσο με κυρίευε μία ανεξήγητη συγκίνηση και κάποιο τρακ. Δεν είναι μικρό πράγμα να συναντάς δυο ανθρώπους που όχι μόνο έχουν γράψει ιστορία, αλλά είναι οι ίδιοι ζωντανή ιστορία. Ήταν η πρώτη φορά στην μακρόχρονη καριέρα μου που το υλικό για τη δουλειά μου δεν θα προερχόταν από έρευνες σε Βιβλιοθήκες, αποκόμματα κιτριτισμένων εφημερίδων και σε μερικές, πολύ λίγες περιπτώσεις, από μαρτυρίες τρίτων.

Χρόνια τώρα επιμελούμαι τις σελίδες *Μεγάλες Αγάπες* του εβδομαδιαίου κοινωνικού περιοδικού *Σύγχρονοι καιροί*. Συνήθως τα θέματά μου για τις *Μεγάλες Αγάπες* τα αντλώ από τη Μυθολογία, την παγκόσμια ιστορία, παλιά και νεότερη, κι ακόμα από σχέσεις και δεσμούς που συντάραζαν την εποχή τους και την κοινή γνώμη.

Τούτη τη φορά το υλικό μου αυθεντικό, ζωντανό και από πρώτο χέρι. Επόμενο λοιπόν να διακατέχομαι από κάποια αμηχανία αλλά και περιέργεια. Άραγε πώς θα είναι; Πώς θα με δεχθούν; Θα τους εμπνεύσω αρκετή εμπιστοσύνη, ώστε να νιώσουν άνετα και να μου μιλήσουν ανοιχτά; Το προχωρημένο της ηλικίας τους θα τους επιτρέψει να είναι σαφείς και ακριβείς; Ή μήπως στο τέλος θα χάσω εγώ πολύτιμο χρόνο κι έκανα το ταξίδι άδικα.

Όλες αυτές οι σκέψεις πλημμύριζαν το μυαλό μου και με γέμιζαν άγχος. Πήγαινα να γνωρίσω δυο ανθρώπους που αγαπήθηκαν πολύ, απίστευτα πολύ. Δύο παράξενους ανθρώπους που ολόκληρη ζωή τους ένωνε μια δυνατή αγάπη, δυο ανθρώπους που δεν παντρεύτηκαν ποτέ, δεν έζησαν ποτέ μαζί παρά τώρα μόνο στα στερνά της ζωής τους, και που δε βίωσαν αυτή την αγάπη. Υπεύθυνη για αυτήν την συνάντηση ήταν η φίλη μου η Έλλη. Η Έλλη είναι εσωτερική προσωπική Νοσοκόμα. Είναι αυτή που φροντίζει τα δυο γεροντάκια και αυτή που τους έπεισε να με δεχτούν και να μου μιλήσουν.

Έφτασα στο νησί, στο όμορφο νησί, τη Ζάκυνθο, χθες βράδυ. Σήμερα το πρωί κατευθύνομαι προς τον καταπράσινο λόφο στους πρόποδες του Βενετσιάνικου Κάστρου, για το *Σπίτι με τις Ανεμώνες*. Οπωσδήποτε, απόλυτα δικαιολογημένη

η ονομασία. Το σπίτι μικρό, πανέμορφο, ασβεστωμένο και στην κυριολεξία πνιγμένο σε κάθε λογής ανεμώνες. Ανεμώνες σε γλάστρες και σε παρτέρια, ανεμώνες στα προβάξια των παραθύρων, κατά μήκος της εισόδου, κόκκινες, πράσινες, λιλιά, κίτρινες, όλα τα χρώματα της ίριδας, πανδαισία χρωμάτων.

Δίπλα από την πόρτα της εισόδου μια οβάλ πινακίδα που κρέμεται με μια ωραία αλυσίδα:

Το Σπίτι με τις Ανεμώνες

Η Έλλη μου είπε πως η γριούλα τις περιποιείται με τη βοήθεια του κηπουρού, και πριν μαραθούν, έχει ήδη σπείρει άλλες που βγαίνουν να τις αντικαταστήσουν. Το σπίτι είναι ολόασπρο, με την κυρία είσοδο στη μέση της πρόσοψης και δυο παράθυρα αριστερά και δεξιά της πόρτας καθώς και στα πλαϊνά, όλα βαμμένα στο γαλάζιο της θάλασσας, σε πλήρη αρμονία με το τρυφερό Ιόνιο. Βρίσκεται, όχι μακριά, από τον πέτρινο καναπέ όπου οι ήρωες του Ξενόπουλου στέκονταν και κοιτούσαν από ψηλά την πολιτεία που απλωνόταν στα πόδια τους. *Μπαλκόνι της Μεσογείου*, έτσι λέει, έχουν ονομάσει αυτόν τον όμορφο λόφο, την Μπόχαλη. Κλείνω για λίγο τα μάτια και βλέπω τα γεροντάκια μου με κρινολίνα, ημίψηλο καπέλο και ομπρελίνα να στέκονται στην ίδια θέση και να ξαναζούν την γνωριμία τους.

Χτυπάω τον μπαταδόρο της πόρτας, μου ανοίγει η Έλλη, και...

—Κυρία Βλαχάκη, η Αδαμαντία είναι, η δημοσιογράφος για την οποία σας μίλησα.

—Έλα κόρη μου, καλώς όρισες, μην στέκεσαι εκεί, πέρασε μέσα.

—Νύση, έλα, πού είσαι; Ήλθε η κοπελιά.

Τα χάνω προς στιγμήν, μπροστά μου στέκεται μια ψηλή, στητή, περήφανη γυναίκα με ολόασπρα λυτά μαλλιά που φτάνουν μέχρι τη μέση της, ολόγλυκα καστανά μάτια και διάφανη επιδερμίδα. Αν δεν ήξερα ήδη από την Έλλη πως τόσο αυτή, όσο κι ο γέρος πλησιάζουν τα ενενήντα, θα ήταν δύσκολο να προσδιορίσω την ηλικία της. Φοράει ένα βαθύ μπλε, μακρύ φουστάνι με ψηλό δαντελένιο γιακαδάκι και σφιχτό στη λεπτή της μέση.

Σε λίγο ανοίγει μια πλαϊνή πόρτα και με κάπως ασταθές βήμα μπαίνει μέσα ο γεράκος. Ξενίζομαι, γιατί λογικά, θα έπρεπε η ματιά του να πέσει πρώτα σε μένα, όντας η επισκέπτρια, εκείνος όμως, αγκάλιασε με τα μάτια τη γριούλα, με την τρυφερότητα ζωγραφισμένη σε όλο του το πρόσωπο, την πλησίασε, και...

—Άργησα πολύ, καλή μου;

Μετά, γύρισε σε μένα, ζήτησε συγγνώμη που με έκανε να περιμένω, ήλθε κοντά μου και με μια κίνηση ιπποτική και γεμάτη ευγένεια, που δεν είχε τίποτα το θεατρinίστικο, πήρε το χέρι μου και το έφερε στα χείλη του. Νομίζω πως

ονειρεύομαι, ξαναζωντανεύουν οι ήρωες του Ξερόπουλου, σε λάθος εποχή βρέθηκα, μάλλον δεν ξύπνησα ακόμα. Θα πρέπει να ήταν ψηλός στα νιάτα του ο Νύσης, μα τα χρόνια που τον βαραίνουν τον κύρτωσαν, είναι και τα αρθριτικά που τον βασανίζουν, όπως μου εξηγούν, μάλλον λεπτός και με μίαν ευγένεια στη γαλήνια μορφή του που την πλαισιώνει η λευκή γενειάδα που του δίνουν, μια ξέχωρη αρχοντιά.

Σε λίγο βρισκόμαστε καθισμένοι στην πίσω βεράντα του σπιτιού που την σκεπάζει ολόκληρη μια πανέμορφη, ολάνθιστη μπουκανβίλλια. Στη μέση του κήπου δεσπόζει μια πανώρια Κλαίουσα που στους ατέλειωτους κλώνους της φωλιάζουν κάθε λογής πουλιά, κι όπως γέρνουν οι κλώνοι, χαϊδεύουν τη γη. Μένω κατάπληκτη από τον πίσω κήπο. Γύρω από την Κλαίουσα υπάρχουν σκαμμένα γεωμετρικά σχήματα, ένας κύκλος εδώ, φυτεμένος με κατακόκκινες παπαρούνες, ένας ρόμβος εκεί με λιλιά ανεμώνες, πιο πέρα ένα τετράγωνο που ολόγυρα έχει ψηλές ολόασπρες ανεμώνες και μέσα άλλες πολύχρωμες.

Γύρω στο φράχτη ατέλειωτες γλάστρες με τα μοναδικά *μουγοαρίνια*. Αυτά τα μικρούτσικα λευκά λουλουδάκια με το μεθυστικό άρωμα που από ό,τι γνωρίζω, μόνο στη Ζάκυνθο ευδοκιμούν, για αυτό άλλωστε και πολλοί τα αποκαλούν κοροϊδευτικά *νιονιους*, γιατί από αυθεντικές μαρτυρίες, όσοι κι όσο κι αν προσπάθησαν να τα καλλιεργήσουν στην Αθήνα και σε άλλα μέρη της Ελλάδας, απέτυχαν οικτρά. Ενώ στη Ζάκυνθο, χωρίς ιδιαίτερες φροντίδες, ζουν και βασιλεύουν εις πείσμα όλων που προσπαθούν να τα...ξεσπιτώσουν.

Αφού ήπιαμε το καφεδάκι που ετοίμασε η Γεωργία, η γυναίκα που τους κρατάει το νοικοκυριό, πιάσαμε την κουβεντούλα.

—Κυρία Βλαχάκη, θα σας πείραζε εσάς ή τον κύριο Νύση, αν χρησιμοποιήσω το μαγνητόφωνο για την κουβέντα μας; Ή μήπως θα προτιμούσατε να κρατήσω μόνο σημειώσεις;

—Ό,τι σε βολεύει καλύτερα κόρη μου, δεν υπάρχει πρόβλημα, έτσι δεν είναι Νύση μου;

—Οπωσδήποτε όχι, μόνο πριν προχωρήσουμε, αν δεν έχετε αντίρρηση κι οι δυο, θα προτιμούσα να είμαστε λιγότερο τυπικοί και με την άδειά σας, επιτρέψτε μου να ανάψω την πίπα μου.

Τον μάλωσε τρυφερά με τη ματιά η γριούλα για τις κακές συνήθειες που εξακολουθεί στην ηλικία του.

—Λοιπόν, Αδαμαντία παιδί μου, όλα άρχισαν ή μάλλον ξανάρχισαν από κείνη την Απριλιάτικη βραδιά στη μακρινή Μελβούρνη όπου...

—Μια στιγμή, νομίζω πως πρέπει να πάρουμε τα πράγματα από την αρχή και με τη σειρά.

—Άσε Νύση μου, σε αυτά θα γυρίσουμε αργότερα, μην ξεχνάς πως εκείνη η βραδιά στάθηκε ορόσημο και καταλύτης στη σχέση μας.

—Όπως έλεγα λοιπόν, εκείνη την όμορφη Απριλιάτικη βραδιά που το φεγγάρι είχε πανσέληνο, όλοι οι δρόμοι οδηγούσαν, ή τουλάχιστον έτσι έδειχνε, στην πολυτελή αίθουσα εκδηλώσεων της Μελβούρνης, Η Ελληνική Γωνιά.

Εκεί είχαν δώσει ραντεβού οι Ζακυνθινοί της Αυστραλίας, μια όμορφη συνήθεια που εφάρμοσαν και διατήρησαν να συναντιόνται κάθε χρόνο σε μια από τις μεγαλουπόλεις της Αυστραλίας. Τώρα βέβαια, το εύλογο ερώτημα είναι τι ζητάγα εγώ η μη Ζακυνθινιά εκεί, γιατί δεν είμαι σίγουρη Αδαμαντία, αν γνωρίζεις πως εγώ δεν είμαι Ζακυνθινιά.

—Ζακυνθινιά δεν είσαι, αλλά περισσότερο κι από μένα την αγαπάς, μην ξεχνάς, εσύ επέμενες να ζήσουμε εδώ.

—Δεν το αρνούμαι αλλά καλύτερα να σου εξηγήσω Αδαμαντία μου, γιατί με τις συνεχείς παρεμβάσεις του κυρίου Νύση, δεν βλέπω να τελειώνουμε.

—Δύο ήταν οι λόγοι. Πρώτος, είχα χορευτικό συγκρότημα παραδοσιακών χορών και είχα κληθεί να παρουσιάσω ορισμένους χορούς, ανάμεσα σε αυτούς και το Ζακυνθινό Γιαργυτό. Δεύτερος, με τη Ζάκυνθο είχαν δεθεί όχι μόνο τα πιο τρυφερά μου χρόνια, αλλά ακόμα και η πρώτη και μοναδική αγάπη της ζωής μου.

Τη Ζάκυνθο λοιπόν τη γνώρισα και την αγάπησα στα δεκαπέντε μου, πριν ακόμα αγαπήσω το γεράκο μου. Ο μακαρίτης, ο μπαμπάς ήταν Νομάρχης και κάθε δυο-τρία χρόνια βρισκόμαστε σε διαφορετική περιοχή και γυρίσαμε σχεδόν όλη την Ελλάδα.

Εμένα με ευχαριστούσαν πολύ αυτές οι μετακινήσεις, γιατί ήμουν ανήσυχος άνθρωπος, γνήσιον τέκνον του πατρός μου, κατά πως έλεγε η μαμά. Αυτή ήταν η μόνη που παραπονιόταν πως δεν προλαβαίναμε να προσαρμοσθούμε κάπου και να «ζεστογωνιάσουμε» κι άντε από την αρχή.

Μα ήταν πολύ γλυκός άνθρωπος η μαμά, ακόμα και τα παράπονά της είχαν τη σφραγίδα του ήπιου χαρακτήρα της.

Η έμφυτη κλίση κι αγάπη μου για το χορό και το τραγούδι και οι συχνές μετακινήσεις έγιναν αιτία να μάθω πολύ σωστά κι από πρώτο χέρι, όλους τους Ελληνικούς χορούς, από Θρακιώτικο μέχρι Ζακυνθινό Γιαργυτό.

Παράξενα που τα φέρνει η ζωή Αδαμαντία μου. Ποιος να μου το έλεγε τότε που από 5 σχεδόν χρονών άρχισα να μαθαίνω δημοτικούς χορούς, έτσι για το κέφι μου, ότι θα μου χρησίμευαν μια μέρα όχι μόνο για να εξοικονομώ τα προς το ζην, αλλά ακόμα ότι αυτή η ιδιότητά μου της χοροδιδασκάλισσας θα γινόταν αφορμή κι αιτία να αρχίσουν όλα για μένα από την αρχή.

Αυτά αργότερα όμως.

—Τότε λοιπόν, γύρω στο 19...

—Άσε γλυκιά μου, δεν χρειάζονται ακριβείς ημερομηνίες, άλλωστε τι νόημα έχει πια για εμάς ο χρόνος.

—Εντάξει λοιπόν, ας πούμε ότι πριν από πολλά-πολλά χρόνια, σαν τα παραμύθια, από τη Λάρισα πήρε μετάθεση ο μπαμπάς και βρεθήκαμε στη Ζάκυνθο.

Φτάσαμε με το καραβάκι Ζαμπάζας που σύνδεε Κυλλήνη-Ζάκυνθο, δεν υπήρχαν Φέρρυ και αεροπλάνα τότε, ούτε ιπτάμενα δελφίνια.

Το πρώτο που αντικρίσαμε φτάνοντας, εκτός από την πολιτεία, ήταν ο καταπράσινος λόφος της Μπόχαλης, εδώ που βρισκόμαστε τώρα Αδαμαντία. Με την ασβεστωμένη Εκκλησία της Χρυσοπηγής στην κορυφή, πολύ γραφική εικόνα, ιδιαίτερα σαν πρώτη εντύπωση, για αυτό άλλωστε και τώρα καταλήξαμε εδώ.

Μείναμε σε ένα ωραιότατο διώροφο στην παραλία. Εγώ γράφτηκα στο τοπικό Γυμνάσιο, πήγαινα στην εβδομή, τότε τα Γυμνάσια λεγόταν οκτατάξια. Όπως ήταν αναμενόμενο, αποχτήσαμε γνωριμίες και φιλίες με πολλές οικογένειες.

—Ναι, δεν είπες όμως, ότι εσύ ειδικά, απέχτησες και πολλούς θαυμαστές από την πρώτη κιόλας μέρα. Αχ δεσποινίς Αδαμαντία, θα έπρεπε τότε να την γνωρίζατε. Αναστατώθηκε η μικρή κοινωνία του νησιού και πρέπει να γνωρίζετε, η Ζάκυνθος πάντα φημιζόταν για τα ωραία της κορίτσια.

Τούτο το κορίτσι, όμως, ξεχώριζε πολύ.

—Για αυτό κι εσύ δεν έχασες καθόλου καιρό, πριν καλά –καλά το καταλάβω, βρέθηκα τόσο ερωτευμένη μαζί σου Νύση μου, αχ, και να ξαναγύριζαν εκείνες οι μέρες.

—Βλέπεις Αδαμαντία, δεν είχε μόνο ωραία κορίτσια η Ζάκυνθος, τα αγόρια της να έβλεπες.

—Κι εγώ, μικρή, άβγαλτη και αθώα στα θέματα του έρωτα, έπεσα με τα μούτρα στο πρώτο σκίρτημα της κοριτσίστικης καρδιάς μου.

Στην εποχή μας ήταν αλλιώς ο έρωτας. Ήταν ρομαντικός, αγνός, ήταν αθώος κι απονήρευτος ακόμα. Περιοριζόταν στα μάτια, στα λόγια, στις καντάδες, στην ανταλλαγή ενός λουλουδιού, ενός αθώου γράμματος, μιας ματιάς στον περίπατο, ένα απαλό σφίξιμο του χεριού, ένα φευγαλέο φιλί στα κλεφτά.

Ο τόπος μικρός βέβαια, μα εγώ σαν ξένη χαιρόμουν ελευθερίες που δεν τις είχαν οι ντόπιες κοπέλες. Ο μπαμπάς κι η μαμά ήταν προοδευτικοί άνθρωποι, μου είχαν απόλυτη εμπιστοσύνη, και δεν φοβόταν πως θα ζημιωθεί το καλό μου όνομα, αν με έβλεπαν με ένα αγόρι, γιατί η φιλοσοφία τους ήταν, ποιος ξέρει

πού θα βρισκόμαστε, όταν έλθει η ώρα μου για παντρεία, άλλωστε, είπαμε, μου είχαν δώσει σωστές αρχές και δεν φοβόταν πως θα έκανα καμιά βλακεία.

—Όλα τους καλά των γονιών σου, δε λέω, μόνο εμένα δεν πήραν με καλό μάτι. Δεν μπορούσαν να μου συγχωρήσουν πως ήμουν παιδί χωρισμένων γονιών, λες κι έφταιγα εγώ που δεν ταίριασαν οι γονείς μου και τράβηξε ο καθένας το δρόμο του.

—Βέβαια δεν σε εμπόδιζαν να κάνεις παρέα μαζί μου, αλλά όταν ο δεσμός μας έγινε σοβαρός, δυο χρόνια αργότερα και θελήσαμε να αρραβωνιαστούμε... ποιος είδε το θεό και δεν τον φοβήθηκε από τον κ. Νομάρχη.

—Μην τα σκέφτεσαι τώρα Νύση μου, μην μου στενοχωριέσαι άδικα, περασμένα ξεχασμένα.

Λοιπόν Αδαμαντία ο Νύσης κι εγώ χαιρόμαστε αυτό το υπέροχο που νιώθαμε. Κάναμε μακρινούς περιπάτους στο Αργάσι, ένα παραθαλάσσιο έξω από την πόλη, μια μέρα φτάσαμε σχεδόν μέχρι το Βασιλικό με τα πόδια, κάμποσα χιλιόμετρα από την πόλη, μα είμαστε νέοι, γεροί κι ερωτευμένοι. Πηγαίναμε στο Κρουνέρι τα βράδια, μια ωραία παραλία, ξαπλώναμε στην αμμουδιά και το ρίχναμε στην αστρονομία προσπαθώντας να ονομάσουμε όσα περισσότερα αστέρια. Κρατιόμαστε πάντα από το χέρι, ο Νύσης με κρατούσε με έναν προστατευτικό τρόπο λες και φοβόταν πως θα με χάσει.

—Και δεν είχα άδικο, όπως αποδείχτηκε.

—Πήγαμε και Σινεμά μια βραδιά, στον θερινό κι είδαμε το 20.000 λεύγες υπό την θάλασσα. Δεν ξέρω γιατί, μα δεν μπόρεσα ποτέ να ξεχάσω αυτόν τον τίτλο.

Άλλες βραδιές πάλι ανεβαίναμε στην Μπόχαλη και περιμέναμε να αρχίσει η βραδινή στο θερινό κινηματογράφο, όταν έπαιζε τη Γρανάδα για ένα μήνα συνέχεια.

Τραγουδούσε ο αξέχαστος Μάριο Λάντσα, κι εμείς, μες στη νύχτα, ανεβασμένοι στα μουράγια γύρω από την πλατεία της εκκλησίας, χορεύαμε στους απαλούς ρυθμούς της Γρανάδας, που μέσα στη σιγαλιά της νύχτας τους έφερνε το μαϊστράλι ως την Μπόχαλη λικνιζόμαστε αργά-αργά και μεθούσαμε από έρωτα και μουσική.

—Θεσπέσιες στιγμές δεσποινίς Αδαμαντία κι εγώ να βρίσκομαι στον έβδομο ουρανό. Κάπου εκεί ανάμεσα στις στροφές του βαλς της Γρανάδας, της ζήτησα για πρώτη φορά να με παντρευτεί. Όσο που δεν γκρεμιστήκαμε κάτω στην πλαγιά από τη χαρά και τη συγκίνηση, μου ζήτησε να γονατίσω, εκεί στο στενό μουράγιο, και βέβαια γονάτισα και με μεγάλη σοβαρότητα της επανέλαβα την πρόταση, δέχτηκε, μόνο που...

—Έλα Νύση μου, πάλι τα ίδια; εγώ έφταιξα, ή τουλάχιστον εγώ μόνο έφταιξα για το ότι χαθήκαμε μετά;

Περνούσε ο καιρός με εμάς τους δυο τρελά ερωτευμένους και...αρραβωνιασμένους. Το όχι των γονιών μου δεν μας εμπόδισε να συνεχίσουμε να πιστεύουμε ότι εμείς δεν θα χωρίζαμε ποτέ και θα παντρευόμαστε, με ή χωρίς την έγκριση των άλλων. Τι αθώοι που είμαστε αλήθεια. Μα πάλι σκέφτομαι πως αν δεν μεσολαβούσαν τα άλλα γεγονότα, ποιος ξέρει, μπορεί όντως να πραγματώναμε τα όνειρά μας. Οι ρομαντικοί περιπάτοι εξακολούθησαν και μετά, κι όμως, ούτε μια φορά δεν είχαμε φιληθεί ερωτικά.

Θυμάμαι μια βραδιά στην αμμουδιά, ξαπλωμένοι κι οι δυο χάρω στη ζεστή άμμο, μιλούσαμε για αγάπη...σε κάποια στιγμή έτσι όπως με κρατούσε από τους ώμους ο Νύσης...δεν ξέρω, ίσως τα νιάτα...ίσως η αγάπη, με έσφιξε τρυφερά επάνω του, και:

—Θα μπορούσα να σε κάνω δική μου, και κανείς ποτέ, μα ποτέ να μην μπορέσει να σε πάρει από μένα...μα δεν το θέλω αυτό για σένα, όχι, μόνο όταν η αγάπη μας ευλογηθεί από το Θεό, μόνο τότε, όχι πιο πριν.

Κοίταξα τα χέρια μου, δεσποινίς Αδαμαντία, και μου φάνηκε, έτσι ένιωσα, πως με αυτά τα χέρια αν την άγγιζα, θα μόλωνα την άσπιλη ομορφιά της πώς μπορούσα να κάνω κάτι τέτοιο; Ήταν ιεροσυλία, η Μυρτώ για μένα συμβόλιζε το θείο, το ιερό, το υπέρτατο της αγνότητας, να βεβηλώσω εγώ αυτήν την αγνότητα; Ποτέ.

—Να ήξερες Νύση μου, πόσες φορές μετάνιωνα για αυτή σου την εγκράτεια. Πόσες φορές σκεπτόμουν, τι υπέροχο πράγμα πρέπει να είναι να πρωτογνωρίζεις τον έρωτα με τον άνθρωπο που αγαπάς, με τον άνθρωπο που σε βλέπει σαν κάτι θείο και πολύτιμο.

Όμως, είπαμε, τότε ο έρωτας ήταν αγνός κι αθώος, σήμερα τα πράγματα άλλαξαν, με το καλημέρα, ας είναι, δε βαριέσαι, τάχα κι εμείς τι κερδίσαμε που είμαστε τόσο συγκρατημένοι;

Αχ Αδαμαντία μου, τότε να γνώριζες το γεράκο μου, δεν ήταν μόνο τα νιάτα κι η ομορφιά του, δεν ήταν μόνο η ευαισθησία και καλοσύνη που τον διέκριναν, ήταν ακόμα πως ο Νύσης μου ήταν ποιητής, ήταν τροβαδούρος. Τις δικές μας βραδιές, τις ώρες που περνούσαμε μαζί, όλο το ασήμι των αστεριών το έριχνε στα μαλλιά μου, γέμιζε αστερόσκηνη η παραλία κι εμείς γελούσαμε σαν παιδιά.

Μου μιλούσε κι η φωνή του ήταν τραγούδι, τραγούδι που γέμιζε τη ψυχή μου και με ανέβαζε πιο ψηλά κι από το φεγγάρι. Κι η φωνή του, φτιαγμένη από βελούδο, βαθιά, ζεστή, οι απαλές της αποχρώσεις σκόρπιζαν ρίγη συγκίνησης στην ψυχή μου. Αδυναμία είχε στο:

«Εσύ με κάνεις και γράφω τραγούδια/ εσύ με κάνεις και ζω πιο ψηλά». Μου το σιγοψιθύριζε σχεδόν συνέχεια.

—Μα αυτή ήταν η αλήθεια Μυρτώ μου, εσύ με έκανες και ποιητή και τραγουδιστή κι ό,τι άλλο νόμιζες πως ήμουν μόνο για σένα τραγουδούσα, μόνο για σένα έγραφα τραγούδια, μόνο για σένα ζούσα και υπήρχα.

Το άλλο τραγούδι που μου έλεγε συχνά ήταν ένα, ακόμα και τότε παμπάλαιο, το

«Γιατί τρελά να σ' αγαπήσω/ αφού της μοίρας ήτανε γραφτό/ να μην μπορώ να σ' αποκτήσω/ και να θρηνώ πάντα για αυτό».

Προφητικό; Προφητικό του χωρισμού μας, ποιος ξέρει. Ζούσαμε σε ένα κόσμο ονειρικό και μαγεμένο.

Μα ήλθε η ώρα να παρουσιαστεί στο Στρατό ο Νύσης, Στην αρχή το πήραμε αφήφιστα, καιρός είναι θα περάσει. Όταν ήλθε η ώρα όμως να αποχαιρετιστούμε...

—Ήταν αποβραδίζ, το πρωί νωρίς έφευγα για το Κέντρο εκπαίδευσης. Μας ανησυχούσε πως τις πρώτες σαράντα ημέρες δεν θα μπορούσαμε να επικοινωνήσουμε καθόλου, οι κανονισμοί του Στρατού. Μα είχαμε εμπιστοσύνη ο ένας στον άλλο. Πήγαμε τη βόλτα μας τη συνηθισμένη, μα απόψε όλα αλλιώς, η ατμόσφαιρα βαριά, κρατιόμαστε σφιχτά από το χέρι και δεν μιλούσαμε καθόλου. Την τελευταία στιγμή άρπαξα τη Μυρτώ στην αγκαλιά μου κι άρχισα να την φιλώ στα χείλη για πρώτη φορά, να τη φιλώ να τη φιλώ, απελπισμένα, ασταμάτητα ατέλειωτα. Σμίγανε τα δάκρμά μας μαζί με το φιλί μας κι εγώ τη φιλούσα, τη φιλούσα σαν να ήταν αυτό το πρώτο και το στερνό μας φιλί. Κάποτε χαλάρωσα, σφίχτηκε επάνω μου κι ένιωσα το αίμα να τρέχει από τα χείλη της.

—Κείνο το φιλί Αδαμαντία, κείνο το πρώτο μου ερωτικό φιλί σφράγισε ολόκληρη τη ζωή μου, τη σημάδεψε, ποτέ πια δεν θα ένιωθα κάτι παρόμοιο στη ζωή μου.

Με τα μάτια μας να τρέχουν ασταμάτητα, άρχισε να μου τραγουδάει με την απαλή, ολόθερμη φωνή του:

«Στο μικρό το μουράγιο
σου κουνώ το μαντήλι/κι
όλο κάνω κουράγιο/κι όλο σφίγγω τα χείλη».

Και έφυγε ο Νύσης μου, μαζί με αυτόν έφυγε η χαρά και η ευτυχία, όχι μόνο γιατί μου έλειπε, αλλά γιατί τα γεγονότα εξελίχτηκαν τόσο γρήγορα και τόσο αλλιώς από ό,τι τα περιμέναμε.

Από καιρό ο μπαμπάς είχε πέσει στη δυσμένεια του επικρατούντος κόμματος στο νησί, γιατί δεν τους έκανε τα χατίρια, ιδεολόγος ο μπαμπάς είχε εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση ότι αυτοί δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα, γιατί αυτός είχε το δίκιο με το μέρος του. Αυτός είχε το δίκιο κι εκείνοι τη δύναμη. Πριν καλά-καλά καταλάβουμε τι συμβαίνει, ο μπαμπάς πήρε μετάθεση και βρεθήκαμε κοντά στα σύνορα. Κι ο Νύσης στο κέντρο εκπαίδευσης και να μην ξέρει τίποτα και να μην μπορώ να επικοινωνήσω μαζί του.

Μόλις πέρασε η φουρτούνα μετακόμισης, εγκατάστασης, κ.λπ., οι γονείς μου, (αργότερα πολύ αργότερα το έμαθα αυτό), πίστεψαν πως το μόνο καλό που βγήκε από την όλη υπόθεση ήταν πως ξεφορτώθηκαν τον τρελοζακυνθινό τον ανεμο-δούρη, όπως τον έλεγαν, κι αυτό γιατί κάθε μέρα μου έφερνε ανεμώνες, μου στόλιζε τα μαλλιά με αυτές, με γέμιζε ολόκληρη, τις έστρωνε κάτω και περνούσα, παιδιάστικα καμώματα μπορεί να πεις, μα εγώ ένιωθα βασίλισσα.

Μου γέμιζε ακόμα και τις τσέπες, κι εγώ γέμιζα όλα μου τα βιβλία και τα τετράδια, τις έβαζα ανάμεσα στις σελίδες και το διάβασμα γινόταν πιο ευχάριστο, πιο εύκολο.

Οι γονείς μου λοιπόν πίστεψαν πως έτσι δόθηκε ένα τέλος σε αυτή τη «γελοία ιστορία». Είχαν ήδη πάρει τις αποφάσεις τους ερήμην. Σε εμένα δεν δείχτηκαν καθόλου για να μην με πονηρέψουν και χαλάσει η δουλειά.

Απεναντίας με παρηγορούσαν που έκλαιγα πως έτσι και περάσει ο καιρός της απομόνωσης του Διονύση, θα αρχίσει να μου γράφει, αφού εγώ είχα φροντίσει να αφίσω τη διεύθυνσή μας σε μια κοινή φίλη.

Κι ο Νύσης έγραφε, έγραφε συνέχεια, μόνο που χρειάστηκε να περάσουν πάνω από τριάντα χρόνια για να το μάθω.

—Καταλαβαίνετε τώρα δεσποινίς Αδαμαντία τι μας σκάρωσαν; Εμένα να με τρώει η αγωνία στο στρατό, νέα της να μην έχω και τα γράμματά μου να επιστρέφονται όλα με την ένδειξη:

Ανεπίδοτα

Από κει και μετά, η ζωή τράβηξε το δρόμο της.

—Εγώ Αδαμαντία μου έπεσα κάτω να πεθάνω από τη θλίψη και την πίκρα. Ο Νύσης να φερθεί τόσο σκάρτα, αυτός που με λάτρευε, που με λάτρεψε σαν θεό; Ποιον να εμπιστευτώ από δω και πέρα και γιατί, γιατί τόση ψευτιά.

Δεν ήξερα τι να σκεφτώ περνούσε ο καιρός κι εγώ δεν έλεγα να συνέλθω.

Τότε πολλοί νέοι της Ελλάδας έφευγαν για εξωτερικό, στην απελπισία μου σκέφτηκα πως όσο πιο μακριά πάω, τόσο, ίσως, πιο εύκολα θα ξεχάσω.

Οι γονείς μου τρελάθηκαν από τη στενοχώρα, όταν τους ανακοίνωσα την απόφασή μου. Ο πληγωμένος εγωισμός μου δε με άφηνε να τους πω την αλήθεια για ποιο λόγο φεύγω.

Ίσως, ίσως, λέω, αν τους ομολογούσα την αλήθεια, να λύγιζαν και να μου ομολογούσαν κι εκείνοι τη δική τους αλήθεια. Μα ο εγωϊσμός είναι κακός σύμβουλος για όλους, πέθαναν κι οι δυο, χρόνια αργότερα χωρίς να αποκαλύψουμε ούτε εκείνοι την αλήθεια για το Νύση, ούτε εγώ γιατί έφυγα από την Ελλάδα.

—Σε μένα δεσποινίς Αδαμαντία, μόλις πέρασε ο πρώτος καιρός της θλίψης, φώλιασε η οργή μέσα μου, με γέλασε, με κοροΐδεψε, δεν με αγαπούσε. Έπαιξε μαζί μου όσο ήταν στο νησί, με δούλευαν κι οι νέοι του νησιού, αν ήταν δυνατόν μια κοπέλα σαν τη Μυρτώ να αγαπήσει έναν ασήμαντο νέο σαν εμένα, κ.λπ., κ.λπ.

—Πριν συνέλθω βρέθηκα παντρεμένος με την πρώτη κοπέλα που βγήκα, όταν απολύθηκα από το στρατό, ίσως από πείσμα, ίσως για να αποδείξω σε μένα ότι αξίζω να αγαπηθώ. Ο γάμος κράτησε πολύ λίγο, ούτε τρία χρόνια. Ήθελα παιδί, πιστεύοντας πως το παιδί θα μας δέσει, κι εκείνη δεν έμενε έγκυος, πηγαίναμε σε γιατρούς για πολύ καιρό.

Είχα ξοδέψει ολόκληρη περιουσία, ο τελευταίος γυναικολόγος μου αποκάλυψε πως μετά τις αλλεπάλληλες αμβλώσεις στις οποίες είχε υποβληθεί η γυναίκα μου, ήταν αδύνατο και η ίδια το ήξερε, να μείνει έγκυος. Μιλάμε για αμβλώσεις που έκανε πριν τη γνωρίσω, κι εγώ την βρήκα ... ανέγγιχτη τη πρώτη νύχτα του γάμου, καταλαβαίνετε δεσποινίς Αδαμαντία τα αισθήματά μου τότε;

—Άλλο ένα χαστούκι, πολύ δυνατό στον ευάλωτο ανδρισμό μου. Το διαζύγιο βγήκε πολύ γρήγορα. Θα σκέπτεσθε ίσως πως μετά από αυτό το πάθημα θα έβαζα μυαλό. Αμ δε. Η Στέλλα ήταν η Αισθητικός στην οποία πήγαινε η τέως, την είχα δει κάμποσες φορές, όταν πήγαινα να πάρω την σύζυγο.

Αρχίσαμε να βγαίνουμε, κάπου σε κάτι μου θύμιζε τη Μυρτώ, τη Μυρτώ που δεν είχα ξεχάσει ποτέ, τη Μυρτώ που όταν καταλάγιασε μέσα μου η οργή για το φέρσιμό της, πού να ξέρω την αλήθεια, τριάντα τόσα χρόνια πέρασαν για να μάθω κι εγώ, τη Μυρτώ που εξακολουθούσα να αγαπώ και να λατρεύω.

Τη Μυρτώ που την κουβαλούσα μέσα μου σαν εικόνα ιερή, την πρώτη και μοναδική μου αγάπη. Καμιά, καμιά δεν μπορούσε να την αντικαταστήσει στην καρδιά μου, ήταν θρησκεία για μένα. Η Στέλλα όμως σε κάτι μου τη θύμιζε, νομίζω στα μαλλιά

Παντρευτήκαμε και ζούσαμε αρμονικά κάπως, χωρίς μεγάλους έρωτες κι εξάρσεις, είχαμε αποκτήσει και δίδυμα αγοράκια, το Λάμπρο και το Νικηφόρο,

το μόνο καλό που βγήκε από αυτό το γάμο. Μια μέρα, που είχαμε πάει στη Ζάκυνθο, ζούσαμε στην Αθήνα, μια ξαδέλφη μου, έτσι όπως καθόμαστε μου λέει:

«Θυμάσαι που ήσουν τρελά ερωτευμένος με τη Μυρτώ και αυτή σε παράτησε;» Από εκεί άρχισε να μιλάει για τη Μυρτώ, για την αγάπη μας τη μεγάλη. Είπε στη Στέλλα πως την παντρεύτηκα μόνο και μόνο, γιατί ήθελα παιδιά και γιατί, πράγματι, έφερνε μια φυσιολογία σε κείνη.

—Από κείνη την ημέρα η συμβίωσή μας έγινε ανυπόφορη, γιατί εγώ δεν μπόρεσα να της πω ψέματα, δεν θα απαρνιόμουν εγώ τη Μυρτώ μου για κανένα λόγο, της είπα πως ναι, την αγάπησα πολύ και την αγαπώ ακόμα, μόνο που την έχασα. Με ρώτησε τι θα έκανα αν, αν υποθέσουμε την ξαναβρώ, κι εγώ πάλι της ομολόγησα πως αν την βρω κάποτε, τίποτα, τ ί π ο τ α απολύτως δεν θα με εμποδίσει να τρέξω κοντά της, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δε θα κάνω το χρέος μου απέναντι σε αυτήν και τα παιδιά.

Ευτυχώς και τα παιδιά δεν χρειάστηκε ποτέ να μάθουν πως θα χωρίζαμε με τη μαμά τους. Ήταν μικρά, όταν έγιναν όλα αυτά και δεν προλάβαμε να χωρίσουμε, παρόλο που για εκεί βαδίζαμε, γιατί αργότερα η Στέλλα σκοτώθηκε σε τροχαίο.

Κι έμεινα μόνος με δύο μικρά παιδιά.

Πάλεψα πολύ να τα μεγαλώσω μόνος μου, γιατί ούτε για αστείο δεν αντιμετώπιζα την πιθανότητα ενός ακόμα γάμου. Θα έμεινα πιστός στη θύμηση της Μυρτώς. Τα παιδιά μου τα λάτρευα, ζούσα για αυτά και μόνο. Μόνο που όπως περνούσαν τα χρόνια και μεγάλωναν, κάπου με έτρωγαν οι τύψεις, γιατί αυτά πίστευαν πως δεν ξαναπαντρεύτηκα και θυσιάστηκα από αγάπη για τη μητέρα τους. Μα τι να τους πω, και στο κάτω-κάτω τι σκοπό θα εξυπηρετούσε η αλήθεια σε δυο παιδιά που είχαν ήδη πληγωθεί τόσο πολύ χάνοντας την μητέρα τους, σε μια τόσο τρυφερή ηλικία;

Αργότερα, πολύ αργότερα, όταν έγιναν άντρες, τους μίλησα και τους είπα όλη την αλήθεια, δε ξέρω αν κατάλαβαν, δε ξέρω αν συγχώρησαν, μα έφυγε ένα βάρος από πάνω μου.

—Εγώ Αδαμαντία, εγκαταστάθηκα στην Αδελαΐδα, εκεί άρχισα να διδάσχω Ελληνικά στα Ελληνόπουλα, στα Κοινοτικά Σχολεία που λειτουργούσαν τα απογεύματα, μετά τις σχολικές ώρες και τα Σάββατα. Ανάμεσα στους άλλους συναδέλφους γνώρισα και τον Αλέξανδρο, διδάσκαμε στο ίδιο Σχολείο. Ήταν σοβαρός και μετρημένος νέος και μου έδειξε συμπάθεια από την αρχή.

Μόνος εκείνος, μόνη εγώ σε ξένο τόπο, δεν άργησα να δεχτώ την πρότασή του. Βέβαια δεν του έκρυπα πως δεν ήμουν ερωτευμένη μαζί του, αλλά

εκείνος πίστευε πως οι μεγάλοι έρωτες δεν είναι και εγγύηση ευτυχίας, κι εγώ κρυφοέλασα με κάποια πικρία, χωρίς να με δει, κάπου πίστευα πως δεν είχε και άδικο, αν κρίνουμε από τον μεγάλο έρωτα του Διονύση.

—Μυρτώ μου, πόσο πληγώθηκες και πόνεσες χωρίς να φταις.

—Για τον Νύση δεν του μίλησα ποτέ, κι ούτε ένιωσα ποτέ τύψεις για αυτό. Στο κάτω-κάτω ήταν προσωπικό μου θέμα και κάτι που έγινε πριν τον γνωρίσω. Ο Νύσης ήταν το αγκάθι το γλυκό που τρυπούσε συνέχεια την καρδιά μου και την μάτωνε, ήταν ο πόνος ο ζωντανός που δεν θα έσβηνε ποτέ.

Μόνο να, ήθελα τόσο μα τόσο πολύ κάποτε να μάθω τι έγινε, μου το χρωστούσε η ζωή η ίδια, δεν ήθελα να πεθάνω, χωρίς να μάθω. Από τη μια η λογική μου έλεγε πως αν με αγαπούσε θα έψαχνε να με βρει, δεν θα με εγκατέλειπε τόσο άνανδρα, χωρίς μια κουβέντα, από την άλλη όμως, τα μηνύματα της καρδιάς μου, όχι, όχι, δεν είναι δυνατόν, με αγάπησε, με αγαπάει, κάτι άλλο πρέπει να έγινε, πώς λαχταρούσα να μάθω. Αλλά πώς; Με ποιο τρόπο;

Ο Αλέξανδρος αποδείχτηκε πολύ καλός σύζυγος, ζούσαμε πολύ αρμονικά, χωρίς γκρίνιες, ζήλεις και ασυμφωνίες. Ήταν τρυφερός και γεμάτος κατανόηση. Το κυριότερο, δεν με καταπίεσε ποτέ και για τίποτα. Τον εκτιμούσα αφάνταστα και έμαθα να τον αγαπώ, με μια αγάπη ήρεμη, τρυφερή, τον γνοιαζόμουν και τον πονούσα. Μα κάπου εκεί βαθιά υπήρχε πάντα ο Νύσης, το γλυκό της νιότης όνειρο, ό,τι πιο ωραίο είχα ζήσει και γνωρίσει, μόνο ας ήξερα τι έγινε τότε, αυτό, μόνο αυτό και τίποτα άλλο.

Τα πρώτα χρόνια είπαμε με τον Αλέξανδρο να μην κάνουμε παιδιά για να δουλέψουμε. Πρέπει να ομολογήσω όμως, έστω και τόσο αργά, πως εγώ κατά βάθος δεν ήθελα να δεσμευτώ με παιδιά, κάτι μέσα μου, μου έλεγε πως ο Νύσης θα γυρίσει, ενάντια σε κάθε λογική πίστευα πως θα ξανασιμίζουμε και τότε ήθελα ελεύθερη και απερίσπαστη να μπορώ να τρέξω κοντά του.

Και τα χρόνια περνούσαν.

—Ήταν ιδέα του Αλέξανδρου να φτιάξω το χορευτικό συγκρότημα. Αγαπούσε τα παιδιά όπως κι εγώ, τα γονικά μας αισθήματα τα προσφέραμε στα παιδιά που διδάσκαμε μια και δεν είχαμε δικά μας.

Στην αρχή παρουσιάζαμε τους χορούς που μάθαινα στα παιδιά μόνο στο Σχολείο και στις εκδηλώσεις της Κοινότητάς μας. Τα παιδιά όμως, ήταν υπέροχα και χόρευαν πολύ ωραία, έτσι αρχίσαμε να αποκτάμε κάποια φήμη και να μας καλούν και σε άλλες εκδηλώσεις. Το συγκρότημα το ονόμασα Αλέξανδρο, προς τιμήν του άνδρα μου, ήταν τόσο καλός και με ενθάρρυνε πάντα σε όλα. Πίστευε σε μένα, πίστευε πως με ό,τι κι αν καταπιανόμουν, θα ήταν το λιγότερο...τέλειο!

Στα 45 μου χρόνια έχασα τον Αλέξανδρο, από δηλητηριώδη αράχνη, τσίμπημα στο πόδι, «αράχνη με την κόκκινη ράχη», η δηλητηριώδης αράχνη της Αυστραλίας.

Ο χαμός του μου στοίχισε πολύ, πάρα πολύ. Έχασα τον φίλο μου, τον σύντροφό μου, τον θαυμαστή μου.

Πέρασα από όλα τα στάδια με το χαμό του άρνηση, οργή, κατάθλιψη, ενοχές, πόνος, αποδοχή.

Εκείνος όμως ήθελε να συνεχίσω να ζω, ήθελε να συνεχίσω αυτό που αρχίσαμε μαζί, και θα στενοχωριόταν πολύ, αν εγκατέλειπα τα παιδιά, τον γνώριζα καλά.

Έτσι η ζωή συνεχίστηκε.

—Η βραδιά εκείνη η Απριλιάτικη για την οποία σου μίλησα στην αρχή Αδαμαντία, ήταν λίγα χρόνια αφότου έφυγε ο Αλέξανδρος. Οι Ζακυνθιοί θα συναντιόνταν στη Μελβούρνη εκείνη τη χρονιά, κι εγώ, προσκαλεσμένη με το συγκρότημα. Τη Μελβούρνη την ήξερα καλά, γιατί είχαμε πάει πολλές φορές με τον Αλέξανδρο. Τα παιδιά, όπως συνήθως, καταχειροκροτήθηκαν, ιδιαίτερα όταν τόσο πετυχημένα χόρευαν το Γυαργυτό, τα αποθέωσαν, μαζί με αυτά και τη δασκάλα τους, την κυρία Βερίτη, ναι, εγώ ήμουν αυτή Βλαχάκη είναι το οικογενειακό μου που ξαναπήρα αργότερα, όταν έφυγα από την Αυστραλία.

Κατακουρασμένη κάθισα στο τραπέζι μαζί με άλλους φίλους από την Αδελαΐδα. Γύρω γινόταν πανζουρλισμός, γνωστός έσμιγε με γνωστό ή χωριανό, συγγενής με συγγενή από άλλα μέρη της Αυστραλίας, πάνω στην σκηνή κάποιος μιλούσε, μα ποιος έδινε σημασία και, ξαφνικά μια φωνή, μια φωνή τόσο ξεχωριστή όχι δεν ήταν η ορχήστρα, τραγουδούσε ένας με μια κιθάρα.

«Εσύ με κάνεις και γράφω τραγούδια».

Σκίρτησε η καρδιά μου, σταμάτησαν οι κουβέντες κι οι φωνές, ήταν όλοι συνεπαρμένοι από αυτόν που τραγουδούσε, κι εγώ, μπα σύμπτωση λέω, όταν τελείωσε, σείστηκε η αίθουσα από τα χειροκροτήματα και τα μπράβο κι εμένα η ψυχή να έχει φτάσει στα χείλη, μα με το δεύτερο τραγούδι τότε πια λύθηκαν τα γόνατα...

Δεν μπορεί, δεν γίνεται τέτοια σύμπτωση, αυτό το τραγούδι ήταν το δικό μας δεν το ήξεραν οι άλλοι. Θεέ μου, τι συμβαίνει απόψε, τρελάθηκα εγώ κι έχω παραισθήσεις ή στ' αλήθεια συμβαίνουν όλα αυτά;

«Γιατί τρελά να σ' αγαπήσω
αφού της μοίρας ήτανε γραφτό
να μην μπορώ να σ'
αποκτήσω και
να θρηνώ πάντα για αυτό».

Δεν περιγράφεται με λόγια αυτό που επακολούθησε και ο παρουσιαστής: Φίλοι μου να σας παρουσιάσω τον αγαπητό συμπατριώτη Νύση Νίγκα που βρίσκεται για λίγο στην Αυστραλία επισκεπτόμενος τον αδελφό του στο Σύδνεϋ.

Εγώ είχα πεθάνει, λαχταρούσα να τρέξω κοντά να τον δω να του μιλήσω να τον αγγίξω, μα είχαν παραλύσει τα πόδια, είχα παραλύσει ολόκληρη. Δοκίμασα να σηκωθώ... και σωριάστηκα κάτω.

Όταν συνήλθα, βρέθηκα στο πίσω μέρος της αίθουσας κι έσκυβαν πάνω μου ανήσυχα γνωστοί μου από την συγκίνηση, λέγανε, ο συνωστισμός, η ζέστη, η πολυκοσμία, ίσως δεν είχε φάει κιόλας τι να τους πω, σαν τι μπορούσα να πω, είχαν σφίξει τα χείλη και δεν έβγαине κουβέντα.

Προσπάθησα να μιλήσω κι αυτά που έλεγα πρέπει να ήταν ακατάληπτα, με μετέφεραν σε Νοσοκομείο σε άσχημη κατάσταση, κοίταζα γύρω χωρίς να βλέπω, συνερχόμουν και χανόμουν πάλι, άπλωνα τα χέρια να τρέξω κοντά του, ανασηκωνόμουν στο κρεβάτι για να προλάβω να δω το πρόσωπό του, να δω πώς είναι, ποιος είναι, μα τον έκρυβε το πλήθος κι όλα γύρω μου βούιζαν. Μου έκαναν μια ένεση προφανώς για να ηρεμήσω, ο γιατρός είπε πως βρισκόμουν σε κατάσταση σοκ, κάποια δυνατή συγκίνηση.

Ρωτούσε αυτούς που με πήγαν τι έγινε, μα τι ήξεραν οι άνθρωποι. Όταν συνήλθα μετά δυο ημέρες είχαμε πάρει πάλι το δρόμο για την Αδελαΐδα, κι έχασα τη μοναδική ευκαιρία να ξαναδώ τον αγαπημένο μου, για μια ακόμα φορά η μοίρα μάς κορόιδευε και μας περιγελούσε, μας έφερε τόσο κοντά και μάς ξαναχώρισε, χωρίς να προλάβουμε ούτε καν να κοιταχτούμε και να αναγνωριστούμε.

—Σε ποιον να μιλήσεις και ποιον να ρωτήσεις και τι να ρωτήσεις, πώς ήταν; Αν κρατιόταν καλά, αν ήταν μόνος, αν είχε γυναίκα κοντά του, αν, αν, αν.

Στο γυρισμό, μιλούσαν για αυτόν στο Πούλμαν, τι ευγενικός, τι ωραία φωνή, τι υπέροχα τραγούδια που είπε. Να μου λένε πως έχασα για να λιποθυμήσω. Κι εγώ να προσπαθώ να κρατήσω την ηρεμία και ψυχραιμία μου και μέσα μου να ουρλιάζω.

Και τώρα; Τώρα τι κάνουν πού να ψάξω και πού να τον ζητήσω και πού ξέρω πού βρίσκεται ο αδελφός του για να τον ψάξω μέχρι το Βόρειο Πόλο αν χρειαστεί, μα πού, πώς;

Τι κακοτυχία αλήθεια, τόσα χρόνια να λαχταρώ έστω και να μάθω κάτι για αυτόν, όχι να τον δω, αυτό πάρα ήταν εξωπραγματικό, και να βρεθούμε τόσο κοντά, στον ίδιο χώρο, κι εγώ αντί να τρέξω κοντά του παραμερίζοντας κάθε εμπόδιο... λιποθύμησα σαν την ηλίθια, αν είναι δυνατόν.

Χίλιες ερωτήσεις κατάτρωγαν το μυαλό μου και χίλιες αμφιβολίες.

Όταν επανάκτησα την ψυχραιμία μου, άρχισα να σκέφτομαι ότι παρασυρμένη από τα ίδια μου τα αισθήματα, αφήθηκα σε ένα τρελό καλπασμό της φαντασίας. Τραγουδησε τα τραγούδια μας, ε και; Μήπως αυτό είναι και απόδειξη πως με αγαπούσε; Μιλάμε για τριάντα τόσα χρόνια, μεσόκοποι άνθρωποι πια. Αλλά πάλι, έστω και τραγουδούσε για μένα, έστω και με αγαπούσε ακόμα, τι ξέρω πια εγώ για αυτόν; Κι αν είναι παντρεμένος με οικογένεια; Έχω το δικαίωμα εγώ να αναστατώσω τη ζωή του; Γιατί λοιπόν να βασανίζομαι έτσι; Ας αφήσω τα πράγματα ως έχουν.

Και μετά με έπιανε τρέλα, είναι δυνατόν να βρίσκεται ο Νύσης μου στην Αυστραλία, να κοιτάμε τον ίδιο ουρανό, να είναι τόσο κοντά μου κι εγώ να βάζω μπροστά τη λογική; Και τι με νοιάζει εμένα αν έχει γυναίκα και παιδιά, ας μην ξανάμπαινε στη ζωή μου ας μην ξαναγύριζε. Αρχισα να κάνω του κόσμου τα σχέδια για το πώς θα τον ψάξω. Μόλις γύρισα στην Αδελαΐδα η πρώτη μου σκέψη ήταν να πάρω το πρώτο αεροπλάνο για το Σύδνεϋ, να αρχίσω να συγχάζω στα Ελληνικά στέκια, δε γίνεται, κάπου θα τον πετύχω. Κι έπειτα ερχόταν απειλητική η λογική, κι έβαζε χαλινάρι.

Περνούσε ο καιρός κι εμένα με βασάνιζαν αυτές οι αμφιταλαντεύσεις, τις νύχτες, τις νύχτες που όλα είναι τόσο εύκολα και κατορθωτά, έφτιαχνα σενάρια, ρυθμιζα μέχρι και την τελευταία λεπτομέρεια, έτσι θα κάνω, αλλιώς θα κάνω και βρισκόμουν κοντά του μα ξημέρωνε η αυγή και μαζί με αυτήν και η λογική.

Πλησίαζε Νοέμβρης κι εγώ στα αλήθεια κόντευα να τρελαθώ. Είχα χάσει την ηρεμία, τη γαλήνη, δεν μπορούσα να συγκεντρωθώ ούτε να αφοσιωθώ σε τίποτα, βρισκόμουν σε μια διαρκή υπερένταση.

Αρχές Δεκεμβρίου, πήρα τη μεγάλη απόφαση, θα τον έψαχνα, θα τον έψαχνα κι ό,τι θέλει ας γίνει. Κι αν, αν έχει ήδη φύγει; Τότε, τι θα κάμω; Θα τον πάρω το κατόπι στην Ελλάδα; Όχι, όχι, ας μην προδικάζω όσα σχέδια έκανα σήμερα, τα ακύρωνα αύριο, όσες αποφάσεις έπαιρνα απόψε, μου φαίνονταν γελοίες με το φως της αυγής κι οι μέρες περνούσαν.

Παραμονή Χριστουγέννων, πήρα τη μεγάλη απόφαση! Τίποτα, τίποτα δεν θα με έκανε να αλλάξω γνώμη. Ο κύβος ερίφθη που θα έλεγε κι η μαμά.

Πήρα τηλεφωνικό κατάλογο του Σύδνεϋ κι έψαξα όλους με το όνομα Νίγκας, ούτε λίγο ούτε πολύ, ήταν έξη τον αριθμό και τώρα από πού και πώς αρχίζουμε,

κι αν, αν λέω το σηκώσει η γυναίκα του τι να της πω; Παραμερίστε κυρία μου γιατί προηγούμαι; Μα είναι σοβαρά πράγματα αυτά;

Κλειδώσα την πόρτα αποφασισμένη να μην ανοίξω σε κανέναν και άρχισα.

«Τον κύριο Νίγκα παρακαλώ».

Οι τέσσερις πρώτοι ήταν άσχετοι, κάθε που σήκωνα το ακουστικό έτρεμε η καρδιά μου και προσπαθούσα να ακούγεται νορμάλ η φωνή μου.

—Τον κύριο Νύση Νίγκα, παρακαλώ.

—Εγώ είμαι, ποια είσθε;

—Ξέρετε ψάχνω κάποιον Νύση Νίγκα που τη δεκαετία του.....έμεινε στην Ζάκυνθο.

—Ναι, εγώ έμεινα, αλλά εσείς, σας παρακαλώ, ποια είσθε;

—Σε ποια συνοικία μένατε;

—Στην Αγία Τριάδα, μας σας παρακαλώ, σας παρακαλώ πολύ, ποια είσθε;

—Την Μπόχαλη τη θυμάσαι;

—Και βέβαια τη θυμάμαι,

—Ποια είστε, σας παρακαλώ... (η φωνή γεμάτη αγωνία)

.....

—Μυρτώ, Μυρτώ μου...

.....

Απόλυτη σιγή και στις δυο μεριές, κανείς δεν έχει το κουράγιο να μιλήσει...

Μετά, βροχή οι ερωτήσεις, κεραυνοί οι απαντήσεις κι από τους δυο.

Θα πρέπει να μιλούσαμε κι εγώ δεν ξέρω για πόσες ώρες, το μόνο που θυμόμουν μετά, ήταν:

«Μυρτώ, Μυρτώ μου εσύ είσαι!» Πετούσα...πετούσα στα ουράνια.

—Μυρτώ μου, θα σε διακόψω πάλι, αλλά νιώθω την ανάγκη να εξηγήσω, ή αν θες να διευκρινίσω, όχι σε σένα βέβαια, εσύ έμαθες την αλήθεια, αλλά στη δεσποινίδα Αδαμαντία.

Για πολύ, πάρα πολύ καιρό, όπως σας είπα και πριν, τα γράμματά μου επιστρέφονταν ως ανεπίδοτα, μετά σκεφτόμουν πως αν με ήθελε η Μυρτώ μπορούσε να μου γράψει στη διεύθυνση της κοινής μας φίλης...και η Μυρτώ μου, έγραφε, μόνο που η φίλη είχε δασκαλευτεί από τον κ. Νομάρχη...αν τυχόν έλθει ποτέ γράμμα, να φροντίσει να μη φτάσει στα χέρια μου, όπως και δεν έφτασε.

Μετά τους αποτυχημένους γάμους μου, αφοσιώθηκα στα παιδιά μου, και τα χρόνια περνούσαν, την ίδια λαχτάρα είχα μέσα μου κι εγώ, να μάθω... να μάθω μόνο... τίποτα άλλο... να μάθω τι έγινε κι αν με αγάπησε.

Την έψαχνα σχεδόν σε όλη την Ελλάδα, πουθενά, πουθενά ούτε ίχνος.

Έπρεπε να περάσουν κάμποσα χρόνια για να μάθω πως η Μυρτώ είχε φύγει για έξω, αλλά πού; Ήμουν στο Λονδίνο με το Νικηφόρο τον γιο μου, ξέρετε, ήταν διάσημος ποδοσφαιριστής στα νιάτα του.

—Και ποιος δεν γνώριζε το Νικηφόρο Νίγκα που δόξαζε το Ελληνικό όνομα σε όποια ομάδα κι αν έπαιζε. Εγώ βέβαια, ήμουν μικρή κύριε Νύση, θυμάμαι όμως πως όλη η Ελλάδα μιλούσε για αυτόν. Ήταν και έμεινε θρύλος!

—Είχε παίξει στις μεγαλύτερες ομάδες εντός και εκτός Ελλάδας. Είμαστε στο Λονδίνο, εκεί σε μια συγκέντρωση συνάντησα μια παλιά συμμαθήτριά της Μυρτώς που μου είπε ότι βρισκόταν στο εξωτερικό αλλά δεν ήξερε πού. Από κει και μετά, κάθε ταξίδι του Νικηφόρου, από κοντά κι εγώ να ψάχνω τη Μυρτώ Λονδίνο, Αμερική, Καναδά Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, κι αλλού, μα πουθενά, πουθενά η Μυρτώ. Σύχναζα στις Ελληνικές Λέσχες και με διακριτικότητα έψαχνα. Δεν ήταν εύκολο όμως, γιατί δεν ήξερα καν με τι όνομα κυκλοφορεί, αν είχε παντρευτεί, κ.λπ. Για την Αυστραλία δεν πήγαινε ο νους μου, ήταν τόσο μακριά, όμως ήταν η τελευταία μου ελπίδα.

Στο Σύδνεϋ ζούσε ο ετεροθαλής αδελφός μου, από τον πατέρα μου, μα δεν είχαμε ποτέ στενές σχέσεις εκείνη τη χρονιά όμως, το πήρα απόφαση ότι θα πήγαινα κι εκεί αν αποτύγχανα κι εκεί...

—Πήγαινα σε όλες τις εκδηλώσεις των Κρητικών Συλλόγων, Κρητικοπούλα βλέπεις η Μυρτώ μου, λέω δεν μπορεί, αν είναι εδώ, κάπου θα την πετύχω και το έριχνα στις καντάδες, τραγουδούσα τα τραγούδια μας, τα δικά μας τραγούδια, αυτά θα την έφερναν κοντά μου αν ήταν εκεί, πώς αλλιώς να την πλησιάσω που ούτε θα γνωριζόμαστε πλέον, ο χρόνος άφηνε τα σημάδια του παντού. Με αυτήν τη κρυφή ελπίδα πήγαινα και στους Ζακυνθινούς Συλλόγους μια και ήξερα την αγάπη της για τη Ζάκυνθο.

—Η απογοήτευσή μου δε λέγεται όταν και στη Μεμβούρνη απέτυχα να τη βρω και πού να ήξερα πως ήταν μόνο λίγα μέτρα μακριά μου...

Με το τηλεφώνημά της πάγωσα, τρελάθηκα, ένιωσα το έδαφος να φεύγει κάτω από τα πόδια μου, ένιωσα να σβήνω, μόνο να μην την χάσω πάλι, μόνο αυτό. Όταν έκλεισε το τηλέφωνο με έπιασε πανικός.

Και αν, αν δεν έλθει, αν αλλάξει γνώμη κι εξαφανιστεί πάλι; Θεέ μου τι να κάνω, ευτυχώς εκείνη την ημέρα έλειπαν όλοι από το σπίτι κι έτσι δεν χρειάστηκε να δώσω εξηγήσεις για την κατάστασή μου. Να την δω, μόνο να την δω, να την αγγίξω, μα πώς, πώς θα της φανώ ένιωθα άσχημος, γερασμένος, ασήμαντος, είχα χάσει τα μαλλιά μου.

—Τι κουτοί που είναι οι άνδρες, Αδαμαντία, και τι ματαιόδοξοι, λες κι εγώ ήμουν ακόμα το κοριτσάκι των 17 που αγάπησε, λες κι αυτό που ένιωθα για

το Νύση είχε τίποτα να κάνει με μαλλιά και με εμφάνιση, του το είπα κιόλας, μα δεν ξέρω αν με πίστεψε, του λέω και με ένα δόντι να σε έβρισκα, δεν θα άλλαζε αυτό που ένιωθα για σένα. Δεν έφαχα για εραστή για να τον θέλω νέο και ωραίο, το Νύση μου έφαχα.

Συμφωνήσαμε να συναντηθούμε σε ουδέτερο έδαφος και να περάσουμε λίγες μέρες μαζί. Ούτε Αδελαιίδα, ούτε Σύννευ, θα πηγαίναμε στην Κουησλάνδη. Προσφέρθηκα να αναλάβω εγώ τις διατυπώσεις, ξενοδοχείο, κ.λπ., αλλά πού να το επιτρέψει ο κύριος από δω, εγώ το πρότεινα επειδή στο κάτω κάτω ήταν τόπος μου και ήξερα τα κατατόπια. Ο Νύσης μου όμως, γαλαντόμος και περήφανος ούτε να τ' ακούσει άλλωστε όπως μου είπε, είχε ταξιδέψει αρκετά στο εξωτερικό ψάχνοντάς με και δεν αντιμετώπιζε πρόβλημα ούτε με τη γλώσσα ούτε με κάτι άλλο. Το ραντεβού μας ήταν για δυο ημέρες μετά, παραμονή Πρωτοχρονιάς, γύρω στις οχτώ, στην αίθουσα αναμονής του ξενοδοχείου, και πρέπει να ομολογήσω πως διάλεξε ένα από τα πιο πολυτελή και με την ωραιότερη θέα, βλέπεις δεν είχε οικονομικό πρόβλημα, ήταν αρκετά ευκατάστατος, όπως άλλωστε κι εγώ. Πρότεινα κάποιο διακριτικό σημάδι για να γνωριστούμε, τον έπιασαν τα κλάματα.

—Πώς είναι δυνατόν ακόμα και να φανταστείς πως δεν θα σε γνώριζα! Μέσα σε χίλιες γυναίκες θα σε ξεχώριζα, θα σε γνώριζε η καρδιά μου ματάκια μου.

—Όταν βρεθήκαμε, χωρίς λόγια, ποιος μπορούσε να μιλήσει από τη συγκίνηση, άπλωσε το χέρι του και κράτησε το δικό μου, έτσι απλά, όπως τότε, λες και τίποτα δεν είχε αλλάξει. Στείλαμε τις βαλίτσες επάνω, και χειροπιασμένοι, πήραμε το δρόμο για την αμμουδιά μου κρατούσε ένα ματσάκι ανεμώνες, ο αιώνιος Νύσης μου, ρομαντικός, τρυφερός, γεμάτος λεπτότητες.

—Δεν είναι από την Μπόχαλη, γλυκιά μου, αλλά δεν πειράζει, έχουν την ίδια αγνότητα και την ίδια ομορφιά.

—Μιλούσαμε λες και είχαμε να ιδωθούμε από χθες κι όχι τριάντα τόσα χρόνια. Μα τα χρόνια έσβησαν, το χθες κι όλα τα χθες που ζήσαμε χώρια δεν υπήρχαν, υπήρχε μόνο το σήμερα, το τώρα κι εμείς είμαστε μαζί, μαζί, κι αυτό μόνο μετρούσε!

Αφού περπατήσαμε αρκετά, γυρίσαμε πίσω στο ξενοδοχείο για να φάμε κάτι, λες και το φαί είχε καμιά σημασία, μα ο Νύσης επέμενε, ήμουν α λείι αδύνατη.

Καθώς τρώγαμε κοίταξα με τρόπο αυτόν το μεσόκοπο άνδρα που καθόταν απέναντί μου, για μια στιγμή, μου φάνηκε ξένος άγνωστος, μα γύρισε και με κοίταξε, τα μάτια μου έσμιζαν με τα δικά του, είναι ο Νύσης μου, με τα μάτια στο χρώμα της καταπράσινης ανταριασμένης θάλασσας, κλείνω τα μάτια, είμαστε πάλι τρελόπαιδα στη Ζάκυνθο! Τίποτα ή μάλλον όλα και τίποτα δεν έχει αλλάξει, δυο μεσόκοποι έφηβοι.

Αργότερα, πήραμε μια κουβέρτα και κινήσαμε πάλι για την αμμουδιά, λίγο πιο μακριά τώρα, να μην μας φτάνει πολύ ο απόηχος από τους γιορτασμούς για την καινούρια χρονιά.

Ξαπλώσαμε, σαν παλιά, και βαλθήκαμε να ψάχνουμε τα αστέρια μας, όπως τότε.

—Η πρώτη μας προσπάθεια να κάνουμε έρωτα, πέφτει στο κενό, ήταν οι αναστολές μου, οι μεταπτώσεις μου, ριγώ σαν τότε στο άγγιγμα της Μυρτώς, μα νιώθω και το ίδιο δέος, τον ίδιο φόβο, πώς, πώς να τολμήσω να την αγγίξω;

Λίγο μετά...

Περνάω το χέρι μου γύρω στους ώμους της, όπως παλιά, κάνω να την τραβήξω πιο κοντά μου, και νιώθω τα μάτια της υγρά, σκύβω επάνω της γεμάτος αγωνία, τη φιλώ, τη φιλώ στα μαλλιά, στα μάτια, στα χείλη, τη σφίγγω απάνω μου με λαχτάρα, ανταποκρίνεται στο φιλί μου, ένα ατέλειωτο φιλί που έκρυβε όλο το βουβό πόνο και την απελπισία της καρδιάς...

Ναι, τρεις δεκαετίες και βάλε αργότερα, η Μυρτώ κι εγώ, είμαστε πια γεγονός! Είμαστε ζευγάρι! Ήλθε έτσι απλά, από μόνο του, ήταν τόσο φυσικό κι από μακριά να ακούγεται ο Παβαρότι ο τενόρος, να τραγουδάει τη Γρανάδα. Όλα και τίποτα σαν τότε, αξέχαστε, ανεπανάληπτε Μάριο Λάντσα!

—Ξέρεις Αδαμαντία, η ένωσή μας ήταν, δεν ξέρω πως να σου το εξηγήσω, αλλά, δεν είχε τίποτε το φτηνό, το πρόστυχο, το σεξουαλικό, το σαρκικό, αμφιβάλλω ακόμα αν είχε και κάτι ερωτικό, μπορείς να γελάσεις αν θέλεις, δεν θα μου κατοφανεί, ούτε και στο Νύση, αλλά να, ήταν το κύκνειο άσμα, ο ασπασμός των αγγέλων στα άστρα, ήταν η ανάταση της ψυχής, ήταν μετάληψη στα άχραντα άδυστα της ψυχής και του πνεύματος!

Ξεσπάσαμε κι οι δυο σε ένα βουβό κλάμα μετά, τόσα χρόνια χαμένα, τόσα κλεμμένα όνειρα, γιατί, γιατί; Περνούσαν οι ώρες, ο καινούριος χρόνος μας βρήκε αγκαλιασμένους στην αμμουδιά σε πλήρη αρμονία και πληρότητα.

Ένωσα το Νύση να βυθίζεται στην αγκαλιά του Μορφέα, αργά, αργά, νομίζοντας πως κι εγώ βυθίζομαι, με ρώτησε τρυφερά αν κοιμάμαι, προσποιήθηκα την κοιμισμένη και δεν απάντησα. Ξαφνικά, ένιωσα την ανάγκη να μείνω μόνη. Σε λίγο η αναπνοή του ακουγόταν ρυθμική και απαλή, κοιμόταν.

Έμεινα μόνη με τις σκέψεις μου, σκέψεις αλληλοσυγκρουόμενες, δεν ξέρω τι έπαθα, μα ξαφνικά, ένιωσα ένα κύμα οργής, απογοήτευσης, θλίψης, να φουντώνει μέσα μου. Οργή για αυτά που μου στέρησε, την αγάπη, την ολοκλήρωση, την ευτυχία, μα πάνω από όλα οργή για τη μητρότητα που αυτός μου αρνήθηκε. Όταν τον άκουγα να μιλάει με τόση περηφάνεια για τα παιδιά

του, για τον παγκοσμίως γνωστό Νικηφόρο, για τον Λάμπρο που έκαμε λαμπρή καριέρα ως ιατρικός ερευνητής, τότε ένιωσα το πρώτο τσίμπημα στην καρδιά.

Και η Μυρτούλα; Τι έγινε η Μυρτούλα που ήθελες Νύση; Το κοριτσάκι που κι οι δυο ονειρευόμαστε, το ήθελες να μου μοιάζει απόλυτα και να έχει το όνομά μου. Οι όρκοι σου πως ποτέ, ποτέ ό,τι κι αν γίνει δεν θα αποκτήσεις παιδί παρά μόνο μαζί μου, τι έγιναν; Εγώ η ρομαντική κι ανόητη κράτησα τον όρκο και δεν απόκτησα αφού έχασα εσένα, εσύ όμως;

Πώς τολμάς να μου μιλάς με τόσο φανερό καμάρι για τους γιους σου; Πού είναι ο δικός μου γιος, η δική μου η κόρη; Ήθελα να φωνάζω, να τον ταρακουνήσω να ξυπνήσει, να τον χτυπήσω με γροθιές, με πόδια, με χέρια, με την ίδια μου την καρδιά.

Πώς τόλμησες Νύση, πώς; Κι έρχεσαι τώρα μια ζωή μετά να διεκδικείς αγάπη; Και ο έρωτας; Αυτή η υπέρτατη ευτυχία που ένιωσα στην αγκαλιά σου; Και αυτήν μου τη στέρησες, μόνο τώρα μπορούσα να καταλάβω και να εξηγήσω αυτό που μου είπε κάποτε ο Αλέξανδρος:

«Ακόμα και στις πιο τρυφερές στιγμές μας, νιώθω κάτι να μου ξεφεύγει από σένα, κάτι που σαν να το κρατάς φιλάργυρα κρυμμένο και φυλαγμένο σε κάποια γωνιά της ψυχής σου. Ακόμα κι όταν μου δίνεσαι, είναι σαν να κάνεις παραχώρηση».

Τώρα ναι, καταλαβαίνω απόλυτα τι εννοούσε, μα δεν γινόταν συνειδητά, κι είμαι σίγουρη πως το ήξερε κι εκείνος.

Μετά πάλι, άλλες σκέψεις με πήραν. Μου ζήτησε να παντρευτούμε και να γυρίσουμε στην Ελλάδα. Κι εγώ; Τι θα ήμουν εγώ εκεί; Η σύζυγος του Νύση, τίποτα άλλο. Θα έχανα την ανεξαρτησία μου, την αυτονομία μου, δικό του το περιβάλλον, δικό του οι φίλοι και οι γνωστοί, δική του η επαγγελματική ενασχόληση, δικά του τα παιδιά και τα ενδιαφέροντά τους, εγώ σαν τι θέση μπορεί να είχα σε όλα αυτά; Ποιον γνώριζα πια εγώ στην Ελλάδα μετά από τόσα χρόνια;

Συγγενείς δεν είχα, μοναχοπαιδί εγώ, μοναχοπαιδιά κι οι γονείς μου, φίλοι; Όλοι μου οι φίλοι ήταν στην Αδελαΐδα, εκεί ήταν η ζωή μου, το σπιτικό μου, η δουλειά μου, τα παιδιά του συγκροτήματος, ο τάφος του Αλέξανδρου. Είχα διανύσει την τροχιά μου στην Αυστραλία, δεν ήταν εύκολο να την διαγράψω. Η Ελλάδα για μένα ήταν σαν το πατρικό σπίτι.

Το κουβαλάς μέσα σου κι όσα χρόνια κι αν περάσουν, νοσταλγείς τη ζεστασιά του, τη θαλπωρή, τις μυρωδιές του, τη στοργή, την αγάπη, τη σιγουριά και την ασφάλεια που σου πρόσφερε, μα δεν μπορείς να γυρίσεις πίσω, θα σε πληγώσουν πολύ βαθιά οι αλλαγές που έγιναν, δεν θα τις αντέξεις.

Όχι, όχι, δεν γίνεται ν' αλλάξω ζωή, αργά, πολύ αργά.

Σηκώθηκα αθόρυβα και ανέβηκα στο δωμάτιο. Όλα αυτά τα έγγραφα, όσο πιο καθαρά μου επέτρεπε η ψυχολογική μου κατάσταση, τελείωσα το γράμμα έτσι:

«Ο κύκλος μας έκλεισε, δεν θέλω να επικοινωνήσεις μαζί μου. Σ' αγαπώ, Μυρτώ».

Πήρα τη βαλίτσα που δεν είχα ανοίξει και το ξημέρωμα της αυγής της πρώτης μέρας του χρόνου με βρήκε στο αεροδρόμιο να περιμένω αεροπλάνο για την Αδελαΐδα.

Δυο ημέρες μετά που κυκλοφόρησαν οι Ελληνικές εφημερίδες, στην πρώτη σελίδα σε όλες, στη μέση της σελίδας, ένας μεγάλος ημιτελής κύκλος και μέσα:

«Ο δικός μας κύκλος, δε θα κλείσει ποτέ! Θα σε περιμένω πάντα, Σ ΑΓΑΠΩ, Νινής».

Η πρώτη μου αυθόρμητη αντίδραση ήταν να ξεσπάσω σε γέλια, *αχ* Νύση μου τρελοζακυνθινέ που σε έλεγε κι ο μπαμπάς, πού στην ευχή το θυμήθηκες αυτό το «Νινής», αυτό ήταν μέρος του μυστικού κώδικα, όταν θέλαμε να μιλήσουμε με τις φίλες μου για κείνον, χωρίς να καταλάβουν οι άλλοι, τον αποκαλούσαμε Νινή από τα αρχικά του ονόματός του. Βέβαια, δεν χρειάστηκε πολύ σκέψη για να καταλάβω πως το μήνυμα ήταν για μένα. Σχολιάστηκε ποικιλοτρόπως από πολλούς, εγώ τσιμουδιά.

—Εγώ δεσποινίς Αδαμαντία, μετά από αυτό, μάζεψα όσες δυνάμεις μου απόμειναν και γύρισα πίσω, πληγωμένος πολύ, μα και ευτυχισμένος, αφού πια δεν είχα την παραμικρή αμφιβολία για τη Μυρτώ μου, με αγάπησε, μ' αγαπούσε, με τον καιρό, όταν διεργαστεί την οργή που την κυρίευσε, θα γυρίσει κοντά μου.

—Εγώ, ξαναγύρισα στην παλιά μου ζωή, χορός, φιλίες, παροικιακές εμφανίσεις κι εκδηλώσεις, ανανέωση του συγκροτήματος. Είχα κι εγώ τις μεταπτώσεις μου, ουκ ολίγες φορές έφτασα στο σημείο ακόμα και να κλείσω θέση για Ελλάδα, μα την τελευταία στιγμή δίσταζα, άλλαζα γνώμη, η λογική βλέπεις, αυτή με κρατούσε.

Και τα χρόνια περνούσαν.

Είχα πιστέψει πως βρήκα τη γαλήνη και πως έτσι θα τελείωνε η ζωή μου. Μα όταν ήλθε η ώρα που έφτασε να έχω πιο πολλούς φίλους μέσα στο Νεκροταφείο παρά έξω, τότε άρχισα να φοβάμαι, με έπιανε πανικός. Σε λίγους μήνες έπιανα τα εβδομήντα, τι θα απογίνω;

Ξαφνικά ένιωσα μια επιτακτική φωνή μέσα μου να με καλεί πίσω κάλλιο μια μικρή γωνιά στο πατρικό, με όλες του τις αλλαγές, παρά η ξένη γη. Σαν τον τυφλοπόντικα, ένιωσα την ανάγκη να ξαναγυρίσω στην τρύπα μου.

—Τρελάθηκα από τη χαρά μου όταν έλαβα το τηλεγράφημα της Μυρτώς. Πήρα μίαν αγκαλιά λουλούδια, δεν είχε ανεμώνες, και πήγα στο αεροδρόμιο.

—Αποφασίσαμε να ζήσουμε στη Ζάκυνθο, εκεί γνωριστήκαμε, εκεί αγαπηθήκαμε, κάπου νιώσαμε πως εκεί ανήκαμε, άλλωστε η Ζάκυνθος είναι πανέμορφη. Αγοράσαμε το σπίτι αυτό και το διαμορφώσαμε και διακοσμήσαμε όπως εμείς θέλαμε. Στην αρχή ζούσαμε οι δυο μας, αργότερα, λόγω συνθηκών, προστέθηκαν η Γεωργία και η Έλλη.

Ήταν κάτι σαν άφωνη και άγραφη συμφωνία πως δεν θα κάνουμε έρωτα ξανά, δε θέλαμε να χαλάσουμε τη μαγεία εκείνης της μοναδικής νύχτας που περάσαμε στην Κουησλάνδη.

Ήταν και τα προβλήματα υγείας που είχαμε, καρδιά εγώ, διαβήτη και νεφροπάθεια ο Νύσης. Και ο Νύσης αποδέχτηκε την απόφασή μου να μην παντρευτούμε, τι νόημα θα είχε πια, ό,τι μετρούσε ήταν το γεγονός πως είμαστε μαζί, τίποτα άλλο.

Και, ξέρετε δεσποινίς Αδαμαντία, έστω καθυστερημένα και κάπως ας πούμε, έμμεσα, αποκτήσαμε τη Μυρτούλα μας. Είναι το δεύτερο κοριτσάκι του Ντένη εγγονούλα του γιου του Νικηφόρου. Ο Λάμπρος δεν παντρεύτηκε, ή μάλλον, κατά την έκφρασή του, παντρεύτηκε την ιατρική έρευνα

Έρχονται και μας βλέπουν κάθε καλοκαίρι σχεδόν, μένουν κι οι δυο στην Νέα Υόρκη.

Ξέρεις Αδαμαντία, με τα χρόνια μετριάζονται όλα, ακόμα και η οργή κι όλα τα αρνητικά συναισθήματα, αρχικά αποδέχτηκα σαν ιδέα τα παιδιά του Νύση, αργότερα σαν πραγματικότητα, είναι στ' αλήθεια σπουδαίοι άνθρωποι και τα πηγαίνουμε πάρα πολύ καλά.

—Μα και κείνοι την αγάπησαν τη Μυρτώ μου από την αρχή της γνωριμίας τους. Κι όταν τους μιλήσαμε και τους είπαμε την αλήθεια για μας, τότε ήταν που την αγκάλιασαν στα αλήθεια. Ακόμα κι ο Ντένης ο γιος του Νικηφόρου όταν έμαθε την ιστορία μας, θέλησε να ονομάσει την κορούλα του Μυρτώ, της μοιάζει κιόλας ξέρεις. Βλέπεις μέχρι να γίνουν όλα αυτά ο Νικηφόρος κι ο Λάμπρος ήταν σχεδόν μεσόκοποι άνδρες οι ίδιοι.

—Από χρόνια τώρα έχουμε βρει τη γαλήνη και την ευτυχία. Ζούμε τόσο αρμονικά, η Μυρτώ μου, το σπίτι με τις Ανεμώνες, σαν τι άλλο θέλουμε; Γνωρίζουμε πως πλησιάζει το τέλος, είμαστε προετοιμασμένοι και για αυτό, τα έχουμε όλα συζητήσει και ρυθμίσει.

Αν είμαστε *τυχεροί* και φύγουμε μαζί, θα είναι ευχής έργον, αν όχι, όποιος μείνει πίσω θα παραμείνει εδώ στο σπίτι με τη βοήθεια της Έλλης, της Γεωργίας και του κηπουρού. Έχουμε ήδη αγοράσει τον τόπο ανάπαυσής μας, είναι πάνω στη ραχούλα στο Κοιμητήρι της Μπόχαλης, το ονομαζόμενο Αρίγγος, είναι ξάγναντο το μέρος και βλέπεις τον κάμπο μα και το κάστρο. Στη διαθήκη μας

έχουμε αφήσει κληροδότημα στο εκάστοτε Συμβούλιο της Κοινότητας, για τα επόμενα τριάντα χρόνια, ίσως συμβολικός αριθμός για τα χρόνια που είχαμε χαθεί, να φυτευτούν στον τάφο μας ανεμώνες δυο-τρεις φορές το χρόνο για να υπάρχουν πάντα και να τις περιποιούνται.

Δε θέλουμε ταφόπλακες εμείς και μάρμαρα, θα κειτόμαστε πλάι-πλάι η Μυρτώ μου, εγώ και οι Ανεμώνες. Και ποιος ξέρει,

Ίσως κι από κει να μετράμε τ' αστέρια.

Ήμουν φοβερά συγκινημένη από όλα αυτά που άκουσα. Δεν πίστευα στα μάτια μου πως υπάρχουν ακόμα τέτοιες αγάπες. Μιλούσαν κι οι δυο τόσο απλά, αληθινά, με καθάριο πνεύμα, χωρίς ίχνος επιτήδευσης, υπερβολής, ωραιοποίησης.

Με είχαν εντυπωσιάσει. Επέμεναν κι οι δυο να μείνω εκεί και να φύγω την επόμενη ημέρα, ήταν μια ευπρόσδεκτη πρόσκληση που αποδέχτηκα με χαρά.

Κουρασμένα τα γεροντάκια, από μια τόσο φορτισμένη ημέρα, αποσύρθηκαν νωρίς.

Όταν ξύπνησα το πρωί, επικρατούσε απόλυτη ησυχία στο σπίτι, νομίζοντας πως κοιμούνται ακόμα, για να μην τους ενοχλήσω, είπα να βγω αθόρυβα για μια βόλτα.

Με μεγάλη μου έκπληξη τους βρήκα να κάθονται χειροπιασμένοι στον πέτρινο καναπέ.

—Έλα Αδαμαντία παιδί μου, έλα να κάτσεις κοντά μας για λίγο. Όταν ο καιρός το επιτρέπει, ο Νύσης κι εγώ ερχόμαστε κούτσα-κούτσα και απολαμβάνουμε από δω την ανατολή του ήλιου. Η εικόνα είναι φανταστική, δεν νομίζω να υπάρχει αλλού τόση ομορφιά.

Πρώτα κοκκινίζει ο ορίζοντας, μια απαλή ροδοκόκκινη γραμμή όσο φτάνει το μάτι, μετά, αργά κι επιβλητικά, προβάλλει ο πορφυρένιος δίσκος που λες και ψες βράδυ βούλιαξε στην καταγάλανη θάλασσα, την πυρπολεί ολόκληρη, χρυσίζουν οι ψαρόβαρκες κι ολόκληρη η πολιτεία, η παραμυθένια πολιτεία που καθρεφτίζεται στα γαλάζια νερά, παίρνει φωτιά. Μυθικά χρώματα από τις ανταύγειες του ήλιου, αγκαλιάζουν τον Σκοπό, το βουνό που βρίσκεται δίπλα, και ολόκληρο το νησί.

Μα το πιο εντυπωσιακό είναι το καμπαναριό της εκκλησίας του Αγίου Διονυσίου, λες κι έχει βουλιάξει μες στη φλογισμένη θάλασσα. Πώς να αγνοήσουμε τέτοια ομορφιά.

Όσο μιλάει η γριούλα ο γεράκος την κοιτάζει με τρυφερότητα και κρέμεται από τα χείλη της! Πόσο πρέπει να την έχει αγαπήσει, να την αγαπάει. Πόσο πρέπει να τον αγαπάει!

Μετά από τόση μαγεία, άντε και να γυρίσεις στην άχαρη και πεζή πραγματικότητα.

Τους άφησα να απολαμβάνουν την όμορφη ανατολή, μάζεψα τα πράγματά μου κι αφού τους φίλησα και τους δυο, πήρα το δρόμο του γυρισμού, σκεπτόμενη με πικρία πως...

«Πλησίαζα τα...κάποια -άντα και,

*δεν είχα πια πολλές πιθανότητες να συναντήσω τον δικό μου το Νύση...
το δικό μου τρελοζακνθινό».*

Βιογραφικό

Η Διονυσία Μούσουρα, γεννήθηκε, στο Fiore di Levante*, (Ζάκυνθος), το 1940, δευτερότοκη κόρη των παπά Σπύρου Μούσουρα και Χρυσής. Ο παπάς ήταν των γραμμάτων και η παπαδιά των αποφάσεων. Το σπίτι ήταν πάντα γεμάτο βιβλία, βιβλία σε όλα τα δωμάτια. Τελείωσε το Γυμνάσιο στο μικρό της Νησί και στο μεγάλο Νησί, την Αυστραλία που μετανάστευσε με την οικογένεια της το 1967, σπούδασε Διερμηνεία/ Μετάφραση στο Πανεπιστήμιο RMIT της Μελβούρνης. Μετά το πέρας των σπουδών της, ειδικεύτηκε στην Ψυχιατρική Διερμηνεία, τομέας στον οποίο εργάστηκε μέχρι το 2018, όπου συνταξιοδοτήθηκε. Για δεκαετίες, ήταν

μία από τους επίσημους Μεταφραστές των περισσότερων Ομοσπονδιακών και Πολιτειακών Υπουργείων της Αυστραλίας. Παράλληλα, έκανε ειδικές σπουδές στο Καρκινικό Συμβούλιο Αυστραλίας και στην Υπηρεσία Διαβητικών Αυστραλίας, όπου αποφοίτησε ως Επιμορφωτική Σύμβουλος. Ιδιότητα υπό την οποία, έκανε διαλέξεις στην Ελληνική και Αγγλική γλώσσα, για ό,τι αφορά τον Καρκίνο και το Διαβήτη. Δίδαξε για πολλά χρόνια Ελληνικά στα απογευματινά, παρειακά Σχολεία της Μελβούρνης και στα Σαββατιανά Πολυγλωσσικά Σχολεία του Υπουργείου Παιδείας Αυστραλίας. Γράφει από νεαρή ηλικία. Έχει ανθολογηθεί σε Αυστραλία, Ελλάδα, Αμερική. Πολλά από τα έργα και τα βιβλία της έχουν τύχει διακρίσεων σε Λογοτεχνικούς διαγωνισμούς, σε αυτές τις χώρες. Δημοσιεύονται έργα της σε ηλεκτρονικά περιοδικά σε Ελλάδα, Αυστραλία και Καναδά.

Εργογραφία

Ποίηση:

Σκυφτές Ανεμώνες, Τετραλογία, εκδόσεις Ναυτίλος, Μελβούρνη, 1996.

Εν τη Πόλει της Μελβούρνης, με Αγγλικό τίτλο: Words and Memories in Melbourne, Δίγλωσσο, εκδόσεις Τσώνη, 2007.

Πεζογραφία:

Ο Κραταιός Νόστος, εκδόσεις Πανεπιστημίου RMIT. Greek- Australian Archives Publications, 2000.

Εκ Φιόρε και εξ Αντιπόδων, εκδόσεις Τσώνη, Μελβούρνη, 2005.

Του Φιόρου και του Μισεμού, εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα, 2013

Γνεφολογήματα, εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα, 2014

Δύο Στεφάνια κι ένα Δαχτυλίδι, εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα, 2014

Ταξίδια που δεν Τελείωσαν, εκδόσεις Ναυτίλος, Αθήνα, 2017

Από την Όπερα του Χρόνου, εκδόσεις ΕΡΜΗΣ Ζακύνθου, 2022.

Της Μικρής ζωής και της Ωραίας νιότης, εκδόσεις ΕΡΜΗΣ Ζακύνθου, 2022.

Ενθυμήματα Ασωμάτων Ερειπίων, Έκδοση Πανεπιστημίου Πατρών και ΕΡΜΗΣ Ζακύνθου, 2022.

Η γραφή της Διονυσίας Μούσουρα επικεντρώνεται στα θέματα που αφορούν κυρίως τη «Λογοτεχνία της Νοσταλγίας». Έχοντας παρακολουθήσει την εξέλιξη του αφηγηματικού τρόπου της, συγκρατά, μεταξύ των άλλων, τη διαχρονική αφοσίωσή της στην ανάδειξη στοιχείων της ζακυνθινής ταυτότητας. Η δε συνειδητή προσαρμογή της στα όσα εκ προοιμίου προϋποθέτει η δεύτερη πατρίδα της, η φιλόξενη, η εμφανώς φιλελληνική Αυστραλία, συμβάλλει ασφαλώς στη διεύρυνση των καταγραφών της.

Γιώργος Βέης

Μία ανθολόγηση από την πλούσια λογοτεχνική διαδρομή της Διονυσίας Μούσουρα, ένας αμιτός από τα διηγήματα που έχουν εκδοθεί σε Αυστραλία και Ελλάδα, μία περιήγηση στις δύο της πατρίδες, την φυσική, που την γέννησε και της έδωσε το πνευματικό υπόβαθρο για να αγαπήσει το γράψιμο και την από επιλογή πατρίδα, που την αγάλιασε και την βοήθησε να ξεδιπλώσει το μεγάλο της ταλέντο, αποτελεί η παρούσα έκδοση.

«Συνηθισμένοι Άνθρωποι» εξιστορούν, με την γραφίδα της συγγραφέως, τη ζωή τους, με τις ανατροπές, τα βάσανα, τον αγώνα να στεριώσουν σε νέους τόπους, την αγωνία για μια καλύτερη μοίρα, το πείσμα να διεκδικήσουν μέσα από κάθε δυσκολία την ευτυχία. Και η Δ.Μ. γίνεται η εύνοια ακροάτρια, που με σεβασμό στην ιδιαίτερη ιστορία του καθενός, ανοίγει πρώτα την αγκαλιά της, όπως από την επαγγελματική της ιδιότητα έχει εκπαιδευτεί και στη συνέχεια, με τη γόνιμη φαντασία και το λογοτεχνικό της ταλέντο, την μετατρέπει σε γραπτό λόγο άξιο να εντυπωθεί και να εγγραφεί στην καρδιά και το μυαλό του αναγνώστη της.

«Συνηθισμένοι Άνθρωποι» ξεδιπλώνουν τη μικρή τους ζωή και γίνονται νικητές του χρόνου, αφού κατορθώνουν μέσα από την συνεχή πάλη ανάμεσα στην πραγματικότητα και τη μυθοπλασία να κερδίσουν το στοίχημα και να γίνουν οι ήρωες της διπλανής πόρτας, οι συγγενείς που έφυγαν μετανάστες στις διηγήσεις των παππούδων μας, οι στιγματισμένες γυναίκες που τόλμησαν να ορθώσουν ανάστημα κόντρα στο πατριαρχικό κατεστημένο της εποχής.

Και όλοι τους, είναι τα δικά της πνευματικά τέκνα, τα οποία ξεχώρισε από όλη τη λογοτεχνική της διαδρομή και μας τα ξανασυστήνει μεγάλη, θάρρος και περηφάνεια, όπως άλλωστε πορεύεται σε όλη της τη ζωή και γι' αυτό την ευγνωμονούμε κυρίως.

Κατερίνα Λεμέτη

Αρχαιολόγος

Διευθύντρια Μουσείου Σολωμού & Επιφανών Ζακυνθίων

Το βιβλίο *Συνηθισμένοι Άνθρωποι*, αποτελείται από 24 ιστορίες ανθρώπων της διπλανής πόρτας, βασισμένες σε πραγματικά γεγονότα και πρόσωπα από την ελληνική διασπορά. Όπου νέοι άνθρωποι, σχεδόν παιδιά, σπρωγμένοι από τη φτώχεια, την ανέχεια και την κατάσταση σε μια Ελλάδα ρημαγμένη από τον Β' ΠΠ και τον Εμφύλιο τις δεκαετίες του -50 και του -60, αναγκάστηκαν να πάρουν τον, άγνωστο, δρόμο του ξενιτεμού.

Σε όλες τις ιστορίες, λίγο-πολύ, κυριαρχεί ο πόνος του χωρισμού από τη γενέθλια γη και όλους τους αγαπημένους, ο φόβος για το άγνωστο, μα και η απελπισία, ότι δε θα δουν ξανά τη μάνα, τον πατέρα, τα αδέρφια. Η ανασφάλεια, για το τι θα βρουν στον ξένο τόπο, η τρομερή απόσταση και η σκέψη, πως δεν υπάρχει γυρισμός. Το σαράκι της νοσταλγίας που «ροκανίζει» τα σωθικά τους. Οι συνθήκες διαβίωσης αλλά και ο ρατσισμός, ιδίως τα πρώτα χρόνια. Κάποιες φορές, αμφιβολία και μεταμέλεια, αν η απόφαση ήταν σωστή και γιατί να την πάρουν. Μεγαλύτερος εχθρός του ξενιτεμένου η μοναξιά. Αλλά και η άγνοια της γλώσσας. Νέες κοπέλες και παιδιά, παντρεύτηκαν μόνα τους, οι κοπέλες γέννησαν τα παιδιά τους, χωρίς τη μάνα δίπλα τους. Η μεγάλη απώλεια για τα παιδιά τους, που δε γνώρισαν, γιαγιά, παππού, ξαδέλφια. Το Στερνό Αντίο, που δεν αξιώθηκαν να πουν. Οι περισσότεροι, έμαθαν το θάνατο του πατέρα ή της μάνας, όταν έφτανε το γράμμα 4 και 6 βδομάδες αργότερα. Πολλές φορές, διαπιστώνοντας, με απόγνωση, πως όταν τους κήδευαν, εκείνοι, λόγω άγνοιας, βρίσκονταν σε γλέντι!

Δεν υπάρχει αρχή και τέλος να εκφραστούν τα συναισθήματα των ανθρώπων της μετανάστευσης. Χειρότερο από όλα, η οδύνη, στην έστω και προσωρινή τους επιστροφή στην πατρίδα, πως δεν ανήκουν πια εκεί. Ξένοι στην ξένη γη, ξένοι και στον τόπο τους, που κρατούσαν φυλαχτό ιερό στην καρδιά, όλα αυτά τα χρόνια.

Η Διονυσία Μούσουρα, γεννήθηκε, στο Fiore di Levante, (Ζάκυνθος), το 1940. Μετανάστευσε με την οικογένεια της το 1967 στην Αυστραλία και σπούδασε Διερμηνεία/Μετάφραση στο Πανεπιστήμιο RMIT της Μελβούρνης. Για δεκαετίες, ήταν μία από τους επίσημους Μεταφραστές των περισσότερων Ομοσπονδιακών και Πολιτειακών Υπουργείων της Αυστραλίας. Γράφει από νεαρή ηλικία με πλούσιο έργο που έχει δημοσιευτεί και διακριθεί σε Ελλάδα, Αυστραλία και Καναδά.

ISBN 978-1-963049-06-0

9 781963 049060

ONDIVERSITY.COM